De komende en gaande man

Jacq Firmin Vogelaar

bron
Jacq Firmin Vogelaar, *De komende en gaande man*. J.M. Meulenhoff, Amsterdam 1965

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/voge008kome01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

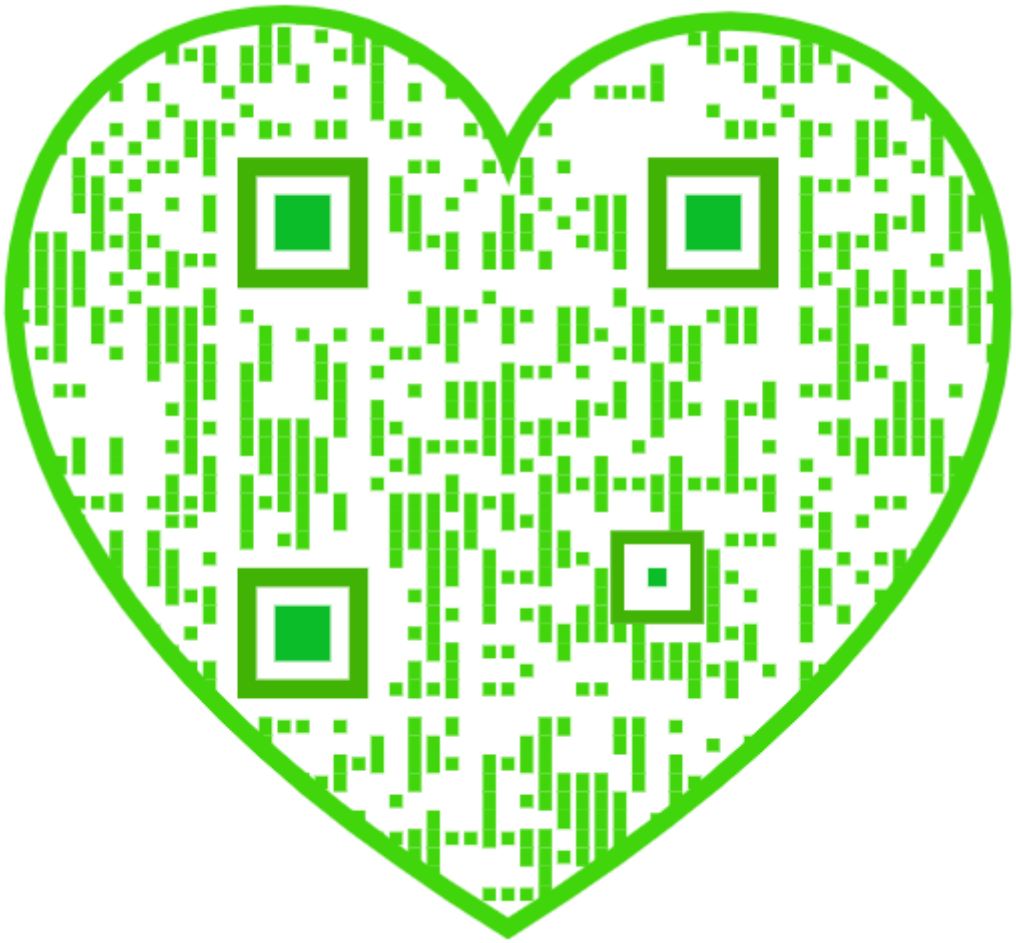

met name voor: Guido F.

De komende en gaande man

(Als iemand in de deuropening staat):

Recht vooruit, tegen de achterwand een wasbak met daarboven een tamelijk grote spiegel. Aan de achterwand hangen enige krantenknipsels en een oude gravure. Eén krantenknipsel is een reeds vergeelde foto van een hardloopfinish met een onderschrift, waarin waarschijnlijk de winnaar met name genoemd wordt. Het andere knipsel lijkt op een boekrecensie.

Voor de wastafel ligt een pluizig matje. Aan de achterwand hangt slechts één schilderij, waarop een groot vormloos beest, welk zwart vlak ongeveer heel het oppervlak van het doek beslaat, behalve de rechter benedenhoek waar een hurkende figuur zit met in zijn hand het touw dat om de nek van het beest geknoopt zit. Er omheen is een lijst van verguld reliëf. Dan tegen de linkerwand (de straatkant) het bed. Eveneens aan die wand, maar bezijden het bed (degene, die in de deuropening staat, draait een kwartslag naar links en dan recht vooruit) op borsthoogte het raam. Er is een stoel in het vertrek, die onder het buro geschoven staat, onmiddellijk links van de deur. Boven het buro enkele kleine boekenplankjes. De gordijnen zijn gesloten, maar er is wel iemand in de kamer:

8.20 u.,

Hij knoopt zijn broek helemaal dicht en doet het onderste stuk van de trui er over heen. Staat van het lage bed op en loopt in een driehoek naar de spiegel boven de wastafel. Op de hoek van de driehoek schuift hij de gordijnen open, kijkt even naar buiten zonder daar evenwel iets te zien, want er staan bloemen op de ruiten. En wat hij slechts ziet is, dat er op sommige plaatsen parallel gestreepte elders meer korrelige en elliptiese vormen zijn. Even gaat hij met zijn nagel over het glas. Ook aan de binnenkant zit een beetje rijp. Van het schapje boven de wasbak, waarop ook nog een platte fles met een of ander oranjekleurig vocht, een bruinglazen scarabee en enkele tubes liggen, neemt hij een kam. Bij de scheiding buigt hij zijn gezicht wat naar voren, de kin iets naar onder, de rechterzijde van het bovenhoofd vlak bij de spiegel. Zijn wijsvinger schuift hij enige keren over zijn kiezen, wat enigszins

stroef gaat.

In het spiegelglas staat een nog tamelijk jonge man, (lang en donker haar) die met zijn hand over de langwerpige kaken wrijft, wiens mond beweegt: de mondhoeken langzaam zijwaarts, vervolgens de bovenlip schielijk tot een circumflex-vorm omhoog, dan de lippen weer op elkaar over de tanden. Drie keer achtereen, hoewel geen enkele keer precies eender. Na het kyrië: J a c q u e s Jac QUES J a cquess, buigt hij zich voorover en met de mond aan de kraantuit drinkt hij wat water, veegt met de handrug enige overgebleven druppels van zijn wang, snuift met zijn neus en zijn handen de ceintuur van zijn kamerjas (want het is immers koud) vaststrikkend, gaat hij nu naar de deur. De deur, die aan de binnenkant hardgroen is, wordt geopend, nadat Jacques de schoenen met gummizolen heeft aangedaan.

Deur open Jacques op de overloop en de deur weer even behoedzaam dicht. Aan deze zijde is die crèmekleurig geschilderd overeenstemmend met de andere deuren.

(Gezien vanaf Jacques kamerdeur):

Onmiddellijk links, tenminste vier stappen verder, een deur, dan aan de linkerkant nog twee en aan de rechter twee, aan deze twee laatste rechts zit evenwel geen klink.

Daar moet Jacques ook niet zijn. Zonder veel haast gaat hij de trap af: Bij ongeveer de derde tree pakt zijn rechterhand de leuning en glijdt daar overheen tot onderaan, iets langer zelfs zodat ze achter hem weer langs zijn lijf terugvalt als hij een verdieping lager op de overloop staat.

Links twee deuren en rechts idem -

Tot hier zijn het de duizendmaal te vermenigvuldigen gewoontegebaren van iedere ochtend, die ruimte openlaten voor een overgang na de slaap, die hem steeds beschermen als een kerstbeeld in houtwol, als een rups in zijn eigenhandig gesponnen kokon, maar de morgen vangt pas werkelijk aan...

Wanneer hij op de eerste verdieping gekomen is, zijn bewegingen nog omzichtiger worden, hoewel steeds beheerst. Hoort hij achter de tweede deur de overbekende stemmen die hij, hoe dichter met zijn oor bij de deur, steeds duidelijker hoort. Hij weet ze van tevoren maar, hoewel het zelfde, klinken ze toch steeds anders, kan hij hun steeds wijzigende volgorde niet volgen:

(verwijtend klinkt het) Mia, had je die nachtjapon niet (maar telkens vallen de stemmen weg alsof er

een black-out in zijn oren is) nee gisteravond hij geeft niets, nee echt niets om (wordt zacht, onverstaanbaar gefluister) genoeg, genoeg ja, vanmiddag zal ik missch al klaar denk ik, want vorige week vorige week heeft hij me nog gezegd dat als er niks en jij bent de eerste wie wie doet nnn (heftiger) nee, nee nee.....

(Soms) Kijkt hij door het sleutelgat, als de geluiden tenminste niet al te dicht in de buurt van de deur zijn, ziet hij de laaghangende lamp misschien stoelen met wanordelijk kleren erover, de tafel, iemand die door het gezichtsveld loopt, een stuk van een gezicht, een hand of meer (maar steeds in een andere volgorde). De stemmen die heel de kamer lijken te vullen, de geur die hij raden kan.....

(Soms dat...) Het bed kraakt. Hij kan het fluisteren niet verstaan, maar meent toch zijn naam te horen noemen. Weet dat ze nog in bed liggen, dat ze zeker niet buiten de deur zullen komen.

Om deze tijd zijn ze nog nooit buiten de kamer geweest omdat ze zo lang werk met uitslapen hebben, met aankleden en met praten, zodat hij rustig verder kan gaan, en nu niets van hen te duchten heeft. Het gevaar, dat zo bezworen lijkt.

De korrelige stenen geven stoffig gruis af op de bovenkant van zijn vingers, wanneer hij de trap naar beneden afgaat, voorbij de deur waar hij luisterde, wachtte en uitkeek, zodat hij verder zijn eigen gang kan gaan.

Links door het smeedijzer van de leuning kan hij de blauw-witte muur zien van de benedengang, waar hij *(als kleine jongen) soms uren doodstil met het hoofd tussen de spijlen door zit te kijken, naar de geluiden dichtbij of veraf luistert, hun bestemming raadt, bijna angstvallig de wisselende lichtval nagaat, die de zon, onderbroken door de bomen op straat, door het glas in de voordeur op de muur werpt, tot zijn vader of moeder of zijn zus, om het even wie - ze zijn dan allen even gevaarlijk, als ze hem vanuit hun vreemde bolwerk tenakomen, vanachter besluipen, hem onder zijn hurk trapt, en/of plotseling hard in zijn oren roept of hem kietelt zodat hij drenzig wegrent...*

een kort ogenblik heeft hij stil gestaan, maar dan gaat verder naar beneden...

(Van de trap af gezien) is de hal tamelijk breed, maar hij lijkt niet zo groot omdat hij eigenlijk in twee stukken verdeeld

wordt door een deurstijl, overgebleven van vroeger een klapdeur waarschijnlijk, die nu verwijderd is, zodat men zo op de voordeur kijkt. Een vrij groot raam erin, waardoor hij bestelautoos voorbij kan zien flitsen en boomtakken bewegen. Tegen de wand links, aan deze zijde van vermelde rudimentaire deurstijl, een ouderwetse bewerkte teekist, waarop wat snuisterijen liggen en waar ook altijd de post verzameld wordt. Er boven onvermijdelijk een bruinachtig wandkleed, zo oud dat de voor de sier aangebrachte vouwen duidelijke kleurverschillen vertonen met de rest van het doek; erop hangen koperen dekoraties als bijvoorbeeld een hagedis met stof in de gleuven langs de rug, een gong, en een lampje waarvan het rode mika grotendeels eruit is. Verder is de hal tamelijk leeg, wel moet de kapstok rechts vlakbij de deur nog vermeld worden, waar niet meer dan drie jassen (één dikke en twee dunne damesmantels) en enige sjaals aanhangen, waar bovenop een verschoten hoed van zo te zien groen vilt, ligt.

Het ziet er, beneden tenminste, een beetje verwaarloosd uit, alles wordt overigens ook weinig gebruikt: zelden bezoek, want de moeder kan er niet goed tegen en de dochter maakt zo gauw mogelijk ruzie met iedereen, van wie ze denkt dat ze haar niet mogen, wat ze aan hun manier van spreken en kijken snel meent te mogen afleiden. De moeder gaat wel altijd (hoogst) persoonlijk, omstreeks 11 uur, naar beneden, kijken of er post is, of er nog nieuws is voor haar en als er meestal niets voor haar bij is, blijkt ze teleurgesteld en is ze de hele verdere dag niet meer te genieten. Men kan haar dan soms een uur later op de teekist zien zitten: de oude vrouw met het grijze kroeshaar zoals steeds in peignoir; de schilferig witte handen voor de ogen trekt haar dochter dan weg, die dan lacherig bits ‘doe niet zo gek’ of ‘moet je die zien’ zegt, hoewel er niemand is om het te zien.....

Gaat hij naar de voordeur, pakt de post bij elkaar, schuift eerst met zijn voet het matje recht en kijkt dan wat er is...: een drukwerkje van een verzekering, All Risk, General Accident, is onmiddellijk op het envelopje te zien,

een reklame...:

DE HOOFDSCHOTEL
VLEES!!

O, wil je weten wat voor vlees, kleine
Carla? elke dag opnieuw een
verrassing. (leest broksgewijs)
.....
niets dan goeds op je bord: veel smaak,
kracht, gezondheid.

zonnige snoet. Gelukkig dus ook,
dat we wonen in een land waar vlees
zo gemakkelijk hoofdschotel !

en onderaan om deze gedachten concreet en funktioneel te maken:
Een goede en gezellige maaltijd samen
etc. etc....
op de achterkant nog enkele schalen van die worst, waarboven het stralend maar gelukkig gezin.
Hij laat alles weer op de deurmat vallen.
Een briefkaart van tante Berthe, (zo heeft hij die magere zuster van zijn moeder, die hem steeds monstert, plakkerig snoep geeft, haar neus met veel geluid ophaalt, moeten noemen.)
De lange lussen staan tegen elkaar gedrukt...

Beste Lena,
Ik ben wel lang niet langs geweest maar
je moet maar niet kwaad wezen, er was

Ben je nog goed gezond,
meisje neem je toch in acht, sinds dat gebeurd is zit
je maar te kniezen, ga er eens
(hij heeft de briefkaart zoon beetje overdwars gelezen, opmerkzaam wordt hij pas als er een, hem maar al te bekend woord valt...)
Jacques, is ie nog steeds
Hoe is het verder met
zo stil en vijandig, ja je hebt er toch wat mee te
stellen, Leen. Mij heeft hij geloof ik nooit gemogen
zoals ie mij altijd stond op te nemen met die dichtgeknepen oogjes, maar alla hou er de goede moed in. Binnenkort...

tot ziens dan, vele groetjes van Arnold

ook en van de kinderen...
Berthe

Na de laatste helft nog eens overgelezen te hebben, streept Jacques enkele woorden door: zo s t i l en, en laat ook deze kaart vallen. Het een na het ander is weer op de oorspronkelijke ligplaats, op de deurmat terechtgekomen. Alles laat Jacques, na ter kennisgeving aangenomen te hebben, vallen, behalve de tot het laatste bewaarde envelop:

Blijft over de brief, die met duidelijke blokletters geschreven, aan hem geadresseerd is:

AAN J. VAN OUDHEUSDEN

zonder postzegel en adres echter, zodat de brief aan de deur moet zijn gebracht door de afzender (wiens naam echter niet op de envelop staat), die overigens zeer geraffineerd juist de tijd van de ochtendpost gekozen heeft.

Het is alleen hiervoor dat Jacques helemaal naar beneden is gekomen. Hij bekijkt de envelop met, zou men zo zeggen, meer dan gewone aandacht, keert haar om en om, maar laat haar toch geheel intakt, alsof het gevaarlijk zou zijn om haar te openen of dat hij reeds met de inhoud bekend is. Het gebroken wit past goed bij zijn handen, zoals hij de brief voor zich uit draagt.

Hij loopt ermee de gang op: Rechts een kale muur met als enige variatie dat de lambrizering in een andere kleur geverfd is, donkergroen reliëf alsof er talloze vingerafdrukken in staan. Links, onder de trap beginnend, verschillende vertrekken, waarvan het eerste wel een berghok zal zijn, gezien de geringe hoogte vanwege de trap. Volgt W.C., volgt een deur zonder plaatje, volgt een deur met: KANTOOR, eerst kloppen s.v.p.!

Jacques duwt de klink omlaag, de deur geeft echter niet mee en even staat hij, als besluiteloos, met de neus vlakbij het haakje voor, wie weet, een kantoorjas, een handdoek of bordje met ‘vrij’ resp. ‘bezet’ erop bedoeld. Pas wanneer hij weer verder zal gaan valt het zwarte haakje hem, hoe dichtbij het tevoren ook was, pas op en lijkt het dat hij het ding een funktie wil geven, trek hij zijn kamerjas uit en hangt die er aan op, een ontzielde blauwe man aan de kantoordeur.

Op de volgende deuren let hij voor de verdere rest niet, maar loopt tamelijk snel de gang verder af tot waar die een open

galerij wordt: aan de linkerkant smalle ijzeren pilaren inplaats van deuren en muur; de rechter muur loopt gewoon door, wel zijn daar de stenen te zien, niet gepleisterd en geverfd.

Daar is het ook, dat bijna aan het eind vlakbij de grond, duidelijk enige stenen loszitten, zó bedoeld dat Jacques er twee uithaalt waarboven ruimte voor bijna nog een steen; maar als men de twee stenen optilt is dáár juist de mogelijkheid voor een bergruimte: Hij legt de brief bij de andere, zo op het eerste gezicht zeker niet meer dan tien, neer met zijn naam naar onderen gekeerd en daar de twee bakstenen weer bovenop, zodat de wind er geen vat op kan krijgen, dat ze niet in het zand terechtkomen van de verwaarloosde achtertuin buiten de galerij:

Dichte stroken ijzergras, ganzetongen en het lage kreupelhout tot aan de betonnen schutting, waar op sommige plaatsen het ijzer uitsteekt.

Oude natte matten liggen er en kapot huisraad, geblutste melkkan, bruine pannensponzen, bordscherven etc., het ziet er achtergelaten uit, en rechts de struiken... *(met witte bolletjes in de zomer, heel dicht opeen staan de struiken, ze hebben hem verteld dat daar wolven in verborgen zitten. De grote bruine wolf met de roze muil vol speeksel, die vooral hem bang maakt zodat hij als de bal in de heesters terecht komt, niet durft nee ook al lachen ze nog zo hard, slaat hij met opeengeklemde vuisten tegen de schutting..., durft hoogstens enkele van die witte bessen tussen de vingers stuk te knijpen, zodat het harde huidje stukspringt en het blanke slijmerige vocht hem tussen de vingers loopt)*

... Hij huivert nu hij buiten staat, haalt diep adem en kijkt over de schutting, waarachter eens een groot huis, waarin vele mensen, nu nog slechts puin en veel onkruid is, waar alles dichter en geheimzinniger naar de aarde gebogen is; dan weer een schutting waarachter een ander huis, in een tussenstadium van verval. Waarover dienstmeisjes met serveerbladen, treurige mannen in kamerjas, huilende of lachende kinderen langs gegaan, de t r a p , eens de verbinding van boven naar beneden, is nog slechts een nutteloos aanhangsel van de overgebleven verdieping parterre. Langs de trap kunnen de slopers naar wat nu een plat dak lijkt, wat eens de overloop geweest is, waarop enige verregende stoelen staan. De werklui zitten bij elkaar en blazen op hun handen. Eén staat overeind en slaat de handen hard kruiselings onder de oksels door. Deze laatste heeft blijkbaar ook het hoogste

woord, leidt de afbraak zeker staa str daaa ge vro lij ka
lie uit o ooee oooooo iders.....

Bij vlagen wordt het geluid van het verkeer achter de schutting op straat heviger, overstemt de stemmen en lijkt er plotseling een verband te bestaan tussen de insektachtige trambeugels, die over de schutting kruipen en de ridikule arm- en mondbewegingen van de staande man met het alpinopetje en de driekwart-jekker,

as ui oeoe ê Èè uiooie ieie ééé ès

Jacques luistert niet meer, alleen ongeartikuleerde klanken bereiken zijn oor nog, maar ze dienen niet meer voor hem..... hij ziet de rijp, tussen het gras gekropen, al enigszins smelten en hij doet enige passen en fluit

zijn gezicht verandert daardoor aanmerkelijk, verliest even de verstarde spanning.....

Jacques f l u i t .....

Sluit behoedzaam zijn kamerdeur, langs twee deuren rechts, voorzichtig de bovenste trap af

gisteren,

vandaag

gisteren, morgen, vanmorgen, morgenvroeg,

gisterenmorgen

de overloop over de trap af, luistert aan de deur, probeert te kijken, stelt zich op de hoogte van de veiligheid in de rug, tussen alle andere post de aan hem gerichte brief, in steeds hetzelfde handschrift geschreven, de hand

die kort te voren niet verder dan aan gene zijde van de deur was - grote letter, waarschijnlijk geen kleine hand, - een mannenhand of een geforceerd vrouwenschrift

de vingers die even van elkaar gaan om de brief in de gleuf te laten vallen, onherroepelijk aan het stille huis uitgeleverd nooit komt hij op tijd om de afzender te snappen,

hij kan toch eerder naar beneden gaan en (haar) hem aan zien komen:

'n hoofd bukt om de brief in de lage brievenbus te laten glijden, staat hij te wachten en ziet alles aan.....

staat hij te wachten als de brief valt, klopt hij tegen de ruit of opent de deur, waait plotseling het geluid van de straat langs hem heen.....

zijn hoofd bukt hij om de brief, die hij tussen zijn vingers houdt, na de twee stenen opgetild of opzijgelegd te hebben

boven op de andere te leggen en daarop weer de stenen,.....

Zijn er de arbeiders, zitten zij, praten, werken of zijn zij er niet, ziet hij ze niet omdat hij niet buiten de galerij in de achtertuin staat, deze morgen,

(kan het zijn...)

dat er geen brief onder de stenen gelegd wordt, dat er op straat minder geraas, de stappen (als op een zondagmorgen) duidelijker te horen zijn, dat hij in bed ligt en naar het schuinlopende hout van het dak boven zijn hoofd kijkt -

(of) door de kamer loopt, de geluidssterkte van zijn stappen variërend, bij het open raam staat,:

Het raam zit in een uitbouw op het dak, zoals wel eens duivenhokken, en als hij zich wat vooroverbuigt, de handen aan het kozijn, kijkt hij op de straat neer, ziet hij de parallelle tekening van trottoir, stoeprand, streep midden op de weg, stoeprand en trottoir. Aan deze zijde van de straat hoge, nu kale, beukenbomen en oude huizen, die door die bomen beschermd worden, met trappen, souterrains en ingewikkelde bellen.

De mensen die in de straat zijn, lopen vooral aan de overzijde waar geen bomen zijn, zodat Jacques zo op de winkels kijkt, die daar openstaan waar mensen in en uitgaan, aan welke kant ook de zon schijnt, de zon die op een wintermiddag scherp kan zijn.

Een kleine jongen, die een langharige hond achterna rent, plotseling valt en dan weer terugloopt zonder de hond.....

Paraplu vooruit komt hij de kapperszaak uit, zet voorzichtig, om geen van de keurig geplakte haren in de war te brengen, zijn hoed op en sluit de winkeldeur achter zich.....

Het lijkt niet zo druk, maar alles bij elkaar, iedereen afzonderlijk bezien worden het er toch veel, die hij niet per se bestudeert, doch ze slechts nagaat, de een - tot de ander hem in het oog valt. Onder hem lijkt zo op het eerste gezicht helemaal niemand te komen, omdat daar de zon niet schijnt, de bomen oud en de huizen hoog zijn. Hij moet iets verder vooroverbuigen zodat de kozijnrand hem vaster in de buik drukt. Zijn rechterhand laat hij los om zijn bril hoger op zijn neus te duwen, omdat hij altijd het gevoel heeft dat ze af zal vallen als hij zich over een diepte buigt. -

Zelfs op zoon afstand hoort hij de schuifelende stok van de blinde af en toe over de stenen gaan. Die wel erg verward schijnt te zijn omdat hij zo heen en weer wankelt, voortdurend steun zoekt met zijn stok, plotseling stilstaat als die

in het zand rond de boomstammen prikt, weifelt er links of rechts omheen te gaan - Jacques wacht erop dat hij tegen de boom aanloopt en versuft in het zand zal zitten - schrikt als er onverwacht een auto vlakbij passeert. Hij volgt hem van boom tot boom, tot boom tot boom, - soms staat de blinde stil en heft zijn hoofd omhoog, alsof hij de hardblauwe lucht opneemt, het weer monstert, of slechts ingespannen luistert of zelfs ruikt.

Even dwaalt zijn blik af naar de overkant, waar hij achter de ramen iets ziet bewegen maar niet weet wie of wat, hij spant zich er ook niet voor in, wil de oude blinde weer achternagaan, als plotsklaps de kop van zijn havikengestalte (voorovergebogen, klaar voor de sprong) naar het geluid, dat van links komt, getrokken wordt. Alles trekt samen in hem, nu hij de klakkende stapjes hoort, de gele regenjas, de zwarte sjaal om de blonde haren ziet. Als zij de weg van zijn blik zou gaan, zou ze zo in zijn kamer kunnen komen, zouden zij elkaar tegenkomen in de lucht. Niets mist hij van haar. Zijn hoofd beweegt met haar looprichting mee, maar langzamer in de verhouding van het einde van een wijzer tot het begin ervan in het middelpunt. Het middelpunt is hij. Er verandert weinig aan haar houding, zozeer bewust is zij waarschijnlijk van het wiegelend bengelen van de donkergroene tas onder de lichtgebogen armen, van het gelijkmatig geklikklak van haar voeten; zo bewust van haar zoveel geziene gezicht, dat de hals het hoofd star staande houdt en van haar borsten, die door haar rechtgehouden rug zelfs onder haar regenjas nog duidelijk laat uitkomen, - hij wordt gewaar hoe ze onder zijn gespannen blik bewegen, hoe hij haar bij elke oogopslag tegelijk op verschillende wijze ziet; nog verder gaat hij vooroverhangen als ze steeds in een rechte lijn lopend bijna onder hem gekomen is, haar lengte voor hem steeds minder wordt, ze enige ogenblikken niet meer is dan blond haar en ervoor en erachter een bewegend been,

vanaf dat punt gaat zijn hoofd niet meer met haar mee, alsof hij weer naar iets anders kijkt is zijn hoofd naar links gericht, maar zijn ogen doen echter aan die huichelarij niet mee en staan uiterst rechts,

zij zien van helemaal rechts een tamelijk jonge man aankomen (lang en donker haar) met grote stappen, die een doelbewustheid schijnen te beduiden: dat alles nadert het meisje snel tussen de kale bomen en de oude huizen, wie er zal uitwijken is nog niet duidelijk, maar ze moeten elkaar

al gezien hebben.

Het meisje komt iets naar links te lopen, zodat haar tas tegen de heupen botst, de man loopt rechtstreeks door, ook het geklikklak hapert geen moment.

Jacques staat nu weer gewoon rechtop voor het raam, zijn hand is bij zijn benen, waar het warm geworden is, steeds warmer. Maar in de straat verandert niets dan enkel wisseling van personen, die zijn hier echter van zo weinig betekenis dat dat vanuit vogelvlucht weinig of niets lijkt uit te maken,

of het nu deze morgen is of een andere,

Waarop Jacques zeer voorzichtig, om niemand van de weinige mensen in huis op hem opmerkzaam te maken, tree voor tree de trappen afgaat, naar de voordeur toe, *of*

(Komt hij niet op een andere morgen door de voordeur met een brief in de hand, gaat voorzichtig de twee trappen op, luistert ertussen aan de deur, en komt de kamer binnen).,

Komt hij haastig uit bed en gaat naar de spiegel, (maar het kan soms al veel later zijn als dit gebeurt) wanneer het al volop licht is, wanneer al veel mensen de winkels aan de overkant in en uitgaan,

Staat Jacques voor de spiegel boven de wastafel

lange tijd

of hij zijn gezicht ziet of niet, de ogen iets wijder gespreid..... *(alsof hij uit het raam kijkt)* de handen vast om de rand van de witte bak gevat, leunt hij voorover. Zonder bril kan hij zichzelf niet van die afstand zien, kan hij nooit weten hoe iemand (anders) hem zo zou zien.

Hij buigt zich voorover, vernauwt de ogen tot spleten, maakt de kaakspieren hard, versmalt de mond, opent die zodat de tanden zich blootgeven tussen de weke gedeelten van de lippen, legt het hoofd achterover in de nek waardoor het spiegelbeeld onregelmatigheden en afwijkingen achterwege laat en van de baardstoppels slechts een zwarte glans overblijft, over zijn wangen kijkt hij naar die man voor hem,

die zo ongeveer vijfentwintig jaar zal zijn, maar reeds met een eigenaardige terugwijking van de haargroei, niet aan weerskanten maar middenin zodat het voorhoofd in een punt uitloopt,

slagschaduwen langs de mond, de wangen lijken voortdurend naar binnen gezogen te worden, welke indruk nog versterkt wordt door de zandlopervorm van het langwerpige hoofd,

op de lange opstandige nek.
Even buigt hij het hoofd naar links, het oor naar de deur alsof hij iets hoort, alsof zijn stille bezigheid het overstemde,
en dan weer in dezelfde houding laat hij de vinger gevoelloos langs de geziene lijn gaan over het glas. Geen streling maar enkel konstateren van gegevens -
Maar komt weer die verbetenheid over hem, wat het spel uitmaakt van de bewegingen van ogen, mond, neus en spieren, steeds gewijzigd door het toeval van stand en lichtval,
(of weer), versperren gespreide vingers voor de ogen hem gedeeltelijk het uitzicht, buigen de vingers zich en schuiven tot onder de nu opengesperde ogen, zo krampachtig dat de knokkels wit en het vel naast de neus rood wordt,
zijn adem gaat hijgend.

's Morgens eten, daar wordt in dit huis niet op gerekend, omdat moeder en dochter tot de middag in bed liggen of met zichzelf doende zijn,
omdat hun humeur smorgens welke onderbreking dan ook, niet verdragen kan, en omdat niemand het eten klaarmaakt zodat de morgen voor Jacques een gewijde nuchterheid kan bezitten, alsof hij zelf kan zien dat hij in een wit ei zit, omgeven door eigen voedsel tot het daglicht hem openbreekt, zodat zijn gebaren dan haast broos lijken, breekbaar de tocht langs de trappen, en breekbaar de ernst waarmee hij de ongelofelijke beelden aan binnenkant van zijn ogen ziet verschijnen, nooit tot het einde toe en nooit volkomen, waaraan hij zelfs geen namen kan geven,
als hij zijn ogen weer opent,
Hij zou ze misschien met een vinger op het glas kunnen tekenen (van het berijpte raam, van de beslagen spiegel), van
Het kleine akwarium, dat in het onderste vakje van de boekenkast boven zijn buro staat:
Tussen enige groene planten zwemmen drie neontetras.
Horizontaal gestreept: rood, blauw en grijs lijfje, waaraan bijna onzichtbare vinnen en een tamelijk lange transparante staart. Ze zijn altijd in beweging. Uren kan hij met de kin in de handen naar hen kijken. Ook vaak in het donker volgt hij hun lichtgevende kleuren,
en 's morgens
strooit hij voer op het water; maar eerst heeft hij met de

vingers tegen het glas geklopt, - ze kennen dat teken.

Hij voert ze om de twee dagen, één morgen komen ze dus op het tikken af en moeten zich dan verraden weten:

Hij tikt tegen het glas, boven in de hoek, alsof ze bij hun naam genoemd worden, allen bij dezelfde naam, komen ze op de vinger af, verdringen elkaar, keren en draaien heftig hun spoelvormige lijfjes nog lang nadat de vinger van de glimlachende man is verdwenen.

In dit huis wordt smorgens niet op eten gerekend, omdat het dienstmeisje pas smiddags komt:

Ze heeft dikke, maar behendige vingers, die smiddags snel de deur kunnen openen en het blad met het warm eten voor hem neer zetten,

Hij kijkt op, ruikt haar en ziet haar zwarte haren, die op de witte schort neervallen, de zeker niet verlegen ogen -

Zij kijkt hem steeds op een bepaalde manier aan, waar hij nog steeds niet goed tegen kan. Wat hem verwart, zoals hij daar zit en zij, boven hem/tegen hem aanstaat om het bord en de pannetjes op het buro neer te zetten; voelt hij haar tegen zich aan, -

Ze is gekomen toen zijn vader gestorven is, niet eens zo lang geleden.,

Sommigen hadden het verwacht, anderen niet. Jacques weet niet of het een verlies voor hem was, of hij toch van hem hield of niet.....

van de lange, magere man, die iedere dag tot de middag in bed ligt, terwijl de moeder als altijd in peignoir in de slaapkamer, met alles en niets maar in ieder geval druk bezig is; ze praat ondertussen in zichzelf of tegen hem, die echter nooit antwoordt, hoogstens hmm zegt, zonder zelfs maar even van zijn boek op te kijken,

of die op blote voeten in de benedengang rondloopt, Jacques zelfs niet groet, het de vraag is of hij hem wel ziet,

de zo vroeg oude man met het gezicht dat enkel uit elkaar tegensprekende rimpels bestaat, waar altijd stof in lijkt te zitten,

met de harde handen, met de harde wangen waar de kleine jongen nooit een kus op durft te geven,

De man waarvoor hij altijd bang geweest is,

van jongs afaan,

Met slaperige ogen komt hij smorgens in de keuken en waar hij niet

op verdacht is, zo plotseling in de veel te lichte keuken, zegt vader hem die flessen weg te brengen, meteen en als je niet opschiet dan, en het kan nog gemakkelijk voor schooltijd, - 'moet dat nou, kan dat een ander niet doen' wil hij tegensputteren, staat meteen snel, zoals alles te snel gaat deze morgen, de grote man op met een harde stem - geschrokken vlucht de kleine jongen de kamer in, staat aan de andere kant van de tafel zonder meer iets te durven zeggen en ziet..... hem de grote kristallen asbak nemen, omhoog tot het roodaangelopen gezicht ziet hij de moeder huilend in de deur staan,

ziet hij zijn zus aan de geheven arm van de man hangen,

ziet hem tenslotte, maar niet eerder dan na ettelijke scheldwoorden en bedreigingen, weggaan,

de moeder naar hem toekomen,

hoort niets van wat ze allemaal zegt, neemt zwijgend de flessen en durft op de fiets te vloeken, te vloeken.....

De man, die als Jacques in bed ligt en het licht uit is, zegt te blijven zodat hij veilig is, maar dan plotseling verdwenen blijkt hij alleen blijft met de angstaanjagende geluiden buiten het open raam en alleen met de donkere hoek waarin alles verborgen kan zijn en als hij wakker schrikt schaduwen van de takken en bladeren op de muur ziet bewegen.....

De man, die met hem gaat fietsen en als ze ver weg ergens zijn gaan zitten plotseling (glimlachend zal wel) verdwenen is, zodat hij helemaal alleen over de donkere weg naar huis moet zien te komen.....

De man, die later op andere en dan meer geraffineerde manieren verdwijnt en hem alleen laat.

Er was geen verschil tussen de man, die smorgens in bed lag te slapen, deed alsof, of lag te lezen èn de dode man met de grijze stoppelbaard, alleen dat nu de bruingevlekte handen gevouwen op de dekens lagen, alsof hij het zelf gedaan had.,

Maar de moeder was zonder de zwijgende, hardvochtige man niets meer, nu ze op haar eigen schilferende handen en haar tranen aangewezen was - geen nacht meer durfde ze alleen in het nu veel te grote bed te liggen, zodat de dochter bij haar is komen slapen, zo half en half het werk van de vader op haar rekening nam.,

De dochter die bij iedereen zou willen slapen als maar iemand zou komen, om bij de moeder te slapen laat haar koud.,

Het eerste het beste dienstmeisje werd aangenomen:

's Middags brengt ze hem het eten naar boven,

's Avonds moet hij zelf naar beneden, waar alles voor hem in de keuken klaar staat, waar hij dan alleen aan de tafel zit - enkel zijn bord op het uitgestrekte blokmotief van het tafelkleed,

Als de morgen voorbij is,

Komt zij met blad naar boven, hoort hij haar aankomen omdat hij er op verdacht is en niets anders doet, hoewel hij nooit laat merken dat hij op haar wacht en als de deur opengaat en haar geur binnenkomt zit hij voorovergebogen aan het buro, - over zijn schouder heen zet zij er alles op neer, kan hij omhoogkijken en

(vanmiddag zal hij)...

Loopt hij achter in de kamer op en neer, niet zoals gewoonlijk aan het buro als zij binnenkomt, wel horend maar niet luisterend naar wat de hese stem allemaal zegt: zinnen waarin om de haverklap zijn naam, die van de moeder en de zuster, de tante voorkomt,

komt zij binnen met het dienblad en kijkt natuurlijk verwonderd op dat hij daar loopt, met de lange armen over de borst gevouwen, maar glimlachend en drukker pratend dan anders misschien zet ze langzaam (tijdrekkend) de rug naar hem toegekeerd, omdat ze op het buro tegen de muur moet zijn, gaat de zoom van haar rok achter door het bukken iets omhoog, alsof dat samen moet gaan met het praten, loopt hij kalm, ja kalm op haar af, god weet wat zeggend voor het eerst praat hij tegen haar om zo bij haar te komen, en als hij achter haar staat (weet zij) komt haar bovenlijf weer omhoog, laten de handen het blad op het buro, de handen met de dikke maar behendige vingers, zijn de lange handen van Jacques niet meer waar ze waren.

Loopt hij achter in de kamer op en neer, niet zoals gewoonlijk achter het buro als zij binnenkomt, hoort hij haar eerder aankomen, loopt hij niet gemakkelijk losweg maar met de armen, om het figuur te redden, over elkaar.

Komt zij binnen, kijkt hij onmiddellijk op en vraagt zij, z o n d e r s e r v e e r b l a d maar de ene hand aan de deurklink en de ander aan de zijkant van haar schort bij haar borst, of hij nog even wil wachten omdat zijn zus later is thuisgekomen,

hij weet niet waar ze dan wel naar toe geweest moet zijn, omdat hij zich niet kan voorstellen dat dat ooit gebeurt, de morgen is toch altijd heilig terrein geweest,

heeft zij echter de deur alweer achter zich gesloten en als ze

een half uur later terugkomt, op dezelfde manier als iedere dag, zit Jacques achter het buro en kijkt pas op als haar warme adem zich over hem heen buigt, het zou vreemd geweest zijn als hij zolang in de kamer had rondgelopen tot haar terugkomst.....

Zijn de namiddagen niet meer dan een geluidloze overgang van het licht naar de schemer, een vacuüm in de grote luchtbel,

de tijd dat hij immer ongestoord

Door het glas kan kijken van het akwarium, waarachter zij verveeld rondzwemmen,

Door het glas kan kijken van het raam, al of niet open al naargelang de toestand van hem en het weer,

Door het glas kan kijken boven de wastafel, waar steeds dezelfde tegenstander staat, die hij niet aankan maar slechts met zijn vinger kan onderstrepen,

Dat hij op het dichtgeslagen bed kan liggen en de nerven-tekening van het hout boven zijn ogen naarmate de schemering meer een eigen leven kan zien beginnen,

waarvoor de kleine jongen als voor de hel zo bang is geweest, die hij nu slechts nagaat,

maar soms zijn lichaam meer dan dat van een toeschouwer wordt, de wanden, de grenzen van zijn wereld, waarin hij alleen is samen met zijn lichaam en alle vormen die lichaam kunnen heten, van welk spel hij kroongetuige en aanvoerder is, grenzen, die slechts wegvallen doordat hij onvermijdelijk zijn dagelijkse tocht door de verwante wereld onder hem moet maken, waarvan hij, hoewel ogenschijnlijk immer ongestoord, nooit of te nimmer los kan raken -

alsof het bloed is dat door de leidingen loopt als hij 's morgens de buizen hoort suizen in het huis, wanneer ergens doorgetrokken wordt of een kraan loopt, wat door zijn hoofd lijkt te gaan, op welke momenten hij het duidelijkst voelt dat zij in het verlengde leven van de buizen, die in zijn kamer uitkomen, de gietijzeren navelstreng.

Staat hij op

8.20 u.

8.00 u.

8.15 u.

8.10 u.

en na het ritueel, dat volgens eigen wetten verloopt, gaat hij de kamer uit *(soms)* de deur op een kier openlatend, met schoenen aan die geen onnodig geluid zullen maken,

de trap af,

glijdt de linkerhand over de houten gladgewreven leuning,

laat hij kaarten, drukwerk, reklames, brieven, kranten, laat hij alles weer op de deurmat vallen, maar de brief voor hem bestemd (in ieder geval met zijn naam erop) neemt hij mee de benedengang door: in het midden loopt hij, steeds tussen zijn beide neerkomende voeten hetzelfde aantal ruitvormige tegels, of aan de kant van de tweekleurige muur loopt hij, of langs de deuren naar waar de gang een open, maar nog steeds overdekte galerij wordt, waar rechts onder in de muur de brief achterblijft, stenen ervoor zodat ze niet onverwacht zou verrijzen door tussenkomst van de wind,

Ziet hij een bruine wijfjesmerel opvliegen en op de schutting weer neerkomen, ziet hij het kopje draaien alsof het hem aankijkt, klapt hij in de handen zodat ze verschrikt wegvliegt achter de muur, waar geen huis meer is, geen man dus die haar op kan jagen.....

(omdat daar alles reeds weg is)

Een dag die niet lang is

zo kan een dag beginnen.

Zonder zijn stoel achteruit te zetten staat hij half op om van het vakje boven de vissen een nog nieuw boek te nemen: als voor een nauwkeurige bestudering legt hij het omstandig voor zich neer, ernaast een stuk papier. Ook neemt hij een zwarte balpen, waarvan de kleur net eender is als de drukletters van het op de eerste pagina geopende boek. De titel en de naam van de schrijver zijn al niet meer te lezen, doorgestreept als ze zijn door een dikke zwarte lijn. De zwarte lijn van de balpen, die als een nieuwe vinger in de hand ligt, die heen en weer gaat om alle zinnen door te strepen. Geen regel wordt overgeslagen, zo zorgvuldig gaat de hand van regel tot regel, niet van voor naar achter en dan, wat zeker gemakkelijker zou zijn, van achter naar voor, nee steeds in de leesrichting - evenwijdige lijnen alsof hij notebalken tekent, zonder ooit muziek. Soms zet de hand enige tekens op het papier naast het boek,

Naast een ander boek, dat nu gesloten wordt, en

Jacques staat op en loopt naar de deur. Het is nu niet nodig om pas bij de deur de schoenen aan te trekken, omdat het middag is. Achter zich sluit hij de deur en gaat de twee

deuren rechts voorbij, de altijd gesloten deuren zonder klink rechts, naar de trap maar wacht even voordat hij de eerste tree afgaat,

En niet hard, toch teatraal en gezwollen klinkt de stem

(en hij wijst naar alles wat aan zijn voeten ligt)

‘Zovele treden in dit trappenhuis, gedenkt dat vierentwintig jaren op U neerzien ’

hij draait zich om en met het gezicht naar zijn kamerdeur vat hij met de rechterhand de leuning en daalt zo (als een steile berg) de treden af, telt ze:

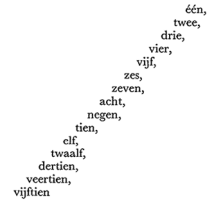

één,
twee,
drie,
vier,
vijf,
zes,
zeven,
acht,
negen,
tien,
elf,
twaalf,
dertien,
veertien,
vijftien

(heel regelmatig, telkens bijna onmerkbaar even tastend voordat hij de voet neerzet, even hangt die dus tastend in de lucht.....)

hij weet dat er maar vijftien treden zijn, maar als hij op de begane grond komt en zijn linkervoet geen verdere tree meer vindt, gaat er een moment een schokje door hem heen. Hij laat de trapleuning los, en draait zich om terwijl op hetzelfde ogenblik de kamerdeur, vlakbij de trap naar beneden, opengaat en zij naar buiten komt (misschien omdat ze hem hoorde, omdat ze erop let) en ze vraagt waar hij wel naar toe gaat, nogmaals met haar sarkastiese, schelle stem maar Jacques, die haar niet verstaat en haar slechts aankijkt.....,

Zijn zus, de onbeduidende vrouw die door niemand gezien wordt, waar haar stem naar is gaan staan - ze is agressief geworden, eisend om opgemerkt te worden, zelfs door Jacques, - zelfs híj moet weten dat zij in dit huis regeert, nu de vader dood is, de moeder uitgeteld en hij, och hij weet zelf wel wat hij is, dat het daarom maar goed is dat zij overal en altijd de reddende engel is, zij die bijna uitgedroogd als verwarmende bedengel voor de moeder dient,

En ook van de volgende, in een stortvloed van woorden uit-

gesproken zinnen hoort Jacques niets, even heeft hij haar aangekeken, maar niet meer dan als versperring voor de open kamer, - de moeder ziet hij niet, alleen het lage tafeltje in het midden met alle mogelijke snuisterijen en rommel erop, vanaf deze afstand kan hij niet precies zien wat het allemaal is, een broche zeker wat zo sterk schittert; de grote wel wat versleten crapauds; de kommode rechts waar de foto van de vader weggehaald is omdat de moeder hem niet meer kon zien zonder in snikken uit te breken; de divan bij het raam,

Lange tijd is hij er niet meer binnen geweest, maar de enige verandering is de grote wanordelijkheid van overal verspreide vrouwenkleren etc., terwijl de moeder tevoren nog geen pluisje kon zien.

Maar zij voelt hoe ze op de blinde vlek van zijn ogen staart en zo al haar woorden in de lucht worden gesproken zonder enig effekt. Op haar slappe wangen verschijnen rode vlekken. Jacques zou het kunnen bemerken, er dan op tijd misschien nog iets aan doen, maar als hij het merkt keert ze hem, al scheldend en dreigend, de rug en de gesloten deur achter zich toe.

Zou hij zonder de onderbreking ook de andere trap afgegaan zijn, nu gaat hij de vijftien treden weer terug met het gezicht in dezelfde richting als zojuist, de voeten gaan nu echter over het midden van de loper en niet ver daarboven de hangende armen, die de leuning niet meer nodig schijnen te hebben - volkomen verdwenen wat hem iets eerder de trap af deed komen. Waar hij misschien plannen over heeft liggen maken, afgebroken door een nietsontziende faktor. Zo weinig is ervoor nodig om hem weer in het veilige slakkenhuis van zijn alleen-zijn, het rijk alleen te doen terugtrekken. Te gevoelige voelsprieten zijn die handen als van een slaapwandelaar. De terugtocht.

Is een avond niet veel meer dan het einde van het licht,

hoewel hij dan vaak toch zeer aktief is,

de zes of acht poten met de onmenselijk lange schaduwen langs de muren volgt - nu eens zit hij geknield bij de plint, dan weer op een stoel met het hoofd tot het plafond, loopt, bukt, kruipt, snel, bedachtzaam langzaam, gefascineerd door de schijnbaar doelloze bewegingen van de poten.....

Is een nacht niet veel meer dan het wachten op een morgen,
op een morgen.....
Wordt hij plotseling wakker,
Geschrokken denkt Jacques, omdat hij meestal zeer vroeg wakker wordt lang voor tijd in ieder geval, dat hij zich misschien verslapen heeft, maar de aangewezen tijd stelt hem gerust. Meteen staat hij op. De ruiten zijn weer van kou dichtgegroeid en hij doet het raam niet open, loopt, na wat kleren aangetrokken te hebben, naar de wastafel. Zijn ogen zijn klein alsof hij pas na een zware nacht in bed gekomen is, slechts wakker geworden door de gewoonte maar gewoonlijk kan alles rustig gaan. Met zijn handen die koud zijn omdat ze boven de dekens gelegen hebben, gaat hij over zijn gezicht, een gebaar dat nergens voor dient zelfs niet om een vermoeidheid of iets dergelijks te betekenen. Veel valt er niet aan hem op te knappen als hij zich toch niet wast, zelfs niet de haren kamt. Alleen drinkt hij wat water - zijn gebaren zijn meer abrupt en kortaf, sneller ook gaat hij naar de deur, stapt met zijn blote voeten in de schoenen, die altijd tegen het buro klaarstaan rechts van de deur. Toch nog voorzichtig gaat de klink omlaag en komt hij op de overloop, waar het nog kouder is dan op zijn kamer. Zonder op de deuren links en rechts te letten, wat hij anders altijd haast angstvallig pleegt te doen, gaat hij meteen de bovenste trap af, schuift de hand langs de lambrizering, na elke twee treden een stukje verder.
Vanuit hun kamer komt nu al tamelijk veel geluid: iemand die tegen stoelen loopt, dingen tegen de grond smakt. Hij zal goed op moeten letten als hij de overloop overgaat. Luisteren of kijken is er niet bij, nu alles zoveel sneller gaat. Maar ondanks alles verliest hij geen ogenblik uit het oog voorzichtig te werk te gaan, en terwijl hij nog naar de deur kijkt alsof die daardoor gesloten zal blijven, begint hij al aan de trap naar onderen.
Enige stappen, die hij verder nog automaties doet voordat hij verstard stilstaat.....,
De oude vrouw,

Zijn moeder, die bij de voordeur staat,
wat hem het meest van zijn stuk brengt is de opengescheurde envelop in de witte handen tegen haar bijna tot op het middel afhangende borsten, even ziet hij niet meer dan dat, maar daarna gaan zijn ogen naar het gezicht bij die handen,

de verwarde kroesharen, de rode tranende ogen, het hoofd iets achterover dat met wijdopen mond maar zonder enig geluid huilt als versteend verdriet...

staat de oude moeder, met blote voeten op de deurmat, daarnaast wat ander papier,

Ze kijkt hem aan,

Jacques ziet haar handen naar opzij uiteen vallen, één hand met de opengescheurde envelop, de ander met een vel papier,

(alsof dat het teken voor hem is)

Rent, rent hij terug de trap op zonder meer voorzichtig te hoeven zijn, schreeuwt hij: klanken die evengoed mama als mala of maja zouden kunnen zijn; ergens schiet de traploper los,

op de eerste verdieping gaat de deur open

als Jacques ongeveer op hetzelfde ogenblik de kamerdeur achter zich op de knip geschoven heeft,

daar een stoel voor gezet er zelfs zijn zware buro voorgeschoven heeft, zodat hij langs de vrijgekomen plaats gemakkelijk naar het raam zou kunnen lopen,

En

daar hijgend achter die barrikade wacht.....

Dode zee

I

‘Ben ik mijn broeders hoeder’

De zomer loopt op 'n eind - er kunnen nog wel 'n paar mooie dagen komen, zeker, maar aanhoudend goed weer is er niet meer bij.

‘'n Natte zomer, ja toch - we hebben dit jaar echt niet te klagen nee, we mogen niet mopperen, twee negerzoentjes zei u, dat kan maar 't is hier over 't algemeen toch wel frisser dan verder 't land in, de zeewind hè, en vlak aan 't water, dat is niet te vergelijken met de rest, en de mensen komen toch, weer of geen weer, ze willen nu eenmaal de zee zien, en als ze 'n dag vrij hebben, dan willen ze naar 't strand hè, zo ziet u maar, die huisjes die hebben ze al 'n half jaar vantevoren besproken, om niet te laat te komen, denk je dat ze dan tuisblijven al moeten ze handschoenen en 'n winterjas meebrengen, komen doen ze, en ik zal ze niet tegenhouden, - bruinbakken daar gaat 't om’ -

hij drukt met z'n duimen in de bruine chokolade als hij de twee soezen in 'n zakje doet; Lowie betaalt en neemt ze over de planken toonbank in ontvangst - hij kijkt nog eens in 't kraampje rond, hij heeft de hele dag nog geen hap gegeten, maar als hij juist 'n dikke hommel op 'n gevulde heer ziet neerstrijken, bedankt hij ervoor. De verkoper ziet zijn blik, volgt die, slaat meteen met z'n natte schoonmaakdoek het beest plat, en draait de heer om -

Lowie loopt over het wiebelend planken pad weer terug de weg op. Bij de huisjes hangen wat mensen rond. Op de pier lopen 'n paar groepen in de richting van de vuurtoren op de uiterste punt; vrouwen houden voortdurend de handen aan hun hoed, bang dat ze hun hoofd verliezen, jaspanden fladderen, rokken waaien op, meeuwen slaan hun vleugels uit als er iemand z'n hand naar hen uitsteekt - er staat een stevige wind: het zand stuift hem om de oren; er zitten scherpe deeltjes in die pijn doen; hij houdt z'n ene hand voor het gezicht aan de kant waar de wind vandaan komt.

Het is 'n flink eind lopen. Het beste kan hij maar over het harde gedeelte van het strand lopen, waar bij elke nieuwe

stormloop van golven nog een dun laagje doorzichtig water uitloopt dat het zand een tint donkerder kleurt, maar waar het in ieder geval niet stobbert en z'n schoenen niet onder 't zand komen te zitten, tot tussen z'n tenen toe.

Op 'n duintop staat 'n echtpaar uit te waaien, hun handen wijzen zijn richting uit, tenminste dat lijkt zo, maar er ligt nog een hele noordzee achter hem, boordevol met ongedierte en geheimen van de diepzee, die weer in verbinding staat met andere wateren die niet te zien zijn, een pot nat,, ze zullen wel blijven wachten tot de voorstelling begint, de ondergang van de zon, - wordt de kamera voor de dag gehaald ingesteld, met 'n grijns in 't kijkgaatje gekeken, het kleine zonsondergangetje midden in 't beeld, wat 'n uitzicht hè, 'n knipoog, en ze kunnen tevreden op huis aangaan, naar 't vaderland,, hij moet maken dat hij niet per ongeluk in één moeite door op de plaat wordt vastgelegd.

Hij loopt sneller, er staan hier geen huisjes meer, ook geen biezen strandstoelen, die er uitzien als scheepshoorns, geen liggende naakten, vandaag ook geen gestrande boot, - verspreid enkel wat kliederige hoopjes kwallen,,

hij heeft eerst om de paar meter z'n neus in zijn zakdoek gesnoten, maar die is kleddernat geworden, er is geen aanslepen bij en 't blijft maar lopen, 't zal wel door de wind komen, hij heeft ook traanogen, en haalt nu maar om de zoveel stappen z'n neus op, de vochtige zeewind dat zál het zijn, of hij is snotverkouden,,

Hij is van het strand afgegaan, tegen het verschuivende duin op, telkens 'n meter hoger, maar meteen weer 'n halve meter in het zand naar beneden; hij kan zich ook nergens aan vastgrijpen, de enkele pijlen gras die er staan, knappen dadelijk af - bovenaan moet hij eerst nog over de omheining; het roestige prikkeldraad is op één plaats door het vele omlaagdrukken slapper komen hangen, het hangt precies in z'n kruis als hij er met aan elke kant 'n been overheen staat. Hij moet wel zorgen niets open te halen -, 't zou zonde zijn.

Tussen al het struikgewas en onkruid is er daar in 't vierkant 'n strook zand om het bovenste gedeelte van de bunker heen dat er 'n kleine anderhalve meter bovenuitsteekt - een uitbouwsel, de voet van de L-vorm, is iets hoger, daar klimt hij er bovenop. Hij klapt het ijzeren deksel naar buiten open, het is erg zwaar, eerst moet hij het met z'n vingers aan de zijkant 'n paar centimeter omhoogwerken, er dan zijn voet tussenzetten, met de andere voet iets opzij-

draaien, zodat hij het dan met beide handen overeind kan trekken; vervolgens laat hij zich door het ronde mangat omlaagzakken, langs het trapje, dat uit haken bestaat die uit het beton steken - met z'n voet stapt hij in 'n papieren zak die onderaan tegen de muur staat, het papier is helemaal doorweekt zodat hij er tot z'n enkel in wegzakt, het is gevuld met houtwol dat door vocht roze gekleurd is, en zo broeit dat het inwendige dampt.

Hij klimt 'n paar spijlen terug omhoog en achterover geleund om de handen vrij te hebben, trekt hij het deksel met veel moeite aan het touw dat er aan de binnenkant in 't midden vastgemaakt is over zich heen -

komen er soms nieuwsgierige mensen in de buurt, maar dat gebeurt niet vaak, die zelfs boven op de bunker klimmen en het deksel open willen maken, dan gaat hij met zijn volle gewicht aan het touw hangen, met z'n buik in de lus aan 't uiteinde, - als ze hem te sterk zijn, kan hij het touw nog altijd aan een van de traptreden vastbinden - nee, er is nog nooit iemand binnengekomen, zover hij weet,,

het is er wel aardedonker in 't trapgat, hij weet dat de bodem nu opeens een halve meter lager ligt; met de handen tast hij de muur af langs het ruwe beton waar de puntige kiezel nog uitsteekt vindt zo de bocht na het korte gangetje, weet dat hij zich moet bukken omdat de opening daar lager is, en komt in de eigenlijke ruimte, de woonruimte, maar ook daar ziet hij nog geen hand voor ogen, hij trapt een blik omver, hoort hoe er klokkend iets uitloopt, maar durft er niet met zijn hand naar te voelen - hij blijft zo even stilstaan, met zijn achterhoofd tegen het plafond,,

er is niets te horen, geen gekraak, zelfs geen ademhaling, alleen het schuren van zijn eigen nekharen tegen het steen, vlakbij zijn oren naar links, daar is het, tenminste als hij zich niet onbewust een kwartslag teveel heeft omgedraaid toen hij binnenkwam;, de handen langs het plafond, hij moet met alles tegelijk voelen: met de voeten over de grond schrapend, de buik vooruit en de armen in de hoogte alsof hij het dak tegen moet houden wil hij het niet op z'n kop krijgen - hij stoot met z'n buik tegen de muur, heeft het net iets te laat in de gaten zodat hij zijn knie nog met 'n doffe dreun tegen de muur dreunt, verdomme, strijkt er langs met z'n hand, langs de muur, vindt het houten schot met de paal ervoor die als grendel dienst doet, draait die opzij, kan-

telt de plank weg en komt opeens met knipperende ogen voor het open gat te staan, dat buiten net iets boven de begane grond zit, het zand waait hem in 't gezicht hij kan nu tenminste zien hoe het er is - alles staat nog op z'n plaats, alleen de twee (gepikte) strandstoelen zijn in elkaar gezet, en op de vrijgekomen plaats staat nu 'n omgekeerd petroleumvat, - dat er de vorige keer nog niet was; bij de winkelhaken in de zijkant steekt wat omgekruld roestig ijzer uit. De rest heeft hij in een ommezien gezien, hij weet het nog wel, maar waar is... hij loopt naar het midden

aan de andere kant, bij de opening die op de andere ruimte ernaast uitkomt ziet hij hem tenslotte in de schaduw zitten, in het donker, Peter - hij zit in elkaar gedoken met z'n achterwerk op de grond tegen de muur, de armen in de nek, het hoofd geheel tussen z'n knieën, zit hij hem daartussendoor aan te kijken, zonder zelfs maar met z'n ogen te knipperen, als 'n beeld, hij zegt niets, geeft geen enkel teken dat hij Lowie inderdaad gezien heeft.

Ik heb 'n broer, maar niemand weet het.

We zijn op de kop af even oud, maar hij, Peter, ziet er niet ouder uit dan 'n jongen van veertien. Dat is al 'n jaar of negen zo, in die tijd is hij geen zier veranderd en geen centimeter gegroeid. Hij is zeker anderhalve kop kleiner dan ik. Dat zal zo wel blijven, als er tenminste niets tussen komt. Hij zou ook niet groter hoeven te zijn, - zo kan hij in de bunker overal rechtop staan waar ik me voortdurend moet bukken en als ik het even vergeet m'n hersens stoot, ik pas ook niet in een huis voor dwergen.

Op de leeftijd dat ik plotseling omhoog begon te schieten, hield het groeien bij hem op, liever, het begon helemaal niet. Tevoren hadden we steun aan elkaar gehad als iedereen om ons lachte, dan gingen we met de ruggen tegen elkaar staan (zoals old shatterhand en winnetou, onafscheidelijke vrienden). Ik was (wij waren) zo klein, en mager als brandhout, - daarna had hij weinig steun meer aan mij, ik groeide hem boven het hoofd, dichter naar mijn vader toe, die zich gevleid voelde een zoon te hebben die eindelijk zijn postuur aan ging nemen, temeer omdat hij vroeger erg klein geweest was - ik hoorde bij de groten, maar Peter kon nu evengoed, ja zelfs beter tegen 'n muur ruggesteun zoeken, dan bij mij.

In die tijd, niet veel later, hebben we deze schuilplaats voor hem gevonden, Peter vond hem, maar ik heb hem tenslotte aangeraden er te blijven - We waren er in de buurt voor zes weken op vakantie: moeder was overspannen en moest naar 'n rusthuis; ik had haar het bloed onder de nagels uitgehaald, in navolging overigens van vader die haar als zijn slechte zijde beschouwde, zijn keerzijde,,

En wij, wij kwamen in een tehuis voor ongezonde en moeilijke kinderen terecht. Na 'n week verdween Peter plotseling, niemand die het in de gaten had - ik voelde me verloren lopen tussen al die groepjes, die aan elkaar klitten, de lange tafels in rijen met het rinkelende tafelgerei en malende kaken, waar ik mezelf niet eens kon verstaan en de heimelijke schenentrappers niemand met rust lieten, snachts in bed met schotten van elkaar gescheiden, telkens het gedaver tegen het hout, als je buurman op vijf centimeter van je oor zich omdraaide of iets anders aan 't doen was,,

En Peter die zich ondertussen rustig in de duinen genesteld had, zonder zelfs maar te vragen of ik mee ging; het heeft hem geen enkele moeite gekost, ik zorgde daarna en ook later voor de dingen die hij nodig had, niet dat hij er ooit om gevraagd heeft,.

Het is buiten al donker. Lowie ligt midden tussen de distels en laag struikgewas. Hij krijgt krampscheuten in zijn kuiten en schouder - en nu het avond wordt trekt het vocht in de bodem naar de oppervlakte op; de planten scheiden scherpriekende sappen af, giftige melk, en de westenwind waait schuim en waterdeeltjes over hem heen. Hij ligt er al vanaf de middag: hij is heimelijk weg kunnen komen om hiernaartoe te gaan, koste wat kost. Nog steeds is er geen beweging te zien, nergens; de voorkant kan hij niet zien zodat hij ook niet weet of het luik dicht zit of niet.

Maar hij moet er toch eens uitkomen. Hij wil weten waar hij dan naar toe gaat, hem daarbij ongezien volgen. Hij kan zich toch niet vergist hebben, maar ja, hij hoeft maar even in te dutten, en... nee, dat is onmogelijk, er kan geen andere uitgang zijn, dan zou hij dat zelf al eens gezien moeten hebben. Het is pikdonker om hem heen, de maan is er niet, alleen valt er soms een baan licht van de vuurtoren over het strand, af en toe ziet hij kleine figuurtjes tegen de witte schuimkoppen afsteken, maar in het donker is iedereen even klein.

Hij heeft honger. Lang kan hij niet meer blijven liggen, hij moet op tijd binnen zijn, om twaalf uur gaat de hoofdingang op slot weet hij, en het is nog een eind lopen.

Ziet hij plotseling boven hem 'n witte stip, nee geen weerlicht, wel vaag gerommel in de verte, op zee misschien, komt omlaag

het beweegt heen en weer, zakt, zou hij gezien zijn?

al veel lager, er bengelt wat aan, 'n paar spartelende benen, steeds groter, 'n parachute met iemand eraan, die precies op het dak gaat neerkomen, landen, dat kan niet anders, nu, nog maar enkele meters boven de bunker - hij hoort geritsel en knarsende stappen

bukt weg met z'n neus in de grond, z'n oren suizen alsof er bloed uitborrelt, het zand kriebelt in z'n neusgaten, hij likt z'n lippen durft even later pas weer te kijken, ziet nog net het bovenlijf van een man in het gat verdwijnen

hij hoort nog alleen de wind en zijn eigen adem de bladeren voor hem bewegen,,

hij moet het van dichterbij zien: er is iets gaande, hier heeft hij toch heel de dag op gewacht, wel op iets anders maar er is toch iets,

schuift met zijn buik vlak langs de grond - hij heeft het al zo vaak in 't echt gedaan als ze wegsluiper deden - holt snel over de zandstrook en drukt zich tegen de achterwand weg, kijkt voorzichtig om, nog eens om, ziet of hoort niets meer, en gluurt over de rand op het dak ligt een beddelaken met op de punten een baksteen gelegd, die iets naar het midden geschoven zijn zodat het laken niet meer vlak ligt maar telkens opbolt als de wind eronder schiet hij had 'n helm op, 'n valhelm misschien, want hij had 'n glinsterend hoofd.

Hij wacht nog 'n hele tijd, maar er gebeurt niets, het maakt dat hij zich weer moediger voelt,, wat kan hem per slot van rekening overkomen, hij doet toch niets verkeerds, en het is zijn eigen broer. Tenslotte sluipt hij om de bunker heen, kruipt erop - het deksel ligt nog open, zo voorzichtig mogelijk klimt hij omlaag, maar stoot dan plotseling met zijn hoofd tegen iets aan, het beweegt, het slingert terug, - hij krijgt het nog eens tegen z'n hoofd, er spat iets tussen z'n ogen, hij grijpt er met zijn hand naar om het tegen te houden: het voelt zacht en vochtig aan - hij knipt zijn zaklantaarn aan, eerst recht in z'n eigen ogen, schuift hem op rood om niet teveel aandacht te trekken, draait zijn hoofd naar links om te luisteren, hij dacht vlakbij 'n adem te horen, het

blijft verder stil boven z'n hoofd bengelt 'n meeuw, aan de poten opgehangen met open starogen en nog bloedende bek, die hij opengesperd houdt omdat er 'n knikker ingestopt is met 'n zilveren iris, - het zwarte kapje op z'n kop zit onder het bloed, alsof iemand het daarmee geverfd heeft,, hij hangt maar met z'n kop aan 'n stijve nek te slingeren - dan valt hem het stukje papier in 't oog, dat het beest tussen de toegeknepen poten geschoven is, hij vouwt het open (ze spelen nog steeds dezelfde spelletjes blijkbaar) in blokletters staat er op geschreven:

lowie, maak dat je wegkomt, ga terug naar je ouwe moer maar laat mij met rust, ik red mezelf wel zonder jou - ik woon hier, en ik kan je niet meer zien, nu weet je het, vergeet het niet
PETER*(de grote)*

Lowie klimt met 'n kletterende emmer het trapje op, springt van de bunker af, gaat het duin over - achter het volgende duin steekt ergens tussen de hei 'n waterkraan boven de grond uit.

Als hij met het water terugkomt, vindt hij Peter uit zijn onbeweeglijke zithouding opgestaan; hij voelt zich 'n dierenoppasser zoals hij met de emmer de kooi inkomt en het beest schichtig/wantrouwig met sluippassen langs de wanden in de rondte draait -

Lowie heeft het opgegeven nog veel te zeggen, of antwoorden uit te lokken,,

Er zit iets in het petroleumvat - er tromt iets tegen de binnenkant: vegen langs het ijzer die rillingen over zijn lijf jagen. Hij tilt het blik 'n stukje van de grond - onmiddellijk stormt Peter, die ergens in de hoek bezig was, op hem af met 'n roodaangelopen hoofd, 'n piepend geluid dat uit zijn neus schijnt te komen als bij 'n wild konijn, en slaat hem kortaf met de zijkant van zijn hand op de pols,, het vat rolt om - midden in de cirkel zit ineengedoken 'n meeuw, te moe en al te stijf om weg te vliegen, die enkel nog maar af en toe wat bloed uit zijn bek in de rondte zwiept,

er rent iets weg, roetsjj, in 'n donkere hoek: opwaaiend zand, nee, het moet 'n muis zijn, 'n rat of misschien wel 'n fret, - het beest nestelt zich nog meer in elkaar, verbergt zich in zichzelf, 'n wiegelende veren bal: Lowie wil er een trap tegen geven, maar het blik gaat er weer overheen. Peter staat met voor z'n borst ge-

vouwen armen, schuinopgericht hoofd, toegeknepen ogen en 'n scheve mond naar hem te loenzen, Lowie hoeft maar iets te zeggen, (zeg 'ns wat, kom op), en het is raak

(zoals die andere keer), Lowie kijkt in de ruimte bezijden, waar de persoonlijke bezittingen van Peter opgeslagen staan. Hij heeft het al vaak genoeg gezien: de opgetuigde kerstboom met engelenhaar en schitterende ballen, de houten zwaarden in verschillende lengtes, de krijttekeningen op de muur de kinderwagen met verdroogde zeesterren en rottende vogels opgevuld

(wanneer gaat hij er op uit? soms samen met Lowie, maar wat als hij alleen is - Lowie heeft hem nog nooit kunnen betrappen)

ook hoorde hij schuifelen over de verharde vloer in het zijvertrek. Het is daar lager; een betonnen vloer; het is nog geen anderhalve meter hoog - hij kijkt om de hoek, verder, ziet in het schemerdonker een grijs schaap tegen de muur geleund, het draait z'n kop om: om z'n kop zit een rol prikkeldraad gewonden, het beest kan niet uit z'n ogen kijken van 't bloed, z'n achterstuk is volgeprikt met klitten, 'n grote egel van achteren, de bek is met 'n touw dichtgesnoerd, en tussen de poten slingeren fietskettingen zodat 't dier niet meer dan enige schuifelpasjes vooruit kan maken, op de plaats,, hij wil ernaar toe gaan, dit is erger dan hij verwacht had

tegelijk krijgt hij een dreun in z'n rug: Peter is met de kop tussen de schouders als een ram op hem los gestormd, het harde voorhoofdsbeen tegen het onderste van zijn rug - hij knikt door, en tuimelt tussen de harde drollen, de tranen soppen hem in de ogen, hij moet zich goed houden, krabbelt op, voelt de woede als bloedvergif door zijn armen kruipen, omgekeerd naar zijn vuisten, wankelt, het schemert hem voor de ogen, glasscherven, alles dubbel (zoals de staande spiegel die er staat met in 't midden over de hele lengte 'n barst) en hij slaat, in blinde woede, haalt wijd uit, bonkt waar hij maar raken kan, hij voelt het ondier tussen zijn armen ineenkrimpen ze rollen over de grond, over en weer, Lowie haalt z'n knokkels open aan de rauwe steen - hijgend vallen ze uit elkaar, in tweeën gebarsten vrucht, zijn rug is open voelt hij.

Hij durft Peter niet aan te kijken. Het is de eerste keer dat hij werkelijk geslagen heeft (tevoren hebben ze ook wel eens gevochten, maar nooit anders dan voor spel, nooit menens -

toen Lowie groter werd zeker niet, hij heeft wel eens gedreigd)

'T is net 'n mot. Als we savonds de lantaarn aansteken komt er leven in. Als 'n schim fladdert ie rond in z'n kakipak, zwaait met z'n bleke, verschoten armen die onder de sproeten zitten (verroeste stalen zenuwen, noemt Peter het), z'n platte kalkvoeten kwakken op de grond, 't zijn eerder vliezen, z'n ogen zijn bijna niet meer te zien door het lange haar, hij heeft blond haar, en als hij me maar niet meer ziet - ik zit uit het licht - dan vergeet ie me direkt, en het felle licht van de karbietlamp maakt zijn bewegingen nog feller, vermenigvuldigt ze op de muur, hij lijkt dan niemand of niets meer te zien - rent z'n eigen schaduwen achterna, trapt ernaar, gromt, zingt binnensmonds, begint op het blik te roffelen, tamtam, dat de roestschilfers me om de oren vliegen haalt een stoelzitting tevoorschijn uit het zijvertrek, waarvan het leer verrot is door het vocht en helemaal zacht geworden, en zet die schuin tegen de ene muur, de papieren zak, die hij uit het halletje binnensleept zet hij tegen de tegenoverliggende muur -

komt met 'n gepunt hekijzer voor de dag, met 'n weerhaak eraan, het bovenste stuk van 't hek van een of ander buitengoed, ik geloof dat ik wel weet van welk buiten,

rinkelt er vervaarlijk mee, slaat met de achterkant tegen het plafond, wrijft bijna teder met de vingers langs de steel, trekt met de andere hand z'n broek op,

staat plotseling in 't midden stil luistert loert behoedzaam rond kijkt uit van welke kant gevaar dreigt, draait zich met 'n ruk om, veegt de haren uit z'n ogen, kucht en stormt eensklaps, alsof hij nu opeens pas zijn aanvaller in 't oog krijgt, met geveld steekijzer op de zitting af en laat het met een zucht van het knappende leer in de weke buik van zijn tegenstander verdwijnen, trekt er met de weerhaak het vulsel mee te voorschijn / onmiddellijk keert hij zich tegen de tegenstander die hem in de rug zocht aan te vallen, en ploft ook die het ijzer in de buik, de vellen komen er bij te hangen, het roze houtwol bengelt in slierten aan de gekrulde punt, aan zijn handen en ene voet, als hij de gewonde nog eens hatelijk onder z'n zak natrapt hij loert rond voor nog meer aanvallers, hij heeft er de smaak van beet, kijkt al als een overwinnaar,

Lowie drukt zich in de schaduw weg,,

Het is er klein, maar er staat ook niet veel in. Van het raam uit gezien, links de strandstoelen, twee, tegen de achterwand 'n klein zelfgemaakt tafeltje met nog etensresten erop (van wat Lowie meegebracht heeft), aan één van de paalpoten, waar de boomschors nog als korsten opzit, hangt 'n geprepareerde vis met 'n opengesperde bek waar het been tussenpast, als er een van de twee aan tafel gaat zitten, bij Lowie tenminste, want als Peter aan tafel gaat, legt hij de vis, zijn vis op z'n schoot en streelt af en toe de uitpuilende glazen ogen

(de vader zit aan de brede kant van de tafel, de moeder aan het ene uiteinde en Lowie tegenover haar. Er staan vier stoelen, maar de plaats aan de raamkant blijft leeg, zodat de vader ongestoord naar buiten kan kijken, tussen elke hap gaat zijn kauwend hoofd een eindje omhoog en vertelt hij met volle mond wat hij buiten ziet, of wat hij wel of niet zou willen zien.

De lege stoel beweegt: de vader die gemakkelijk wil zitten heeft z'n schoenen uitgetrokken en z'n voeten op de zitting gelegd, en als hij zich verslikt, wat altijd gebeurt als ze vis eten en hij niet de moeite neemt de graat eruit te halen, schopt hij al hoestend en proestend de stoel 'n stuk achteruit, haalt die dan weer met z'n kousentenen terug.

Als hij met z'n kin in z'n bord hangt kijkt hij nog naar buiten tussen de spijlen van de leuning door)

Achteraan rechts de opening naar de lage ruimte, Waar het kijkgat is, hier, komen de soldaten bij elkaar om te poetsen, te kaarten of op de stafkaart troepenbewegingen en eventuele aanvallen aan te tekenen en te berekenen - de andere ruimte dient om te slapen, geen oog dicht te doen van angst tussen de zure lappen, 'n glanzende foto over de bezwete borst te strijken, met de handen tussen de benen rond te wentelen, met open ogen te dromen van een vol strand,,

Rechts, tussen de opening waardoor men binnenkomt en het achterste gat, is op de grond een bed gespreid van gedroogd gras, mos en wat varens; de paardedekens en het groezelige laken zijn niet opgemaakt en liggen er nog net zo bij als Peter er vanmorgen/vanmiddag uitgekropen is - in het midden is 'n kuil ontstaan, waar hij zich snachts in oprolt en ronddraait.

Het is al laat. Ze zijn moe van naar elkaar te moeten kijken en niets te zeggen, hoogstens 'n paar halfafgemaakte zinnen.

Lowie houdt z'n kleren aan, knoopt alleen de bovenste wrangle-knoop van z'n broek los. Peter kleedt zich helemaal uit.

Ze liggen wel naast elkaar, maar Peter drukt zich weg tegen de achtermuur, zodat er een kleine spatie tussen hen openblijft, en Lowie ligt half op de harde vloer - er is eigenlijk maar plaats voor één. Lowie draait zich om en om; nu eens liggen ze rug tegen rug, dan weer met hun gezichten naar elkaar: hij moet z'n hoofd omhoog keren om niet steeds de adem van Peter in z'n gezicht te krijgen, en zijn gebruikte lucht in te ademen.

Geleidelijkaan wordt Peter rustiger, en begint zijn adem meer gelijkmatig te gaan, - telkens, met lange tussenpozen, 'n snuif lucht door z'n neusgaten, dat af en toe overgaat in 'n luid gesnurk.

Nu hij niet meer zo gespannen ligt, rolt hij vanzelf naar het midden; ook Lowie schuift dichter naar hem toe, tot ze tenslotte tegen elkaar liggen in de kuil - de kortere benen van Peter tussen die van hem om het niet zo koud te hebben.

Draait hij zich om, met 'n grauw trekt Peter de dekens terug, en mompelt wat in z'n slaap.

Hij probeert z'n ogen door het donker te boren, maar het enige wat hij de eerste tijd ziet is de bleke vlek bij zijn hoofd: de blonde kop haar van Peter, - als hij er voorzichtig met zijn vingers overheen wil strijken draait het hoofd zich met 'n ruk van hem af, en kleeft er 'n sliert neusvocht aan z'n vingers.

Het achtergrondgeluid van de zee is op de duur niet meer te horen. Midden in het aangestampte blok zwart en stilte, die opeens verbroken kan worden door 'n ploffende wind van Peter met 'n lange sissende afloop, 'n stank die vanonder de dekens in zijn neusgaten kruipt. Tegen de ochtend is de lucht tot op de grond toe bedorven.

Wat later hoort hij *(soms)* gekras boven zijn hoofd, gebonk op het ijzeren deksel. Peter blijft er doorheen slapen, maar Lowie zit in 'n ruk met bonzende vuisten halfovereind als het maar goed gesloten is

een plof naast de muur, ze zijn erafgesprongen, stemmen aan de achterkant, waarbij ook 'n meisjesstem, zeker, schrapende schoenen tegen de wand, die is dik genoeg,

- ze liggen hier wel veilig omgeven door gewapend beton - zeker 'n vrijend paartje in de greppel, waar ze tenminste uit de wind liggen - ze gaan hun gang maar, als ze hen maar

niet uit hun slaa aaap houden, hij geeuwt, ze vullen elkaar maar met handenvol zand in de ogen, de mond vol, de oren dicht zodat ze elkaar niet eens meer horen, 't liefdesgebazel, glinsterende poriën, tussen de gespreide benen de buik boordevol, tot barstens toe, voor zijn part,, Nee, hij hoeft hier niet naar toe te komen om rustig te kunnen slapen,

Peter, die is in z'n element,,

hij heeft de ochtend maar af te wachten - aan 't licht is het niet te zien dat dringt niet tot hier door, hij kan het wel gewaar worden aan de lijfsgeur van Peter die met het uur sterker wordt, en de nacht nadert z'n eind als hij weer gaat woelen en onrustig in een halfslaap door z'n neus begint te ademen,

zelfs begint te praten, koortsachtig de spaarzame over heel de vorige dag uitgespreide woorden herhaalt, brabbelt liever gezegd,,

dan is Lowie onderhand wel enigszins aan het donker gewend geraakt; z'n ogen passen zich aan en wat dichtbij is kan hij tamelijk goed onderscheiden - Peter die smakkend op zijn eigen onderarm ligt te zuigen, en daar tussendoor met zijn tanden knarst, wat door alles heen trilt; soms gaat de hand omlaag, en voelt hij door de schokken dat hij in z'n slaap plukjes schaamhaar aan 't uittrekken is, die smorgens over het hele bed verspreid zullen liggen, zelfs wel eens op z'n lippen waaien, hij spuwt ze dan uit, maar Owee als het dan per ongeluk op de blootgewoelde borst van Peter terechtkomt. Ook hijzelf, nog in de kleren, is gaan zweten, doordat het, eenmaal op temperatuur onder de dekens, er dubbel zo heet, zelfs broeierig wordt.

Hij ligt op z'n zij, luistert naar het geritsel onder hen, en kijkt gespannen, alsof hij de trekken voor het laatst wil opnemen, naar het rimpelige gezicht naast hem: met zijn linkeroog ziet hij het grote linkeroor, vergroot, dat met snukjes meebeweegt met de ademhaling en de maalbeweging van de kaken,, met het rechteroog ziet hij het gesloten rechteroog links van hem in het kussen gedrukt, dat niet eens knippert, van was lijkt - en als hij met twee ogen tegelijk naar het slapersgezicht kijkt, schuift er een derde oog tussen de twee andere, boven de neusbrug, op de plaats van de pijnappel,,

maar die geur -

Die geur hangt in zijn kleren, en zelfs als hij zich omkleedt, van top tot teen en alles ertussen wast, hangt die geur

nog voor zijn neus: zout, dierlijk en plantaardig - ja erger nog, als hij van zijn werk thuiskomt op zijn kamer, komt de geur hem gewoonweg tegemoet, alsof zijn kamer nog geen honderd meter van de waterlijn af ligt.

Hij doet zijn kamerdeur open, bukt zich half en blijft zo lopen, met gebogen rug en de kop tussen de schouders, zelfs als hij ergens boven in de kast moet zijn, blijft hij gebocheld staan - alles wordt er zo wel groter door, groeit boven zijn macht: de klink bij zijn kin,

z'n kop net boven de tafel uit,

de neus tot op het fietsstuur,

't hoofd achterover om zijn hospita in 't gezicht te kunnen kijken,

op 'n poef om uit het raam te kunnen kijken,

op z'n tenen voor de spiegel,

verscholen tussen de opdringende vrouwen voor de toonbank,

te klein voor zijn buro, en langzamerhand ook te klein voor zijn werk.

Zogauw hij maar kan gaat hij in de hoek zitten, goeddeels verborgen achter de uitgebouwde muurkast, die hem voor onverwachte bezoekers aan het oog onttrekt - met opgetrokken knieën, en in zijn schoot de roze hoornschelp zo groot als een kinderhoofd,

gaat hij met z'n vinger over de kartelrand binnen in 't oor, en luistert

naar het ruisen van de zee (probeert hem met zijn verborgen mikrofoon af te luisteren, gebogen over zijn ontvangapparaat) en beademt het gladde oppervlak, poetst het blinkend met zijn zakdoek en (probeert in de glimmende bol in de verte te zien, hem zelfs zonder op de loer te hoeven liggen na te gaan)

ziet in de bolle ronding zijn eigen spiegelbeeld - een roze gezicht met platgedrukte neus en uitgerekte zeilwappers van oren en eeuwig grijnslachende klownsmond en uit elkaar gedrukte waterogen en ontelbare marmeraderen, hij wordt niet moe, door zijn hoofd te bewegen telkens een ander gezicht tevoorschijn te toveren,, in 't glas,

hij drukt er zijn voorhoofd tegen aan, wat hem even verkoeling brengt; de zweetdruppels lopen tappelings langs het raam hij doet alsof hij naar buiten kijkt, ook al is dat bij avond niet mogelijk,

en zit hij alleen maar in de dubbelkoupee te gluren, die aan

de andere kant van de ruit gelijk met hem oprijdt; hij hoort het ritmiese langsflitsen van bomen en telegraafpalen, het gerommel onder hem als ze over 'n brug rijden - hij kan wel van buiten opsommen wat er buiten te zien moet zijn overdag, maar kan zich niet onttrekken aan de blikken die op zijn handen gericht zijn:

hij heeft ze al eens onder zijn kolbert gestoken, in z'n zakken gedaan, is er even op gaan zitten alsof het leer te warm is en aan zijn broekzolder vastplakt,, van armoede heeft hij ze nu maar op z'n knieën liggen, open en bloot, elke trilling, van welke vinger dan ook, is voor iedereen dadelijk zichtbaar, ze verraden hem, en ook nog eens voor de medereizigers achter het glas -

dit zal de laatste keer zijn dat ik er nog naar toe geweest ben, ik zal wel gek zijn, ze proberen me toch weer elke keer thuis te krijgen, en te houden kinderen grootouders dood vind ik maar, handen af van 't gebroed en bovendien heb ik ook geen tijd voor elke keer zoon lange reis, 't kost me veel te veel tijd, en zeker nu kan ik me dat niet meer permitteren ik heb overigens onderhand al meer dan genoeg gereisd...

(eerst reisde hij zoveel mogelijk, tot 'n paar keer in de week toe, per trein naar de kustplaats om Peter op te zoeken, onder voorwendsel dat hij zijn sukkelende, hulpbehoevende tante, die eigenlijk geen echte tante was, een bezoek ging brengen, dat werd op de duur werkelijk teveel van het goede, daarom zocht en vond hij daar in de omgeving een andere baan, zodat hij niet meer steeds (onder een voorwendsel) op en neer hoefde te reizen. Hij ging daar ook op 'n kamer wonen, erg hoog, dat wel, maar in ieder geval bleef hij zo gespaard voor al te veel lastposten op z'n dak, van die vriendelijke, hulpvaardige kennissen over de vloer, eerst één keer per dag, die dan op de duur zouden blijven slapen, nee dat gelukkig niet - zo woonde hij er niet meer dan 15 kilometer vandaan, en kon hij er bijna dagelijks heengaan, hij wilde ook per se in de buurt blijven om een oog in het zeil te houden, immers wie weet -)

als ik er tegenwoordig al één dag niet meer geweest ben, begin ik me al sappel te maken, wat er in die tussentijd al niet gebeurd kan zijn, als er maar niemand binnengekomen is, of als hij maar niet op eigen houtje weggegaan is en ik weet niet wat gedaan heeft - hij is veel te klein, om alleen en als ik er niet ben ik moet er morgenvroeg

direkt heen.....

Hij vindt van alles, als hij smorgens op het strand loopt, natuurlijk vooral schelpen, maar daar heeft hij nauwelijks oog voor, die zijn zo weinig zeldzaam, alleen die messcherpe roze schelpen steekt hij in z'n borstzak: ze zijn 'n vinger lang en omdat de staafjes meestal in tweeën uit elkaar gevallen zijn, passen ze in elkaar tot 'n stapeltje - hij kent er de naam niet van, daarom heeft hij ze maar meerminnennagels genoemd; hij heeft Peter verteld dat als de zeemeerminnen aan land komen, ze onvermijdelijk hun nagels kwijtraken, zodat ze zich daarna niet meer kunnen verdedigen, misschien dat ze dat ook eigenlijk liever niet willen, zo zijn ze nu eenmaal, maar erger is nog dat ook hun haren uitvallen, vandaar al dat aangespoelde wier smorgens, en dat is waar,,

en er liggen vermolmde planken, die weer grotendeels planten geworden zijn, ze hebben een zachte groene huid gekregen, hij kan er zijn vingers inzetten,

ook vindt hij de meest vreemde stenen, maar die moeten uit de lucht zijn komen vallen, waar komen ze anders vandaan,,

'n wervel (van 'n zeekoe), een ellepijp (van 'n gekielhaalde lichtmatroos), 'n kunstgebit (van 'n ziek zeepaard)

hij loopt tot z'n knieën in het water, en trapt de kammen van aanrijdende golven af,

het is alsof er iedere nacht een groot zeedier of misschien wel 'n groot soort mens uit elkaar geslagen wordt, in het donker gelyncht, waarvan hij de plukharen en restanten bij elkaar zoekt,

het mooiste is nog wel een stuk hout zo zacht als vlees, dat helemaal rondaf geschuurd is en waar 'n gat in 't midden gesleten is, het heeft 'n doordringende geur, het kan niet anders of er moet 'n oog in gezeten hebben, 'n parel van 'n oog, dat hij nooit te zien zal krijgen,,

hij loopt op z'n blote voeten, tot aan z'n knieën krijgt hij zo lemen onderdanen,

hij hoopt dat als hij straks met zijn verrassingen bij hem aan komt zetten hij water zal gaan halen ze af zal weken en met zijn lange haren drogen, en hem (eindelijk) aan zijn voeten zal herkennen, (hij probeert altijd alles met sprookjes en navertelde verhaaltjes te rekken) ja, want hij heeft horizontaal over zijn enkel een litteken, omdat hij eens z'n voet half afgesneden heeft aan de uitstekende as van z'n step, en dat moet Peter zich toch herinneren,, Zoals hij ook altijd (toen hij jong was, jonger dan nu) als het

gesneeuwd heeft, gave deeltjes opzoekt om er in te stappen, zodat als hij omkijkt ziet dat hij de enige is die er gelopen heeft, maar hij herkent ze nauwelijks, hij weet alleen dat ze van hem zijn, maar ze zijn zo groot,

'n grote teen die er als 'n neus uitsteekt, hij zou de weg langs zijn sporen kunnen terugvinden, tenminste tot waar het lijkt dat hij uit de zee is komen lopen, tot daar, - af en toe trekt hij met 'n stok een cirkel om 'n voetafdruk van hem (of van iemand anders, die iets kleiner is desnoods) en als hij iets verder achterom kijkt is het hele strand leeg, alleen zijn verse voetstappen en de indrukken die de stenen en planken achtergelaten hebben toen hij ze heeft opgeraapt - ze lijken op elkaar, de indrukken van de aangespoelde voorwerpen en die van zijn voeten,,

en dan denkt hij dat Peter verrast op zal kijken als hij met zijn vondsten, apart voor hem bij elkaar gezocht, aan komt,, maar hij, hij pakt ze aan, legt ze in 'n hoek en praat er niet eens over, - Lowie heeft er nog nooit iets over gezegd, ook niet dat hij aan de achterkant van de bunker meermalen, alles wat hij de vorige keren heeft meegebracht, weer teruggevonden heeft,

als ik wegga mietert hij er alles weer uit, geloof ik, het is alsof hij niets van me wil hebben, hij zou het zelfs niet eens in de gaten hebben, als ik 'ns 'n keer wat hij weggegooid heeft bij elkaar raap, en hem dat weer ten geschenke geef,,

De armen beladen met bij elkaar gezochte geschenken, 'n uitgelezen zeebanket, stoffelt Lowie het duin op, wil met een elegante sprong over het draad springen, maar bedenkt zich nog net(: de schrammen, winkelhaken, bijtende jodium, zweren, straatvuil, krammen, korsten,,) en balanceert op één been, terwijl hij het andere horizontaal omhoogbrengt, aan de andere kant neerzet, zich op het linkerbeen in evenwicht houdt en het rechter er overheen zwaait

hij schrikt als plotseling uit het hoge gras ritselend een fazant tevoorschijn schiet met een nasleep van halfwassen jongen, die onder het prikkeldraad door rent, met de vleugels er tegenaan klappert en al verdwenen is als de draden nog metersver doorzingen - Lowie merkt dat hij als 'n hond is blijven staan met zijn opgeheven achterpoot, en hij ziet ook nu pas Peter buiten bezig,

die met iets tegen de zijkant van de bunker aan het gooien is,

en daar volledig in op schijnt te gaan: weer iets gooit, dan met zijn bovenlijf achteroverleunt met de handen in de zij, hardop lacht vanuit zijn keel, en naar de muur toerent

opeens als 'n haas blijft staan, z'n hoofd heft, de oren spitst, gespannen z'n kop naar links draait, naar rechts,, ziet op hetzelfde ogenblik (santaklaus) Lowie naar hem staan kijken, zijn richting uit komen, en spurt weg, naar de achterkant van de bunker, - Lowie laat de rommel uit z'n handen glijden, en gaat er achteraan, hoort de bonkende stappen naar rechts gaan, snelt ook die kant uit, ziet nog net een lok haar boven het dak uit wapperen, maar vangt om de hoek niet meer dan 'n laatste glimp op van Peter z'n been, nog harder, steunt bij de hoeken met zijn handen tegen het ruwe beton, schramt zich, struikelt half, gaat hij links dan schiet Peter vliegensvlug naar rechts, die kan hem aan zien komen omdat zijn hoofd boven de rand uitsteekt

(want zogauw hij bij hem is, gaat hij ineens weer rechtop lopen, neemt Lowie zijn natuurlijke houding aan en wordt hij weer de grootste van de twee, als vanouds)

peter p e t e r got jongen, peter doe niet zo kinderachtig is dat 'n manier van doen, heeee zeg verdommese peter, schei uit, je bent toch geen kleine jongen meer

Lowie rent maar door, kijkt maar half waar hij loopt, en heeft daarom ook niet gemerkt dat Peter eensklaps stokstijf stil is blijven staan en zich tegen de muur gedrukt heeft, z'n lange voeten uitgestoken

en Lowie tuint erin, tuimelt er als 'n zak overheen, duikt met 'n smak met z'n bezwete gezicht in het los zand en blijft hijgend liggen - Peter komt omzichtig op hem toe, wil hem helpen opstaan (denkt hij) en stapt midden op de uitgestoken hand die als 'n levende krab ineenkrimpt,, *wat zei je, vader?* vraagt dreigend Peter,

Lowie verbergt zijn gezicht in 't zand, denkt er door de pijn niet meer aan zich te verroeren of op te staan, houdt het gezicht verloren, zodat Peter het niet te zien krijgt - hij blijft zo zelfs liggen als hij een voet op zijn achterwerk voelt staan,

ook als hij met aan iedere kant 'n been op zijn rug gaat zitten, - hij is echter niet zwaar, en wil hem blijkbaar ook geen pijn meer doen,,

- *wat kom je hier zoeken?*
- *wat deed jij buiten, ik...*

- *nee, eerst, wat doe jij hier?*

- *ik, ik kwam alleen maar even kijken, zie je, dat doe ik toch wel meer, ik had toevallig vrij....*

- *ja, ja, toevallig, heel toevallig*, maar plotseling breekt de besliste toon af, en zegt Peter helemaal niets meer, ook Lowie blijft doodstil liggen,,

- *goed dan, ik zal 't je laten zien, rijen, vort, juju*

Lowie drukt z'n rug omhoog, tot hij op handen en knieën komt te zitten, en kruipt zo voetje voor voetje de hoek om, Als ze bij de zijkant zijn, links, stijgt Peter af, hij kijkt weer onverschillig voor zich uit - lacht even in zichzelf als hij de zwarte handen op de rug van Lowie ziet; die denkt dat hij hem uitlacht, en blijft mokkig in rijhouding zitten.

Ongeveer tien meter van de bunker af staat de emmer, ernaast liggen een stapeltje natte zandballen. Peter gaat erbij staan en neemt 'n bal in de hand.

Op de muur heeft altijd al een grote rode cirkel geschilderd gestaan (misschien de O van S.O.S., en dat de S-S er vanaf geschuurd zijn) Peter heeft er - best mogelijk dat iemand hem daarbij geholpen heeft waar haalt hij anders verf vandaan, peinst Lowie en kijkt toe, op de punt van de driehoek: Peter -O- Lowie - naast de rode cirkel, op dezelfde hoogte alleen iets kleiner, met teer een zwarte cirkel getrokken - midden in de twee cirkels zijn nog de kleffe afdrukken van de modderballen te zien, geen enkele erbuiten,,

moeder gilt Peter, en neemt onder indianengehuil 'n lange aanloop (vlakbij de hoge ijzeren paal met het bordje:

VERBODEN TERREIN

MIJNEN / LEVENSGEVAARLIJK

dit is de speelweide van Peter, hij heeft zich nooit om het gevaar bekommerd, en is ook nog nooit de lucht ingevlogen) gooit ernaast,

onder de rondingen, 'n halve meter boven de grond spat de bal uit elkaar - Lowie vliegen de spetters (scherven) om de oren, in 't gezicht,

met 'n smakkend geluid laat de klodder los en rolt in 't zand, Lowie weet niet of hij kwaad moet worden om wat er gebeurt - als hij er eens vóór ging staan, zou Peter hém ontzien?

- *zullen we maar naar binnen gaan, soldaat-eerste-klas vindt er nu geen lol meer aan...*

De eerste badgasten smorgens gaan aan de voet van de pier liggen, voor aan het strand, en langzamerhand groeit het

bed aan, groepje na groepje, ook wel mensen alleen maar die niet zoveel, sluiten zich bij de rijen (stranduitwassen) aan, honderden meters raken zo vol met al of niet bruine, rood-verbrande, gelige, min of meer ontklede en lelijke mensen,,

tegen de middag liggen ze al uren ver overal verspreid - Ook zij willen ergens gaan liggen, op 'n lege plaats van minstens vijftien meter doorsnee, ze moeten ongestoord kunnen keren. Lowie loopt veilig met z'n zonnebril op, maar Peter, die loopt een meter voor hem uit, weerloos, voor de vrouwen die zich op hun plakkerige buiken draaien (wentelteefjes) om hem langs te zien komen: hoofden buigen zich naar elkaar toe, mondhoeken krullen op, kinderen alleen wijzen luidruchtig, die zijn nog het ergste,,

Lowie voelt z'n wangen kleuren voor wat ze kunnen denken en zeggen, voor wat ze zeggen en misschien wel denken over Peter, ook wel over hem natuurlijk, maar toch vooral over Peter, omdat hij kan zien dat ze juist naar hem kijken.

Hij wil verderop naar 'n plaats waar geen mens hen kan zien, maar Peter, onwillig, alsof hij het erom doet, weigert nog één poot te verzetten, het is hier goed genoeg, en hij wil met alle geweld hier blijven (omdat er onder hen twee meisjes liggen te draaien, alsof ze niet goed raad weten met al hun uitstulpingen, ja, daarom?),

Peter draait zich met 't gezicht naar de duinen, doet z'n broek omlaag, staat nu in z'n onderbroek, knoopt dan 'n handdoek om z'n middel, trekt zijn kakihemd uit, wurmt onder de lendendoek zijn onderbroek naar beneden - fluistert naar Lowie, die al languit ligt: *kijken ze?*

kijk 'ns of er iemand ligt te kijken?

iedereen loert naar zijn broodmagere rug, waar de botten en een snoer wervels uitsteken, ze lachen om zijn spierwitte vel, de sproeten, en zijn spillebenen, zijn wiebelende nek met het te grote hoofd erboven dat eraf dreigt te vallen nu hij zo onhandig pogingen doet om alles ongezien klaar te spelen, en zo hij zich omdraait - zijn kippenborst (denkt Peter), als hij uit het broekje stapt springt de knoop van zijn handdoek los door de spanning van zijn naar achteruit gestoken achterwerk, en met de hand nog aan z'n voet glipt de doek langs zijn dijen af, al probeert hij er op één been rondspringend nog naar te grijpen, wankelt half, staat met zijn billen, twee witte vlekken met 'n donkere gleuf ertussen (naar het publiek gekeerd), en weet dan toch nog snel in z'n zwembroek te stappen, eerst met twee benen in een gat, tenslotte op de

goede manier,

- *hebben ze 't gezien, Lowie?*
- *Wie?*

Peter zit gehurkt bij zijn voeten, en strooit er handenvol scherp zand overheen tot zijn benen tot de kuiten met de grond gelijk gemaakt zijn, er is niets meer van te zien dan twee mollengangen waar zijn benen halverwege in verdwijnen.

Lowie ligt op z'n buik, Peter gaat ruggelings naast hem liggen - ze zijn zo even groot: geen Grote Peter en Kleine Peter, en geen Grote Lowie en Kleine Lowie.

- *hoe lang blijven we hier liggen?*
- *zou 't water koud zijn?*
- *ik zou eigenlijk best wel eens willen leren zwemmen*

(Lowie, heftig opeens, bijt van zich af: *niks ervan, hoe kom je erbij, dat is niks voor jou, 't is hier bovendien levensgevaarlijk, en al die andere mensen, nee*...)

- *als ik jou was, ik bedoel als jij er niet was zou ik naar ze toe gaan ik? ik zou vragen of ze niet iemand, zo-en-zo-iemand gezien hebben of ze misschien mee willen helpen zoeken.....*
- *als je snachts niet hier blijft, waar slaap je dan? waar woon je ergens, loo wiee luister je wel, je bent toch zeker niet doof?*

(hij lijkt helemaal veranderd, als ze niet alleen samenhokken, nu ze midden tussen zandkastelen en anderen onder de blote hemel liggen, hij doet zelfs bijna vrolijk,, als Lowie er niet zou zijn ....)

- *hoe gaat 't met je tante?*

Het is er stil op wat ritselend papier van de vorige dag na, dat over de stenen waait, tegen het opstaande hout van de kramen blijft hangen, als de wind even stilt loslaat, en dan weer bij stukjes en beetjes verderschuift. Zij zijn de enigen die in de voormiddag over de kermis lopen, Lowie en 'n stuk of drie vriendjes die tegen het achtergebleven afval trappen, en onder de zeilen proberen te gluren, De kermisgasten liggen waarschijnlijk nog allemaal in hun wagens uit te slapen. De meeste kramen zijn met zeildoek afgeschermd, de rug van de gierende draak ligt dichtgeklapt met de

stekels overeind. Alleen de paarden en ander gedierte van de mallemolen blinken door het vele verguldsel en zilveren versierselen.
Er valt weinig te beleven, 't is maar 'n dooie boel. Met z'n vieren hurken ze in het zand, waar overdag de shetlanderponnies rammelend en met gebogen koppen hun stille omgang doen. Ze fluisteren.
Lopen in een rijtje achter Lowie aan door de verlaten buitenwijken, tot aan 'n brede weg met losstaande villaas temidden van veel gras en groen.
- *rijke stinkers* - knort de laatste van de rij, - *moet je zien* - grapt de middelste, één van de middelsten, of alletwee om beurten - ONZE KEET, DOORN ROOSJE, VILLA DE LILA, ONS HUIS, *hihi*, MAGRIET, ZUNNIE HOOM, ALOEETTE - tot Lowie voor een van de huizen halt houdt: er klinkt muziek en geroezemoes van stemmen door de open tuindeuren; ook de balkondeuren op de eerste verdieping staan open - *nog zo eentje -, -stil jij, ben je belazerd -, -oh, moeten we hier dan zijn? -*
Er is niemand te zien buiten. Ze lopen over het gras langs het grindpad, en komen zonder veel lawaai aan de zijkant van het huis bij de voordeur, die op een kier staat - de stemmen klinken nu luider, vrolijk, met hoge uithalen van vrouwen, gevolgd door de borstlach van 'n man.
- *er zijn mensen -, -nogal wiedus, slimmerik* - de drie achtersten vegen hun voeten, Lowie loopt meteen door, zij blijven verlegen staan toekijken; als hij hen wenkt durven ze pas verder te komen, maar als er plotseling iemand over de marmeren tegels van de gang aankomt en ze kuchen horen, glippen ze met hun drieën de wécé in, en blijven door de kier naar buiten gluren, Lowie stapt door alsof hij er thuishoort en de weg van buiten kent; de man, in rok, passeert hem zonder iets te zeggen, zonder hem zelfs op te merken (om naar het toilet te gaan),,
de hoek om, staat Lowie opeens in de wijdopengeslagen deur:
vóór hem een feestelijk versierde kamer, een zaal eerder, zo groot is het. Van de mensen, die zich om een U-vormig opgestelde rij tafels hebben verzameld, zijn de mannen in rok, dragen de vrouwen lange, blote

jurken, bij voorkeur paars en violet,
ze wijzen naar hem, zo klein als hij daar in het te grote deurgat staat, en ze stoten elkaar aan,,
dan klinkt plotseling de hese stem van zijn tante -
zo Lowie, kom jij ook eens kijken, nu het feest is, hè - hij had haar al direkt in het oog gekregen, omdat ze in het midden van de hoefijzervorm achter de gedekte tafel in een met aronskelken opgetuigde zetel troont. Hij wordt door haar vriendelijke toon en het minzame buigen van de lange pauwenveer op haar hoofd misleid, en doet 'n paar passen naar voren in de lege ruimte tussen de tafels,
-*ja, tante* - stottert hij, voelt met z'n handen in zijn nek, pulkt aan 'n wrat, maar kijkt haar niet aan - aan de zijkanten klinkt van hoofd tot hoofd een fluisterend ooooh, van afkeuring, van verbazing? - ziet alleen nog maar de grijnzende Peter, die triomfantelijk bij haar op schoot zit en hoog boven de tafel uit troont, en nu het glas dat voor hem staat oppakt en dat in de gestrekte hand voor zich houdt (op hém toost?)
- *nou, mijn beste Lowie, 't is erg aardig, ja erg aardig mag ik wel zeggen* (de stem slaat over) *dat je zomaar ongevraagd op mijn feest hebt willen komen, je hebt aan me gedacht zie ik aan je lieve ouwe tante, heel aardig hoorrr, maar je zult toch wel weg moeten ik wil je ook niet weerzien, hooorrr je?,, niet Petertje?* -
en ze buigt zich met haar geverfde wang naar het grote hoofd bij haar schouder, Peter, die nog breder lacht, 'n nog bredere kop krijgt,,
Hij hoort iemand achter zich fluisteren -
wat doe jij hier, stukje bastaardsuiker - ze zijn achter zijn rug gaan staan hij doet enige passen achteruit. Het gezicht van de vreemde vrouw voorin staat hem te boos - ze slaat met haar vuist vol ringen op de tafel, per ongeluk op 'n schoteltje, begint te gillen,
de mensen achter de tafel beginnen op hun plaatsen heen en weer te schuifelen, dreigend, keren hun vuisten naar hem toe, met een priemende duim uit de gebalde vingers,
en Peter op haar knie knipoogt, heft het lege glas op en houdt het voor zijn oog, knijpt het andere dicht,

en staart hem met 'n kolossaal oog aan,
ook de andere gasten; de vrouwen trekken hun rimmelranden, zover 't gaat, vaneen, beginnen te knipperen, te traanogen met zwarte tranen; mannen zetten hun brillen af om nog vervaarlijker met hun waterogen te fonkelen zonder hem echter nog goed te kunnen onderscheiden,,
hij begint te rennen, achteruit, met z'n gezicht verstard naar het blikkerend glasoog, het zevenoog - HET ZIET JE, slaat met zijn achterhoofd door de ondertussen gesloten glazen draaideur,,

Om zeven uur kom ik bij hem aan; onmiddellijk na het werk was ik op de trein gestapt; ik ben erg moe.

Hij zit in zijn overjas op bed voor zich uit te koekeloeren, zelfs als ik voor hem ga staan - geen boe of bah, hij kijkt straal door me heen. Stil en koud. Wat moet ik doen als hij er niet is.

Ik ga vlakbij hem zitten. Heb 'n transistor meegebracht, zet die aan, dan zit er tenminste iets in de lucht, het galmt tussen de kale muren. Vervelende muziek. Ik raak hem aan. Aan de woorden waarmee ik begin is al te voorspellen wat er gaat gebeuren, ik wil het eigenlijk niet zeggen, ik zeg het, natuurlijk zeg ik 't, hetzelfde als altijd: zo en zo, zus en zo, dit en dat en dit, en nog eens dat, zo en zo en zo, en is 't niet zo, vanzelfsprekend dat.... dingen die misschien wel waar kunnen zijn, maar die ik niet kan zeggen, en hij begint met z'n ogen te knipperen,,

(andere keren zeg ik:) vertel ik wat er niet allemaal gebeurt, overal, dat iedereen met elkaar overhoop ligt, dat hij dat niet weet en daar toch niets van wil horen, en dat niemand zomaar weg kan lopen, dat er zelfs met gas gespeeld wordt alsof het niks is, met vuur, dat ze 'n jongen van 'n jaar of twintig midden in 'n voetbalstadion afgeladen vol met mensen aan 'n doelpaal gebonden hebben en toen hij nog niks wilde zeggen, onder gejuich van 't publiek neergeschoten hebben - dan doet hij alleen z'n ogen dicht, meer niet, de rest interesseert hem geen bal,,

ik zoek steeds grotere woorden - ik wil dat hij weggaat, maar bedenk meteen dat het uiteindelijk toch eigenlijk zijn bunker is, en dat ik..) - hij luistert maar met één oor, het andere -

en ik denk nog alleen, terwijl ik maar blijf praten, aan wat ik

toevallig zie : dat er een schilfer af is van 't oog van de vis bij de tafel, dat hij zo scheel moet kijken,

dat de nagel van zijn duim blauw is wat ik nog niet gezien heb tot nu toe,

dat hij steeds een eindje van me wegschuift - tot hij het niet meer aan kan horen.....

Het stormt:

als ik aankom zie ik dat de golven al over de pier heenslaan; het giert en bruist om me heen van jewelste; m'n broekspijpen flapperen om m'n benen. Ik voel me op m'n gemak midden in de dichte regen en de wind, die maar geen vat op me kan krijgen. Ik zak tot m'n enkels in het soppend drijfzand. Ik fluit met de wind mee. Gooi stenen in het wilde weg om me heen. Verheug me er op dadelijk warm tegen hem aan te kunnen leunen, in de kazemat, besloten tegen het noodweer.

Ik zing - het enige wat ik ken: de eerste regels van het Wilhelmus - *a asperregess meee*, 't water druipt uit m'n haren, In m'n nek. Niemand kan me horen, ik zing me de longen uit het lijf. Zwaai met m'n tas om me heen.

Als ik zo onhoorbaar mogelijk binnenkom, verras ik hem dat hij snel 'n deken over z'n benen heentrekt, en doet alsof hij onder de dekens gekropen is vanwege de kou -

Hij wil het eerst niet laten zien, maar als hij merkt dat hij zich toch verraden heeft door het stokje dat hij nog in de hand heeft met zwart spul eraan - z'n benen zitten tot aan de dijen onder 'n laag teer en olieachtige vuiligheid, dat hij er met 'n stokje geprobeerd heeft af te schrapen; hij zit er erg mee verlegen -

- *hoe kom je daaraan?*

- *zomaar, vuil*

- *nee, jongen, je bent in 't water geweest, godjuu, ik zie 't wel, je moet wel gek zijn...*

- *niks gek, Lowie heeft me niks te verbieden, Lowie heeft z'n handen van me af te houden, hij heeft er niks mee te maken, als ik wil leren zwemmen, doe ik dat, hij zal mij niet uit het water houden de bange scheitert, als ik wil dan ga ik ook de duinen in, en als ik 't wil dan ga ik ook zwemmen en dan houdt Lowie me niet tegen, met geen geweld van de wereld, dat verzeker ik 'm, wat denkt ie wel*

(hij slikt verwoed, het speeksel loopt langs zijn mondhoeken) *als Lowie niet oppast komt ie er helemaal niet meer in, 't gaat me onderhand de keel uithangen, Lowie ie*

hij stikt haast van woede -

Ik loop ondertussen met 'n hard gezicht van muur tot muur, heen en weer, trap tegen de spartelende vis, tegen het bed, tegen 'n bus, tegen m'n tas,

hij is bang, houdt me met zijn hand tegen - dat heeft ie nog nooit gedaan, ik vraag me af of het soms spel is, dat ik speel; nee geen spel, maar toch is er iets anders met me dan dat ik enkel maar kwaad ben, iets is er gebeurd,, dan gebeurt er onvermijdelijk ook het volgende; het gaat niet echt om mij, denk ik:

Ik ben naar de deur gegaan en daarom - het regent en daarom,, - ik heb dat en dat gezegd en daarom -

ik sta met m'n kop in m'n druipnatte regenjas die ik daar heb opgehangen, en ik (doe alsof ik) bedroefd ben,

maar smijt dan, ik zoek iets om te kunnen smijten, dat niet van mij is en dat niet kapot kan, ik pak zijn schoen: er zit een pakje boter in - hoe komt dat daar - ik smijt het pakje boter tegen het luik tot blubber, en vlucht het gangetje in; ik weet nu al dat ik niet langer dan tien minuten weg zal blijven (ik zou op m'n horloge kunnen kijken) -

buiten: m'n gedachten zitten dik op elkaar gepakt in m'n hoofd, er beweegt niets meer; ik zie aan de achterkant van de bunker al de rommel liggen, en ik ga er op staan stampen, 't is gewoon iets dat ik móét doen het kraken en breken doet me nu geen enkel genoegen, en natuurlijk ga ik daarna weer terug naar binnen.

Hij zit met zijn lange broek en schoenen aan - rustig - op bed; de boter heeft hij ondertussen al opgeruimd. Ik loop wat heen en weer. Hij vraagt of ik het shagje wil dat hij net - voor zichzelf - gedraaid heeft, ik weifel even, en neem het aan. Ga door met rondlopen, zet stoelen op hun plaats, zet andere dingen van hun plaats, ergens anders neer,,

op zijn kamer/in de bunker:

ik doe niet wat ik zeg, maar ik doe niets, wacht, ik kan niet meer wachten, wie praat er in gotsnaam, steeds sneller, m'n tong kan het niet bijhouden, wat moet hij van me, het is mijn tong, doe ik wat ik doe, ja ja, mij insluiten, wegkruipen, dat kun je, ademnood, ik haal nog net adem, weer muziek, 'n motor raast voorbij,

gelukkig even rust, voorbij zei ik, ik zit nog steeds op dezelfde plaats, als er maar wat gebeurde, wat moet ik, wat wil ik zeggen, het is weer voorbij, hoezo, wat moet ik tegen je zeggen, kom, wat hoor je graag, ik zal alles doen wat je zegt en wat je maar wilt, het vorige is al weg,

als ik ze wat voorspiegel, bedrieg eigenlijk, wat geeft het, ver weg de

ouders, zo heet dat, wat er tussen ons afspeelt, m'n kamer, m'n werk, woorden, de straat, alles op het strand, handen, boeken, woorden-woorden wat ik doe gebaren, zie je, wat tussen ons afspeelt, 'n hele berg, zand denk je?

wat ook al weer, wat verder, luister je, sneller, sneller dan het geluid huhu, ik kan 't niet meer bijhouden, in elk geval, respijt, wat er ook voor verbanden zijn, banden, nee, luchttrillingen tussen alles wat me afbakent weet je, ik bedoel, alles wat houvast kan geven, als je maar alleen bent, ik ben 't vergeten, zogauw ik je zie zitten, m'n huid jeukt, ik zweet, die muziek, dat lawaai, 't lijkt wel de jordaan, ik drijf mezelf op, ik bevredig me zie je voel je, kun je wel, nee geen vrede/vrede weg dokter killdare, nee - ik moet mezelf ook kunnen zien van buitenaf, niet alleen van buitenaf, wildvreemd, hoe, woorden om op te vullen, omdat jij 't verrekt hè veren, bergen veren alles veren laten, 't is hier stikheet, vind je ook niet, je gaat eraan kapot, waaraan, ik hoor: toi inconnu, l' amour... l'école, les garçons, pour..... sneller, ik herhaal, wat er opdroogt, verkalkt, opdroogt, verdampt, in elkaar dondert, verzandt, verstuift, breekt, opdroogt, tussen ons en het andere al het andere van jou zonder onderscheid des persoons, zo heet dat, houd me dan niet tegen om op bed neer te vallen en wat te doen, ik weet niet wat te doen, m'n hand ik bedoel m'n mond gaat sneller dan hij gaan kan, your hand, or living giving, everybody... heel m'n lijf trilt, dat heb je er nu van, zweet, kriebelt, la la la la la one more time la la la a la la la la la lallen, lalala la la la la laaaaaaaaaaaa

ik herhaal, weg jullie woorden, lastposten, ik herhaal, ik kan nou wel, nee eerst kan ik, rustig nou, m'n been, la dernière nouveauté, milieu, nu m'n buik, licht, ik wil zeggen lumière, peter, sylvie, och waarom dat er allemaal weer tussen, al dat gedoe doe radio, m'n oor, m'n nek, rug, huid, onder m'n hemd, ik blijf doorpraten wat er ook gebeurt, als er maar wat gebeurt, tot je terwijl ik jeuk, moet je krabben, krabben jawel, in m'n broek, ja lager, dijbeen, kruis, weg, nee nu op m'n neus, kruis, kalmaan nou, punt uit chaque fois, gotsamme m'n kuit - beheersen, waar 'n wil is is die weg, zolang als 'n weg, hihi, als 't waar is dat ik er niks aan doen kan, als 't werkelijk mijn schuld niet is, maar gewoon gebeurt, zomaar plaatsvindt, dan ben ik 't *slachtoffer, waarvan, 't kan blijkbaar niet op, van 'n misverstand, dat zal 't zijn, of ik overdrijf, zit ik me wat in te beelden, zeg op, hoe zit dat, ik weet niet hoe verder te gaan, m'n armen zijn ook al moe, die ook al, ik kan toch niet verantwoordelijk zijn voor wat ik niet wil, maar ik weet niet, jij soms, wat ik wil, ik zit alleen maar tegen 'n muur te praten, misschien wil je me wel alleen maar bezighouden, me afleiden, om me zo tegen mezelf uit te spelen, dat zal het zijn, alsof ik 't gewild heb dat alles zo gelopen is, dat alles er zo bijligt hier, dat*

je er niet meer uitkunt, dat is zeker mijn schuld?, dat moet je wel zeggen, dat moet je wel zeggen, ja

Wat gaan we doen - als we naast elkaar op bed zitten, mijn hand op zijn schouder ligt, ik plotseling die hand zie, die daar met kleine schokbewegingen en krommende wijs- midden- of ringvinger op zijn schouder ligt, zijn gezicht aanraak, de lange haren om 'n vinger wind (of is dit 'n andere keer gebeurd) - we gaan een spelletje doen, een echt spelletje, dat hij vroeger op school deed: elkaar 'n woord proberen te ontfutselen: 'n woord van 4 letters in gedachte nemen, op 'n stuk papier liever, vier letters noemen aan de ander, die dan moet zeggen hoeveel er goed van zijn, omgekeerd, enzovoorts, we doen (tenminste) iets samen,

het mijne is r i n g , dat van hem r o e r , nog eens: het mijne is p o o s , het zijne i j s c o , 'n moeilijk woord,,

daarmee is alles weer, in drie uur tijds, voorbij (hoop ik).

De storm is voorbij.

Peter zit op bed 'n gevonden snorkel te repareren, en puft telkens het pingpongballetje op en neer.

Lowie staat voor het schietgat, leunt met zijn ellebogen in de dikke wand, en kijkt naar buiten:

In een rechte lijn voor hem, een stukje in 't water, dansen 'n dikke man in badpak en met jagershoedje op, en 'n even dikke vrouw zonder hoedje maar met springende krulletjes en een meisje van 'n jaar of twaalf hand in hand rond een zandwal, die iets boven het water uitsteekt met 'n rand gegarneerd met schelpje aan schelpje, - en middenin zit 'n jongetje: z'n kopje steekt nog net boven het water uit; hij zit doodstil met wijdopen ogen, af en toe draait hij z'n hoofdje in de draairichting mee: vati, mutti, und seine kleine schwester zingen in koor - *unser arme Heinrich unser arme Heinrich ist tod, unser tod arme heinrich tod arme tod*

hij vangt er enkele flarden van op, maar ze gaan er zo lang mee door dat hij het op de duur mee kan zingen.

De jongen doet nu ook zijn mond open: met benepen gezicht gilt hij snerpend, 'n geluid dat van overal vandaan lijkt te komen:

pfifi machen mammi arme heinrich pfifi machen-

maar onverstoorbaar (hij kan 't best in 't water doen) zetten ze hun dans voort -

als bij ingeving draait Lowie zich om
kijkt rond maar Peter zit niet meer op bed, is ondertussen verdwenen,,

Hij frut wat aan z'n hemdsmouwen, vult z'n pen die hij daarvoor eerst nog leeg moet draaien, of rookt 'n cigaret als niemand het ziet.

Hoe kan hij werken als de zon op het glas staat te branden - hij kan de jaloezieën wel omlaag laten zakken, maar dan kan hij weer niet naar buiten kijken:

om de tien minuten davert het gebouw als er vlakbij 'n trein langskomt.

Daartussendoor schudt het hele gebouw als er opnieuw weer een dinamietlading ontploft, en in het weiland de stukken beton als grote aardkluiten de lucht invliegen.

Het werk vordert snel: de ene bunker na de ander verdwijnt voorgoed uit het gezichtsveld; ze werken efficient en aan een stuk door, waarschijnlijk lossen de ploegen elkaar af. Er stonden alleen al in het weiland voor het gebouw zeker wel zes bunkers, en niet eens zoon kleine, en nú zijn ze al aan de laatste bezig.

En dan gaan ze weer verderop - weg littekens, gedenktekens en schuilplaatsen, weg, opgeruimd staat netjes. Maar er is nog werk genoeg, van hier tot de kust staan er nog veel.

‘Nou binnen 'n goed jaar, misschien al wel voor de winter, hoogstens voor de lente, hopen we het zaakje aan de kant te hebben’, heeft hij iemand horen zeggen.

Hij gaat z'n jas halen, kijkt schuw rond en verdwijnt, niemand die er nog iets van zegt, het is al zó vaak gebeurd, en het zal hier toch niet lang meer duren voor hem, dat weet al iedereen. Nog 'n paar minuten, hij kan de trein misschien nog net halen.

Hij loopt snel. Snuift de lucht op van het vismeel, en weet het niet meer uit zijn neus te krijgen, voordat hij op het strand zal zijn achter de wind.

Het is warm. Het teer op de bielzen is half gesmolten en de rails glimmen in de zon. De laatste tijd is het lijntje weer af en toe in gebruik genomen voor 'n trein volgeladen met steenblokken, waarmee ze de pier gaan verlengen. Hij waggelt vooruit, met telkens één voet op 'n rail. Hij moet eerst nog de grote bocht om, waar 'n uitgestrekt terrein is afgezet met vier meter hoog (kippen)gaas, met daarboven prikkeldraad en aan de binnenkant er tegenaan nog rollen prikkeldraad.

Er is daarbinnen niets te zien dan enige mannen in bruin uniform tussen bruine barakken, en op open plekken liggen grote grijze bollen tot 'n hoop opgestapeld - de bollen schijnen iedere keer groter. Aan de overkant van het kruispunt is de lucht vol van het gedreun en gedaver van afbouwhamers en drilboren, wat kilometers verder nog door het trillen van de bodem te merken is; ook de duikboothaven wordt afgebroken (er komt een binnenhaven voor plezierjachten).

Als hij langs het parkeerterrein komt, passeert hem juist een hoge bus vol duitsers: ze duwen hun kleppetjes volgeprikt met soeveniers omhoog om hem beter aan te kunnen gapen, de neuzen nog dikker als ze tegen het lichtbollende glas geduwd worden,

of kijken ze niet speciaal naar hem?

hij draait zich om, maar voelt het prikken in zijn nek; al kijkt hij hen met de rug aan, ze blijven terugkijken, daarvoor zijn ze op vakantie.

Hij moet verder, hij heeft haast.

Het is nog erg warm. De laatste inspanning van de zon trekt nog veel gasten. Het is daarom druk op het smalle weggetje naar het strand. Rechts omhoog is een glijpad, 'n meter of vijftien lang, waar aan het eind het huisje is met de reddingsboten - (save our souls, heer red je schapen, wij gaan vergaan, mompelt Lowie). De winkeliers en barkeepers kennen hem onderhand maar al te goed, ze zijn hem niet erg vriendelijk gezind, toch knikken ze hem altijd nog even toe om hem de kans te geven niet terug te groeten.

Het eerste het grootste kafee(-restaurant) gaat hij binnen; hij stond wel eerst even te weifelen toen hij het geroezemoes binnen hoorde,, maar stapt toch van de weg af, het houten pad op:

binnen, niemand let op hem - iedereen lacht zich 'n bult op de schouders of rug of in de benen of achterwerk, slaan elkaar op de armen; in een kring staan ze om een tafeltje heen, óp de tafel staat, staat 'n jongen van 'n jaar of veertien, met de rug naar de deur toe, Peter?, die grappen maakt, zingt, gekke gezichten trekt enzovoorts - Lowie vraagt de barkeeper of hij even op kan bellen, die wijst hem naar rechts met 'n duim vanonder de afdroogdoek uit, zonder ook maar even z'n gezicht van de optredende jongen weg te draaien.

Hij staat in 'n klein hokje, 'n emmer en 'n dweil tussen de voeten geklemd. Het geluid dringt nog, bijna even hard, tot hem door: de halfgebroken jongensstem die 'n schunnig zee-

mansliedje zingt, iedereen lacht immers zo hard - *tussen je benen* - hij neemt de hoorn op, maar vindt geen kiesschijf met zijn vingers, alleen maar 'n gladde hoorn, voor de verdere rest is er niets. Hij trommelt er zenuwachtig met de nagels op, kijkt om zich heen, het gejoel voor de deur wordt nog luider (alsof het hem geldt), hij schreeuwt in de zoemende hoorn - *peter, peter* - hoort echter niemand antwoorden, slaat hem terug op de rinkelende haak. Wacht even besluiteloos in het donkere hok, en doet dan voorzichtig de deur open, en gaat achteraan staan,,

Peter staat nu met O-benen iemand na te doen - weer lacht iedereen om het hardst, Peter draait zich (naar hem) om, en kijkt (zijn richting uit), Lowie ziet: het is Peter niet, tot de kin is alles peter, precies hetzelfde, maar het hoofd is gewoon 'n jongenshoofd. De jongen wijst zijn richting uit, iedereen draait zijn hoofd mee. Hij wijst naar hem of precies langs hem heen, en zegt niets, iedereen lacht als op bevel.

Lowie zoekt weg te komen, maar kan niet opeens ostentatief de deur uitrennen; hij gaat naar het biljart links, en geeft de rooie bal 'n zetje, die tegen de twee witte aan ketst, *bravo* - gilt de jongen, die met uitgestoken hand meegedraaid is en roept verder nog iets met - *ballen* -..

Lowie glipt de deur uit gevolgd door een bulderend gelach en de hoge sirenestem van boven de tafel -

het hád Peter kunnen zijn,,

... en soms word ik in mijn eigen bed wakker, en sla mijn arm naar hem uit, maar dan ligt hij er niet,,

Ze zullen gaan zwemmen. Eindelijk heeft Lowie ingestemd: hij is toch niet meer te houden; hij heeft zelfs al beweerd dat hij kán zwemmen. Dan wordt het zeker tijd dat Lowie met hem meegaat.

Ze zijn nog nooit samen zo ver teruggeweest, tot aan de pier. De lucht is blauw-blauw. Veel mensen komen nog even profiteren van de laatste dagen zon, voor het niet meer kan en ze zich moeten opsluiten binnenshuis.

Lowie zegt weinig, glimlacht slechts af en toe toegeeflijk om de uitgelatenheid waarmee Peter hem alles en nog wat aanwijst, hem alles wil laten zien wat hij in het oog krijgt:

- *zie je die herdershond, hij heeft maar drie poten en toch valt ie niet om, en daar die ijskoboer, elke keer als hij er 'n kindje een geeft likt ie er zelf eerst even aan,*

en wat zijn er veel kwallen vandaag, zou je daar dood van gaan denk je?... misschien als je 'm niet meer van je los kunt krijgen,

't is wel mistig op het water hè, denk je niet dat het vanmiddag zal optrekken got, jammer dat ik nou m'n snorkel vergeten ben, nou kan ik 'm 'n keer gebruiken... of zal ik 'm nog even gaan halen? hu, moet je die vrouw zien, die zit hier op 't strand 'n kindje te krijgen achter die deken,

weet je dat vannacht de vuurtoren kapot was...

Er zijn maar enkele mensen op de pier; er zit 'n man te vissen, met z'n hoed over de ogen getrokken.

Boven hen wordt er een streep in de lucht getrokken, bij het verschuivende beginpunt nog dun, maar de staart waaiert uit tot 'n brede pluim aan de hemel - *net 'n lintworm, Lowie* - Ze lopen over de opstaande rand, en ongeveer op het einde springt Lowie op een grote steen naast de pier, grijpt de hand van Peter vast, waarschuwt hem dat het er glad is door het achtergebleven slijm -

De stenen liggen kriskras door elkaar met scherpe randen, uitstekende punten en diepe gaten ertussen waar het water schuimend in opspat. Ze springen van de ene steen op de andere, glijden soms half uit door de spekgladde algen. Enkele mensen kijken glimlachend toe, vertederd door zoveel onschuldig plezier, maar draaien zich dan weer terug naar hun rustige binnenwater, waar tussen de pieren een grote oceaanstomer binnenvaart.

Ze hebben hun zwembroeken al aan. Hand in hand springen ze in 't koude water. Een en al glundering komt Peter met zijn kop boven, en spartelt wat hij kan om met zijn open mond boven de aanrijdende golven uit te blijven -,

zo goed kan hij blijkbaar toch nog niet zwemmen; hij doet alle moeite Lowie bij te blijven, die in een rechte lijn van de pierpunt afzwemt - *wacht, ik zal reddingzwemmen, dan kun je even op adem komen, 't is enkel 'n kwestie van even wennen* - hij gaat ruggelings onder Peter hangen, en duwt hem op met de handen tegen de oren gedrukt, en trappelt zo met schokken achteruit met het proestende en spuwende lijf over hem heen, - gelukkig komen ze in een gunstige stroming terecht die hen in een ommezien 'n groot stuk wegdrijft,,

en laat hem weer los, op eigen benen, die wild op en neer spartelen onder water - Lowie duikt onder, en draait in een kringetje om het kronkelend onderlijf heen dat met zilveren blaasjes bedekt is, de benen, armen en buik van 'n kleine jongen, (speels) trekt hij hem 'n eindje aan zijn enkel om-

laag, maar laat los als hij 'n trap midden in 't gezicht krijgt,
en boven water het hoofd
- het hoofd alleen boven de achttien -
is al paars aangelopen met uitpuilende ogen. Peter probeert zich aan hem vast te klampen, perst de ogen op elkaar dat het water eruit loopt, Lowie speelt mee, begint hard te zingen, het enige wat hij kent, af en toe nog uitgebreid met - *lang zal ie leven* - en pletst met platte handen op het water zodat hij onder de opspattende golven komt en zodoende nog meer water binnenkrijgt,,
Lowie trekt hem nog verder mee, en houdt hem dan lang de hand boven het hoofd, met beide handen, drukt hem als 'n levensgrote badeend onder - zingt met stotende adem door

en zwemt met lange slagen terug; legt moe het hoofd tegen de schouder en spuwt vlak over het water heen - en ziet dat de mensen op de pier nog steeds naar de binnenkomende boot staan te kijken en te zwaaien, het zijn nog maar hele kleine poppetjes; de visser zou nog wel niets gevangen hebben en doorslapen onder z'n hoed.
Hem zien ze niet meer, niemand ziet hem.
Hij heeft nog een lange afstand te doen,
maar alles zal weer aan kunnen groeien (wat er van hem afgevreten is: oren met wollige haartjes erop, 'n mond die open en dicht kan, ogen van ondoordringbaar glas, armen en benen, en het gat in zijn hoofd zal weer dichten) -
in een gelijkmatige schoolslag schuift hij verder, bij elke stoot voorwaarts verdwijnt ook z'n hoofd onder water, 'n golf
(geen jongen van veertien meer) Hij zal weer Lowie kunnen heten, en weer zijn gewone lengte hebben,
als hij aan land komt.

II

Hij kan de oester niet met zijn vingers open krijgen, z'n nagels glijden af op de zijkant, maar ze moet open; hij vertrekt z'n gezicht in een grimas (terwijl er niemand kijkt) als hij de zwarte schelp tussen z'n tanden zet en krakend verbrijzelt - geen parel, alleen 'n slijmerig goedje; hij tikt het leeg op 'n andere steen

naast die waarop hij ligt en met de ene schelp schraapt hij de andere uit:
hij ziet de randen van het weerloze slijmdier al opdrogen en
verschrompelen.

Hij beeldt zich in dat hij de vlek nog kan zien. Na 'n jaar is hij teruggekomen, naar hetzelfde eiland, met dezelfde bus naar het zelfde strand, langs dezelfde mensen naar die platte steen, waar hij precies op past: in het midden een ondiepe uitholling voor zijn rug, zelfs een kleine gladgepolijste verhoging voor de holte onderaan zijn rug; voor zijn achterhoofd is er 'n kleine bobbel in de kei, aan de zijkanten loopt de steen weer af met een ronde rand, alleen zijn benen hangen met geknikte knieën omlaag, maar hij kan z'n voeten nog altijd op 'n andere steen neerleggen, er is dan wel 'n gaping tussen zoals tussen twee bij elkaar geschoven ligstoelen - een kleiner iemand zou aan de ene steen genoeg hebben.

De zon spiegelt als 'n brandglas op zijn borst, hij voelt hoe z'n hart langzaamaan zwelt, van binnen uit zijn borst naar buiten drukt, en hij kijkt zolang tegen het licht in dat de kleine dansende vlekken steeds groter worden zich met elkaar verenigen tot er één zwart gat in de lucht geschroeid is.

Zijn ogen, die smorgens aanhoudend tranen, zijn uitgedroogd, verzand en weggewaaid, en waar z'n ogen en mond waren zitten nog alleen maar enkele diepe gaten in zijn gezicht met zoute randen,

zolang hij onbeweeglijk op zijn rug in de middagzon blijft liggen. Van de vroege ochtend af-

hij is met de eerst mogelijke boot naar het Lido gegaan, en met bus 7 naar Alberoni.

Hij heeft zich vandaag helemaal in het wit gestoken - witte broek, polohemd, witte voeten en touwschoenen, alleen zijn gezicht is bruin, maar dat kan ook een verflaag zijn, hij hoeft maar te vervellen, en het is weer als tevoren.

Alle dagen zijn hetzelfde - de lucht blijft even strak en blauw, alleen in de late namiddag zijn er meer of minder witte strepen aan de horizon te zien; de zee blijft even rustig en ook de stenen komen niet van hun plaats.

Wat was er met brandgaten en een gezwollen hart?

Hij is even, maar niet lang, in het water geweest om af te koelen, en ligt nu op zijn steen uit te blazen. Het water rolt als kwikdruppels van zijn borst. Hij haalt het horloge uit z'n schoen, knoopt de zakdoek weer op z'n natte haren en draait 'n sigaret, het is z'n laatste pakje, er is nog enkel wat gruis

over.

Als hij gaat staan is er nog 'n vochtige afdruk te zien waar hij gelegen heeft, alleen lijkt die kleiner (omdat de randen al opgedroogd zijn).

Boven hem passeert er over het pad een jongen op 'n scooter, in zwembroek en met transistor, het lijkt wel kerkmuziek, maar hij is snel voorbij en dan is er weer niemand. De enige mensen die hier komen dat zijn smorgens en savonds enkele italianen uit het dorp. Dan kan het soms wat drukker zijn, maar badgasten komen hier nauwelijks, die zoeken elkaar op aan de andere kant van het eiland, waar ze kunnen betalen voor kleedhokjes, ligstoelen en parasols, maar tevens voor stekende blikken, en de stank van nabijgelegen badgasten, die zich hebben ingesmeerd,

> *Op het strand staan in lange rijen duizenden kabines die van alle gemakken zijn voorzien, zoals douche en sanitair - verder schommels trampolines en nog talrijke andere vermaken voor kinderen. Een weelderige plantengroei in de onmiddellijke nabijheid van het strand maakt de siesta-uren nog kalmer en rustiger; er zijn ook talrijke restaurants en bars aan het strand gevestigd. Verscheidene pieren en terrassen bieden een uitzicht op de zee, en er zijn tevens gunstige gelegenheden voor helio-terapeutise kuren en aangename rustgenieting. Een medisch centrum geeft gratis raad voor zand- en zeekuren, opdat het verblijf aan zee voor het lichaam het best mogelijke effekt sorteert...*

Dit is al de zevende dag, maar vandaag is hij vroeger gekomen: er was vanmorgen niemand te zien (alsof het hele eiland plotseling uitgestorven was en hij eindelijk de enige overlevende was).

Zelfs de voetstappen van de vorige dag waren al grotendeels verdwenen door 'n dun laagje opgewaaid zand - ze zijn maar één dag geldig: vanavond zullen nog alleen de voetafdrukken van vandaag te zien zijn, als ze er tenminste dan nog zijn.

> Dat hij hier gekomen is, was eigenlijk maar per ongeluk. Toen hij er voor 't eerst kwam, had hij eigenlijk bus 7 moeten hebben, maar door de haast van de mensen om hem heen was hij in de zeven zonder streep gestapt.

Weg uit een spraakverwarring,

onder de handen vandaan, die hem in het gedrang over de rug strijken, warme ademstoten in z'n oren, knieën in z'n kuiten,

een paar ogen tussen hem en het uitzicht, of zijn eigen gezicht vijfvoudig weerspiegeld in zonnebrillen om hem heen, transpirerende handen in de zijne of om zijn arm,

en niemand die hem los wil laten of hem de kans geeft zich om te draaien, want achter z'n rug staan ze weer, met geen enkel verschil van bank tot bank, waar hij ook zit, voor of achterin,,

en is er wel 'n vrouw die haren uit haar benen of onder haar oksel uit zit te trekken, en boven haar zonnebril door wantrouwig zijn blik vangt en hem van dat ogenblik af niet meer laat gaan, hem het speeksel uit zijn mond en de tranen uit zijn ogen kijkt,,

en dan de man in 'n afschuwelijk doorschijnend haakhemd, die plotseling in een ever verandert als hij in de gaten krijgt dat zijn vrouw onder zijn blikken naakt naast hem is komen te zitten, onmiddellijk zijn voorpoten om haar schouder slaat en met zijn zegelring haar sleutelbeen bedekt, en hém tussen vier ogen in de val laat lopen,,

tegelijk achter hem het onzichtbare jongetje dat hem aandachtig van kop tot teen staat op te nemen, weet hij, maar hij durft zich niet om te keren...

Het enige dat verandert is de stand van de zon - de schittering op het water is iets verder van het strand af komen liggen; ook de schaduw links van zijn hoofd is langer geworden, alsof ze onmerkbaar van hem wegkruipt,, hij weet het al langer: het is 'n soort pek dat uit hem wegvloeit, als het leeg en stil genoeg is om hem heen.

Hij hoort slechts met zijn linkeroor, de helft, het rechter sopt als hij er tegenaan drukt, en het voelt branderig aan; het is nog steeds verstopt, hij hoort er bijna niets meer mee, heel de reis had hij aan dezelfde kant in de auto gezeten met z'n hoofd half uit het open raam. Het is onvermijdelijk maar vanavond zullen er de vellen bijhangen.

Hij had niet moeten terugkomen om te zien of het dekor onveranderd gebleven zou zijn, en zeker had hij geen zeven dagen moeten blijven. Het was ook niet zijn bedoeling geweest.

Ze waren afgelopen jaar hier samen geweest - is het nodig dat hij naar de plaats van de misdaad terugkomt,
alsof hij wat vergeten heeft?
Stapt hij tussen de strook uitschot en afval door, die het hoge water heeft achtergelaten - er blijven stroken droog wier tussen zijn tenen hangen; hij moet oppassen niet in glasscherven te trappen, die er misschien ook al 'n jaar liggen.

Ze hadden 'n plastic knijpfles, die uit zee was aangespoeld, met zand gevuld; 'n broek was de plaat, en met kromgegroeide stokken... nee, er zou niemand 'n home-run slaan, daarvoor was het te heet en gooide hij te hard - had hij ze maar niet hier mee naar toe genomen, en waarom speelde hij dan nu nog zo fervent met hen mee?,
had hij het rijk alleen, en nog haalde hij er vreemden binnen, alsof het niet anders kon: ze hadden hem gevraagd waar ze ergens konden zwemmen, en toen ze eenmaal iets tegen hem gezegd hadden kon hij niet meer van hen afkomen: op dezelfde boot, dezelfde bus en hetzelfde strand, zijn strand. Het water in, schreeuwen, proesten, soppen, half stikken, doen wie het verst kwam met zwemmen, stemmen die, vijf centimeter boven het water, staalhard werden, drogen, met zand gooien, langs meisjes lopen, uitzoeken, kijken, lachen in vreemde talen, en dat alles met die bruine armen over zijn schouder, die hem omlaagdrukten tot een voortdurend lachen dwongen,
tot hij niet meer wilde, en ook niet meer verder kon, alle geluid om hem heen wilde uitschakelen, al moest hij er voor vechten, want het drong tot in hem door zodat daar geen plaats meer voor hemzelf zou overblijven, hij zat vol.
Sloegen ze hem tot hij inderdaad niet meer kon, jonasten hem plat op het water, en met open ogen probeerde hij tussen hun benen weg te komen, maar die klapten ze als scharen dicht om z'n nek zodat hij purper aanliep, en er werden kleine krabjes in z'n oksels gezet,,
Maar hij had ze zelf hier naar toe gehaald -

Als het nu maar werkelijk zover kwam dat de zon hem zou opvullen als 'n luchtballon, dat hij aan zichzelf gelijk en he-

lemaal rond zou kunnen blijven liggen.

Het doet hem toch pijn in de schouders dat z'n hoofd zo omgeknakt ligt; de steen wordt ook niet zachter, het kan ook zijn dat zijn lijf geleidelijk aan harder en zwaarder wordt.

Eentonig geklots van het schuimend badwater tegen de voorste rij stenen. Het praten klinkt veraf, dringt niet werkelijk tot hem door, alsof ook de lucht steenhard geworden is en als 'n doorzichtige glasplaat om hem heen staat.

Er zijn twee jongens aan het duiken, Ze lijken zoveel op elkaar dat hij telkens niet meer weet wie nu eigenlijk onder water is. Met spetterende zwemvliezen, speer en snorkel, die stijf boven 't water uitsteekt, zoeken ze krabbetjes tussen de steenblokken.

Dertig stenen verder, maar in feite ver weg, ligt ook nog een man, die om de vijf minuten overeind gaat staan en ergens naar uitkijkt; daar moet ook ergens de steen in de buurt liggen waarop met rode letters geschilderd staat dat men mensen die zich aan de natuur overgeven niet moet storen.

> De ander lag te slapen, en zonder hem te storen was hij in 't water gegleden, in een rechte lijn van het strand vandaan; de zee was kalm zodat hij zonder enige moeite springend en drijvend mijlenver kon komen - toen hij terugkwam zat hij met een vertrokken gezicht op hem te wachten. Pas de volgende dag had hij verteld hoe benauwd hij geweest was, toen hij wakker geworden was en in geen velden of wegen iets van hem had kunnen ontdekken - uit het gezichtsveld weg, weg, verdronken misschien wel, hij kan nauwelijks zwemmen, er hoeft maar 'n golf te komen, en..

Als het maar volkomen genoeg was hier te liggen en rijp te worden, als hij tussen vanmorgen en deze avond maar niets te verliezen had en niet opging in de toeschouwers: de man bij het limonadetentje die hem smorgens ziet komen en hem al begint te herkennen, de buschauffeur, de visser die dag en nacht op hetzelfde stukje strand zit (alsof hij bang is zijn plaats te verliezen), de badgasten die elkaar aflossen om hem voortdurend in het oog te kunnen houden,,

Bij het eindpunt zitten er nog maar 'n paar mensen in de bus; de chauffeur zet zuchtend zijn pet af, veegt het zweet van z'n voorhoofd af en beduidt dat hij er uit zal moeten,

omdat ze er al zijn. Hij zou willen blijven zitten en weer terugrijden, maar de chauffeur houdt aan.

Een groot stuk van het strand is met een hek afgezet: in het midden van het kippenhok zitten als kloeken 'n paar nonnen met wijde rokken en vliegkappen, ze zitten op klapstoeltjes die helemaal onder hun rokken schuil gaan te breien, en ondertussen houden ze een of meer oogjes in het zeil, wat de honderden weeskinderen aan 't uitspoken zijn; alle kinderen hebben dezelfde kleur broekjes aan en allemaal kortgeknipt haar.

Als hij langs het gaas door het gloeiend hete klapzand loopt te baggeren met z'n schoenen en 'n handdoek in de hand, loopt er aan de andere kant van het gaas een groepje met hem op, net paarden - een gooit er al 'n sinaasappelschil naar zijn hoofd, ze hoeven binnen de omheining immers niet bang voor hem te zijn. Hij kijkt de andere kant uit, om hen niet te zien en ze zo nog meer aan te moedigen als ze merken dat hij niets weet terug te doen.

Dan langs de families, die ter plaatse onder de lappen afdakjes ontstaan zijn, die zelfs hun radioos afzetten om hem aan te gapen (of staren ze met open mond, lachend naar 'n zeil aan de horizon) tot hij op het gedeelte van het strand komt waar nog geen mens te zien is.

Hij spreidt z'n hemd uit over 'n bos helmgras zodat hij, als hij straks in 't water zal gaan, weet waarheen hij terug moet zwemmen. Met z'n handen schept hij de bovenste laag zand weg tot waar het koeler is, zolang het duurt tenminste.

Hij kan de uren alleen maar vullen met kijken en op 'n gegeven ogenblik zelfs daarmee niet eens meer, tenslotte heeft hij toch te weinig weerstand, en komt het terug,,

ze zijn samen met de bus teruggegaan, dorstig en moe, de bus is tjokvol, ze moeten achterin staan met de gezichten naar elkaar toe, de handen boven aan de stang, vlak naast elkaar, - om en om in heel de bus: zwaarbehaarde mannenarmen, bruine vrouwenarmen met 'n gestrekte pink, waar zoon harige hand handje voor handje naar toe kruipt, voor iedereen zichtbaar, maar niemand weet bij wie de handen thuishoren - af en toe zeggen ze hoe warm, druk, heet, warm, benauwd het wel is,, er stapt 'n meisje in, met 'n onbewogen gezicht tussen

het kwetterend volkje door - hij schuifelt, als zij haar kaartje koopt, zover achteruit dat hij nog net haar heup aan kan raken, denkt hij, en verbaast zich erover hoe hard die is, en merkt dat er 'n potig vrouwmens tussen geschoven is die haar vooruitgestoken keiharde buik tegen zijn arm aan laat leunen, de ogen kijken schijnbaar naar buiten, of naar de kondukteur en ondertussen praat ze bovendien nog met iemand die ergens achter haar moet staan als ze het tenminste tegen iemand heeft,
over haar schouder kan hij toch nog de bus inkijken, maar zó dat hij het niet merkt,,
hij probeert iedereen aan te raken, maar tussen hen beide bewaart hij, koste wat kost hoe er ook aangeduwd wordt, afstand, en híj mag ook niet merken dat hij bezig is door iedereen aangeraakt te worden, al is het maar telkens een stukje: 'n ruwe elleboog, 'n voet op de zijne, 'n hiel tegen zijn hiel aangesloten, 'n bil, die in zijn liezen draait, heup, buik, loshangende borst, vochtige huid onder dunne jurken en overhemden, lang haar dat in zijn nek kriebelt, 'n hand -
in het spiegeltje voor in de bus probeert hij haar te zien te krijgen:
zou ze van voren ook niet bewegen?
ze zit naast 'n raam en heeft 'n gehaakt vest om haar schouders geslagen - er is een gat waar ze zit.
maar hij mag niet laten merken hoe gebiologeerd hij door haar is; hij wil haar ogen zien, hoe dan ook, maar ze schijnt geen ogen te hebben,,
En als ze samen op het plein of langs de kade lopen, pratend of zwijgend, ook dan weer wil hij iedereen aanraken, en wil hij dat iedereen hem aanraakt, om maar niet doorlopend, met z'n tweeën te moeten zijn, steeds met 't gezicht naar elkaar toe, alsof er niks anders bestaat,,

In die paar uur dat hij daar (alleen) ligt, heeft zich 'n schitterende laag scherp zand op zijn huid vastgezet; de randen van z'n neusgaten zijn korstig van 't stof, in z'n oren zit zand, in z'n zwembroek, rond z'n ogen, tussen z'n vingers, zijn huid voelt erdoor aan als zijde - hij staat op om het af te spoelen,
(zandloper)

hij loopt mettertijd leeg en langzaam komt het terug, als water in een lekke boot komt het omhoog, wat hij achter zich gelaten heeft en wat hij dacht te kunnen vergeten - alles om hem heen begint een vertrouwd uiterlijk aan te nemen, een al te bekend landschap vloeit hierin over; zogauw hij van huis was weggegaan, had hij alles in één veeg kunnen vergeten,

maar het komt vanzelf terug, vanzelf, in een andere vorm om hem te misleiden: alles tot vanmorgen heeft niet afgedaan, het is naast elkaar blijven bestaan, elke dag een (groeps) foto, alleen de stapel is groter geworden,, en er duiken bekende gezichten op, komen op zíjn strand,,

Als hij morgen weer terug zal komen, en er ligt iemand anders op zijn steen, bijvoorbeeld de bruine algerijn met de vele armen, die hem zand in de ogen strooide toen hij hen eenmaal zijn strand gewezen had, zodat hij daar ook al niet meer terug kon komen.

Hij heeft geen navel meer - met 'n dun, kriebelend straaltje heeft hij het kuiltje met fijn zand gevuld: het heeft een vleeskleur, of zijn huid is zandkleurig. De benen tegen elkaar geklemd, heeft hij ook die vore met grond gelijk gemaakt, heel z'n lijf gladgestreken: het heeft geen betekenis meer, en het is ook niet meer van het strand te onderscheiden. Zijn gezicht is achter de ogen verborgen, Blijft alleen z'n borst over met de twee handen erop, die uit twee verschillende richtingen komen en zo aan verschillende personen lijken toe te behoren; ze bewegen met de ademhaling mee nog langer en ze zullen eraan vastgroeien, en zal hij helemaal in het landschap opgegaan zijn: aangespoeld vanuit zee, of een boomstronk die bij vloed telkens verder wordt uitgevreten.

Hij is al eens uit zijn ingekeerdheid gewekt door een vijftal met luchtbedden op hun rug en klepperende sandalen; en toen zag hij ook vanuit zijn ooghoeken dat ze hem tot op honderd meter genaderd waren:

sMorgens lagen er nog alleen maar enkele groepjes aan het begin van het strand, maar langzamerhand, nu het tegen de namiddag loopt, hebben ze zich de een na de ander op telkens tien meter van elkaar steeds meer zijn richting uit op het strand genesteld - de hele tussenruimte is zo bijna gevuld, en nog even en hij is ingehaald, hij hoeft nog maar even te wachten, hij heeft zelf niets in de hand,,

Hij ligt tussen twee zandheuveltjes die met helmgras begroeid zijn, zodat hij enigszins uit de wind ligt.

Tenslotte zijn ze dan tot bij hem aangekomen:

hij met een hele vracht op z'n rug maar vrolijk en uitgelaten, zij met 'n klein tasje in de hand achter hem aan, ze moet telkens het zand dat hij met z'n hielen opspierst uit het gezicht vegen of uitspuwen.

Op een kleine vijftien meter van hem af, midden tussen hem en het water zetten zij hun parasol op, spreiden dekens uit, halen tassen leeg. Met opgetrokken knieën zitten ze naast elkaar en beginnen met iets te eten, uit het vuistje, hij twee keer zo snel als zij: het is een verhouding van twee op één.

Lang blijft de man niet zitten, in een draf loopt hij het water in, spat, trappelt, roept haar iets toe (iets grappigs, of wil hij dat zij ook komt), maar zij antwoordt slechts door traag haar hand op te steken, het is voor hem genoeg, hij maakt z'n borst al nat en verdwijnt onder water, waarbij hij met zijn voeten 'n breed schuimspoor slaat,,

Zij is gaan staan en met een rits pelt zij de groene jurk af, dat is alles, ze heeft er 'n witte bikini onderaan.

Ergens aan de achterkant van het vierkante zeildak knoopt ze iets los, waardoor er een doek omlaagrolt, zodat ze in de schaduw kan liggen en de man niet hoeft te zien.

Voor hem is het op die afstand maar een donkere vlek in het uitzicht, een blinde vlek. Ze ligt op haar rug, en leest; even later wentelt ze zich op haar zij.

De mannetjesputter is weer aan land gekomen en staat als een hond het water van zich af te schudden, maar hij kent geen rust blijkbaar: hij heeft 'n paar stenen bij elkaar gezocht en maakt daarvan een stapel - vervolgens zet hij met afgemeten passen langs de waterlijn een afstand af van ongeveer honderdvijftig meter, en stapelt aan het eind daarvan ook weer 'n hoopje stenen op,

weegt er een op zijn hand, draait zich half om, - één moment lijkt hij zijn richting uit te mikken, of op de afgesloten tent van de vrouw daartussen, maar met 'n ruk draait hij zich een halve slag om en gooit de steen verweg in zee. De vrouw heft even haar hoofd op als ze de plons hoort.

Hij start bij de ene hoop en gaat in looppas, rechtovereind met opgeheven hoofd en opgetrokken knieën als 'n paard naar de andere hoop, maakt daar rechtsomkeer, hop, hop, hop, telkens heen en weer, soms sprintend, maar steeds in een rechte baan (als een ruitenwisser:) het is alsof de man het enige is dat beweegt, voor een onbeweeglijke watervlakte.

Zij ligt op haar zij met haar gezicht naar hem toe, ze verschuilt zich achter haar ronde zonnebril, zodat hij niet weet

of ze hem ziet of niet. Hij heeft alleen zijn hoofd iets opzij gedraaid, en verliest haar geen ogenblik uit het oog - houdt zich muisstil, alsof hij slaapt.

Ze heeft het boekje wel in de hand, maar ze slaat geen enkele bladzij om, af en toe schudt ze het uit, zodat de bladeren heen en weer flapperen, dat is het enige wat ze met het boek doet om in een bepaalde houding te kunnen liggen en niets anders te hoeven doen. Het ene been heeft ze ingetrokken, zodat er een donkere vouwstreep in haar broekje zit. Haar linkerhand in het boek - haar rechterhand gaat gedachtenloos naar haar linkerschouder, trekt de cups strakker over haar borsten, glijdt onder het schouderbandje, en schuift het langzaam over de ronde top op haar bovenarm, kijkt er even naar alsof ze een puistje zoekt om uit te knijpen,, haar hand glijdt weer terug omhoog, met de duim langs de hals en het sleutelbeen, met de andere vingers maakt ze strelende bewegingen over de nu vrije schouder.

In het zand zijn nog de voetafdrukken te zien die hij straks gemaakt heeft toen hij in het water geweest is: het spoor loopt in een rechte lijn onder de tent door; waar zij ligt, onder haar, zal het wel uitgewist zijn.

Ze komt halfovereind, zet haar bril af en kijkt rond - hij draait zijn hoofd weg van haar, nu hij haar ogen ziet is het alsof zij nu opeens kan zien dat hij naar haar kijkt, en dat,... nee, daar kan hij niet tegen: hij wil wel dat ze hem ziet maar niet dat ze hem bekijkt, dan raakt hij weer weerloos - ze slaat zich met 'n handdoek schoon, trekt haar broekje iets omlaag waardoor er boven de rand een witte streep uit komt op haar buik, witte huid, een besmettelijke kleur. Om haar haren knoopt ze 'n zeegroene sjaal. Ze gaat weer liggen en draait het boek om. Tussen haar elleboog en de hoger liggende heup steekt uit de welving van haar middel de rode parasolstok. De hand ligt weer op haar schouder, maar gaat nu omlaag en pakt de stok vast en glijdt telkens op en neer naar boven en beneden.

Hij draait wat met zijn hoofd, maar weet nog steeds niet of ze kijkt. Zo onmerkbaar mogelijk brengt hij z'n ene hand omlaag, die aan haar kant, legt die naast zich in het zand neer, drukt hem tegen zijn heup, legt hem vervolgens op z'n buik en doet alsof hij er een hoopje zand vanaf veegt en het kuiltje weer open maakt; dan speelt hij wat met de rekband van z'n zwembroek, draait ondertussen weer met zijn hoofd, kijkt langs zijn donkere brilleglazen zodat alles ineens in een

hel licht lijkt te staan en wit is uitgeslagen, maar haar ziet hij maar vaag, met het blote oog

ze leest nog steeds dezelfde bladzijde; zijn hand gaat nog iets lager, hij wil dat ze het ziet, steekt de pink omhoog en met de rest van zijn hand gaat hij in zijn broek, zelfs op zoon afstand moet de langgerekte bobbel te zien zijn,,

zij verraadt zich niet, geeft geen krimp dat ze erdoor verrast zou zijn - als ze zich maar zou bewegen ten teken dat ze het verstaan heeft,

zelfs niet als hij over de buitenkant van z'n broek strijkt.

Met een bruuske beweging gaat hij overeind zitten, verbreekt de betovering:

het zand glijdt van zijn benen en buik af, alleen op bezwete plaatsen blijft er een korst aan vastkoeken, die hij niet wil openkrabben; hij peutert wat aan z'n voeten -

direkt daarop schuift ze het bandje weer terug op haar schouder en draait zich om op haar buik: hij ziet dat de beha van achteren loszit en dat de uiteinden naar bezijden gevallen zijn, op haar zitvlak is een zwarte plek te zien (ze zweet ook en het zand is erop vastgeplakt). Het dak staat te schudden door haar bewegingen. Hij voelt nu pas goed hoe zijn hoofd aan de binnenkant brandt door het licht en de scherpe zonnestralen. Zijn hoofd lijkt wel uitgevreten, het bot verbleekt en er is nog alleen maar lucht in, die uitzet - het is alsof er inplaats van een hoofd boven zijn schouders nog alleen maar gloeiende koologen zijn (het is niet meer nodig te bewegen), die ervoor dienden om al was het maar even ergens (anders) te zijn.

De man heeft zich ondertussen afgerost, is daarna nog even het water ingegaan (op de achtergrond) en komt nu spetterend op haar af, kruipt onder het voorhang achter haar door, laat speels 'n paar druppels uit zijn haar op haar rug vallen, maar zij maakt enkel maar enige afweergebaren, hij doet het bandje van haar beha op haar rug dicht - hij zegt iets, moeizaam staat ze op; hij pakt haar bij de hand. In de andere hand houdt ze een deken bij de punt vast, en als ze naar de zandheuvels toekomen laat ze een brede geveegde baan achter zich,,

alsof ze hem niet eens zien, lopen ze vlak langs hem heen, stuiven zand op met hun vier voeten - hij wil iets zeggen, kwaad doen, maar hij weet niet in welke taal en dan zijn ze al voorbij, en zijn ze achter hem tussen de heuveltjes verdwenen,,

even later hoort hij haar lachen, met korte gilletjes, (hij kan hier niet meer blijven liggen) het is voor het eerst dat hij haar stem hoort: ze heeft een jongensstem.

De damp slaat eraf als hij naast zich op de steen spuugt. Het is 't heetste uur van de dag. Iedereen trekt zich zo veel mogelijk in de schaduw terug.

Als er een vliegtuig overkomt, niet meer dan 'n schittering die boven zijn ogen langsschuift, is het alsof de zon bromt van de warmte - het bereikt hem niet meer.

Hij ligt er nog alleen.

nu nog wel, en dan nog alleen maar op deze ene mansgrote steen - zolang het duurt, het zal niet lang meer duren; morgen al kan er iemand anders liggen, en waar, waar kan hij dan nog terecht; ze liggen al overal (hij brengt ze met zich mee) -

> *het* LIDO *van Venetië steekt als een langgerekte strandstrook uit tussen de Adriatische Zee en de Baai van Venetië.*
> *Het Lido, het wezenlijk deel van een wonderbaarlijke, unieke en verrassende stad, is een van de drukst bezochte, rustigste en fraaiste stranden van de hele wereld. Midden in zee met een uitgestrekte strook fijn goudkleurig zand, dat geleidelijk in zee uitloopt, biedt het een uitzonderlijke hotel- en baadgelegenheid van een moderne en gevarieerde kwaliteit..... Vakkundig opgeleide leraren geven zwemonderricht en gymnastiekles aan het strand. - Pattini-roeiboten, waarmee goede zwemmers ver in zee kunnen, motorboten voor waterskiën en zeilboten zijn te huur. - Zowel op het strand alsook buiten de strandzones vele mogelijkheden voor sportieve bezigheden: voor golf een prima 18-gaats golfbaan, vluchtschieten op de modernste schietterreinen van Europa. Tennis op talrijke banen met een unieke vering, paardrijden op een prettige rijbaan in de open lucht om zich te oefenen in de galop, of in overdekte manèges. - Het Go-kart, motorbootsport in veel heerlijke bochten en onderwater vissen langs de dammen die zich tot ver in zee uitstrekken. Het mondaine leven heeft zich geweldig fijn gevestigd in het elegante Casino met allerlei soorten speelzalen, Restaurant, Theater en Dansvloer. - Gelegenheden te over om andere interessante mensen te treffen, waarmee...*

Met de ene helft van de oesterschelp die nog overgebleven is, schraapt hij het vel van zijn been af, er blijven witte schilfers

aan vastzitten. Op zijn dijbeen schrijft hij: t u e s p e t r u s - eerst zijn de letters spierwit maar even later worden ze te beginnen met ‘tu’ rood en paars.

Tussen de stenen glipt een hagedis weg, is niet meer van de stenen te onderscheiden.

Langzaam staat hij op. Knoopt z'n kleren in zijn overhemd. Zijn horloge houdt hij aan en ook zijn bril houdt hij op. De stenen zijn puntig, en dichter bij het water glad door de algen en het mos. Als hij tussen twee blokken misstapt stoot hij met z'n knie tegen een punt. Het wondje bijt in het zoute water en als hij z'n been oplicht ziet hij dat het een klein driehoekje is. De schelpen die onder water aan de keien vastgeklit zitten snijden in z'n voetzolen, maar na 'n paar meter loopt hij op zand. Af en toe schrikt hij als er plotseling kriebelend 'n krab over z'n voeten loopt, het blijken dan enige pijltjes wier te zijn.

Hij loopt voetje voor voetje. Met de handen strijkt hij over het water, hij maakt bijna geen golven. Langzaam trekt de kou hoger op. Hij rilt als het water tegen z'n billen klotst, maar hij wil er niet ineens door zijn. Hij kan nog tientallen meters verder voordat het hem tot de schouders komt.

Als hij zich omkeert kan hij aan het witte hemd zien waar zijn steen was. Het land lijkt nu geheel egaal, maar hoe veilig de groene strook achter de stenenrij ook lijkt (van op een afstand), het trekt hem niet aan al terug te gaan,

'n paar honderd meter verder drijft 'n motorboot, er is niemand in te zien, waarschijnlijk ligt er een man, een vrouw op de bodem te slapen, misschien,, rechts van de rij stenen waar enkele lemen schuurtjes vlakbij het water staan, steken 'n paar kinderkopjes boven het water uit, en op het strandje liggen 'n paar figuren, in de deuropening van een van de huisjes steekt een witte nonnenkap af tegen het donker erachter - het is allemaal zo veraf achter die muur van trillende lucht,,

hij kan nog lopen, wiegelend op z'n tenen, met zijn armen maakt hij zwembewegingen onder de waterspiegel, hij kan z'n voeten zien ook al loopt hij niet verder, ze blijven in beweging, ze staan te sidderen onder een laag van bijna anderhalve meter water; hij heeft ooit geleerd uit te rekenen hoeveel druk er wel niet op staat, hoe houdt hij het uit, waarom wordt zijn borstkas niet als 'n zak in elkaar gedrukt, er zit toch niets meer in, of zou er door de poriën water ingesijpeld zijn, door een geleidelijke osmose; alles beeft onder het op-

pervlak, met de vlakke hand mept hij er bovenop, een kletsende bil, het water spat hoog op en komt sissend in duizend luchtbelletjes neer, als op 'n gloeiende ovenplaat,, Hij duikt onder, graait met zijn handen in een koude stroom, wil z'n voeten die zo dicht bij zijn buik schijnen te zitten vastpakken maar grijpt mis, en als in een refleks trappen ze ook meteen achteruit, er schieten moddergrijze vissen van de bodem weg, zijn handen te vlug af, het opwarrelend zand vertroebelt het zicht in het tevoren glasheldere water, zijn brilleglazen zijn door de aanslag dikker geworden en lijken tegen zijn ogen gedrukt te zitten, hij ziet niet ver meer, door z'n getuite lippen blaast hij 'n straaltje adem uit, dikke luchtbellen die langs zijn oren omhoogborrelen, nog meer lucht, hij blaast zich helemaal leeg, zodat hij nog meer gevuld wordt door water, doorzichtig water, een wederkerige osmose: zilveren ringkwallen die als stenen tegen zijn arm stoten, kiezel op de bodem, doorzichtige visjes, luchtbellen, los zand, zeegras, 'n plastic pijpje - wat er in zijn borst en in zijn buik zat, drijft nu om hem heen hij moet naar boven om adem te halen,

een amfibie, maar nog steeds 'n zoogdier,,

onmiddellijk duikt hij weer onder zonder iets gezien te hebben boven water -

er dringt een geratel tot zijn oren door, ver weg (achter de horizon) moet er een boot varen: onder water is kontakt over grote afstand mogelijk,,

er zwemt zeker wel ergens 'n vrouw, onder water een spartelend lijf zonder hoofd, dat hij zou kunnen bereiken met 'n fluittoon, het geluid van een sidderaal, hij zou wie hij maar zou willen iedereen met een golfbeweging kunnen aanraken zonder ze te hoeven zien, tuuuuut (r) tuu (a), tuu (a) tût (k) tutututu (me) zut (niet) tuu (a) tuu (a) uut (n),,

liggen blijven, gesloten, maar beweeg niet, doe niets terug, verander niet, alleen jij in 't spel, een liefdeloos lichaam niet meer, nee niet meer, vraag niets, laat me heel - rond je heen lopen, zwemmen, draaien, vliegen, altijd op een zekere afstand, had je maar geen kijkers, was je maar een glazen toverbal voor een waarzegger waarin het licht versplintert, ik je de handen opleg, kan verbrijzelen.....

nauwelijks merkbaar, meestentijds ingehouden, haalt hij diep adem, hij drijft op z'n rug, z'n voeten, z'n borst en zijn

gezicht steken als 'n rif boven het water uit,

over z'n brilleglazen schuiven plasjes heen en weer, als hij z'n ogen samenknijpt hangt de strakgespannen lucht vlak boven hem, ligt hij ertussen geklemd,

hij draait langzaam als een grote wijzer om, met de voeten naar het land, hij voelt zich al afgelegd en opgebaard en zelfs nu nog voor iedereen zichtbaar,,

de boot ligt nog op dezelfde plaats, er is niets veranderd boven water - hij zou over het water naar de boot kunnen lopen, zolang het gaat zonder werkelijk te geloven dat het mogelijk is,, er is geen echte horizon, in de verte wordt het water lucht en de lucht water, een (schuil) hoek,,

hij doet z'n zwembroek uit, het verschrompelde hoopje blijft naast zijn hoofd drijven, het zinkt niet eens, hij wil ermee naar de kant zwaaien maar er is geen mens te zien, het is ook al te ver weg - voor iemand op het strand is hij niet veel meer dan 'n golf schuim in de verte, afdrijvend afval,

hij voelt het water tussen zijn dijen doorstromen,,

hij staat nu tot aan zijn kin in het water, op zijn lippen heeft zich een laagje zout afgezet, en de randen van z'n ogen voelen schrijnend aan,

zou er nu niet plotseling een (sirene) op kunnen dagen, zo hals over kop uit het water opduiken, de billen als 'n eilandje boven het water uit, zou ze daar ook mee zingen, lokken, en hij zou het garneren met roze schelpen, een grafschrift prevelen, haar - wie het ook is - vierendelen, zodat ze in verschillende gedaantes om hem heen drijft,

hij masseert zijn geslacht, de haren waaien los in de stroomrichting mee, hij voelt het tegen zijn buik opkruipen, betast overal zijn huid die weker geworden schijnt, inderdaad schuim, hij kijkt er niet naar: het is alsof zijn arm achter een muur bloed afgetapt wordt, hij de donor, hij probeert het strand voor zich te halen, zij en zij en zij liggen daar, allemaal eender, ze wachten, verzadigde sponsdieren, maar zijn bewegingen brengen het water in beroering, een koude vlaag maakt zijn opgericht geslacht, ergens ver onder hem, weer klein en steenhard, en ook de sissende belletjes leiden hem af,

hij wil dat de zee vol komt te liggen met lange slierten haar, open monden ook, waar wel zijn hele hoofd in past, die

op hem zuigen, hem verteren met melkachtig
speeksel, vloeibaar worden in het
water gelijk worden met de zee

en tegelijk opgaan in het
vergezicht van het
land,
waar hij niet meer
kan komen (omdat er morgen
iemand anders op zijn steen zal liggen,
hem van het laatste stukje waar hij precies op paste,
niet groter dan zijn lijf, zal verjagen, en nu hij eenmaal weg is)
nog verder loopt hij, danst hij op de toppen van zijn tenen, telkens nog net even met de mond boven water, - er hoeven maar golven op te komen zetten, en alleen het bovenste gedeelte van zijn hoofd (die luchtbel) denkt nog aan wat zich afgespeeld heeft en
aan de ander, die dagen van hem vandaan is nu, op één en hetzelfde ogenblik - en hij gaat verder (zodat ook dat deel onder de waterspiegel komt),,
steeds verder,
steeds dichterbij,,

Stille getuigen

Hij heeft de bruine paardedeken als 'n pij met capuchon om zich heen geslagen. Hij zit op de rand van het bed, en door 'n spleetje kijkt hij naar z'n spierwitte voeten, die er onderuit bengelen. Hij ademt tegen de deken voor zijn mond en voelt het warm worden, alsof er aan de andere kant iemand terugblaast om zijn mond te verwarmen. Z'n praten klinkt als dof gebrom, hij houdt er alleen het motortje mee lopend,

dat doe ik niet, ik moet van voren af aan beginnen, anders raakt alles in de war en moet ik weer elke keer opnieuw... nee, de gebeurtenissen op de voet volgen, en niet heel de tijd op m'n nagels bijten, dat zong m'n moeder altijd, als we vrijdags in bad moesten vroeger, en ze m'n afgekloven vingers zag, 't is nu niet veel beter, dan zong ze bah, Louise zit niet op je nagels te bijten

bah, wat vies Louise....

het was voor mij bedoeld, maar ik heette Jakob, maar m'n zus heette toevallig Louise en die werd dan kwaad omdat iedereen om haar lachte, en als ik uit de badkuip stapte sloeg ze me met 'n liniaal op m'n blote gat, dat gaf me 'n heisa, Hij moet hoesten, z'n keel knijpt samen door de gal, als 'n spons, en er glijden groene slierten tussen z'n vingers

- het is lijm, tijgerlijm, plakt alles, de delen stevig aandrukken of aankloppen.....

hoeveel dagen zou ik hier al zitten, vijf nee, dat hoeft niet waar te zijn, 'ns kijken, toen ik hier binnenkwam was 't zaterdagnacht.... maar wanneer werd ik wakker, 't kan evengoed zijn dat ik 'n hele dag geslapen heb, misschien nog wel langer. Ik weet op geen stukken na wat er allemaal gebeurd is. Misschien is dit al de zesde of zevende dag alles duizelt me, ik kan m'n gedachten nauwelijks meer bij elkaar houden wat ben ik moe, 't duurt al zo lang. Ik weet bijgot niet meer welke dag het vandaag zou moeten zijn. Aan m'n horloge heb ik ook niets meer, die maakt het met z'n sekondewijzer alleen maar erger. Maar goed, dat doet nog niet ter zake, ik zou immers vooraan beginnen. Vooraan. Maar waar zit dat vooraan, ik kan voor 't zelfde geld bij m'n kinderjaren beginnen, 't is best mogelijk dat 't daar al begon, nee, dat is niet waar, alles wat er tevoren met me gebeurd is

heeft er niets mee uit te staan, daar hoeft ook geen mens iets van te horen, dat is per slot van rekening mijn zaak... wat ik nu doe niet meer, dit gaat iedereen aan, maar dat andere - laten we het daar niet meer over hebben, als ik alles kwijtraak houd ik tenminste die herinneringen nog voor mezelf over, voor mij alleen. Gek, ook al zou ik willen, ik zou er niet eens over kúnnen praten, ik moet m'n ogen sluiten, helemaal wegkruipen als 'n rups, zodat ik onzichtbaar word, en dan zie ik nog enige vage en verwarde beelden, nee, ik zeg er niets over, al is het nog zo weinig. Ik houd m'n kop - 't is het enige wat ik heb, en daar heeft iedereen ja iedereen af te blijven...

Hij draait zich nog verder in de deken en maakt loopbewegingen met z'n benen, houdt ze weer stil als hij met z'n hiel tegen de bedrand slaat

- dat verdomme ook nog stil maar kom, ik ga verder met 't begin, bij zaterdagavond, dat weet ik in ieder geval zeker, zaterdagavond -

want hij had z'n gewone kleren nog over de stoel hangen en hij had z'n zondagse pak al aan. Hij had zich net fris gewassen en omgekleed. Er is nu niets meer over van dat pak - het stond me zo goed, als ik opgefrist en wel door de stad liep in 't weekeind voelde ik me de koning te rijk, ik sloeg 'n goed figuur, in de dancings kwamen ze als bijen op me af nee, nogmaals daar wil ik het niet over hebben, ik zou me bij de kwestie houden...

Het was ongeveer negen tien uur, zeker niet later, want dan zou hij al weggeweest zijn

(als iemand hem 'n uur eerder was komen afhalen, en hij zou zich vlug vlug klaargemaakt hebben en meegegaan zijn, dan liep hij nu nog op vrije voeten en lag hij niet hier, in deze kamer,

als iemand hem te vroeg zou hebben afgehaald)

toen ze kwamen, ze, meer is er niet van te zeggen, hij kent geen namen, geen gezichten, hij kan ze alleen maar bij hun scheldnamen noemen,...

- de rotzakken, de sodemieters hadden ze me maar ter plaatse afgemaakt...

Nee, zelfs vloeken die voor in de mond liggen, moet hij achterwege laten, omdat het achteraf niets helpt

- en dat ik er niets tegen kon doen, zo laf waren ze binnengeslopen, anders hadden ze niets gedurfd... ik moet even goed nadenken.... ik stond bij de wasta... nee, nu weet ik het opeens weer precies, ik stond bij mijn werktafel tegen de

achterwand...

Hij stond met z'n rug naar de deur gekeerd, rechts van het raam (als dat maar niet gebeurd was) hij staat dikwijls zo: met 'n hand losjes op de stoelleuning, een knie op de zitting, staat hij stil,

en staart naar de kale muur naast het raam, hij ziet veel meer dan als hij naar buiten zou kijken:

de ontelbare witte bobbeltjes, papillen op een grote wit uitgeslagen tong, ook scheuren in 't midden, en het is alsof hij er doorheen kan kijken dat hij erin verdrinkt, dat er langs onzichtbare mondjes alle sappen aan hem onttrokken worden en zijn levensgeest in dat ademende witte vlak overgaat, dat hij er met zijn voorhoofd tegenaan zou willen leunen, als tegen 'n witte buik, waarin hij de adem en het bloed hoort, 'n gesloten huid, het transparante vlees van 'n windei, waar hij eens uitgebroken is - ‘uit de wind geboren’ (doe die deur dicht, 't trekt hier, plank achter het gat - zou hij willen zeggen) en het is zijn eigen adem die hij hoort, de tocht langs het raamkozijn, en van zijn ogen is nog alleen het wit over, toverballen die opraken en verkleuren, - 'n bijna gelukzalige toestand waarin hij plotseling gestoord werd, - ze waren onhoorbaar door de deur achter me binnengeslopen, dat moet, anders deed ik de deur altijd goed dicht, dat weet ik, want ik kan er niet tegen als ik ergens ben en de deur staat op een kier, dan kan ik niks meer, ik kan niet meer praten, niet meer werken, ik zie alleen maar die kier waar iemand achter kan staan, onhoorbaar naar binnen kan komen, me kan begluren en zien hoe ik praat...

ze grepen me van achteren vast, 'n hand voor m'n mond, en 'n doek voor m'n ogen,

het was precies zoals in de film die hij vroeger eens gezien had: 'n worsteling, het slachtoffer werd gekneveld, geblinddoekt, en kreeg 'n vuile zakdoek tussen z'n kiezen gestopt, alles verliep geruisloos

en z'n handen werden hem op de rug gedraaid. Natuurlijk wilde hij zich wel verweren maar hij was te verrast om dadelijk tegen te spartelen. Daarna was het te laat. Ze moesten met tweeën of zelfs met drieën zijn, zoveel armen voelde hij tegelijk. Hij weet niet meer hoeveel het er waren. Ze zeiden niets. Hij werd voortgeduwd, stootte in den blinde met z'n knieën tegen de tafelrand, botste tegen de deurstijl, maar het was al niet meer zijn eigen kamer,

alleen zou hij met gesloten ogen alles feilloos kunnen vinden.

Hoe hardhandiger ze met hem omsprongen, hoe hulpelozer hij werd. Hij kon zelfs al niet meer zelf de trap afkomen, als een lamme moesten ze hem dragen. Hij werd op de achterbank van 'n auto gezet, tussen twee mannen in. Harde heupen en ellebogen drukten in z'n zij. Ze moesten hem vasthouden, anders zou hij met z'n gezicht op het asbakje van de voor bank gevallen zijn. Hij kon niets meer...

- ik ga 't niet hebben over wat ik voelde, ook niet over wat ik allemaal dacht en van plan was te doen en zo... dat heeft aan de zaak niets afgedaan. Ik kon zoveel denken als ik wilde, hoog springen of laag springen in gedachten, maar alles ging gewoon verder, ach, ik zou het niet meer kunnen achterhalen, ik zou alles maar verdraaien door het achteraf in te gaan passen.... ik weet 't al niet eens meer, hoe het ging van mijn kamer naar hier, 't is zo verward, en ik zag niets.... ik heb ook niet eens zoveel gedacht, geloof ik, het ging te snel, en de plannen die in me opkwamen, dat wist ik al van tevoren, dat ik ze toch niet zou durven uitvoeren -

Hij had in de stad nooit zo opgelet dat hij wist wat rechts en links, en nog eens rechts, rechts, een rotonde, links, rechts betekende, na twee bochten kon hij het zelfs al niet meer raden. Het was gemakkelijker zo gelijkmatig mogelijk proberen te ademen om rustig te schijnen,

zich zo smal mogelijk te maken om niet alsmaar de zware botten van zijn buren te voelen, en met open ogen in de zwarte doek te kijken. Pas nu hij erover nadacht dat die doek strak over zijn ogen zat, merkte hij dat z'n bril weg was, maar dat maakte nu toch geen verschil uit: het bleef hetzelfde of hij zijn ogen open of dicht deed, gelukkig hoefde hij niets te zien, zo kon hij nog even alles afwachten hij voelde zich ook slaperig worden,

alsof hij in 'n lift zat, die omlaag zakte, steeds dieper de schacht in en alles om hem heen leek steeds verderaf boven de grond in het licht,

hij voelde zich de auto uitgehesen, holklinkende stappen om hem heen, stemmen die hij niet kon verstaan; hij werd trappen opgedragen, alsof hij al in 'n kist lag van dun tripleks: nog meer stemmen.

Hij kan voor het eerst weer op adem komen, als ze hem naar binnen hebben gesmeten en achter hem de deur sluiten. Vallen kan hij nauwelijks omdat er maar amper plaats is om te staan. Hij kan nu de doek, die naar mosterd ruikt, van z'n ogen trekken. Het is halfdonker in de kamer, maar hij

moet er eerst weer aan wennen dat hij kan zien. Er zitten zwarte vlekken voor z'n ogen, die voortdurend verspringen. Bovenin hangt een zwak geel lichtje. Verder is er nergens een raam. En de deur is achter hem gesloten,

- 't is nog precies zo, er is in die tussentijd nauwelijks iets veranderd. Och ik had wel kunnen staan bonzen of stampen, of ik weet niet wat ik nog allemaal meer had kunnen doen. Ik was razend genoeg om de gekste dingen te doen, maar het was zó stil dat ik wel nuchter bleef, nuchter genoeg om eraan te denken dat het allemaal toch niets zou helpen, nou dan kan ik al niets meer doen, ik moet het meteen doen anders is het te laat, ik probeerde niet eens of de deur werkelijk op slot was, naderhand heb ik er genoeg aan zitten prutsen, maar ik was er van te voren al zeker van dat ik 'm niet open kon krijgen...

Hij staat met z'n knieën tegen de rand van 'n bed. Het stinkt er wordt hij gewaar, pas na enige tijd diep nadenken, - hij wil wel nadenken maar het gaat traag, alsof zijn hersenpap gestold is - kan hij de geur enigszins thuisbrengen, tenminste zeggen waar het hem aan herinnert...

- geschroeid vel, m'n grootmoeder vroeger, als die op de verwarming appels bruin liet worden onder 'n teveel gebruikte snotlap, piepen noemde ze dat, alles rook naar haar en het was alsof ik 'n ronde drol van haar tussen m'n tanden had, 'n hap vlees dat uit haar eeuwenoude japon was gegleden, die ze nooit scheen uit te doen, tot ze dood ging, toen kreeg ze 'n witte nachtpon aan, ik herkende haar zo niet eens meer... Toch schrikt hij nog als hij plotseling het kreunen hoort. Het wordt gedeeltelijk gesmoord door de dekens. Hij moet goed kijken, z'n ogen samenknijpen voordat hij aan de muurkant 'n verhoging ontdekt in het tweepersoonsbed. Er beweegt iets, 'n hoofd wordt zichtbaar. Hij kan nauwelijks iets onderscheiden, vindt de moed er zich naar toe te buigen. Hij moet zich aan de bedrand vast houden om er niet bovenop te vallen. Daar komt ook de geur vandaan. Boven de kern van die ransige geur...

(zoals hij wel eens 'n grote steen, die er al lang ligt, weggerold heeft, de grond eronder dampt, verstikt gras, wriemelende kelderspinnen, maden, roze pierwormen, die niet weten hoe snel met hun lange lijf een heenkomen te zoeken in de vochtige kluitaarde, daar zaait hij zonnenbloempitten, want de grond moet er vruchtbaar zijn)

Hij schuift zelfs de dekens verder van het gezicht weg,

raakt per ongeluk 'n harde steenkoude hand aan, die schielijk teruggetrokken wordt als de kop van 'n schildpad, en kijkt haar in 't gezicht. Het hoofd zit onder de rode vlekken, die nog vlammender schijnen te worden, en bebloede geldstukken lijken die op de verder asgrauwe huid zijn geplakt, De mond hangt open en ziet er paars uit, het teveel aan gassen in de buik kan hierdoor ontsnappen, De ogen,

- de ogen, ja ik kan het echt niet anders zeggen, ik heb het tevoren zo nooit gezien, dat waren net balletjes balletjes in tomatensoep de oogballen leken wel in bloed te drijven, zo rood waren ze, er was niets meer van het wit te zien

Ook de oogleden waren verdwenen, ze konden niet eens meer dicht; ik voelde me helemaal warm worden de kleren plakten aan m'n lijf, 't zweet drupte in m'n ogen, zodat ik alles nog glaziger zag, ze waren vreselijk die eerste ogenblikken - och, ik ben er nu zoon beetje aan gewend, en daarom kan ik er niet meer zo goed inkomen, het waren maar 'n paar ogenblikken, maar het was genoeg om m'n laatste weerstand te breken,... eh, weerstand, alleen maar de weerstand die ik had willen bieden in feite deed ik niets, als ik nu bedenk wat ik allemaal had kunnen doen, hemel, 't is nog allemaal hetzelfde, 't gele licht maakt dat alles vergaan lijkt, en uitgeblakerd - ik heb me er al van alles over voorgesteld wat dit hier eigenlijk is, 'n torenkamer of misschien wel 'n bunker

maar hoho ik laat me soms zo door het vuur van 't vertellen meeslepen, dat ik er nog 'n fraai verhaal van zou maken...

Daar staat hij naast het bed, met nauwelijks plaats om behoorlijk te kunnen staan, zo klein is 't er. Wat kan hij anders doen dan blijven staan, samen met 'n oude vrouw, die nu ze eenmaal begonnen is met kreunen niet meer ophoudt, alsof ieder ogenblik haar buik zou kunnen openscheuren. Opeens, hij is er niet op verdacht, hij had haar niet eens tot meer in staat geacht dan dat gekreun, gaat het geluid over in klanken. Eerst verstaat hij het niet, denkt hij zelfs even dat ze zegt: LIEVE, maar dan herhaalt ze het nog eens, langzamer: PIETER beduusd, en om tenminste iets terug te zeggen, antwoordt hij: IK BEN PIETER NIET, houdt even stil, zegt dan nog verder - IK HEET JAKOB - verrek zo heette ik toch ook. Toen hield ze stil. Het was ons eerste kontakt, nee ik wil niet zeggen kennismaking, we wilden elkaar helemaal niet kennen, tenminste... ik niet. Had ik haar opgezocht, nee

toch... 't gebeurde volstrekt tegen m'n zin, dat moet toch duidelijk zijn, en ook dat ik alles heb willen doen om wat er gebeurd is, de loop der gebeurtenissen, tegen te houden. Ik ben toch nog zó goed bij m'n hoofd dat ik absoluut zeker weet dat ik dit geen moment gewild heb, stel je voor.... ik herhaal, het is volstrekt tegen mijn wil, tegen wil en dank ja, dat alles zo gelopen is, en ook dat ik in haar gezelschap gebracht ben, nee 't moet ergens anders aan liggen.....

Ik heb uren aan 't bed gestaan. 'N ziekenbezoek dat snel afgedaan moest worden - enige troostende woorden, een blijk van medeleven.... en ze zouden me wel gauw laten gaan, dacht ik toen nog, het zou toch waanzin zijn om 'n gezonde man onder de adem van zoon zieke te brengen, misschien was ze nog wel besmettelijk ook, daarom moesten ze me er maar snel weer uitlaten, dat kon zo toch niet blijven

ik deed nog steeds alsof ik van niks wist. Ik heb nog geroepen, omdat ik ondanks alles nog hoop had, maar ik schrok van m'n eigen geluid, zo hard en hol klonk het, 't enige gevolg van m'n geschreeuw was dat zij nog erbarmelijker begon te kreunen, alsof ze nieuwe moed had gekregen door mijn aanwezigheid, ook al was ik met m'n rug naar haar toe gaan staan, want toen ik eenmaal wist dat ze er was, kon ik het niet meer aanzien, maar kon ik haar ook niet meer wegdenken.

M'n jas had ik op 't bed gelegd. 'T was er benauwd. Toen ik omkeek zag ik dat ze 'n mouw probeerde vast te grijpen, telkens viel d'r hand weer terug, en ze durfde niet meer toen ze merkte dat ik 't zag ik weet het niet meer even kijken, hoe nu verder het moet zeker al diep in de nacht geweest zijn, en aan de andere kant van de deur was er niets te horen, geen teken van leven ik wist niet of ze er eigenlijk nog wel waren, wat wist ik tenslotte van hen, ik had alleen maar 'n paar handen gevoeld en stemmen gehoord, dat is alles 't is niets het laat me op dit ogenblik eigenlijk 'n beetje koud wat er toen allemaal met me gebeurd is, en wat ik in m'n machteloosheid allemaal dacht... het was nu eenmaal niet anders en het kon met geen mogelijkheid meer ongedaan gemaakt worden, op geen enkele manier, tenminste ik heb steeds gedacht van niet het liet me koud zeg ik, koud, ho wacht het komt weer dat fluiten in m'n oren dat gejank.....

zonder dat hij weet wat hij doet, propt hij met hortende gebaren het laken in z'n mond, hij spert z'n kaken zo ver mogelijk van elkaar, probeert op het linnen te zuigen, maakt 't

eerst met speeksel nat en sabbelt het dan weer leeg, hij stouwt het er nog verder in,, kan het niet verwerken, krijgt geen adem meer als hij de natte prop uitgespuwd heeft, kleven er brokjes braaksel aan hij ziet 't niet, met z'n kop stoot hij tegen 't bedopstand, nog eens, doffe slagen, en 't geluid van z'n horloge tegen het ijzer, wild slaat hij z'n armen uit dan valt hij uitgeput in 'n soort verdoving op het kussen neer.....

- 't werd me even te kwaad.... koste wat kost moet ik mezelf in de hand houden, als er weer zoon aanval dreigt te komen, moet ik me dwingen na te blijven denken en te praten, zachtjes in mezelf, want ik moet er wel voor zorgen dat ik niet zó hardop praat dat ze het kunnen verstaan, maar ik weet niet wat ze al verstaan hebben... in ieder geval moet ik me tot het laatst blijven beheersen, en ik denk dat de beste manier is alles zo duidelijk en logies mogelijk na te gaan

ik zal m'n handen in bedwang houden, ze om de beddestang klemmen, ze zien wit van de spanning, maar in elk geval blijven ze zo stil, van m'n benen is niet zoveel meer te zien, die houd ik onder de dekens, en mocht 't te erg worden, dan zal ik ze aan elkaar moeten binden, maar ze zullen me goddomme gehoorzamen.... ik zal niet verder klagen, we gaan gewoon verder, gewoon...

ik stond dus voor 't bed, maar ik moest telkens weer naar haar kijken, ik had natuurlijk wel anders gekund...

Hij staat voor het bed, en kleedt zich uit met trillende vingers. Ze heeft hem gezegd, dat hij zich maar eerst wat moet opknappen. Dat is wel nodig na die lange fietstocht. Hij heeft alles uitgetrokken, omdat hij wil dat zij hem ziet. Ze komt de open tussendeur in en gaat naar het raam om de gordijnen te sluiten.

- dat hoeft niet iedereen te zien, zegt ze, helemaal niet verrast. Hij kan niet zo blijven staan met dat stijve ding zo groot voor z'n buik, en hij weet ook niet wat ze zal denken. En hij gaat zich uitgebreid staan wassen aan de wastafel. In de spiegel ziet hij dat ze zijn kleren opvouwt en de sprei goed legt op bed. Zoals hij verwacht had, staan er de flesjes, tubes en verschillende lipstics. Dat was het enige wat hij zich nog van haar kon voorstellen, van vroeger; met dat beeld voor ogen was hij haar ook die brieven gaan schrijven. Toen hij negentig kilometer lang op de fiets zat, had hij er voortdurend aan moeten denken, hoe ze hem zou onthalen; en het zweet begon z'n huid overal te prikkelen, als hij eraan dacht wat z'n zus 'n jaar geleden terloops verteld had, dat zij haar gezegd had dat Jakob best 'ns 'n keer mocht

komen, dat kon goed, dan zou hij wel bij haar in bed kunnen, dat was groot genoeg, maar ze had blijkbaar gedacht dat hij nog steeds even klein en mager was - hij had zich op de lippen zitten bijten, terwijl de witte strepen op de weg onder hem doorschoten, en hij dacht aan de warme zoenen (ze heeft naar hem uitgezien en wacht hem op met open armen, die hem stevig tegen haar aan zullen drukken, en ze zal hem op z'n mond zoenen met haar geverfde lippen, die van elkaar gaan)

Ze had hem 'n zoen gegeven, dat wel, maar rakelings bij het oor af, verrast uitroepend, dat hij zo groot geworden was

- maar Jakob, jongen, wat ben jij gegroeid, je bent bijna 'n man, sjeetje. Dat had ze niet moeten zeggen. Ze had verliefd moeten doen, maar ze deed alsof hij inderdaad het jongetje was die 'n paar dagen bij z'n oude tante komt logeren, en in plaats daarvan ging ze 'n groot stuk plastic opzoeken om dat met wasknijpers over z'n fiets te hangen zodat die niet in de regen zou komen te staan en zou gaan roesten. Ze woonde boven. Het trappenhuis was met koele marmeren platen betegeld. Het was anders dan hij zich had voorgesteld. Het liefst zou hij onmiddellijk weggaan, wat moest hij hier 'n weeklang doen met die oude alleenstaande vrouw, die niet eens meer mooi is, want het eerste wat hij zag was dat alles in haar hoofd er uitgelopen is en dat het enkel nog maar slap vel is en blauwe plooien, en door haar verwaterde permanent lopen banen grijs haar.

Ze heeft gevraagd of hij 'n lange broek aan wil doen en 'n wit overhemd, dat staat netjes,

en hij wil haar over het gezicht strijken en vragen of ze zich voor hem mooi wil opmaken, maar hij weet niet wat te zeggen,, als ze tegenover elkaar zitten te eten, en hij met een bot mes in de stroeve lever zaagt, die hij, toen ze het hem vroeg, gezegd heeft lekker te vinden, maar die hij nauwelijks door z'n keel kan krijgen - hij moet alles tegelijk doen, hij moet vriendelijk glimlachen en tegen haar praten en tegelijk die dikke schoenzool doorgeslikt zien te krijgen zonder te kokhalzen en het geperste tarwebrood, waarvan hij zou willen vragen of dit nu kaviaar is, en oppassen dat er geen jam op het damasten tafelkleed valt en zijn mes op de messelegger balanceren en over thuis vertellen en daarbij ook nog opletten dat hij zich aan het begonnen verhaal houdt zonder van zijn verzinsels af te wijken en zichzelf tegen te spreken,

alles wat hij doet, doet hij met de bijgedachte aan vanavond, hij hoopt dat het vroeg bedtijd en dat dit allemaal vlug voorbij zal zijn, maar zolang hij moet praten duurt alles eens zo lang.

Hij voelt zich koud en hard worden tussen al die porseleinen vazen, tafels met balpoten, gekrulde stoelleuningen, stillevens, kunstbloemen, serviezen, fluwelen poefs, stoffige lambrizering en veel te veel

stoelen, - want vertelt ze, niets wil ze wegdoen van alles wat ze van haar vader geërfd heeft, en nu loopt ze als 'n ouwe zieke kat tussen opeengestapelde herinneringen,,

Hij moet haar ook vertellen, waarom hij haar toen zo opeens was beginnen te schrijven, en hij kan niet meer uit z'n woorden komen, gaat aan de radio draaien, hakkelt met 'n rooie kop,

omdat het helemaal niet zo is, zoals hij zich had voorgesteld, toen hij haar schreef,

eerst schuchter, maar gaandeweg had hij op papier steeds meer moed gekregen, had haar om 'n foto gevraagd, geschreven hoe vaak hij aan haar dacht en met veertienjarige woorden had hij van haar willen houden, haar als postscriptum zoveel duizend kussen en omhelzingen toegeschreven - z'n tante, ze was eigenlijk geen echte tante, maar hij wist niet wat ze dan wel was, dat ging hem ook niet aan, ze had immers altijd al tantatutrecht geheten, omdat ze, en dat was hij pas later te weten gekomen, in Utrecht woonde.

Hij is moe, en wil gaan slapen, hij wil haar ook niet langer in het licht zien,,

(het zou een grote kamer zijn met in 't midden 'n breed bed, en hij zou er al in liggen, en zij, aan de andere kant, mooi en glimlachend, kleedt zich uit, wast zich terwijl hij toe ligt te kijken, en met 'n zijden nachtpon aan stapt ze bijna dansend naast hem tussen de lakens) - het bed staat, in 'n klein zijkamertje, tegen de muur. Zij haalt 'n pakje tevoorschijn, vouwt het uit en met bolle wangen moet hij, als zij geen adem meer heeft, het luchtbed verder opblazen. Als hij bezwaren maakt dat zij terwille van hem op zoon ongemakkelijk kermisbed moet slapen, wimpelt ze dat luidruchtig af en vertelt uitvoerig hoeveel weken ze wel niet in 'n tent geslapen heeft en dat het toen toch ook ging,, Uren ligt hij nog met open ogen wakker, het is snikheet, in de andere kamer hoort hij het zuchten van de luchtmatras. Ze komt hem wel een glas ranja brengen en trekt hem wel zijn pyamajas uit, maar gaat toch, alsof het vanzelfsprekend niet anders is, naar haar eigen kamer terug, terwijl er naast hem toch nog plaats genoeg is, en het wil maar niet echt donker worden zodat hij niets meer zou hoeven zien...

Al die tijd heeft hij gestaan, alsof elk ogenblik de deur kan opengaan en 'n portier hem naar de uitgang zal brengen. Hij krijgt kramp in zijn benen, probeert al eens met z'n knieën op de rand van het bed te gaan zitten, maar hij wil zich tegenover hen goed houden, want hij kan maar niet van zich afzetten dat ze hem in de gaten houden, en dat ze hem hier alleen maar binnen gebracht hebben om te zien hoe hij reageert, daarom blijft hij staan, leunt nu eens zo dan weer zo

tegen de muur, kijkt uit waar hij misschien zou kunnen gaan zitten of liggen als het maar niet op het bed is... misschien eronder, maar de vloer ligt daar vol vuil en nattigheid en het is er ook zo donker, en hij blijft daarom toch maar staan, 't is maar even denkt hij hardop, dan is 't voorbij...

Dan is het alsof hij haar opeens weer tegen hem hoort praten, ja het is duidelijk dat ze het uitdrukkelijk tegen hem heeft. Het klinkt nu veel rustiger en het is ondanks het schurend geruis in haar stem goed te verstaan,

- WAAROM BLIJF JE DAAR TOCH STAAN HIER IS HET BED, GA TOCH LIGGEN, DAAR IS HET TOCH VOOR...

In geen geval denkt hij bij zichzelf en doet alsof hij niets hoort. Hij trekt z'n tong achteruit en duwt die boven tegen het gehemelte om de stank zoveel mogelijk buiten te houden

ze heeft hem dus al die tijd liggen te bekijken. Ook al houdt hij zich doof, hij hoort het rochelen in haar neus maar al te goed, wat hij nu ook zelf doet,,

-PIETER PIETER KOM TOCH HIER BIJ ME...

Het ligt hem op de lippen haar weer te verbeteren,

- PIETER deze keer verdwijnt het in een hoestbui. Daarna blijft het een hele tijd bijna verdacht stil. Waarschijnlijk onderdrukt ze zoveel mogelijk elk geluid om hem gerust te stellen en hem zodoende uiteindelijk toch te laten komen.

Als dit een tijdje duurt is het alsof ze ingeslapen is.

- Ik was doodop en natuurlijk werd tenslotte de verleiding te groot, het was toch ook te gek, ik staan en vlak voor me een hemelsbreed bed, en per slot van rekening kon ik toch een stukje van haar af gaan liggen, dacht ik, dan zou ik even ver van haar af liggen.

Ik deed m'n schoenen uit, dat nog wel, en kroop onder de dekens.

Toen merkte ik pas hoe stijf ik geworden was. Het laken voelde vochtig aan. Ze bewoog niet. Even voelde ik me werkelijk opgelucht dat ik m'n vermoeide benen kon uitstrekken, ja, hoe lang had ik daar al niet gestaan, en nu dat toch vergeefs bleek ik had best kunnen inslapen, zo moe was ik, als ik maar kon vergeten waar ik was en dat er nog iemand was, maar ik hoorde het geruis van haar ademhaling, toen ik er op ging letten merkte ik dat ze met haar gezicht naar me toe was gaan liggen, haar bedorven lucht blies ze me recht in 't gezicht, ik keerde me dadelijk om, maar ik had toch nog gezien hoe ze me aankeek... Alles kwam onverwacht, ik had er niet op gerekend en ik was als verlamd,,

als ze plotseling haar armen om m'n nek slaat... PIETER zucht en zich dichter naar mij toeschuift. Ze was helemaal vochtig en, dat werd ik dan pas gewaar, ze had in 't geheel geen kleren aan... en dat mager lijf drukte ze tegen me aan, ik kon er niets tegen doen, natuurlijk

Achteraf had ik overal wat tegen kunnen doen: als Martien maar eerder was gekomen, had ik eerder weg kunnen gaan, ik had m'n kamer op slot kunnen doen, ik had kunnen vechten, ik had buiten kunnen schreeuwen, uit de auto springen misschien, me van de trap laten vallen... het oude mens murw kunnen slaan en ik weet niet allemaal wat, maar werkelijkheid is dat ik verlamd van schrik, van schrik wie zal het zeggen, dat ik haar tegen me aan liet liggen, ik deed niets, niets terug... Aan de geur was ik al enigszins gewend geraakt, ik was er immers al 'n hele tijd. Uren.

Geen minuut lag ze stil. Ik voelde hoe er telkens krampbewegingen door haar heen gingen. Ik zat m'n hersens af te pijnigen, ik kon me op dat ogenblik maar niet voorstellen wat er precies gebeurde en ik kon me zeker niet indenken, dat ik zelf zo ook zou kunnen worden. Haar broodmagere armen leken wel van ijzer, zo knelden ze mij, ze keerden me tenslotte zelfs naar haar toe. Ik wilde haar geen moment aankijken, ik staarde maar naar de deur, naar het sleutelgat dat voortdurend naar me terugkeek,

terwijl zij me langzaam maar zeker verder inspon alsof alles volgens plan verliep ik moet verder, ook al durf ik maar amper, ik zweet als 'n gek, terwijl ik toch alleen ben schaam ik me, geloof ik, dat ik die schande moet bekennen, zeker als ik bedenk dat ze alles gezien kunnen hebben, door dat sleutelgat misschien...

ik had toch nog kracht genoeg om haar van 't lijf te houden, bovendien leek ze me op sterven na dood.

Is het beslist nodig dat ik alles vertel, het is toch allemaal al voorbij. Feit is dat ik er niets tegen gedaan heb, en nu maakt het niets meer uit hielden die bevingen tenminste maar op. Ik zit voortdurend met m'n hele lijf te schudden en te beven. Als ik niet oppas verlies ik alle macht over mezelf, dan raak ik nog verder van huis. En m'n maag, die voelt aan als 'n zak zuur, ik verschrompel gewoon van honger en dorst, en er lijken stukjes uit m'n ogen te vallen, zwarte vlekken die zienderogen groter worden en dan uit elkaar spatten.

Ik heb nu al m'n kleren maar uitgedaan. Ze schuurden m'n hele huid kapot, die is schraal geworden van het liggen en zo

broos als beschuit. Ik lig boven op de dekens, maar ik stik zo nog van de hitte. Ik kan niet meer. Nee. Kaken dicht, op elkaar zolang ik maar praat lijkt alles nog niet zo erg, en zijn we nog niet zo ver waarom, dat weet ik niet, maar toch heb ik die kelderspin daar doodgeslagen, niet helemaal zie ik, want uit het witte papklontje spartelen nog 'n paar pootjes, het deed me wel geen kwaad, dat niet, maar in ieder geval blijkt zo dat ik nog bij m'n positieven ben

hoeveel moeite het me ook kost, ik zal alles uitpraten. 'T zijn geen bewijzen, want niets is hier geldig, wat ik ook zeg, 't kan noch als vóór noch als tégen dienen... maar ik was nog aan 't vertellen wat er toen gebeurd is....

Ze heeft zijn hemd uitgedaan, of heeft hij het zelf gedaan, omdat zij het gevraagd heeft of uit eigen beweging - hij weet het niet meer. Borst aan borst liggen ze, en ze zweten allebei: bijna lijken ze bondgenoten, maar hij beschikt nog over z'n krachten - tenminste dat denkt hij om zich eruit te redden, door te denken dat hij z'n toestand volkomen bewust is, terwijl zij nauwelijks meer menselijk te noemen is..... even moet hij de onzichtbare draad naar het sleutelgat afbreken en kijken hoe ze er verder uitziet:

ook de rest van haar huid is met grote rode vlekken bedekt, bloedspatten. Het vel voelt korrelig aan, als half vergaan linnen.

Ze praat. De woorden blijven halfweg steken in de kluwen van haar nek, de flapperende wangen en de loshangende tong.

Alles beweegt aan haar. Het rood wordt feller. 'N antwoord van hem doet er niet meer toe. Hoe angstiger hij wordt des te willozer is hij, in haar armen,

- ik wilde alsmaar zinnen zeggen, waarvan ik wist dat ik ze al ooit eerder gezegd had, en ik sloot m'n ogen, zolang ik dacht dat ik gek zou worden was ik het niet en wist ik nog precies wat zij met me deed, 't is eigenlijk vreemd dat ze nog zoveel kracht kon opbrengen, terwijl ze toch ieder ogenblik uit elkaar kon vallen, tot stof. Maar ik geloof dat door het sterven en door mijn aanwezigheid, die twee bij elkaar, alles wat ze nog had verdubbelde -

voor 'n deel gebeurde het met mij, voor 'n deel zag ik dat het met mij gebeurde....

hoe ze haar warme lichaam in 'n dunne nachtpon als 'n doorzichtige huid, tegen hem aandrukt, helemaal om hem heen, haar mond die zich

over zijn hele gezicht plooit, de bladeren van 'n vleesetende plant, en in elk oor spitst ze 'n fluweelzacht 'jakopje', om hem heen, draaiend als 'n radar, zodat hij er zich in vast kan schroeven, de halve cirkel opvult, waar hij in vastgroeit deze nacht in die fluweelzachte aarde,

en vindt hij een schuilplaats waarin hij zich kan verbergen, het kan alleen maar in het donker gebeuren, zodat hij een lichaam om zich heen voelt, dat ongrijpbaar is en er brede vliezen tussen zijn vingers groeien.

hoe zij z'n broek openwringt, hoe ze hem boven op zich weet te krijgen, zelfs zijn mond op het paarse gat in haar gezicht drukt - ze smaakt zuur, en hij braakt bijna over haar heen... hij kan er niets tegen doen, als ze met haar benige hand onder bij z'n buik zoekt en alvast haar benen uiteendoet tot 'n vork, wipt hij z'n achterwerk iets omhoog en steunt op z'n tenen en ellebogen als ze z'n orgaan beetpakt, er even als met 'n klepel mee zwaait en met die wichelroede een opening in haar zoekt, de eikel schramt aan hard schaamhaar, hem tenslotte in haar leren beurs pint,

ze slaat haar armen stijf om z'n samengeperste billen heen, en zuigt zich aan hem vast hard en zacht is ze staat hij op 't punt van verdrinken,

zoekt zich nog steeds vast te houden aan de draad naar het kijkgat in de deur, alsof het niet bij hem hoort wat er onder hem gebeurt, en hij probeert alles te verbergen in de gedachte dat hij straks het kijkgat zal verduisteren en dat ze hem dan eindelijk niet meer in de gaten kunnen houden,

- ik moet me herinneren hoe het verder ging, tot de laatste druppel moet de zandloper leeg, elk ogenblik dat ik kan redden is kostbaar... nee, ik kan 't niet ze had me opgeslokt, en ik werd die nacht begraven,

als ik maar wist hoe lang het duurde voordat ik weer wakker werd.... Ik heb 'n beestje stukgedrukt, 'n rooie, net 'n wandelende bloeddruppel, het is vandaag pas voor 't eerst dat ik 't ongedierte ontdek, ik had gehoopt dat ons dat gelukkig bespaard zou blijven, maar nog even en dan zal ik ook dat niet meer zien, als alles maar eenmaal voorbij zal zijn....

'T ergste is dat ik niet weet wat er buiten dit vertrek omgaat. Ik kan 't maar niet van me afzetten dat ze al die tijd hebben zitten gluren. Eerst door dat sleutelgat maar daar heb ik m'n stropdas voorgehangen na die ene nacht. Als er ooit 'n raam geweest is, zullen ze dat wel dichtgemetseld hebben. Wat ik me nu zit af te vragen is of dit inderdaad wel 'n kamer bo-

venin is, ja, ik had wel de indruk dat we trappen opgingen, maar ik kan me ook vergist hebben en waren het misschien treden naar beneden en zitten we onder de grond ergens in 'n kelder, 't is hier ook zo vochtig. Maar het plafond is wel hoog. Bovenin zit 'n luchtgat, ik zie 't van hieruit niet zo goed, omdat ik m'n bril niet op heb, 't lijkt zo wel alsof ik onder water ben, met m'n tranende ogen, en alles is zo wazig - 't is de vraag wanneer ik dan weer boven water zal komen, maar over dat luchtgat: als ik op 't bed ga staan kan ik het zien, maar ik kan er niet bij, daarvoor zit 't te hoog... ik denk dat ze me van daaruit in 't oog houden, maar ik weet 't niet zeker, kijk, als ze nou maar geluid maakten of iets van zich lieten horen, dan wist ik meer, maar nou ik zat even te dromen en ik dacht zelfs even dat ik hier boven in 'n flat zat (en buiten is er 'n groot grasperk tussen de huizen in -

hij kijkt door 't raam, hij is net teruggekomen van z'n werk en de avond is nog maar net begonnen, het is nog tamelijk licht; hij ziet 'n paar jongens voetballen, de kleinste krijgt telkens 'n trap tegen zijn scheen als hij 'n bal doorlaat: de grootste schiet de ander kan hem niet houden, moet de bal gaan halen, en brengt die naar de grote, die hem dan elke keer 'n schop geeft, de kleine begint te huilen en wil weglopen, maar struikelt over 'n springtouw, huilt nog harder en gaat weer tussen de twee jassen staan,, en er loopt 'n klein meisje met 'n kort rokje tot boven de knie met 'n grote hond aan de lijn, die haar telkens bijna omver trekt, en blaft.....) maar ik hoor niets toch weet ik zeker dat ze me voortdurend in de gaten gehouden hebben, dat kan niet anders - ik zit hier toch niet voor niets, misschien hebben ze zich wel rotgelachen toen dat met haar gebeurde, het kan ook wel opzet van hen geweest zijn, misschien ik moet nu opeens ook aan die anderen denken, die anderen, wie ken ik hier eigenlijk in de stad, toch bijna niemand, alleen die van de fabriek,,

ik weet nog wel hoe 't was toen ik er pas kwam, de eerste tijd, dat is al weer 'n paar jaar geleden,

zolang ik in die stank en dat helse lawaai zat, kon ik het wel aan - ik moest wel, maar het ergste waren die pauzes, daarmee is het ook begonnen. Dan zaten we bij elkaar in de kantine aan weerskanten van 'n lange houten tafel. Eerst moest je koffie halen, dat kostte 5 cent. Ik kreeg ekstra veel suiker en ik dacht daarom dat het meisje aardig voor me wilde zijn en ik voelde me al opgelucht, tot ik merkte dat iedereen teveel suiker kreeg.

Ik kon nauwelijks eten met die uilucht aan m'n handen, en dat geschreeuw om me heen - ik wist dat iedereen zat te kijken, terwijl ik m'n lepeltje in 'n gleuf van het tafelblad zette en dat heen en weer veerde. Iemand vroeg me iets, ik zei natuurlijk iets terug, maar zo gauw ik begon te praten was iedereen stil, zodoende moest ik wel verder praten toen ze dat van me bleken te verwachten, en iedereen zat te luisteren, ze waren een en al oor. Ik dacht dat dit alleen maar de eerste dag zou zijn, dat 't kwam omdat ik nieuw was, en dat 't wel zou wennen, 'n kwestie van 'n paar dagen, zoals ik ook maar 'n paar dagen gehuild heb, daarna smorgens nog 'n half uurtje dat er verdriet uit m'n ogen geperst werd, tenminste de uien zorgden voor verdriet.

Na 'n paar dagen kreeg ik ook andere dingen te doen, maar in de schafttijden bleef het 'tzelfde: als ik begon te praten, en ik moest wel als ze me iets vroegen over ik weet niet wat, dan werd iedereen om me heen stil, dat waren altijd dezelfde herinner ik me nu. Eerst zei ik dan wat over de koffie, over de machines maar dat was hen niet genoeg ze wilden juist andere dingen horen, van lieverlee moest ik wel verdergaan en, terwijl ik dat helemaal niet wilde, moest ik hen vertellen wat ik savonds zou gaan doen, wat ik gedaan had, wat ik eigenlijk het liefste zou gaan doen, waarom ik daar werkte, en zolang zij stil hielden dwongen ze me daarmee om verder te gaan - en 't leek alsof alles op 'n brievenweger gewogen werd, alles was 'n kwestie van wat loodzware stilte en mijn woorden,,

en ook als we bij mooi weer buiten op de zakken lagen, ging het precies eender; zo hebben ze letterlijk van alles uit me weten te krijgen, ja zo moet 't begonnen zijn, en ik kon niet terug, ik was nu eenmaal begonnen. Na 'n tijdje begon dat zelfs ook al in de fabriek, toen ik 'n beetje aan 't lawaai gewend was geraakt - we zaten altijd met z'n tweeën naast elkaar in zoon bak te roeren, met 'n plastic pijpje moest je zorgen dat de lopende band niet verstopt raakte, en dan moest ik ook weer gaan praten, en nooit hield ik op tijd stil,, ik heb teveel losgelaten, ik heb ze zelfs verteld dat ik het liefst alleen op m'n kamer zat om dan heel rustig voor me uit te zitten kijken of door 't raam en nog meer.

Nu ik er op let, ruik ik het nog aan m'n kleren, 't zit helemaal in me, ze hebben me willen pellen, 't ene glazen velletje na 't andere eraf, en wat blijft er over....

En nu ben ik eindelijk alleen, en ik kan niet zeggen dat ik me

hier zo lekker voel, maar zo had ik 't ook niet bedoeld...

Gek, maar vroeger had me dat niet zoveel kunnen schelen, dat 't op 'n eindje zou lopen, toen durfde ik nog, maar nu, nog geen twintig jaar later, wil ik al niet meer - ik was nog overal mee bezig. Therese was al zeven jaar weg, ik miste haar niet eens meer en alleen hoefde ik met geen mens rekening te houden, o als ik dit geweten had, dan was ik niet zo zacht geweest tegenover alles en iedereen, ik had alles zonder pardon kapot kunnen maken, en alles wat ik over had naar de bliksem kunnen helpen zodat ik niets meer te verliezen had, maar omdat ik dacht dat voorlopig nog alles veilig was, leek het gemakkelijker alles zo te laten, alsof ik nog iets moest sparen hu

toen ik haar weg had laten gaan, vond ik 't helemaal niet erg, ook al zei ik van wel, alles bleek veel gemakkelijker...

verdomd, niet verder hierover ik mag m'n mond niet voorbij praten, dan neemt me dát in ieder geval niemand af, wie weet, kan 't nog nee, en nog eens nee,,

als ik mezelf zo eens bekijk dan zie ik dat m'n vel helemaal geel geworden is, alsof 't vlees eronder al bedorven is, 'n mooi gezicht voor de kapotte ruit. Ik doe toch eigenlijk niks, maar alles aan m'n lijf weegt zo zwaar, m'n hoofd en m'n benen, en m'n spieren trekken alsof ze gekrompen zijn. Het lijkt wel of ik van samenstelling verander, ik word zoon ijzeren gevaarte dat beweegt en onhandig boots ik gebaren na, die ik vroeger ook deed, maar nu gaat 't niet meer,

zo moet zij zich toen ook gevoeld hebben,,

Ik ben zo moe. 'T liefst ging ik maar plat liggen om alles op z'n beloop te laten, wat is erop tegen ik heb 't al lang genoeg gerekt, en telkens laat ik me weer gaan,

maar ik wil niet meer, ik kan maar amper meer m'n uitgedroogde mond bewegen, m'n lippen zitten vol korsten en zijn gesprongen, ik moet telkens slikken maar ik heb niks te slikken. Het is maar goed dat er geen echte luisteraar is, die zou me telkens dwingen om verder te gaan, net zoals zij toen deden, die me ook aanspoort om harder te praten en om het logies en vlot te houden zonder zo iemand probeer ik 't ook, alsof ik 'n zakenverslag geef van wat ik me nog te binnen kan halen, zoals ik aan m'n baas m'n uren moest opgeven en moest opsommen wat ik gedaan had die week, ja ja. Ik kan natuurlijk nog mezelf met U gaan aanspreken, of-ja dat zou aardig zijn - haar als getuige nemen, hé, ze glimlacht zelfs.....Toen ik zondagsmorgens, of was 't later - ik weet 't niet

meer, toen ik dan wakker werd, glimlachte ze ook. We lagen weer naast elkaar, alsof er niets gebeurd was, ja alsof we al jaren zo lagen, net of 't zo hoorde. Ze trok de dekens weer over zich heen,

het was zoals in 't begin....

Nu hij alles iets rustiger kan bekijken, ziet hij ook dat ze, ondanks dat ze er zo erg aan toe is, toch eigenlijk niet zo oud is als hij aanvankelijk gedacht heeft, maar wat maakt leeftijd uit...

hij is nu enigszins aan zijn nieuwe omgeving gewend, maar daardoor wordt hij zich ook des te meer bewust van de situatie - de honger, die begint te knagen, de stank van haar ontlasting, die ze zomaar laat lopen, ze kan ook niet anders. Ze zit van onder tot boven volgekoekt. Hij zelf heeft nog de moed, of is het nog uit gewoonte dat hij als hij moet het bed uitgaat en in 'n hoek neerhurkt. Z'n jas gebruikt hij om z'n gat mee af te vegen, die legt hij er daarna overheen om niet voortdurend de rokende hoop te zien...

Wel ziet hij nu hoe de cementen muur door hun adem vochtig uitslaat: natte vlekken waar af en toe druppeltjes naar beneden lopen, slakkesporen trekken. Het licht brandt dag en nacht, het houdt een toeziend oog en mismaakt alles. De lucht die door het rooster komt, - lucht is het enige, daar alleen moet hij op teren, het waait er zelfs. Om het hen goed te laten horen, als ze tenminste luisteren, roept hij: 't trekt hier als 'n sluis, goddomme...

Alleen zij antwoordt met 'n kreun, ja, en dan zij naast hem

ze verzwakt zienderogen als hij haar te zien krijgt, want meestentijds verschuilt ze zich onder de dekens als ze het nacht wil hebben. Na enige tijd doet hij dat ook. Als hij vindt dat er weer 'n dag voorbij moet zijn, duikt hij onder en 't wordt nacht...

haar bewegingen worden ook steeds trager, maar telkens weer balt ze al haar laatste krachten samen en werpt zich boven op hem, en telkens, telkens weer lijdt hij de nederlaag, moet hij verrast aan haar overrompeling toegeven, en voor Pieter doorgaan,

zijn zak in haar hand geven, die ze drukt,

'n bruine gepiepte appel, denkt hij dan, en hij ziet de gevlekte handen van z'n grootmoeder in die bruine bal drukken tot hij weer uitgeput in de bevuilde lakens terugvalt. Het zou weinig moeite gekost hebben, maar toch durft hij haar niet de genadeslag te geven.

De eerste dagen gaat hij nog wel eens naast het bed staan om te proberen de kramp uit z'n ledematen te slaan, maar weldra geeft hij ook dat op omdat hij wel inziet dat hij z'n energie wel beter kan gebruiken, dan z'n knokkels tegen de muur kapot te slaan, er is ook te weinig plaats voor gymnastiek, hij blijft daarom maar liggen en probeert de wachttijd te korten met slapen, tellen, praten,,

kijkt naar de trage horlogewijzers, die steeds trager gaan, maakt van scheuren in de muur steeds andere figuren, 'n druppel verandert het stilleven weer, ook als hij beurtelings een oog sluit, of scheel kijkt is het weer 'n andere kamer,,

z'n ogen worden groter, hij staart naar dat ene ontbrekende punt dat ergens achter de muur moet liggen, dat er niet is, er is alleen de kale muur (naast het raam - de ene hand losjes op de stoelleuning 'n knie op de zitting, stil, ziet hij veel meer dan als hij door het raam zou kijken, door de scheuren die zijn schedel splijten als ijs, alles laten ontsnappen) en het is alsof de scheurdieren van de muur loskomen, langzaam, om hem niet te verstoren, in beweging komen, hem opzuigen

immers, hij moet nu leven met de kleine dingen, die men pas in dergelijke situaties uitvindt, die hij anders nooit kon zien toen alles snel vooruit moest - nu er niets meer vooruitgaat en alles hetzelfde is en bijna ademloos stilstaat, begint de middelpuntzoekende beweging langs de draad in 't labirint, naar binnen langs de slijmdraad (het wil niet meer stil worden, het hoofdkussen kraakt in zijn oren, hij hoort zijn bloed slaan - hij klemt de lippen om het ijzer van de bedstang, zuigt erop, rilt als er schilfers verguldsel zijn plombeersel raken, hij wil in 't ijzeren geraamte bijten

Hij moet ongeveer 'n jaar of vijf jonger zijn dan hij zelf, even lang, en niet dik, maar hij heeft wel 'n lange baard die hem tot op de borst hangt. Hij heeft 'n witte, plastic regenjas aan, die halfopen hangt, verder heeft hij niets aan, hij is blootvoets. Hij heeft z'n bril niet op, wat te zien is aan z'n traanogen die wazig staan, en aan de witte strepen bij de slapen en z'n neuswortel. Zo komt hij plotseling in de deuropening van kamer 22 te staan, er staan twee grote witte letters 2 op de deur. Het is zijn kamer niet, hij heeft er helemaal geen kamer.

De vrouw ligt rustig te lezen. Ze heeft de dekens naar achteren geslagen, want 't is nog erg warm, ook al is 't laat in de avond. De schemerlamp aan 't hoofdeind belicht haar hele-

maal - ze heeft haar haren loshangen, en haar huid glimt, omdat ze juist haar gezicht heeft schoongemaakt blijkbaar, nu de opmaak er af is, ziet ze er bleek uit,, met ruwe wenkbrauwen en kleurloze lippen. Ze heeft 'n lichtblauwe doorschijnende nachtjapon aan, met 'n groen kwastje in de uitsnijding, haar knie spant het dunne nylon op. Hij heeft haar nog nooit eerder gezien.

Hij ziet er ook niet veel van, alleen maar dat er 'n vrouw in zijn bed ligt, hij kent haar niet, hoe zou hij haar moeten kennen, hij kent niemand hier in de stad, hij staat er ook niet op te kijken.

Ze hoort z'n blote voeten op het zeil kletsen, schrikt, trekt vliegensvlug het laken op, laat het boek zakken, op elke borst 'n half boek, en met open mond kijkt ze hem aan, beweegt de lippen zonder geluid: JAKOB,

hij glimlacht omdat hij een vrouw in zijn bed vindt - als het winter was zou hij haar de kamer uit kunnen zetten en in 'n warm bed kruipen.

Hij ziet dat er nog 'n andere deur openstaat, die van de badkamer waarschijnlijk, want hij hoort 'n kraan lopen, die wordt dichtgedraaid.

Er komt 'n man tevoorschijn - paars gezicht, kaal hoofd met aan de zijkanten enkele trossen grijs haar bij de oren, hij draagt 'n verkennerspak, hij is hopman, boven de kniekousen knokelige knieën, en hij draagt 'n korte manchesterbroek, sterren op de borst en 'n rode das die onder de vette kin door de huls van 'n luciferdoosje bij elkaar wordt gehouden, er zitten groene kwasten aan z'n kousen, hij heeft z'n broek nog niet helemaal dichtgeknoopt en het geval hangt er nog half uit.

De twee mannen lopen op elkaar toe en blijven bij het voeteneind van het bed tegenover elkaar staan - ze geven het verkennerssaluut: twee vingers aan de pet of anders aan de slapen. Zijn geslacht wipt daarbij opeens omhoog, alsof dat bij de groet hoort. Het kraken van de plastic regenjas is duidelijk te horen, en ook het suizen van de lamp. Als de mannen elkaar willen aanraken, begint de vrouw opeens te krijsen alsof ze iemand wil waarschuwen voor 'n naderend ongeluk

hij maakt huilgeluiden, slaat om zich heen, wentelt zich heen en weer, botst tegen de vrouw aan die verschrikt en iets wil zeggen, maar niet verder komt dan hulpeloos haar

spitse tong naar buiten te steken, alsof ze gaat stikken. Hij ligt op z'n buik en probeert z'n hoofd tussen de tralies aan 't hoofdeind te steken, wat niet gaat, hij houdt zich krampachtig aan de spijlen vast en komt zo langzaamaan weer tot rust

got, daar was 't weer, ik kan het ook niet helpen dat ik wegraak. Ik was op. Ik weet ook niet meer precies waar ik was. Het is maar goed dat ik van voor af aan begonnen ben, zo hoef ik alleen maar te onthouden waar ik gebleven ben om de draad verder af te wikkelen en - ja, had ik het straks ook niet over een draad

draad, mooi woord niet, langdradig draadloos draadloos kontakt, genoeg

ik ben eenvoudig alles vergeten wat ik verteld heb, ik weet alleen dat ik gedroomd heb, tenminste 't leek net echt.....

waar ik opeens aan moet denken, is 't eerste boek wat ik vroeger ooit las en dat ik nooit vergeten heb... daar kwam 'n wrede koningin in voor, die negerslaven in zilvermijnen liet zwoegen tot ze erbij neervielen, er kwam niemand meer uit, 'n keer wisten er 'n paar te ontsnappen, nadat ze de bewakers in mekaar hadden geslagen, en die vluchtten het woud in, ze werden toch nog gegrepen en aan hun grote teen of aan hun handen opgehangen maar goed, dat doet nu helemaal niet ter zake... doorgaan dus waar ik gebleven was... nee, dat heb ik geloof ik nog niet gezegd, het is ook niet direkt nodig, maar het maakt de zaak wel iets duidelijker, ik heb het zelf ook pas achteraf ontdekt, of liever ik heb het pas achteraf onder ogen willen zien: Waarom ik dat mens niet dadelijk afgemaakt heb, en waarom ik haar niet het bed heb uitgesmeten of iets van die aard... en waarom ik haar in alles terwille ben geweest - dat is, omdat ik, ja dat zal 't zijn, omdat ik... bang was, gewoon bang, ik had angst voor alles wat mijn hoop zou doen kelderen: want als ik op een of andere manier bespied werd, was het maar het beste om hen niet in de kaart te spelen, om erger te voorkomen, toen dacht ik dat het nog mogelijk was - wie weet, nee wie wist dat ik er misschien toch niet gauw uitgelaten zou worden en dat dit enkel maar 'n proef was... kijk als ze me maar gezegd hadden zo en zo, en dat ik er niet meer uit zou kunnen, dan was het heus wel anders gegaan, maar ze hebben helemaal niks gezegd

och, ik geloof dit eigenlijk zelf niet, het enige waar ik dit alles voor deed was om maar in hemelsnaam gespaard te blijven, wat ik ook deed het kon evengoed zijn dat ik er alles nog maar erger mee maakte, daarom wilde ik hen niet ontstemmen en stelde ik alles uit, om hunnentwille, ik durfde niet...

Het is de laatste avond. Niets, maar dan ook niets is er van zijn verwachtingen uitgekomen. Hij heeft de hele dag door de stad gelopen, en haar geen hand gegeven toen ze samen boodschappen gingen doen. Samen gaan zwemmen, samen in één kleedhokje, en dan... had hij gedacht - ze is moe en kan niet meegaan, hij ligt alleen op het gazon naar voetballende jongens te kijken, die gebruind en gespierd zijn, terwijl hij ligt te rillen van de kou. Maar vanavond zal het gebeuren, hij heeft het precies uitgedokterd,

na 'n half uur, als hij schele hoofdpijn gekregen heeft van 't maanlicht, komt hij 't bed uit, en roept haar, dat hij het zo heet heeft en wat limonade wil,

hij hoort haar mannenstem vanuit 't donker, en kruipt weer terug in bed, wacht af hij hoort haar blote voeten op het zeil en ziet haar in de deuropening tegen het licht in, daarom zijn haar borsten ook niet meer dan 'n paar lichte vlekken tussen het open jasje, - als ze naar hem toekomt knoopt ze haar pyamajasje dicht,

hij ziet de wijde broekspijpen, het dikke lijf en hij voelt hoe z'n keel wordt dichtgeknepen,

als ze hem het zweet van 't voorhoofd veegt, slaat hij z'n armen om haar dikke hals (zoals hij van plan was) en zoent haar....

- hier 'n zoen... voor dat u zo lekker gekookt hebt

hier 'n zoen voor... voor alle goede zorgen, en nog een

nog 'n zoen... voor nou ja voor....

hij weet niets meer te vinden, ze heeft ook harde lippen, ze heeft eigenlijk helemaal geen lippen alleen 'n harde snor erboven, hij kan z'n stem ook niet meer vasthouden,

maar nu praat zij, ze ligt boven op hem. Hij stikt bijna. Ze ruikt naar warm zweet en ze is heet. Hij wrijft met 'n vinger over haar schouderblad, over haar schild,

het kan niet missen, ze moet zien hoe krampachtig hij lacht zodat hij bijna begint te huilen, en ze moet merken hoe hij hakkelt, daarom fluistert hij om haar niets te laten merken,

ze vraagt hem over hoe het op school gaat, en braaf antwoordt hij - hij durft niet meer te vragen of ze naast hem komt liggen, ze is veel groter en breder dan hij gedacht had en haar lippen zijn zeker niet zacht en haar adem stinkt naar tandpasta en ze praat maar praat praat en streelt hem over z'n wang, verplettert hem onder haar gewicht... (hij slaat z'n armen nog vaster om haar nek, trekt, drukt, ze gaat zwaarder ademen, probeert los te komen, hij bijt haar in de neus, drukt door met z'n nagels,)

ze staat op, wil ze nog gaan slapen. Ze slaat laken naar achteren vergeet de limonade en ziet niet eens dat hij ook z'n pyamabroek had uitgedaan, omdat 't zo warm was. Ze gaat weer naar haar eigen ka-

mer terug, waar het wel donker is...

- Ze is in mijn armen gestorven, dat ook nog. Ik weet niet hoe lang we al samen waren, toen ze me weer eens omarmde, maar de kracht die ze andere keren dan opeens bleek te bezitten, liet haar nu ineens in de steek - ik kan geen andere vergelijking vinden, maar 't klopt wel geloof ik - ze liep leeg als 'n lekke band uit haar mond droop 'n dikke klodder speeksel, alsof er 'n stop uitgetrokken was, ook van onderen liep alles wat er nog in was eruit, alle spanning was verdwenen en niets hield het nog tegen. Omdat ze zo dicht tegen me aan lag, bevuilde ze me helemaal, en ik kwam onder de rotzooi te zitten. Van m'n eigen vuiligheid was ik toen al niet meer vies, maar dat van haar, bah...

Wat moeten zij gelachen hebben,,

alsof ze me nog 'n laatste kus wilde geven viel haar hoofd tegen me aan - nog eenmaal trok alles in haar samen, ze murmelde wat... ik zou niet kunnen zeggen wat het precies was, gelukkig geen ‘Pieter’, ik heb even gedacht dat ze ‘godverdomme’ zei, maar ik kan me vergist hebben ze hoefde mij geen geheim te vertellen.

Haar oogballen waren helemaal weggedraaid, naar boven als ik 't goed heb, zodat er alleen nog maar bloed te zien was, twee rode gaten, niet om aan te zien. Haar armen waren tevoren altijd al koud geweest, maar nu voelden ze als bevroren aan, ik heb ze van m'n nek moeten trekken voordat ze me niet meer los zouden laten, ze waren ook niet meer in 'n behoorlijke houding te krijgen, zoals gewone dooien meestal in gebed lijken te zijn wat op zulke momenten best mooi staat, maar zij zag eruit als 'n verstarde zot... zoals ze wel 'ns zeggen dat als je om 1 uur 'n gekke smoel trekt dat je dan zo blijft dat had ik haar toch echt niet gegund...

Toen merkte ik pas hoe ze me al die tijd in beslag genomen had, misschien maar goed ook, want zolang had ik tenminste weinig gelegenheid om over mezelf na te denken, nu was dat voorbij.

Even verwachtte ik dat ze nu wel weggehaald zou worden en dat er zo eindelijk iets zou veranderen, doet er niet toe wat alles was me welkom, maar dat heb ik ook al gauw moeten opgeven.

Om haar niet tot in de eeuwigheid te moeten blijven zien, heb ik het onderlaken over haar heen geslagen, zodat ik nu op het groene matras lig, dat is ook nog niet zo vuil, 't lijkt

wel gras. Omdat het voor haar toch niets meer uitmaakt of ze verder nog zacht ligt heb ik het kussen op haar gezicht gelegd, de dekens had ik niet nodig, 't is warm genoeg, die heb ik ook maar over haar lijf gelegd, zodat er niet meer dan een verhoging te zien is - verder had ik het rijk alleen, wat ik toch altijd gewild heb maar het is anders uitgepakt...

Ik moet wel bekennen, dat ik haar die laatste bekleding niet heb laten houden, want het was me op de duur zoon gruwel voortdurend mijn benen zo te zien beven, dat ik de dekens maar voor mezelf heb gebruikt, het laken mocht ze houden. Het is er wel veel stiller door geworden, maar ik weet niet meer wanneer het stil is, ik maak zelf zoveel geluiden, die ik vroeger nooit gehoord heb, ik heb nooit geweten dat 'n bed zoveel lawaai maakt en dat je eigen oren zo toeteren. De hitte lijkt nog beklemmender geworden. Die smerige broek heb ik uitgedaan, ik heb nog alleen m'n hemd over om mezelf af te kunnen vegen

Dat is ook zo vervelend, die voortdurende druk in m'n endeldarm, ik moet me alsmaar dichtpersen, en als ik even niet oplet ik heb wel al die tijd niets gegeten, maar 't blijft lopen... waar dat toch vandaan moet komen... ik krijg niets meer binnen, er is buiten mij niets meer, alles om me heen is weg, 't enige wat ik heb is deze kamer, de rest is foetsie, ik heb niets meer te verteren en m'n maag heeft zich losgemaakt, die is 'n vleesetende plant geworden en vreet me van binnen schoon, 't zou wel 'n kind kunnen zijn daarbinnen het enige dat ik nog kan is schijten, en dat ook nog maar dunnetjes

.... ik ruik haar al goed,, och ik kan niet zeggen dat het zoon smerige geur is dat niet, 't ruikt zoet bijna bedwelmend alsof er olijfolie verbrand wordt.....

Hij kan nu ook rustiger over haar nadenken. Ze kan hem nu niet meer plotseling verrassen, ze is er alleen - meer als geur en wat hij zich van haar herinnert dan lijfelijk, dat verdwijnt steeds meer, komt op de achtergrond,

maar zij is ook de enige, waar hij iets aan heeft: Hij heeft nog 'n plastic zakje gevonden, 'n broodzakje - de rest van z'n spullen had hij toen op tafel liggen bij het omkleden, die had hij niet meer kunnen meenemen. In dat zakje vangt hij z'n zaad op, wat hij nog uit z'n slappe lid kan persen, dat er voor niks bij lijkt te hangen. Hij weet dat die piepkleine beestjes binnen 'n paar uur zullen doodgaan en dan moet hij nog het zakje sperma tussen z'n benen warm houden -

daarom moet hij zich binnen die korte tijd verschillende keren aftrekken,, maar hij heeft bijna niets meer, hij kan zich ook niets meer voorstellen om het op te wekken, alles is hem afgenomen, zelfs dat, hij rukt het arme ding er bijna af voor dat beetje slijm...

hij lag te denken hoe haar schoot weer tot modder vergaan moest zijn met dor mos erop, maar hij durft haar niet meer zelf aan te raken, zeker niet uit zichzelf, ze is iets heiligs geworden, dat hij niet meer aan mag raken,

daarom moet hij een bodempje van dat slijmerige zaad in handen krijgen om die heilige olie in luchtdichte verpakking in haar moerassige schoot onder te dompelen - daar zal het zeker vruchtbaar worden, dan blijft er nog iets van hem over, om hem te wreken.

Ondertussen is hij wel erg verzwakt. Ook zijn hersens zijn niet alles meer - dikwijls moet hij ineens als uit zijn slaap wakker worden, maar het is geen slaap, want slapen kan hij niet meer, en dan moet hij merken dat hij ongewild aan het brabbelen is, heel snel, hij weet zelf niet eens wat hij zegt,, ja zelfs ontdekt hij dat hij haar bedekte hoofd ligt te strelen, of de handen om z'n eigen keel heeft geklemd dan beginnen ook weer die bevingen, die maar niet ophouden.....

het ene ogenblik verschilt in niets van het volgende, er kan niets meer gebeuren dan dat hij z'n aftakeling volgt en machteloos toeziet... nu kan hij zich af en toe nog dwingen tot ordelijk denken...

Als hij praat, dan is dat ook niet meer echt, het is geen echt praten meer, hij weet het maar al te goed, hij heeft er niets mee gewonnen, het is ook maar 'n uitstel, zelfs nu.....

het beste kan hij zich maar helemaal stil houden.... dan praat hij z'n mond ook niet voorbij over wat niet gezegd hoeft te worden dat neemt hij mee, gelooft hij nog

dat heeft hij in haar begraven misschien als ze denken dat hij dood is, en hij houdt zich zo, dat ze open zullen doen, misschien hij ook, hij kan ook wel z'n kussen over z'n gezicht leggen zoals zij, ze zullen hem niet krijgen, dat niet

ze hebben de rest al afgepikt... en hoeft hij ook dat eeuwige rotlicht niet meer te zien hoeft hij ook niet meer te praten .... hij zal alles vergeten, misschien wel hoe hij precies heette en dat zij er zijn en dat hij hier ligt te wachten.....

Seth

Angestachelt vom Eifersucht und Hass, tötet Seth eines Tages seinen Bruder Osiris. Durch eine List veranlasste er ihn, sich in eines Sarkophag zu legen, schloss dann heimtückisch der Deckel und warf ihn in den Nil.

(Giovanni Papini: Der Teufel)

I - *(persoon)* B

Zonder dat zijn gezicht ook maar enige emotie verraadt, opent hij de eerste deur rechts, die hardgroen is, maar op verschillende plaatsen, waar vaak handen en voeten langsgeschuurd zijn, is afgebladderd. Eerst kijkt hij met vooruitgestoken kop de kamer rond om te zien of alles nog zo is als hij verwacht heeft, gaat vervolgens ongeveer acht passen naar binnen zonder de deur achter zich te sluiten en blijft daar, enigszins voorovergebogen, stil staan. De zon is al op, de gordijnen zijn niet gesloten, en het is daarom zo licht dat hij alles goed kan onderscheiden. Het is inderdaad zoals hij verwacht had, er is niets veranderd. Na 'n paar minuten haalt hij de handen van de rug, licht het deksel van de kist en zet het in de rechterhoek bij het raam. Het is 'n kleine moeite: de kist staat op een gemakkelijke hoogte, ongeveer bij zijn middel (zoals 'n ziekenhuisbed), met enkele bewegingen is het afgehandeld, en heeft hij zonder nog eens te kijken de deur weer achter zich gesloten.

Hij loopt de overloop over, tast even voordat hij de leuning te pakken heeft omdat die in een vreemde hoek en tamelijk laag boven het trapgat staat, en gaat de twee trappen naar beneden, waarna hij, steeds met eenzelfde tempo in al zijn bewegingen, de tafel gereed maakt, zover dat nodig is voor één bord en 'n paar sneetjes brood, en gaat eten. Het gezicht staat strak; hij ziet er niet uitgeslapen uit: bij zijn ogen zijn harde plooien zichtbaar die het vel om de oogballen hard en bol trekken, ook over de malende kaken glijdt de huid stug heen en weer, en zijn handen voelen stroef aan als hij langs zijn benen en de tafelpoot strijkt.

Hij weet op de kop af precies wat er verder die dag staat te gebeuren - haast is daarom onnodig.

Het een volgt uit het ander.

Als hij een half uur later over straat loopt past hij volkomen bij de andere mensen, die in twee richtingen gaan en elkaar tussen de huizen passeren. De rechterhand houdt hij (nonchalant, man van de wereld, op zijn gemak) in de broekzak, en de linkerhand zwaait in dezelfde richting en gelijk op met het rechterbeen, evenwichtig als een schaar; het gaat van-

zelf, zodat het geen ogenblik zijn aandacht opeist.

Hij kent de weg, hij weet waar en hoe hij moet lopen, hoelang hij erover doet en ongeveer wat voor mensen hij (gewoonlijk) tegenkomt. Zo gauw hij op straat loopt is er niet meer aan hem te zien in welk huis hij woont: het verband is afgesneden, en hij zou in willekeurig welk ander huis kunnen wonen, en hij zou willekeurig welk ander beroep kunnen hebben, geen arbeider en geen direkteur, maar alles ertussen in: een middenstander.

Bijna uit alle huizen komt 'n man naar buiten, die even naar de lucht kijkt en zich dan onder de andere voetgangers mengt.

De zaken nemen voortdurend zelf hun beloop.

Ik ben weer naar boven geweest:

Twee trappen op, de overloop over en de eerste deur rechts, daar is het: de kamer boven de mijne, daar ligt hij. Ik doe de deur open zonder eerst te kloppen, hij geeft toch geen ‘ja’. Ik weet wél dat de deur klemt, ik moet er met mijn schouder tegenaan duwen en door hem zo iets op te lichten gaat hij pas open.

Ik laat de deur openstaan, het is niet de moeite waard die achter me dicht te doen, het is toch maar voor even, ik moet er zo weer door.

Hij ligt vrij dicht bij het raam: ongeveer acht passen voor ik bij het hoofdeind ben. Z'n kruin ligt naar de kant van het raam gekeerd, zijn voeten naar de deurkant - als het ooit gebeurd, dan zal hij eerst met zijn voeten over de drempel komen.

Eerst blijf ik altijd 'n paar minuten stil staan kijken: ik bestudeer z'n handen en z'n gezicht, of alles nog hetzelfde is, alsof het telkens weer 'n onbekende is die ik van kop tot teen opneem.

Wie weet hoelang hij dan al wakker ligt, met wijdopen ogen, al ben ik er niet zeker van of het nu door angst komt dat het wit ook onder en boven de pupillen te zien is - hij is er in ieder geval wel bang voor om z'n ogen neer te slaan als ik naar hem kijk,, maar het kan ook zijn dat de zwarte vlekjes ingekrompen zijn door voortdurend dat felle licht erop.

Hij is zeker niet mooi te noemen, integendeel, z'n trekken zijn erg onevenwichtig, door iets verstoord, naar één kant vertrokken, zoals planten voor 't raam naar het licht groeien. Er staan geen planten op de vensterbank. Omdat hij zelf

niets in de gaten schijnt te hebben, denk ik dat ik zijn kist eens 'n halve slag om zal draaien, dan trekt 't misschien recht, maar de zon zal dan wel recht in z'n ogen vallen, ben ik bang.

Die paar ogenblikken zou ik alles kunnen doen, (ik voel me net) de dokter die plotseling aan het bed van zijn patiënt verschijnt: wat zal er nu weer gaan gebeuren?

Dan haal ik het glazen deksel van de kist af en zet die in de hoek; bij 'n bepaalde stand van de zon schiet er soms 'n vreemde schittering door de kamer, de zon die in het glas blikkert.

Ik heb hem nog nooit slapend aangetroffen, ik vermoed daarom dat hij door 't licht wakker wordt.

Ook zojuist ben ik naar boven geweest en heb ik deze kleine ochtendlijke ceremonie weer volbracht.

Ik heb er nooit iets ongewoons in gevonden, omdat het eenvoudigweg in mijn ritme past; ik deed het, maar waaróm heb ik mij zelden, eigenlijk nooit afgevraagd. Uiteindelijk heb ik toch geen enkele verplichting tegenover hem, het is geen familie en ook geen vriend, waardoor het op een of andere manier mijn taak zou zijn, mijn erezaak desnoods - dan zou ik ook geen bedenkingen hoeven te hebben,, maar ik ken hem nu eenmaal, dat is alles, wat ik doe is omdat... ja, ik doe het nu eenmaal, het ligt in de aard van (mijn) de zaak, ik weet zelfs niet eens of hij het mij wel ooit gevraagd heeft. Het is opgenomen in de dagelijkse cirkel van gebeurtenissen, die op elkaar volgen en als een uurwerk in elkaar passen.

Savonds als 't donker wordt, stapt hij weer in zijn kist en blijft languit liggen wachten tot ik boven kom en het deksel erop leg voor de nacht.

Hij zal wel met de zon wakker worden, maar hij staat pas op als ik bij hem geweest ben en ik heb gedaan waartoe hij niet bij machte is. De rest van de dag.

Verder zit hij de hele dag maar op z'n stoel, 'n rechte keukenstoel, met z'n gezicht naar de kist:

Hij waakt, hij wacht.

Als 't erg koud is, zit hij in 'n viesbruine jas, alleen z'n hoofd is nog te zien, de rest is opvulsel van de jas - alleen z'n hoofd: paarse lippen, paarse vlekken op z'n wangen,, en soms z'n handen: ook paars, met witte dooie vingers.

Maar het is nu allang geen winter meer, en toch zit ie heel de dag in z'n winterjas.

Hoe zou zijn stem eigenlijk klinken. Ik denk dat 't een schril

geluidje moet zijn dat precies in z'n nek past - de vellen hangen erbij, te wijde plooien in z'n nek - maar gehoord heb ik hem nog geen enkele keer.

Overdag heb ik m'n eigen zaken aan m'n hoofd, maar smorgens en savonds zijn wij de enige in huis. Het kan savonds wel eens later worden, maar vanaf 'n bepaald ogenblik kan ik toch niets anders doen omdat ik erop gespitst ben dat ik andere keren op dat tijdstip naar bovenga.

Vandaag

'T was vandaag voor 't eerst, zover ik me kan herinneren, dat hij nog sliep toen ik bovenkwam, terwijl de zon er al was.

(eerst blijft hij, na de acht gelijkmatige passen, altijd enige minuten stil staan kijken; bestudeert het gezicht en de handen van de man die in de kist ligt, alsof het telkens weer een onbekende is die hij nauwkeurig opneemt)

Ik liep naar de kist en aan het hoofdeind bleef ik staan, m'n gezicht voelde opeens zo vreemd aan, alsof ik 'n grimas trok, moest lachen en huilen tegelijk, 't niet mocht laten merken,,

ik dacht gewoon even te kijken, maar, want, dit was niet normaal: Hij had z'n ogen dicht. Anders zie ik alleen maar die ogen, die meerollen in de richting waarheen ik kijk, nu kon ik voor het eerst eens goed naar de rest van zijn lichaam kijken -

Hij past precies in de lengte van de kist, terwijl die toch bizonder lang is; hoe ik dat weet, och ik deed het vanzelf, nu kon het, ik ging er op de grond naast liggen, de kist bleek een heel stuk langer te zijn dan ik: als hij dus zou staan, steekt hij zeker meer dan een hoofd boven mij uit - met alle gevolgen van dien, ik had 't nooit gedacht. Maar 't is waar, dát weet ik zeker.

Hij slaapt altijd zonder dekens, hij heeft ze niet nodig, of hij heeft er eenvoudig geen. Ik meen dat hij zelfs overdag zijn piama aanhoudt; 't is een gele met groene strepen over de breedte, of andersom natuurlijk: 'n groene met gele strepen. Tussen zijn jasje dat naar bezijden opengeslagen lag kon ik zijn borst zien, mager en onbehaard, met bruine schilfers bedekt, alsof de bovenkant al verweerd was - ik had misschien wel zijn lijf tussen m'n vingers tot korrels kunnen fijnbrokkelen.

In de schaduw, tegen het achtervlak stonden rechtop zijn lange, platte, spierwitte voeten, 't leek alsof ze niet bij de rest

hoorden, er alleen maar naast gezet waren. Die indruk kreeg ik van alles, dat het enkel brokstukken waren die tegen elkaar aan gelegd waren, voor het oog kunstig gemonteerd.

Ik stond naar hem te kijken als naar 'n bezienswaardigheid, ik boog me als 'n geïnteresseerde museumbezoeker over de uitstalkast heen. Toen keek ik eindelijk naar zijn ogen, waar ik anders mee begin en niet meer dan dat zie - ik weet nu, dat ik m'n adem inhield, alsof er iets ging gebeuren: ik zag dat onder de omlaaggetrokken oogleden de poppen, eerst langzaam maar gaandeweg steeds sneller, van links naar rechts en dan weer terug van rechts naar links bewogen, alsof eronder wormen bezig waren - in zijn slaap werden zijn oogballen rupsen, die zich misschien wel terwijl ik er bij zou zijn, zouden ontpoppen en uit de kassen tevoorschijn vliegen. Er was iets aan het veranderen waar ik geen weet, zelfs geen vermoeden van had. Ik was er slechts toevallig getuige van. Ik voelde mij buitengesloten en moe. 'N tijdlang heb ik op de stoel gezeten - ik wist dat het al tijd geweest was om naar mijn werk te gaan, maar ik voelde me aan de buitenkant als van ijzer worden, bedekt met schubbetjes, 't kan zijn dat ik het alleen maar koud gekregen had.

Het was zo beangstigend om de lippen die anders zo verbeten opeengeklemd zaten ontspannen te zien bewegen, geluidloos te zien bidden, - de weke binnenzijde van de lippen was van een donkere kleur paars, misschien kon ik daar wat van te weten komen. Ik hoopte het eigenlijk niet. En ook de adamsappel bewoog, alsof die door de halfopen mond naar buiten wilde.

Na 'n lange tijd - weet ik hoelang 't duurde - zag ik hem van buiten tot leven komen: de oogleden gleden in harmonika-vouwen naar boven. Toen hij mij zo zag zitten, glimlachte hij, ironies, maar op 'n onwezenlijke manier.

Dat gaf me 'n schok, dat hij om me lachte.

Ik vond hem opeens zo weerzinwekkend: die vervuilde borst, dat scheve gezicht, die uitgebeten handen, die melkvoeten,, ik moest m'n nagels in m'n handpalmen duwen, pijn voelen, om me niet (als 'n gek) op hem te werpen - ik had hem kunnen slaan, slaan, ik weet niet wat kunnen doen - ik sidderde, was 't woede?, ik weet het niet, ik durfde ook niet, als in 'n dubbelgedachte zag ik meteen wat er zou gebeuren als ik inderdaad...

ik heb het deksel er toch afgehaald, ik had het ook kunnen laten liggen, maar ik heb gedaan alsof er niets aan de hand

was, en ben naar beneden gegaan, sneller, denk ik, dan gewoonlijk.

II *(persoon)* A

Ik voel me 'n beetje duizelig. M'n hoofd is zo teer. 'T is 'n dunne schil haast. Ik zal voorzichtig moeten zijn, als ik over die hoge rand uit mijn kist stap.

Het licht is scheef vandaag. Veel schuiner dan anders. Het kerft in m'n voorhoofd. Ik hou niet erg van 't licht. Ik kan er niet tegen. Het is daarom maar goed dat ik overdag naast m'n kist zit, en niet onder 't glas hoef te liggen. Ik ben dan weerloos voor de zon, en als 't eenmaal licht is kan ik toch niet slapen. Och, er zou wel wat tegen te doen zijn: het raam met planken dichtspijkeren, of 'n houten deksel op de kist - zodat het altijd nacht lijkt, altijd nacht. Maar ik doe 't toch niet, dat weet ik vooruit. Hoe zou ik ertoe moeten komen. Bovendien, zou het onmenselijk zijn helemaal niet meer te weten waar ik ben, hoe laat 't is, en wat er om me heen gebeurt.

Ik ben er weer heelhuids uitgekomen. Ik zit nu op m'n stoel. Dat is beter dan liggen. Het is toch maar goed dat hij iedere morgen even naar boven komt.

Maar vanmorgen.

Vanmorgen werd ik vroeger wakker dan anders, nog voor 't licht was zelfs, dat overkomt me nooit. Ik was even helemaal overstuur. Ik begreep niet meer waar ik aan toe was, of het dag of nacht was. En voor 't eerst begon ik te twijfelen, ik weet niet hoe dat kwam, zo opeens, misschien omdat het nog donker was en ik nergens in huis iets hoorde, en ook van buiten niet. Ik dacht eraan dat hij opeens verstek zou kunnen laten gaan, en dat het straks licht zou worden, en het licht zou blijven, en ik ook zou moeten blijven liggen, omdat ik er zonder zijn hulp niet uit kan, dat er altijd iemand nodig is om niet te moeten blijven liggen,

Die 'n eind maakt aan de nacht.

Ik moet eruit, want stel je voor dat ik hier op klaarlichte dag lig en er zou 'n vreemde mijn kamer binnenkomen, en hij zou de kist zien met mij erin. Ik wil er niet aan denken. Ik zou moeten blijven liggen, of ik wil of niet. Hij zou om de kist heenlopen, van mij schrikken, of anders hikkend van het lachen er nog weer anderen bijroepen, en ze zouden allemaal om me heen komen staan. Om me heen staan, naar mij wij-

zen, lachen - Ik zou het maar vaag horen. - Naar elkaar wijzen, hun monden wagenwijd opendoen, waar ik tot achter in hun slikkende keel kijk, over de vloer klossen,

mij op de schouders nemen misschien of schrikken als ik me beweeg. Mijn ogen sluiten helpt niet, want het licht dringt toch door de ooghuid heen:

Het is me onmogelijk mij voor te stellen dat het nacht is, en dat alles rustig, zwart en veilig is.

Daarna ben ik toch weer ingeslapen. Ik was doodmoe, alleen al van die paar gedachten.

En ik werd blijkbaar pas veel later wakker. Maar wat deed hij vreemd; met z'n handen zo krampachtig om de glasrand, zat hij over me heen gebogen, op mijn stoel nog wel, en zat me aan te staren alsof ie niet meer geloofde dat ik het was die daar lag. Het was lachwekkend, dat verwrongen gezicht vlakbij me, zo breed door 't glas heen. 'T leek wel alsof ie me iets wilde doen, en toch moest ik onwillekeurig om hem lachen. Gelukkig heeft hij het glas er toch afgehaald. Z'n handen trilden, ik dacht zelfs even dat hij het zou laten vallen, stel je voor. Hij deed het toch maar. Hij doet het elke dag, waarom zou hij het dan niet blijven doen, tenslotte moet toch iemand het doen.

De buitenkant van de kist is wel erg ruw, ik heb er eigenlijk nooit zo op gelet, maar als ik er overheen wrijf, blijven m'n vingers aan uitstekende splinters haken - het doet pijn om ze weer uit 't vlees te moeten drukken.

Hij is nu leeg, de kist, maar de geur van m'n slaap hangt nog in de hoeken. Hij ruikt helemaal naar mij, niet meer naar hout, alleen maar naar mij, ik houd er wel van, het ruikt zo vertrouwd. Misschien gebeurt het nog weleens dat ik hem rechtop tegen de muur zet, 'n mummie heeft toch altijd nog meer van 'n mens weg dan 'n opgebaarde: 'n mens is bedoeld om te staan, en te blijven staan tot hij er bij neervalt. Het is dan misschien gemakkelijker om er overdag nog 'n tijd in door te brengen: Ik doe net of ik 'n schildwacht ben.

Zoals ik op deze stoel zit, daar word ik zo moe van, en 't maakt me zo oud en hangerig zwaar.

Ik vraag me af wat hij nou eigenlijk de hele dag uitvoert. 'T heeft me eigenlijk nooit zo geïnteresseerd, maar ik zou het toch wel willen weten. Ik zit alsmaar aan hem te denken, vandaag. Dat zal wel komen omdat ik zo onrustig ben, vermoed ik. Uiteindelijk laat hij zich toch weinig aan mij gele-

gen liggen, vind ik - ik hoor dikwijls onbekende stemmen bij hem, en vaak ook komt hij langs mijn kamer, alleen of met iemand anders, maar zonder iets van me aan te trekken. Hu, wat zou hij schrikken, als ik 'ns 'n keer, wanneer hij met z'n bezoek langs m'n kamer komt, plotseling voor hem op zou duiken - hij zou zich wel geblameerd voelen voor zijn gasten, dat er zoiets bestaat als ik, ja, dat is zo, geloof ik, hij schaamt zich voor mij, en daarom houdt hij iedereen van me weg. 'T enige wat hij doet is dat hij smorgens en savonds even komt, niet meer. Hij zal toch heus wel eens tijd over hebben, daar niet van, laat hem dan eens 'n praatje met me komen maken, hij hoeft toch niet bang voor me te zijn. Maar 't komt niet eens in hem op, da's toch wel erg. Overigens, zijn er andere mensen genoeg, die me graag zouden willen helpen, dat geloof ik zeker.

Kon ik maar de hele dag blijven liggen dan hoefde ik hem tenminste niet naar de ogen te zien, en had ik niemand of niets nodig, niets.

En hij deed zo vreemd vanmorgen, ik begrijp er niets van. Ik zou er toch wel iets meer van willen weten, wie weet of hij niet iets tegen me in 't schild voert. Hij heeft niet veel met me op, zo te zien. En hij ging zomaar op mijn stoel zitten, dat had ie nog nooit gedaan, notabene op mijn stoel. Ik voel me wrevelig worden vandaag. Heel m'n dag is zo kapot, ik kan niet eens rustig blijven zitten, waar bemoeit hij zich ook mee, kan hij me niet met rust laten. Zou 't eigenlijk op de gang te horen zijn, als ik zo voor mezelf zit te praten?, ik zou het niet graag hebben. Ik ga maar wat rond lopen. Misschien komt er wel 'n afdruk in de muur als ik me er hard tegen aan druk, hij ziet er zo bouwvallig uit - hé, 'n afdruk, 'n afdruk van 'n fossiel uit 't stenen tijdperk, nee niet de afdruk van 'n mens, mensen heb ik niet nodig, zolang ze me met rust en met mezelf alleen laten, voel ik me best, als het dan ook nog donker zou zijn. Ik hoor, dat er weer bezoek voor hem is, maar ik kan niets verstaan, ook al druk ik m'n oor tegen de grond, de vloer is te dik.

III - *(persoon)* C

Ik ga vandaag naar hem toe. Hij raakt in verval, zoals hij daar helemaal alleen in dat grote huis leeft - z'n gezicht ziet er zo grauw uit, net steen. En hoe vaak loopt ie wel niet naar

boven, Ik ga wel eens mee met hem, maar 't is vreemd, hoe hij overal van lijkt te schrikken, van elk geritsel en elk geluid. Maar als ik hem er naar vraag, wil ie me niks zeggen, en neemt me weer gauw mee naar beneden.

Het lijkt wel alsof ie mij vermijdt de laatste tijd.

Ik ga morgen voor 'n maand op reis, ik heb 't wel verdiend mag ik wel zeggen; ik zal hem vragen mee te gaan, het zal hem goed doen.

IV - *(persoon)* B

Hij is bij me geweest, Ik had hem graag verteld wat er vanmorgen gebeurd is dat ik zo van streek ben, maar er is eigenlijk niets gebeurd en hij zou het ook niet begrijpen.

Maar in ieder geval, morgen ga ik op reis, hij heeft me gevraagd met hem mee te gaan. Ik had er eerst over willen denken, maar ik moest op stel en sprong beslissen, en och waarom niet, ik wilde hem ook niet kwetsen, en ik moet er toch eens vanaf komen.

Ik heb hém ook nog gehoord. Het gebeurt zelden dat hij loopt, maar ik hoorde hem nu opeens z'n stoel verschuiven en met snelle passen naar de muur lopen. Het verontrust me. Wat zou hij daar bij die muur moeten uitrichten, wat zou ie gezien hebben - er staat daar niets wat hij nodig heeft. Waarom blijft hij dan niet rustig op z'n plaats zitten, hij moet ook eens aan de anderen in huis denken. Het zou gek zijn als ik zomaar overdag bij hem binnen zou komen, maar anders zou ik graag eens willen zien wat er met hem gaande is en wat hij daar uitvoert.

Ik ben er wel huiverig voor om zolang van huis weg te gaan, zomaar ineens, zonder behoorlijke voorbereiding te moeten breken met de gewone dagelijkse gang van zaken - toch, als 't maar snel genoeg gaat en ik me 'n beetje zal kunnen overgeven aan al die snelle veranderingen, hoeft die maand niet lang te duren, is die in 'n vloek en 'n zucht voorbij, niet langer dan één dag.

Hij zei me dat ik er eens uit moest, dat ik anders dichtgroeide, en waarom zou het niet zijn zoals hij het zegt. Morgenvroeg vertrekken we, nog voor dag en dauw, - alles moet dus wel snel gebeuren, dat is misschien maar goed ook, ik zou weer gaan weifelen, wikken en wegen, en...

V - *(A)*

Het wordt warm vandaag. Ik merk het aan 't licht. Nu houdt het glas nog alles tegen, maar straks gaat het werken als 'n brandglas. En hier binnen is het toch ook al warm, al lopen me soms de koude rillingen over de rug, net of me iemand met 'n vinger aanraakt. Ik hoop dat hij gauw komt - ik zie hem al, misschien is z'n gezicht al wel rood van de warmte en kruipen er van die dikke aderen over z'n handen, hij is geen zomermens.

Maar 't duurt wel lang vanmorgen-het gebeurt anders maar zelden dat hij zich verslaapt, daarvoor gebeurt bij hem alles te veel op uur en tijd.

Het licht. 'T licht drukt tegen m'n slapen, 'n paar puntige handen, vanachteren, die m'n ogen naar de buitenkant trekken, het vel heel dun uittrekken - er ligt 'n hoofd op m'n buik, 'n veel te groot hoofd; ik voel het bloed slaan tegen m'n liezen.

M'n vingers lijken aan elkaar te groeien, aan m'n onderbuik, zo vochtig zijn ze, het loopt uit m'n vingers.

Hij kan elk ogenblik komen, nog even, als hij komt haalt hij de warme helm van m'n hoofd af, die zelfs al tot over m'n ogen gezakt is, en nog lager gaat, als het nog langer duurt, het is geen manier van doen me zo te laten wachten.

'N holte in m'n keel, 'n steeds groter gat.

Hij moet er al zijn - ik kan niks doen, maar hij komt - zeker - hij is altijd gekomen

maar ik word zo groot - of denk ik dat maar - dat zal wel zijn, maar de kist krimpt, onrustbarend -

ik zit me voor niks op te winden - maar ik wind me op

ik zie niks meer door het glas - als hij me maar niet naast de kist staat uit te lachen - wacht om te treiteren - achter me, dat ik het niet zie

als hij gekomen is, zie ik hem niet meer,,

(kon ik zelf maar de trap opkomen, de deur open doen, rustig, ja rustig blijven, rustig naar het raam lopen, 't raam openklappen, dan bij de kist gaan staan, kon ik zelf maar ik kan hem niet naar boven horen komen - alsmaar geluiden in m'n hoofd, kraken in m'n oren, deuren gaan open, - hij komt binnen, ja, nee, - m'n tanden, en nagels die over 't glas schrapen - rode handen in m'n ogen rondgrijpen - m'n vingers lijken zo groot - blauwe slangen glijden naar m'n keel -

hij is echt niet zo kwaad - en elke morgen weet ik zeker
laat me rustig blijven - gelaten - als hij niet komt, dan
ook al is het zeker uren later - dan hij anders komt
al zijn m'n borst, m'n buik, m'n knieën, m'n gezicht dichter bij het glas - de bovenkant van m'n lijf komt steeds dichter bij 't deksel - dat zie ik toch goed - en de onderkant blijft aan de bodem plakken - ik rijs - en m'n huid zo week - kon ik me maar verroeren,
ik wil eruit,
't is dag, volop dag - nee, ik hoor hier nu niet,
hij moet ko-
men-
dat kan hij niet doen, dat mag niet, heb
ik
niet verdiend... hij moet-
er hangen druppels tegen 't glas, ze petsen in m'n ogen - m'n adem terug in m'n gezicht,
laat hij terugkomen, snel - m'n
kist
wordt te klein - ik breek
hem stuk,
aan stukken...

De dag breekt aan

Vorige week kreeg ik 'n brief. Ik kende de afzender niet en hij kende mij niet, leek me, ook al sprak hij me persoonlijk aan. 'N tamelijk klein, ineengedrongen schrift, en het was zo te zien in grote haast geschreven...

Vorige week, maandag kwam er voor mij 'n brief aan, Afgezien van rekeningen en reklamefolders is er anders nooit post voor mij, ook al wacht ik er iedere dag tweemaal op. Wie zou me moeten schrijven - met wie ik vroeger ooit 'n briefwisseling had, met hen heb ik allang gebroken; ze waren altijd achter en bovendien kon ik me hun gezichten niet meer voorstellen, zodat het net eender bleef naar wie ik schreef, 't bleef allemaal hetzelfde.

Ik kon me die naam nergens van herinneren: Iedereen kan Theodoor heten. Hij wist ook niet wie ik was, schreef hij, m'n naam had hij op goed geluk af uit 'n telefoongids gepikt. Het toeval van z'n wijsvinger had mij uitgekozen:

‘( ) HET ZOU VOOR MIJ EEN UITKOMST ZIJN, ALS U (op die datum, zo en zo laat) BIJ MIJ AAN ZOU WILLEN KOMEN. HET IS TAMELIJK BELANGRIJK VOOR MIJ. IK KAN NIET ZEGGEN OF U ER BELANG BIJ HEBT, MAAR MOCHT U DONDERDAGAVOND TIJD HEBBEN, DAN ZOU U MIJ DOOR UW KOMST EEN GOEDE DIENST BEWIJZEN.’

THEODOOR VAN OUDHUYSDEN

Het trok me niet erg aan, maar (altijd MAAR) dit briefje was er nu eenmaal, en ik kon het niet meer over 't hoofd zien, tenslotte had het me toch ook wel nieuwsgierig gemaakt.

En bovendien, iedereen is er één: een bekende is er één minder, een onbekende is er één meer - zo word ik in m'n evenwicht hersteld... overigens, ik had zelf op dit idee kunnen komen, nu is iemand me voor geweest.

donderdag:

Vanavond naar de schouwburg geweest. Zij zou meegegaan zijn; ik wachten en wachten, maar ze was nergens te vinden. Ik had echter het vermoeden dat ze toch ergens in de zaal zat. Ik heb haar daarna niet meer gezien, wat niet zo erg was. De zaal was niet eens voor 'n kwart gevuld, zodoende kon ik al-

leen zitten, tweede balkon: zo leek het alsof ze voor mij alleen speelden. Ik keek van bovenaf op de spelers neer, en ik kon zelfs gedeeltelijk achter de coulissen kijken. De hoofdrolspeler kende zijn rol niet goed, ik hoorde hoe de souffleur telkens bij moest springen; het publiek werd rumoerig. Wat ik vaak heb: ik schaamde me voor zijn onbeholpenheid, zoals hij daar stond te stuntelen, gelukkig kon niemand me zien,,

Hoe 't stuk was

DONDERDAG:

Ik zorg dat ik iets te laat kom. Hij moet niet denken dat het zomaar vanzelfsprekend is dat ik aan zijn verzoek gehoor geef; laat hem eerst maar 'ns even wachten,

Ik kom niet meer al te vaak in deze buurt, omdat ik verwacht dat ze elk ogenblik kunnen beginnen met alles af te breken. Dat wordt tenminste gezegd. Vroeger kwam ik hier vaak, en ik heb het nooit anders dan in puin gezien, alsof het zo van begin af aan gewild was: alleen maar buitenmuren, van binnen en buiten met houten palen gestut; af en toe stort er weer wat in, maar het totaalbeeld verandert niets: een opgeblazen en door elkaar gehutseld web van hout, dat hard geworden is en brokkelig - 'n vogelnest dat in onbruik geraakt is. Nu ik enige jaren de stad uit geweest ben, kom ik daar bijna nooit meer. Ik zelf woon in een nieuwbouw, en ik raak langzamerhand gewend aan 'n andere stad. Ik zie de afbraak van dit geruïneerde stadsdeel ook liever niet, ik zou het aan de lijve ondervinden geloof ik, en zo kan ik het vergeten, zand erover dan blijft er tenminste iets van bewaard. Die Theodoor woont juist in deze buurt, maar ik weet niet precies waar het is, daarom moet ik telkens de weg vragen, zo weinig ben ik hier nog bekend.

De behouden stad houdt op waar de straten naar de rivier omlaag beginnen te lopen. INRIT VERBODEN, omdat 'n auto door z'n remmen zou kunnen slaan en rechtuit in 't water zou plonsen. Van daaraf huizen met één bewoonbare verdieping en de rest openlucht, met planken dichtgespijkerde huizen, buitenmuren met een geraamte van hout en prikkeldraad, uitdragerswinkels, MAJOOR GOEDKOOP, 'n karrosserie zonder wielen op de straatstenen, ASMA staat ergens op 'n aanplakbord (ASMA) als op bevel probeert hij te hoesten, 'n oud mannetje in 'n portiek hoest ook, André denkt dat hij uitgelachen wordt, maar het mannetje verslikt zich alleen maar in z'n pils, de fles is ook te groot voor het uitge-

gorgelde keeltje,

'n open stuk waar vuil gestort wordt, 'n synagoge die nu 'n opslagplaats is voor afgedankte autobanden, vodden en oud-papier - het kome over ons en onze kinderen, overal drek, 'n bewoond huis, nauwere straten, één die doodloopt,

André moet met 't bovenlijf achterover lopen, zo steil gaat het naar beneden, en bovendien zijn de kinderkopjes spiegelglad.

Naar beneden, linksaf, hij zoekt 'n naambord, wil weten welke straat dit is, vraagt de weg aan 'n jongen op 'n bakfiets, moet weer twee straten terug, loopt langs 'n lange blinde muur, tussen ronde ijzeren loodsen door, en komt eindelijk... waar 'n brede driehoekige zandvlakte ligt, bij het huis: oorspronkelijk twee huizen, maar links van de voordeur is het als 'n cake afgesneden - er is nog te zien waar ooit de keuken huiskamer en toilet geweest zijn. Het nummer hoort nog bij de straat die links 'n paar honderd meter weer verdergaat; het rechtse deel van het huis hoort echter bij een andere straat.

Hij moet eerst de zeven treden van het bordes op. De uitgeholde steen is met broos ijs opgevuld, witte plekken als pasgenezen zweren. Er zit geen naamplaatje bij de bel, maar het adres klopt. Voor hij belt kijkt André eerst naar boven, maar er is niets te zien: voor de ruiten zijn overal breeduit gordijnen gehangen, er beweegt niets, zo te zien, er zit niemand naar hem uit te kijken. Met de rug naar de deur, kijkt hij omhoog naar de toren tegenover het huis, die op 'n heuveltje gebouwd staat als op 'n voetstuk, waar huizen tegenaan geplakt zijn. Het slaat tien keer: half tien. Hij snuit z'n neus. Zo laat nog, komt er van links 'n kinderwagen aan op hoge verende wielen, 'n vrouw erachter met 'n verende hooihoop haar, waar het licht doorheen kan schijnen, in 'n gestreepte jurk zo strak dat wel duidelijk is dat ze vooreerst geen moeder wordt - hij ziet pas wat er in de wagen ligt als ze vlak voor hem is, en hard roept... hem roept, denkt hij even en ziet de grote boodschappentas met drankflessen onder de opstaande kap, grotendeels verborgen onder 'n uitgevouwen blad: BRIGITTE, er steekt ook de spitse snuit uit van 'n hond 'n vrouw die honden baart, mooi is dat, denkt hij, schrikt op door de stem, en merkt dat ze terugriep naar 'n andere vrouw, die aan de overkant ergens hoog uit 'n raam hangt (nog iets voorover, boezem over 't kozijn, 'n groot kop-

kussen lijkt het wel, 'n zwaarwichtige gedachte, 't zwaartepunt nog meer naar voren, en ze valt tot moes voor de inrijpoort) 'die kerel van mij ik heb 'm nog alsmaar niet teruggezien waar zou-t-ìe uithangen met de punt van z'n schoen schraapt hij 't ijs uit de holten in de blauwe hardsteen, voetstappen van jaren her komen weer open ze heeft inderdaad 'n keffende stem: 'hij komt wel weer voor de dag ... dat zul je zien als z'n centen maar op zijn' 'maar ik hou 't zo niet uit ' - 'niet zeuren wat laat je aan die mannen gelegen liggen, kom bij mij aan....'

Brigitte: op de omslag 'n brede borst van 'n man met twee vrouwen op z'n armen als groot uitgevallen babies triomfantelijk en met hagelwitte tanden, wiegelt voor z'n neus op en neer, het blad waait op, de hond begint te grommen. Hij ziet hoe ze naast haar schoenen is gaan staan onder 't praten. Ze heeft 'n verband om haar enkel, waar bloed doorheen komt...

Op de punt van de driehoek, waar 'n los huis staat, verschijnt gelijktijdig, alsof de vrouwen er om riepen, aan weerskanten een man: één van de twee fluit. Zogauw ze elkaar kunnen zien, draaien ze hun hoofd juist die kant uit en zien ze elkaar, roepen iets en lopen over het zand op elkaar toe.....

Alsof dit een teken is, dat alles in beweging zet:

draait André zich om, stopt z'n zakdoek, waar hij 'n muis van gevouwen heeft, weg en belt aan; achter z'n rug ratelt de kinderwagen voorbij, schreeuwt er nog 'n vrouwenstem na, klaksoneert er iemand..... Het duurt vrij lang, voordat hij door het ruitje 'n licht ziet aangaan en daar 'n schaduwvlek doorheen ziet komen, die groter wordt en tegen het ruitje aan drukt. Er kijkt iemand. Dan gaat de deur knarsend open. Omdat hij het trapje weer was afgegaan, moet hij omhoogkijken: witte benen onder 'n kamerjas.....

- U bent meneer Broers?

- Ja, dat ben ik ik zou rond negen uur hier zijn, was afgesproken, ik kreeg 'n brief dat...

- In orde, dat was van mij maar komt u binnen

(de stem klinkt dof, 'n beetje stotterend en schor) als hij André naar z'n benen ziet kijken:) ja, sorry hoor, maar ik was 'n beetje ziek, daarom maar kom, zullen we dan maar naar boven gaan, we kunnen hier niet de hele nacht blijven staan, is 't niet?

Van het ronde tafeltje onder bij de trap pakt hij 'n papier-

tje, streept wat er op staat door en schrijft iets op de achterkant... - Ja, dat moet hier wel, anders doet ze weer alsof ze van niets weet, wat dat betreft houdt ze zich altijd van de domme daar doe je niks tegen ik zal wel even voorgaan, kom maar'

Blote voeten in losse sandalen vlak voor z'n ogen, delfts-blauwe borden tegen de muur die heen en weer schommelen als hij er met z'n elleboog tegenaan stoot. Het is muisstil in huis en op de benedentrap worden hun stappen nog gedempt door 'n loper. Hogerop zijn er meer scheuren in de muur, en zit er ook geen verf meer op; daar ligt ook geen traploper meer. De tweede trap - ook op de eerste verdieping is niets te horen of niemand te zien, alleen wat rommel, 'n hoop scheurpapier, etensresten en 'n paar kapotte stoelen naast 'n vuilnisbak met enkele grote gaten in de zijkant gescheurd, er puilen bruine lappen uit - de trap naar boven ligt vol kalkgruis, en bij elke beweging tegen de muur aan ritselt er nog meer omlaag. Het ruikt er muf. Hij moet niezen vanwege opstuivend stof. Ook over de leuning, waar op verschillende plaatsen stukken uitgebroken zijn, ligt 'n laag fijn stof, en voelt daardoor aan als prikkelende zij wat hem doet rillen. Door 'n kapotte ruit komt 'n koude wind naar binnen. 'N klein trapje staat tegen 'n luik, dat halfopen op het dak ligt, anders is er geen licht op de overloop - 'n plat dak zo te zien. 'N blikken bus rolt rinkelend voor z'n voeten weg. In het licht van de deuropening staat.....

Theodoor? Hij glimlacht, verontschuldigend. Het is de tweede deur rechts; verder zijn er zeker nog vijf deuren op deze gang.

Lea wacht hem bij haar open kamer deur op, en glimlacht verlegen. - Ja, 't ziet er hier goed uit, vind je niet, nu alles verbouwd is..... ze hebben er alles uit moeten breken, er was niets meer goed, alleen het dak is nog hetzelfde gebleven eigenlijk zou alles gesloopt zijn, maar dat is toendertijd toch niet doorgegaan, gelukkig maar ze bloost en praat snel om hem er van af te leiden dat hij hier pas voor het eerst komt, na lang aandringen van haar, met veel moeite (omdat hij bang was voor vreemde huizen, had hij gezegd... je komt er nooit meer uit, zeker niet als ik er niet echt woon.....

- Maar ik hou het er niet uit, alleen, als jij er nooit geweest bent.... en ik altijd wel bij jou zeker.... 't is niet omdat je bang bent, dat lijkt maar zo) nee, er woont hier verder nog niemand, maar dat zal binnenkort wel komen, denk ik....

Theodoor is buiten adem-met rukken hijgt hij en houdt daarbij z'n mond halfopen:
- Nee, er woont hier buiten mij niemand meer.... 'n tijd geleden nog wel, maar nu hier binnenkort alles afgebroken zal worden dat zal niet lang meer duren, heb ik gehoord alleen helemaal beneden woont nog m'n hospita, met 'n dochtertje nee, daar heb ik over 't algemeen geen last van erg rustig, jazeker

Het is er op de kamer niet veel warmer dan buiten. Theodoor steekt ook nu pas de petroleumkachel aan, moet zelfs eerst nog de rand van de lont schoonschrapen en bijknippen, zolang is ie niet gebruikt. Hij hijgt van inspanning, zoals hij daar gebukt mee bezig is. Er hangen slierten haar over de kraag van z'n jas, punten vet haar, vaalblond. Op het blauw van de kamerjas zitten ronde stippen kaarsvet, (het is zoon jas die men in een ziekenhuis krijgt als men op mag lopen, zo lang dat ze iedereen past, groot en klein; de randen zijn met witte koordjes afgezet,) Het ruikt er naar oud zweet, urine en alpenkaas - er staan tenminste vlakbij hem op tafel vier afgeknotte kartonnen busjes gemalen Zwitserse kaas, GLESKA GLARUS, groene alpenkaas, Zwitserland, magere kaas. Het maakt hem wrevelig, ook dat het er koud is en stil. Hij knakt z'n vingers, steekt ze op acht verschillende manieren in elkaar, duwt ze stroef over de stoelleuning - wrijft z'n handen
- 't is wel koud, geloof ik, niet maar ik ben de kachel al aan het aansteken als je nog even geduld hebt.... Hij beweegt er de spitse ellebogen bij naar achteren, en haalt af en toe z'n neus op, schraapt raspend z'n keel, slikt hoorbaar het slijm dat hij uit z'n neus gezogen heeft weer in.....

Hij komt tegenover me te zitten. In 'n leren fauteuil, daarom is elke beweging van hem te horen, als z'n handen op het leer plakken en hij ze eraf trekt; het droge kraken telkens als hij vooroverbuigt, gaat verzitten, zogauw hij vooroverbuigt, naar iets zoekt, naar lucifers zoekt, ze vindt, er een wil aansteken, dan pas merkt dat hij nog niets heeft om aan te steken, z'n neus moet snuiten, 'n zakdoek uit z'n zak haalt, daarbij het doosje uit z'n handen laat vallen en kleurt, nee hoest en er niet uit kan komen ik op m'n knieën kruip om het onder zijn stoel vandaan te halen, - hij heeft brede, platte voeten, die nog groter lijken omdat hij bijna geen wreef heeft, ze zijn spierwit uit alle andere geuren op deze kamer, ruik ik ze plotseling: te lang gebruikte hand-

doeken, azijn, nee nog anders: glycerine en kamferspiritus.
daarbij moet ik aan die handen denken, zoveel hebben opeens deze kalkwitte voeten te maken met de gescheurde bobbelige handen van m'n moeder op de pas geschrobde aanrecht, ze liggen er voor niets

Ze komt binnen met een keteltje water, om koffie te zetten, zegt ze maar er is iets,,
hoe ze het blinkende keteltje vast heeft, het is er aangeplakt en past niet bij haar, 't zit er te dik op dat ze doet alsof het normaal is, en we rustig, alsof het nooit anders geweest is, bij elkaar zitten en zij even, vlugweg, iets voor me zal klaarmaken - al haar gebaren, wat al begon met het binnenkomen, zijn misplaatst,
omdat het handen zijn die alleen maar geposeerd tegen 'n muur ('n geschilderde coulies) kunnen leunen, tegen haar heup omgeknakt, nonchalant aan 'n knoop van haar bloes draaien, of wuiven in het voorbijgaan, in mijn broekzak glijden,, maar niets aanraken,
die nu met witte knokkels om het handvat geklemd zijn, onhandig 'n lucifer breken
(me het vel van m'n gezicht af zouden kunnen scheuren als 'n aanplakbiljet)

uit het flesje, met witte luchtbelletjes erin als ze schudt, giet ze 'n slijmwit goedje over haar handen, om de gebarsten huid weer dicht en glad te maken - dikke gezwollen handen, vuurrood, van 'n stijve, weerbarstige stof ik moet overgeven als ze met die geur en die uitgebeten vereelte knobbels en gesprongen knokkels en verbrokkelde nagels en leerachtige muizen en uitgeloogde bloedkleurige scheuren, loog-zonder-loog over mijn wangen wil aajen, en als ik m'n kop van haar wegdraai in m'n nek, over m'n rug schuurt,,
zolang ik achter haar rug toe kon kijken gaf het niets, dan was ze aardig zoals ze wilde zijn, maar raakte ze me aan, dan veranderde het.
Hoelang zitten ze al niet zwijgend en rokend tegenover elkaar, zonder al te veel bewegingen anders zou de ander nog meer op hem gaan letten en merken dat hij al zijn mislukte, half afgebroken gebaren al van te voren reeds aan ziet komen, kan André alleen maar doen alsof hij... hij zit in de kamer rond te kijken, en doet niets anders - het lage plafond moet ooit wit geweest zijn, zoals 'n huid in de winter, maar is nu door rook en adem en (zegt Theodoor)
‘het licht, dat kun je niet buiten houden, het bijt alles uit,

kruipt er door de poriën in en verteert het van binnen,’

door het licht bruin uitgeslagen en verweerd, overal gescheurd: een landkaart, 'n nog niet ingevuld en verder in kaart gebracht gebied,,

'n planken vloer-lang niet geboend, alle kwasten zijn opengepulkt zodat er overal splinterige gaten in zitten. Weinig meubilair: twee stoelen (apart voor hem hier neergezet), 'n laag houten tafeltje waar wat etensresten opstaan oa 'n paar kromgetrokken boterhammen,,

één zwarte muur, met 'n staande spiegel achter Theodoor; de rest van de muren is bijna geheel volgeprikt met papier: kleine reepjes, grote opgekrulde, smalle, houtvrij, geschept papier, kladpapier - sommige zijn in handschrift geschreven (hij kan er zijn brief tussen hangen) maar grotendeels zijn het stukken bladzijde uit verschillende boeken; één deel van 'n wand is bezet met boeken, niet netjes rug aan rug en ongelezen, maar verfomfaaid door elkaar heen, er steken hoeken uit, ezelsoren en er hangen afgeknipte randen aan - er moet iemand met 'n dorsvlegel of 'n hellebaard op hebben staan inranselen.

- Natuurlijk vond ik 't wel 'n beetje vreemd iemand, die ik niet kende en waar ik nog nooit van gehoord had, die me...

- Ik was al bang geweest dat je niet zou komen, en 't werd ook al zo laat en eigenlijk was 't wel 'n beetje gek, niet? dat 'n wildvreemde je zomaar 'n brief schrijft en vraagt hier te komen weet je (elk woord komt er met moeite uit, alsof hij er telkens nog naar moet zoeken, als hij er al mee bezig is, en niet precies weet hoe het af zal lopen).....

maar ik had je naam, ja heel toevallig uit 'n gids geprikt, 'n adresboek, zodoende... maar dat heb ik je al geschreven

is 't hier nog steeds koud?.....

echt winter, niet ik ik kan er niet tegen.... tegen kou en winter en... ik moet me wel opsluiten dan, als 't zo koud is... niet zozeer omdat 't koud is, want dat is 't hier binnen ook, maar meer... dat alles bevroren is, om me heen en ook binnen in me, ik lijk dan wel van kristal, bevroren ja... en je kunt je eigen adem zien, en iedereen zie je ademen, alsof je voortdurend je ziel aan je lippen hebt hangen voor iedereen zichtbaar en iedereen is daarom hard op weg naar huis..... met zoon weer kun je ook niet in 't water hè, je zou met kleren aan moeten... veel te veel kleren (er is inderdaad niets van kleren of zoiets op de kamer te vinden,

'n vale paardedeken op het bed misschien, glasgordijnen met bruine kringen die van onder naar boven kruipen, als schijtebroek)

...koffie... eerst nog wat laten bieren... zo noem ik dat nou ja ik heb in maanden met geen mens gepraat... daarom dat het me nu een beetje zwaar valt ...ja, hoe moet ik het zeggen ik ben overgeschakeld naar 'n andere taal, nee taalgebruik ik weet niet of je me kunt volgen ik heb alleen nog maar tegen mezelf gepraat, voor mezelf liever, maar dat hoor je nauwelijks voor die tijd deed ik ook al veel schriftelijk af, hierom dat het gemakkelijker is tegen iemand te praten in 'n brief, dan ...dan kun je je voorstellen wie je wilt, je krijgt ook niet direkt 'n antwoord, je raakt niet van je stuk zodat je door kunt praten, doet er niet toe wat je zegt, als je maar bezig bent ..... toen kreeg ik plotseling 'n brief terug, dat gebeurde bijna nooit, en 't wond me ook altijd erg op, ik moest het tientallen keren overlezen voor ik er iets van begreep omdat ik vergeten was wat ik zelf geschreven had, - 't doet er nu niet toe van wie die brief was, maar ze die iemand schreef me alles wat ik zelf al gedacht had, maar perse had willen ver-

het is iets anders dan hij wil zeggen: de gaten ertussen, de stiltes het onafgebroken naar adem happen van die vis, die schommelende lamp, het zijn allemaal stoplappen... het zit propvol, hij, hij praat alleen maar voor zichzelf uit, lijkt het, maar hij hoort zichzelf niet uitpraten, hoort 'n zin niet meer verder na het eerste woord, hij overstemt zichzelf. Aan 'n draad van dit huis naar de overkant bungelt in 't midden 'n lamp met hard licht, 'n grote keukenlamp, die 'n geluid van emaille laat horen als de wind haar heen en weer slingert, steeds maar weer als 'n klokkestaart. De schaduwen op de muur bewegen met het geluid mee, tegelijk met zijn meters lange armen op het plafond, die zich naar alle kanten uitstrekken... naar niets grijpen.... als ik er iets tussendoor zeg of wat vraag, vertrekt z'n gezicht, zienderogen het is alsof hij het niet onmiddellijk verstaat, omdat hij er niet op rekent dat ik hem onderbreek, hij dwingt zich tot glimlachen, dat blijft zolang ik praat: vouwen bij z'n ogen en mond die steeds krampachtiger vastgehouden worden, hij wendt zijn

geten, 't kon niet waar zijn en dat stond nu allemaal zwart op wit got, ik kan het nu allemaal niet precies meer zeggen het was ook niet meer dan 'n aanleiding.....

..... als ik bijvoorbeeld bij de

blik af, ik durf hem niet langer aan te kijken, omdat hij telkens toch weer even wil zien of ik naar hem zit te kijken, en het zie ... de huid van z'n wangen is spierwit en als hij over z'n baard van zeker 'n week krabt, bladderen er schilfers af..... hij zoekt iets om vast te kunnen pakken met z'n handen, neemt dan z'n enkel maar .....

bakker kwam... in 'n winkel of zo... kon ik niet meer uit m'n woorden komen, ik was gewoon vergeten wat ik moest zeggen, als zoon vrouw me aankeek, en zeker als er nog iemand anders bij stond te luisteren, dan bleef ik nergens meer... ik durfde gewoonweg de straat niet meer op, ik wilde wel maar het ging niet, en nooit kon ik eens helemaal alleen zitten om alles leeg te maken nou ja, daar kwam nog bij dat ik van mijn kamer af zou moeten omdat 't huis gesloopt zou worden, dat heb ik al verteld, maar ik kon er niet meer weg... alle andere huisbewoners waren al weggegaan, alleen ik niet.....van toen af aan heb ik alles met briefjes afgedaan, ik heb me verborgen, zolang ik maar niemand zie.. lijkt het net of ik veilig zit, hoog en droog...

m'n hospita m'n hospita begreep er niets van... maar ik liet ze niet binnen, al lag ze op haar buik te wensen, want als je moet gaan praten dan trek ik toch aan het kortste eind, en dan zou ik weggegaan zijn, ook al kan ik niet weg, ik weet niet waarom ze wou er zelfs anderen bij halen, ik heb van alles moeten beloven hoeveel briefjes ik niet onder aan de trap gelegd heb tenslotte heeft ze het genomen, en bestelt ze voor mij bij de bakker en de melkboer wat ik nodig heb, en dat zet ze dan beneden bij de trap, waar ik het kan komen halen... ik lijk wel 'n minotaurus in 't klein, niet, zoals m'n offers zelf moet komen halen (hij kijkt of ik lach, om dan ook te kunnen lachen, z'n gezicht verstrakt weer) af en toe komt ze hier voor de deur staan huilen, of schelden soms, maar dan kruip ik onder de dekens en zet ik de bandrekorder keihard aan tot ze weer weg-

gaat tenslotte dan is 't weer voor 'n keer overgewaaid...

- je hospita?...

- ja, m'n hospita, die woont hier nog alleen beneden met haar dochtertje van 'n jaar of zeven, och... ze is er onderhand wel aan gewend.....

Z'n buro ligt vol met grote vellen papier, die in 'n klein priegelschrift en met verschillende kleuren inkt zijn volgeschreven - erboven hangt aan 't plafond 'n houten pias, die eerst maar licht bewoog door de wind die langs het raamkozijn komt,

nu spartelt hij, z'n mond is met rode inkt in 'n bananen-grijns naar de oren doorgetrokken.

Bij z'n stoel trekt Theodoor aan 'n dun touwtje, vliegertouw, z'n gezicht blijft er even strak bij, wat 't tot 'n hoogst ernstige bezigheid maakt, alles van hem doet gewichtig aan, zo ook dat trekken aan 'n touwtje waarmee hij de houterige paljas laat trekkebekken, en nog meer, met 'n tweede touw laat hij die 'n inktpot die naast de pop hangt over de vellen heenkieperen,,

nu pas durven ze samen te grijnzen, te luidruchtig, en maar kort. André trekt uit de plas koffie op het tafeltje voor hem, figuren: droge stukjes worden ogen, heel veel armen, wajangpoppen en zeesterren, 'n wirwar van bultenaren en zeven sloten die samenspoelen tot 'n palingkluwen hersenen.... dan moet Theodoor, zegt hij ‘even naar het toilet, ik ben zo terug’, en laat me alleen,

met m'n droge wrijvende handen, ritselende papieren aan de muur, de wind, de kletterende marionet, de druppende inkt, de verder kruipende koffie vlek, 't ouwemannengepruttel van de kachel, zijn lijfsgeur, mijn eigen gekuch ik voel me alsof ik in een lege kapel zit, of komt dat ook door het klokkengelui van de toren vlakbij, wat zó hard klinkt als of het hiernaast gebeurt hij blijft lang weg. Misschien begluurt ie me.

André loopt doelloos wat in de kamer rond. Roert met z'n vinger in de visbak, leest 'n paar stukken aan de muur uit natuurkundeboeken, bijbelteksten waar hier en daar 'n woord is weggestreept, bijvoorbeeld ‘niet’ en advertenties EEN JONGEMAN GEVRAAGD.... zou hij die pientere knaap zijn? ... de wikkel van 'n blikje koffiemelk: FRIES MEISJE, KOFFIEMELK - GEHOMOGENISEERD, 'n blozende trien lacht hem toe, mens mens wat ben ik begonnen.... het duurt lang, hij zou hier weg willen, alles lijkt hier verschaald, hij

moet er niet te lang blijven - 't is ook net alsof hij voetstappen hoort in de kamer ernaast. Hij wil de deur al opendoen om weg te gaan

(loopt de steile trap af, komt beneden haar tegen, ze spreekt hem aan en vraagt hoe het was, boven, boven of, nog is hij het huis niet uit)

als hij hem plotseling weer naar boven hoort komen - de loszittende sandalen klossen over de houten treden, de leuning kraakt, alsof het huis zelf in beweging komt..... hij loopt snel naar de andere kant van de kamer, voordat Theodoor binnenkomt alsof er niets gebeurd is:

- sorry dat ik je zo lang heb laten wachten, maar de wc trok niet goed door, daarom...
- och, wat geeft dat, ik heb de tijd wie is dit eigenlijk, hier op deze foto, is dat soms je moeder....

Theodoor schrikt, kan hem de foto niet meer afnemen, aarzelt....

- oh, dat is, eh, dat is m'n hospita, ja dat is ze nou...
- al niet meer zo jong, geloof ik, zo te zien...
- nee, ze is al vierenvijftig, ongeveer...
- ja ja dat weet ik ook niet, hoe dat allemaal precies zit, zoveel heb ik nou ook weer niet met hen te maken..

Op de achterkant heb ik 'n datum gezien, hij is al vijf jaar oud en in een andere stad gemaakt, zie ik aan 'n stempel, in blokletters is er op geschreven: VOOR MIJN THEO.

Ze zit tegenover me. Ze slaat telkens haar ene been over het andere, en weer terug, en schraapt met 'n nagel over haar nylonkous, wat 'n metaalachtig geluid geeft, ik krijg er rillingen van over m'n rug - ik kan niet tegen nylon en zijde

(en wilde me 'n hand geven, maar ze had doorzichtige zijden handschoenen aan, en ik trok m'n hand terug als geëlektriseerd, daarom moest zij ook haar hand terugtrekken:

‘schaam je je er soms voor, je moeder 'n hand te geven, dat doet toch iedereen ik ben toch gewoon maar je moeder...)

Ze heeft haar armen onder haar borsten gevouwen, dat past precies, zo steunen ze in de ellebogen, alsof het ervoor gemaakt is... ze lijken zo licht, ze moeten met lucht gevuld zijn dat ze zo onder haar bloes... haar zijden bloes om en om schijnen te rollen en omhoogdansen als kinderballonnetjes... ze zijn niet echt, en ze heeft ook 'n

pruik op, zoals al die krulletjes hard als ijzerdraad aan elkaar geklit zitten... ik zou me wel bedenken voordat ik die staalborstel zou strelen. Ze praat. Ze lacht schaterend om zichzelf, ook weer te hard. Ze verwacht iets van mij, maar ik kan me niet bewegen, ik voel er niets voor wat dan ook te doen, iets te beginnen... en zeker niet met dat gebroken wit om me heen, die afgelakte deur en oranje geblokte gordijnen, 'n stoel die te hoog is en ook weer niet hoog genoeg, die alleen maar zou passen in 'n wachtkamer, ik voel niets meer ik zou weg willen, het is alsof ze me met onzichtbare lijmdraden vasthoudt en me steeds meer inspint in deze halfslachtige kleuren en verwachtingen, ik voel me tenminste steeds meer verlamd, ik kan gewoonweg niets meer doen, niet opstaan en eenvoudig de deur uitlopen, ik kan zelfs m'n pink niet meer tussen m'n duim en wijsvinger uithalen.

Ze zitten tegenover elkaar. (Er is even 'n pauze geweest, het doek is weer opgehaald en er begint 'n nieuw bedrijf:)

Theodoor praat nu veel sneller, wil alles tegelijk zeggen om

meteen alles duidelijk te maken en meteen zichzelf te overtuigen, vertelt wat hij tevoren deed, hoe en wanneer hij hier is komen wonen, naar wie hij schrijft... begint er ook over, wat hij de afgelopen maanden eigenlijk gedaan heeft, alleen op z'n kamer dat hij het liefst alleen zit, hoe hij z'n dag opvult, alles opvult, waar hij me direkt wel wat van wil laten horen... dat hij hem daarvoor eigenlijk heeft laten komen, omdat hij tenslotte 'n oor nodig heeft, dat de muren wel gehorig waren, maar nu er niemand anders meer woont, heeft hij daar niets meer aan...

Hij wil telkens zeggen... ‘nou, 't is gewoon zo’ hapert, als hij zich dat zelf hoort zeggen, verbetert het met... ‘eenvoudig’ leest 'n brief voor - waar ik niets van versta, alsof ik achter mijn oren 'n volumeknop heb waar ik het geluid mee weg kan draaien, minstens tot onverstaanbare storingen - maar waar ik de inhoud wel van kan raden..... Theodoor zit voor de spiegel, ik zie z'n gespannen rug, het wiegelende hoofd met de wijduitstaande oren en... mezelf, nee mezelf zie ik niet, daar zit híj voor, maar aan weerskanten van z'n schouders zie ik wel twee

armen, die omgekeerd aan zijn rug vastgemaakt zitten, en, dat niet alleen, als hij praat... ja, dat is het waardoor ik misleid word, dan is er iets met die kauwende nadrukkelijke mondbewegingen ('n stomme bij wie de klanken uit 'n verkeerd keelgat komen,

die niet meer uit zijn woorden kan komen en erin dreigt te stikken)

ze passen niet bij wat hij zegt - het is nagesynchroniseerd, lijkt me,, hij houdt stil - zou de brief uit zijn? - en zit naar me te kijken, tenminste (hij kijkt) mijn richting uit, omdat ik toevallig tegenover hem zit, maar zijn ogen komen samen in een punt achter mij, dat ik niet kan zien (in de spiegel), alsof daar nog iemand zit, waar hij het tegen heeft,,

foto:

VOORAAN ZIT, OP EEN KEUKENSTOEL, EEN VROUW, DIE GEKLEED IS IN EEN ZWARTE JURK MET KLEINE WITTE FIGUREN EROP, misschien wel slakken, ZE KIJKT RECHT VOOR ZICH UIT met ogen die ook als je de foto links of rechts houdt, je altijd aankijken, niet echt maar door je heen. HAAR LINKERARM HOUDT ZE ACHTER DE STOELLEUNING. DE RAND DRUKT IN HAAR OKSEL. ZE IS ONGEVEER VIJFTIG JAAR.

ACHTER HAAR STAAT EEN NOG TAMELIJK JONGE MAN. HIJ HEEFT BLOND HAAR, ZWARE WENKBRAUWEN, EEN GROOT HOOFD WAAR DE BOTTEN UITSTEKEN EN DE HUID OVERHEEN GEPLAKT LIJKT. HIJ HEEFT EEN WINTERJAS AAN, TERWIJL DE BOOM ERACHTER TOCH IN BLOEI STAAT EN HET KLEINE MEISJE IN EEN LICHT JURKJE GEKLEED IS. ZIJN ARM HOUDT HIJ OP DE STOEL ACHTER HAAR RUG EN SCHIJNT ZO WAAR HAAR ARM ACHTER DE STOEL VERBORGEN IS, UIT HAAR LINKERSCHOUDER TE KOMEN.

HIJ KIJKT OMLAAG OP HAAR KRUIN NEER.

HET MEISJE ZIT OP EEN SCHOMMEL, DIE AAN EEN TAK IS OPGEHANGEN, EN KIJKT OPZIJ, ALSOF ZE MET HET POSEREND PAAR NIETS ZOU HEBBEN UIT TE STAAN. VANACHTER HAAR OREN STEKEN DE VLEUGELS VAN EEN GROTE STRIK, DIE HAAR HOOFD EEN STUK GROTER MAAKT, bijna alsof er 'n uil op haar schouders zit; de vrouw draait haar hoofd omhoog, om te zien wat hij doet, en zegt: ‘kijk me eens aan’, en wil met haar hand om zijn nek zijn gezicht dichter naar zich toe halen, om hem een zoen te geven misschien, en hem dichter tegen haar aan te hebben, ze probeert hem bij haar op schoot te doen zitten en hem te laten lachen, voor nog een foto, haar handen om zijn middel, zoekt ze hem te strelen - maar hij duwt haar met stoel en al achteruit, zodat ze bijna achterover valt, al op twee poten

balanceert.... hij loopt naar het meisje, kijkt al niet meer naar haar om, zij zit nu angstig gespannen naar hen te kijken en wil, als hij op haar afkomt, van de schommel springen, maar reeds heeft hij de touwen een zet gegeven, en daar gaat ze, steeds hoger met spartelende benen, haar rokje waait voor haar gezicht, nog harder duwt hij haar met z'n vingertoppen in de rug,,

de vrouw zit en kijkt naar het meisje op de schommel, die haar gezicht achter de handen verbergt, alsof er iets ergs gebeurd is en ze niets meer wil zien, de jonge man staart voor zich uit, houdt de armen op de rug,

SINDSDIEN BEWEEGT ER NIEMAND MEER.

Telkens snuift hij en haalt z'n neus op. Hij duwt er met z'n vinger een botje of zoiets op z'n plaats terug, wat dan opeens 'n klik te horen geeft.

Er hoeft niets meer gezegd te worden, toch begint hij nog eens (opnieuw)

- Zie je dat, de vis heeft haar sluiers vuil gemaakt, ze.... ja, is vis eigenlijk mannelijk of vrouwelijk?....

Het wordt me langzamerhand duidelijk dat hij me niet voor niets heeft laten komen, en ook niet voor de eerste keer, daarvoor verraadt hij al te veel van zichzelf, en gaandeweg wordt er iets in me losgewrikt, dat lang onder 't zand gezeten heeft, vergeten en bijna vergaan was, als de hond die ik vroeger gehad heb, die toen alles voor me was, maar die door andere gelijksoortige honden in 't vergeetboek geraakt is, weg.

Als hij merkt dat ik luister, dat ik voorovergebogen naar hem luister, ontspant zijn gezicht, voor het eerst, ik zie ook dat er zweetdruppels uit z'n wenkbrauwen in z'n ogen vallen - hij heeft zware, bijna aangezette wenkbrauwen en chinezenogen, die naar bezijden spits toelopen

Ik heb iets in hem herkend, al weet ik niet precies wat. Zoals we hier tegenover elkaar zitten, schuift er iets vaags doorheen, zoals in 'n film: 'n gezicht dat steeds groter wordt en al het andere doet verdwijnen. En het is alsof ik hier ter plaatse 'n luchtreis maak, sneller dan de tijd misschien, en er iets aan het gebeuren is dat zoveel op dit hier lijkt dat het er de achterkant van zou kunnen zijn. Het is daarom ook net of ik hier pas ben, en bij hem zit.

Ik kijk naar het raam, maar zie in mijn ooghoeken dat hij

naar me zit te kijken, maar ik ben als verhard en speel verder dat het me niet aangaat hem te zien en naar hem te luisteren, maar ondertussen raakt er iets in me los, ik hoor niet precies wat hij allemaal zegt, maar de toon alleen al van zijn stem dringt diep in me door, en overmant me, zodat ik niets anders meer doen kan - hij is nog dezelfde, behalve z'n uiterlijk - en daarom herken ik hem nog steeds niet en blijft hij 'n vreemde voor me, ook al kan ik alles wat hij van vroeger vertelt bevestigen, maar meer ook niet -

(ik kom het taluud op. Hij staat daar al op me te wachten. Ik ben laat, maar nog steeds glimlacht hij met die naar binnen gezogen lippen. Bij hem word ik altijd zo minnetjes, terwijl we toch ongeveer even groot zijn, of even klein. Hij houdt iets in z'n binnenzak. Als ik hem met 'n groet voorbij wil lopen, en hoop dat hij me ongemoeid zal laten, zegt hij: darling..... ik blijf lachend stilstaan, en vraag wat dat woord betekent..

- hier is de zaklantaarn, die ik gisteren beloofd heb...
- oja
- ik heb hem voor je meegebracht, kijk, dat is het knopje voor groen, veilig dus, en dit voor rood, je weet wel waarvoor, snap je... Hij is daar gaan staan om het niet midden tussen al de anderen te moeten geven, dan...
- oh, en hier is ook nog 'n briefje...

hij duwt me een dikke envelop in de hand, zoals ik er al zo vaak van hem gekregen heb, die hij savonds door 'n andere jongen laat doorgeven).

Hij doet de brief weg, en...

-Je zult het nu wel begrepen hebben, André, niet.... maar pas toen ik laatst je naam ergens tegenkwam.... kwam de herinnering aan jou ook weer terug, lange tijd had ik je uit het oog verloren, en zoals dat gaat.... en het kwam allemaal weer terug, ook wat we elkaar toen geschreven hebben...

(wanneer?)

...weet je nog, jij schreef altijd maar weinig terug, omdat je, geloof ik, bang van me was, omdat ik alles wat ik nooit durfde zeggen wel op papier zette, maar je was de enige die ik iets durfde zeggen, omdat jij geen moeite deed het te begrijpen

en daarom maakte je me ook bij iedereen zwart, zoveel je kon, omdat ik je misschien teveel opslokte en je mach-

teloos maakte, tenminste teveel zorgde dat je me na ging doen,,. ik vond het eigenlijk wel prettig dat je me bij anderen afbrak, en ook....

(de chinees is knotsgek, we zullen hem helpen dromen, de schijnheilige jozef slaan 'm z'n bril kapot dan valt ie over z'n eigen benen versnipperen de chinees heeft 'n dolk gekocht, weet je dat, met 'n doodskop erop, hij zit er heel de dag mee in z'n broekzak te frunniken.....en hij heeft gezegd dat op 'n nacht en bij dat bed prikt ie 'n briefje aan de dolk en steekt en laat er zich overheen vallen

och de chinees praat alleen maar, hij lult uit z'n nekharen, die zal van z'n leven niet iets durven doen, daarvoor is ie 'n te bange schijtert)

.....het duurde wel lang voor ik je durfde schrijven, maar als er iemand iets met mij gedeeld heeft, dan ben jij het wel daarom, omdat ik wel begrepen heb dat er aan dit alles 'n eind moet komen, je kunt niet op papier blijven leven, daar ga je kapot aan, daarom wil ik dat je me daarbij helpt, hé, dan is er tenminste iemand die 't ziet...

Hij zou zo tot in de treure, eindeloos door kunnen gaan, zo graag herkauwt hij alles, elk woord van zichzelf, en nog wat

Ik weet niet meer wanneer, maar ik heb laatst 'n droom gehad, nu herinner ik me het pas goed, misschien was het wel vannacht..... Als voetbalteams stonden we tegenover elkaar in de huiskamer opgesteld (het was in het huis waar we vroeger woonden). Alle meubels waren buiten op de stoep gezet, alleen het vloerkleed was blijven liggen. In de keuken was er eventueel gelegenheid om uit te rusten.

Er waren ook meisjes bij. Vooral één meisje viel me erg op, die ik me nu echter niet meer goed kan herinneren, ik zou zelfs niet meer kunnen zeggen hoe ze eruit zag; in ieder geval was ze erg fanatiek en had ze het vooral op mij gebeten, bovendien hoorde ze bij de tegenpartij aan de kant van de tuindeur en ik bij die van de voorkamer.

We waren allen gewapend met dolken, wel een el lang, zolang als 'n voorarm dus, die aan twee kanten gewet waren. Er vielen aan weerskanten veel boze woorden. Terwijl we er op uit waren elkaar met die flitsende wapens te raken waar we raken konden, werd er over en weer geducht gescholden, vooral tussen haar en mij. Ze irriteerde me. Zelfs onder de

rustpauzes: dan zaten we met z'n allen bij elkaar, verschillende bovenop elkaar omdat de ruimte te klein was; het was benauwd door zweet en kookgeuren, ik geloof aangebrande lever; de meisjes schortten hun rokken op, sommige kleden zich uit, iedereen dampte, 'n paar jongens zaten over hun borst te krabben.

Toen we weer aan de gang gingen, dwarrelde ze voortdurend driftig in mijn buurt rond. Voor niemand anders had ze oog en niemand had het, vreemd genoeg, op haar voorzien, alsof ze haar gewoon niet hoorden of zagen.

Hoewel het een hevig gevecht was, en we ontzagen elkaar beslist niet daarvoor was het spel te ernstig, vielen er nog steeds geen slachtoffers te betreuren. Tot opeens

een blonde, nogal stijve jongen (Theo Nieuwenhuizen) voor me stond; hij was me vrij onverschillig en ik had ervoor niet op hem gelet, ik begreep ook niet wat hij van me moest

Vechten was onvermijdelijk.

Eerst stak ik hem diep in de onderbuik, maar afgezien van het straaltje bloed dat traag over zijn lichtgrijze broek liep, was er niets van te merken, hij gaf geen krimp, begon zelfs nog meer verwoed terug te steken, wat wel opmerkelijk was gezien z'n lakse houding anders, en raakte me in mijn linkerschouder, niet diep echter.

Toen merkte ik dat hij eigenlijk voortdurend de richting van mijn hartstreek opzocht, zodat er voor mij niets anders opzat dan dat ook te doen. Met mijn blote linkerhand weerde ik daar af, hij stak er middenin. Op hetzelfde ogenblik raakte ik hém in de linkerarm, hij wás links, en ik zag vervolgens kans met grote vaart zijn linkerzij te treffen ik drukte door, en samen zagen we hoe de dolk er geheel in wegzonk: beide wisten we ook dat dit zijn einde betekende.

Nog gaf hij het niet op, en prikte mij nog eens behoorlijk diep in mijn rechterschouder, maar viel toen toch eindelijk opzij neer kort daarna, het gevecht ging gewoon door ja laaide zelfs nog in alle hevigheid op alsof er hierdoor nog wat meer op het vuur gegooid was,

zag ik dat er 'n regenjas over hem heen gelegd was,

stond ik, alsof ik plotseling geen besef meer had van wat er om me heen gebeurde - ik wilde niet vechten - en daarom voor niets meer beducht was, naar de ondertussen al grotendeels gestolde wond in mijn linkerhand te kijken, die mijn hart had kunnen zijn,,

Voordat ik bel, gaat de deur al open, hij heeft me op staan wachten, al ben ik er eerder dan afgesproken. We lopen snel naar boven. Op de eerste verdieping zijn overal de deuren al uitgehaald en in de kamers zijn er de vloeren uitgebroken, waar dan het poreuze merg van het huis bloot is komen liggen en weldra uitgedroogd zal zijn en vergaan. De wanden om het toilet zijn weg, de pot staat er nog met eronder ingetrapt vergeeld krantenpapier (ik zie nog 'n afgescheurd stuk, door urine verkleurd en uitgebeten, ook de mannenkop erop, die een haarnet van draadjes op zijn schedel draagt: PETIT MAL) het kettinkje van de doortrekker schittert als 'n sieraad. 'T ruikt er naar lysol en FLOEP - ik vind er nog 'n leeg busje van - hij is al boven
en roept me -

Bijtende loog; GEVAARLIJK BIJ INWENDIG GEBRUIK; NIET IN AANRAKING BRENGEN MET HANDEN EN KLEREN bij reeds ingetreden verstopping: eerst het in de afvoerbuis (zwanenhals) staande water uitscheppen. In de plaats daarvan een ketel kokend water gieten en direkt 4-6 eetlepels ‘floep’ toevoegen, onmiddellijk gevolgd door de inhoud van een tweede ketel kokend water. Als deze oplossing doorgesijpeld is, het dubbele kwantum ‘floep’ toevoegen (evt. met ijzerdraad of stokje helpen!) niet kan indringen, dan blijft alleen het gebruik van een zgn zuiger of breekwerk over.

Ik ga tenslotte de trap op, bij elke trede zeg ik FLOEP, FLOEP.....

Hij leest in een boek, wel zijn er overal andere stukken overheen geplakt, maar hij leest het alsof alles in deze volgorde bij elkaar hoort, soms staat er een geschreven stuk tussen:

> De wekker staat al maanden stil, op half vijf. Het dak is op verschillende plaatsen beginnen te lekken. Als het geen smeltende sneeuw is, dan regent het wel, zodat er voortdurend op bepaalde punten schaaltjes en bussen onder gezet moeten worden, het zou ook te veel moeite zijn om iets aan het dak te doen. Eén straal loopt precies langs de benen van de harlekijn, die daar hangt, en petst in een puddingschaal die op ‘DE MISDAAD’ staat. De zaag is aan het roesten en een lege schilderijlijst begint al te rotten.

Het is nog precies zo. Misschien heeft hij het wel zo geënsce-

neerd. ‘De misdaad’ moet hij van 'n uitleenbibliotheek hebben, wat allang verlopen is natuurlijk, op de zijkanten zijn paarse stempels gedrukt, als op het kale vel van 'n geslacht varken. Zo gauw hij merkt dat ik z'n beschrijving gekontroleerd heb, aan de hand van die stille getuigen, staat hij op om het stilleven te verstoren: hij trapt de lijst omver, met 'n hel geraas valt er 'n soepblik op het zaagblad, de zaag schuift hij in een reet van de schrijftafel, zet de wekker op het uiteinde en drukt het als 'n veer omlaag, 'n blijde die met 'n zwiep het klokje tegen het plafond schiet. In de stilte die volgt, horen we hoe de wekker begint te tikken, als 'n angstig kikkerhart

- zoals het klokje thuis tikt, hè, nou weten we hoe laat het is, opschieten mensen, lieve lieve mensen, ik wou dat 't een tijdbom was: opname, 5 tellen na nu, hikkend ratelt ie verder, alsof er 'n wekker afloopt, na nu na nu na u nau na u

Hij houdt de lege lijst voor z'n gezicht, en kijkt me door het raam aan ‘Posthuum zelfportret’ kondigt hij zichzelf aan en trekt z'n ogen tot nog kleinere spleetjes - zo verbergt hij zich achter de kleine heuveltjes die de vellen onder zijn ogen opzetten, en ik weet niet meer of hij wel echt kijkt en wat ik terug moet zeggen, ik kan niets meer terugdoen als hij eenmaal begint te praten,

zolang ik hem alleen maar bezig zie, kan ik hem van 'n afstand volgen, maar zogauw hij me in mijn gezicht gaat praten

(ben ik nergens meer, dan houdt hij niet meer op met praten. Hij zoekt altijd 'n klein zaaltje op, 'n pianohokje of 'n klas waar geen les is, waar we samen alleen kunnen studeren. Ik weet niet waarvoor hij me nodig heeft. Misschien alleen maar om op 'n gegeven moment tegen iemand te kunnen praten die niets terugzegt. Ik kan er niets tegenin brengen, hij slokt me helemaal op, met z'n tong als 'n pad die 'n libel vangt, ik praat hem na, dat is alles wat ik kan doen, ja ik lach zelfs om hem, en hij voelt zich daardoor aangemoedigd - en ik ben nog alleen maar z'n spreekbuis, het verlengstuk van z'n arm, z'n rechterhand, ik kan hem zelfs niet goed meer zien, alles lijkt dubbel en wazig voor m'n ogen, zo dichtbij is hij als we met z'n tweeën zijn, zijn we met meer dan kan ik 'n pas achteruit doen, maar nu niet, hij zet iets in me stil, en ik staar hem hulpeloos aan - hij is achter het bord gaan staan en heeft 'n zwarte vleugel voor z'n buik gedraaid, waarop met krijt geschreven staat ADAM SELBST)

ik kan nog alleen maar luisteren, voor echo spelen.....
Hij pakt het zwarte boek weer op, het lijkt wel 'n kasboek - na elke bladzijde transponeren en naar mij kijken of het klopt, alsof ik zou weten wat er allemaal opgeteld, afgetrokken en vermenigvuldigd moet worden, ik zit met m'n vuisten in m'n broekzak geperst.....

Drie eeuwen later, in 1839, voer Sir James Clark Ross van Engeland uit met twee schepen onder zijn bevel, de Erebus en de Terror met bestemming naar de uiterste bevaarbare grens van de Zuidpoolzee.
Onderweg trachtte hij herhaaldelijk peilingen te verrichten, maar dit mislukte, omdat hij geen goede loodlijn had.
Tenslotte liet hij er aan boord een maken van een lengte van drieduizend
6500 meter
3 januari slaagden wij erin zuiderbreedte...

Ik probeer wind in m'n oren te krijgen, om maar niet te hoeven luisteren maar het lukt niet meer..

westerlengte, terwijl het weer en alle andere omstandigheden gunstig waren, een diepte van
een inzinking van de oceaanbedding onder de oppervlakte een diepte die niemand ooit had durven vermoeden dan de montblanc erboven.....
Dit was de eerste geslaagde dieploding van de afgrond.

De tweede poging om een dergelijke diepte onder de zeespiegel te bereiken vond plaats op een zomerdag in juli, 17 juli..... toen mijn oudste zus zou verjaren en ik op die dag uren ver langs de rivier liep om een plaats te vinden waar ik niet met nog andere trosjes mensen op het zand zou liggen als een vis op het droge. Op alle stroken zand, telkens tussen twee dammen, die in de bocht lagen om al te sterke erosie van het stromend water tegen te gaan, waren wel enige badgasten te vinden, en hoe verder het was hoe meer ze zich gestoord voelden in het zand strooien op elkaars buiken. Bij het dertiende strandje zag ik haar met iemand die ik niet kende, 'n paar uur lang moest ik mij in een greppel verborgen houden om niet gezien te worden, maar vooral om haar niet te laten merken dat ik hen gezien had. Toen het donker begon te worden, kon ik weer verder gaan, ik zag tenminste niets meer van hen. Het was nog steeds warm genoeg om mijn onderneming voort te zetten. Tenslotte vond ik op een

geschikte plaats: een strandje waar wel veel keien en plakken droge koeienstront lagen, maar waar het totaal stil was en alleen het water te horen was.

Ik kleedde me uit, hing m'n kleren over 'n bos distels en met de koperen kogels aan m'n enkels schuifelde ik naar het water. Gebroken schelpen sneden als glas in m'n voetzolen maar ik was te gespannen bezig dan dat ik het toen merkte. Vijf meter in het water maakten koude golven m'n broek nat en deed mijn geslacht ijzen, en begon daar een modderstrook; ik had er tevoren niet aan gedacht. Het koper werd erin gezogen en daarna ook mijn voeten aan de scherpe touwtjes. En ik was nog niet eens in de stroming buiten de pieren. Er kwam niets van mijn plannen. Ik kon nog nauwelijks 'n paar meter verder komen, of het vuile teerachtige water spoelde al in m'n mond en ik had de vier meter diepte die ik nodig had niet eens bereikt, en met m'n armen alleen... bleek niet te gaan, ik had me misrekend, zakte nog dieper, moest gaan schreeuwen

probeerde m'n voeten naar m'n mond op te trekken om het vliegertouw door te kunnen bijten, en dat pas op twee meter.....

Ik was liever blijven liggen, gewoon als zand en langzaam verstuiven, of als het water op zou komen zetten tot halfweg vis, en ik droomde half en half dat zij dan ook zou blijven liggen met haar mond op mijn buik, met haar hoofd onder water verder zou gaan met de roest van m'n zwembroek likken, en ik, ik zou met mijn oor aan haar schoot luisteren, als aan 'n schelp of ik de wind kon horen in dat lege kalkoor, oor aan oor, hoe haar geluid kalmaan voor me weg zou ebben, heel ver, en in nog verder tot zand zou vergaan, onder de zon, en helemaal van water zou worden bij vloed,

maar ze wilde perse het water in, en ik moest mee,

buiten de pieren ging het hard met de stroom mee, golf op - dal omlaag en dan weer net veilig op 'n volgende golftop weten te komen zonder kopje onder te raken,

proestend dobbert ze rechts van mij, ze wil wel alsmaar het water in maar van zwemmen kan ze niet veel, ze is eigenlijk ook bang voor 't water, ze probeert telkens naar links te gaan om weer in het rustige water tussen de pieren te komen, maar ik houd haar tegen, ze klautert tegen me op, zoent me alsmaar gillerig in m'n broek te grijpen - ik wil haar van me af houden, in 't water ben ik heilig dan moet ze met rust laten, omdat ik dan alleen maar met m'n kop besta, 'n drijvende noot, ze moet van me afblijven, zeker als ze er zo afzichtelijk uitziet met die

platgedrukte slangen op haar kop en die rooie wateroogjes,
we zwemmen middenin, ik drijf op m'n rug, 'n stuk wrakhout, en probeer haar weg te denken,
tussen twee boten in, aan elke kant van ons zo'n puffende schuit als 'n escorte, zou niemand ons van de kant kunnen zien en lachend, vooral lachend en spetterend zou ik op haar toe kunnen zwemmen, om te spelen, m'n hand op haar natte kruin en haar bij 'n nieuwe golf soppen, alsof ik 'n bal onder water houd,
zodat haar geluid en haar handtastelijkheden ophouden en ik rustig verder kan afdrijven,
alsof ze het geroken heeft, is het haar nog net gelukt om met veel inspanning vlak voor 'n sleepboot uit mijn vaarwater te raken, de boot toetert, ik kan me niet van haar ontdoen, ze is in me gekropen.

- maar hoelang zit je nu al hier alleen te hokken?...
- nou niet helemaal moederziel alleen...
hij leest het antwoord op...

> Tot voor kort woonde ik samen met een kat, een mooie angorakat heel zacht als ze zo met haar staart onder m'n neus doorwreef - maar dan zag je daaronder onvermijdelijk die roze en paarse plooien van haar dichtgeknepen gat, goed, we konden het samen best vinden - soms als ik zat te schrijven veegde ze met haar poten de nog natte inkt uit, zo goed begrepen we elkaar alleen snachts dan wilde ze altijd bij me onder de dekens komen en kroop ze spinnend tegen m'n buik aan, daar kon ik niet tegen: iets bij me in bed en die kortegolfstromen door me heen, en dan schopte ik ze eruit - heel de verder nacht zat ze dan als 'n baby op het dak te krijsen ze werd zelfs bang van me, geloof ik ze deed haar behoefte in de dakgoot, die is breed genoeg, dat ging op de duur wel in je neus hangen, zeg, maar omdat ik haar wel mocht toch geloof ik dat ze in me teleurgesteld was vorige week was het, begon ze aan de deur te krabben, ik dacht dat ze eruit wilde en deed hem open, ging zelfs al op de gang staan om haar naar buiten te lokken, maar ze kwam maar niet, toen ik weer op de kamer kwam kon ik nog net zien hoe ze door het open raam de goot instapte en gewoon rechtdoor liep, doodgemoedereerd ze kwam niet op haar pootjes terecht, ik hoorde nog wel 'n gil maar er was natuurlijk niks meer aan te doen, zoon mooie kat ik durfde niet naar beneden te gaan om haar daar weg te halen...

zodoende bleef ze daar nog zoon drie dagen liggen, ik moest er voortdurend naar kijken ik kon het tenslotte boven ruiken, het rook heel zoetig, zoon geur als koekdeeg maar niemand die haar opruimde, iedereen liep er met een boog omheen, tot er tenslotte op 'n middag 'n jongetje aankwam, op één rolschaats - met de voet waarmee hij stepte, trapte hij het hele geval uit elkaar, zo snel was het vergaan, net 'n kapot hoofdkussen, de kop prikte ie aan z'n stok en reed ermee weg....

hij zingt 'n paar regels, het klinkt vals....

...as she was falling
illuminated by the moon
regret her act, and finds appalling
the thought she will be dead so soon...

o gat-en-veda, belet hen die onderweg zijn geboren te worden, Uw schoot heb ik doo... uw schoot heb ik door deze magiese kunsten betoverd, hij is gekanteld en zal geen nageslacht voortbrengen. Gij zijt steriel; ik neem deze steen die uw steriliteit voorstelt....

Onverstoorbaar, nee dat niet, maar wel alsof hij alles voor het zeggen heeft en ik vanzelfsprekend toehoor, leest hij maar verder, alsof het nu eens en voor altijd uitgelezen moet worden, hij begint weer aan 'n ander stuk, blijkbaar 'n brief die hij opgeplakt heeft, hij kan maar niet genoeg krijgen van brieven, daar leeft ie van lijkt het wel...

ik voel het alsof ik over z'n schouder mee moet lezen, in iets wat alleen voor hem bestemd is, zonder dat hij het weet, ik ben z'n rugpand..

Toen ze me schreef, dacht ik dat het toch weer opnieuw zou gaan, 't komt omdat ik haar zo lang niet gezien heb, ik ben haar zoon beetje kwijtgeraakt, uit het oog verloren heet dat, daarom ben ik eigenlijk toch maar gekomen.

Maar nog steeds weet ik niet wat ze van me wil. Ze heeft me in een vlaag van woede al eens, toen ik sliep, willen doodknijpen ik werd opeens wakker, en gillend zat ze bovenop me met haar vingers om m'n nek geklemd, met moeite kon ik haar van me af werken nu zit ze met haar vingertoppen tegen elkaar, kijkt tussen dat dakje door naar mij ze vraagt er niets over, waar ik al die tijd geweest ben, ze zit alleen maar te praten over deze nieuwe kamer en wat ze er allemaal in doen kan, hoe vrij ze is, en hoe ik het vind?

ik merk dat ze moeilijk ademhaalt en daarom om de paar woorden stilhoudt ze laat fotoos zien die ik niet meer kán zien, maar waardoor ze op de stoelleuning bij me kan gaan zitten - ze ruikt naar ontsmettingsmiddelen, misschien werkt ze wel in 'n ziekenhuis - ze zoekt alles van vroeger

van toen en toen, en weet je dat nog, en zag ik er daar niet beeldig uit en wat deden we toen ook weer, en hier heb je die gekke foto ook weer, ja toen lachte je nog....

weer op te halen; ze wrijft ze me letterlijk onder de neus, maar durft me toch nog niet te strelen.... ik zou gaan gillen, denk ik, ze heeft me beet genomen....

m'n moeder schrijft me:
BESTE THEO

Je brief ontvangen. Ik hoorde daags nadat je weg was, van die treinramp, ik verschrok er echt van. Ja je bent ook nergens meer veilig, daar zullen we maar niet verder over nadenken. En zoals je schrijft is dat ook niet veel goeds. Er moet eerst eens iets bizonders gebeuren, anders geloven de jongelui het wel. We hoeven niet kinderachtig te zijn maar ook niet roekeloos, daar kun je heel je leven spijt van krijgen; je hebt toch al aardig geprofiteerd die dag verschrikkelijk, en dan eerst krammen...

het moet ingestudeerd zijn, dat gebaar, 'n regie aanwijzing bij de tekst: op het hoofd krabben en met de nagel het litteken volgen, het gezicht krijgt 'n pijnlijke uitdrukking...

... en dan weer naaien zonder verdoofd te kunnen worden, toe maar, dat kan er nog wel bij ook, je had net zo goed ineens dood kunnen vallen, maar onkruid vergaat niet wij zijn blij dat de oorzaak opgezocht zal worden. Ik hoop dat je ons op de hoogte houdt van het gebeurde onderzoek, als je uitslag krijgt, ik zal een kaarsje

bij oom Leo geweest, op ziekenbezoek, vrijdag kwam de dokter terug. Onze poes zat net met haar... op de brief, nu ligt ze in mijn hals, onafscheidelijk. Lia en Eddy kunnen een begin maken met de grond kopen en bouwvergunning aanvragen, dus die ook weer blij, Vera moet volgende week op type-examen en Peter had

zijn grote teen goed blauw onder de nagels, het is hier mooi rustig weer, ik heb je sandalen weer terug en nu succes met je gezondheid verder geen nieuws, je schrijft wel even, al is het maar een paar regels als je geen tijd mocht hebben, ik heb zelf maar geschreven want Pa is schrijfvijand N° 1

met een dikke zwarte viltpen streept hij alle zinnen achter zich door, die zijn lezen als een schaduw op de voet volgen, - heeft hij zich met lezen vergist dan kan hij het niet meer verbeteren, omdat het al weg is foetsie de techniek van de verschroeide aarde ik weet niet of hij dit zo al niet zelf gezegd heeft of dat ik het nu vind,,

hij heeft zelfs al 'n zwarte veeg op z'n gezicht zitten, net 'n zwart litteken.....

Hij gaat steeds met meer overdreven nadruk lezen, om duidelijk te maken dat het allemaal over hem gaat, dat hij moet luisteren....

In de dodengang kopieert het leven niet alleen de kunst; er wordt een groteske kunstvorm geboren, waarvan het leven de slaaf en de dood de heerser is heb ik met m'n nagels in de muur gekrast, het koste me al m'n na mijn verblijf in dit dodenhuis anders verlopen dan bij de meeste veroordeelden zoon lange tijd doorgebracht als ik. gedurende vijf jaar en tien maanden heb ik leven zou blijven hing uitsluitend af van mijn manoeuvres, van de rekesten die ik indiende. zich niet laat negeren, heb ik toch geleerd die op 'n afstand te houden gekost. Als een van de mannen hier snachts om twaalf uur wil fluiten of om drie uur in de ochtend op zijn tafel gaat bonzen dan gun ik hem die pret. Als een andere vent meent, dat hij iedereen moet uitdagen, om te bewijzen wat een superheld hij is, dan vind ik het best. eerst door middel van mijn vuisten, nu doe ik het door woorden en een vertrouwen dat nieuwe kracht schoon genoeg van alle gewelddadigheid het recht heb trots op mezelf te zijn....

En vooral: Hemelsblij zijn! Ik moet nog eens schrijven, hoe het gaat en of het helpt. Wat ben ik blij dat ik gegaan ben! Nee maar, die man had gewoon 'n studie van

m'n brief gemaakt, streepjes erbij gezet en mijn onlogika eruitgehaald. Hij ving me in mijn eigen woorden. Moest plotseling weg.

Alle laatste dingen dragen kosmiese getallen op de voorhoofdsband, als zij verschijnen in het gewaad van het woord de zin van een heilig boek - een boek dat een wetende schreef - u reeds het laatste, diepste en ongehoordste daarvan zou onthullen zij dwalen zeer.

Op dezelfde toon als hij voorleest, zegt hij verder:

- och het zijn allemaal maar flarden en en zo ben ik zelf ook om de zoveel tijd verander ik de volgorde, als ik er bijna weer aan gewend ben, dan hutsel ik alles weer door elkaar en ik zet ook alles in de kamer weer op 'n andere plaats - daar ben ik zoon dag zoet mee, en ik verwissel ook van raam, dan is het net 'n nieuwe kamer, kan ik weer beginnen.

Natuurlijk kijk ik naar het raam, er is niets veranderd, en terwijl ik nog op z'n woorden zit te bijten, ze zachtjes herhaal, zonder ze te willen begrijpen vervolgt hij:

en toen zij hem
vonden, leek hij door zijn ouderdom en de droogte waarin zijn lichaam bewaard was gebleven van hetzelfde soort perkament als de beschreven rollen die hij in de hand hield.....
Ik heb gemerkt dat je bijna niets nodig hebt - evengoed als ik vroeger dagelijks bergen voedsel naar binnen kon werken en verzot was op drank en lekkere hapjes, evengoed heb ik nu genoeg aan wat beschuit,
'n paar boterhammen met suiker
en een halve fles melk of
desnoods klaar water, als ze het vergeten hebben voor mij klaar te zetten. Ook is het zo met andere dingen: ik doe maanden met dezelfde broek en dezelfde trui. Best mogelijk dat ze erg stinken, maar IK vind het geen onaangename lucht. M'n pakken, overhemden en zo heb ik daarom maar in de kamer hiernaast gehangen, voor de motten. Ze hangen me toch maar in de weg. M'n dagindeling is heel eenvoudig:
- van snachts vier uur slaap ik tot smiddags, wanneer het licht m'n ogen openbreekt,
- dan lig ik tot ongeveer drie uur met gesloten ogen naar

de fragmenten achter m'n oogvellen te kijken
- haal m'n eten van beneden, leg 'n briefje klaar voor de volgende zending

- kijk uit het raam naar de kinderen die van school komen en naar de postbode die om die tijd langs komt
- schroei de haartjes van m'n benen met 'n lucifer en knap wat andere huishoudelijke klusjes op eet dan wat en kijk ondertussen hoe het donker wordt
- om zeven uur begin ik aan m'n fragmenten te lezen of er nieuwe bij te zetten of ze in een andere volgorde te brengen of schrap er overbodige woorden uit, waar ik dagelijks werk aan heb
- oefen m'n taalgebruik op de band, omstreeks elf uur, terwijl ik op de grond lig en weer wat pluisjes uit het matje trek voor m'n bed, wat net 'n dooie hond is, en dan is het weer voor 'n keer welletjes en kan alles weer van voren af aan beginnen.

Alles volgt op elkaar alsof er een programma afgewerkt wordt, punt voor punt (omdat hij vantevoren alles overdacht heeft, en daarom gaat het ook zo verstard)

De grote teen die voor uit z'n sandaal piept, heeft 'n dikke kalkachtige nagel, het lijkt dat er uit de schoenen de hoornen kop van 'n eeuwenoude schildpad steekt, die af en toe jaknikt als hij bij het lezen hapert.

Hij staat op, steekt z'n linkerhand op met de handpalm naar voren, André kan zijn blik niet meer van hem afhouden - er is iets in beweging gezet. Z'n kamerjas valt open, hij heeft er iets wits onder aan. Gaat naar 'n hoek, staat er met z'n rug naar toe, en alsof hij zich bij voorbaat voor alles wil verontschuldigen - dat hij er niets aan doen kan, maar dat het zo nu eenmaal moet zo trekt hij ook nu zijn gezicht als hij achter zich de toets van de bandrekorder indrukt: hij beweegt er z'n mond bij, maar kan het ook nu niet bijhouden,, om mij duidelijk te maken wat het is, zegt hij:

‘dit waren m'n spraakoefeningen, logopedie met 'n stemband..’

dagen achtereen kan ik zonder naar buiten te kijken, maar dan opeens word ik naar het raam getrokken alsof er niets anders bestaat, en zit ik een dag en een nacht, meesten tijds op m'n knieën, voor 't raam.

Ik moet wat doen, vind 'n tramkaartje in m'n zak, rol 't op,

kauw het fijn, zodat het tussen m'n vingers verpulvert, trek rolletjes stof uit m'n achterzak, haal met m'n tanden de rouwrandjes van m'n nagels schoon.
Tot voor 'n maand terug was mijn uitzicht steeds hetzelfde -

het huizenblok tegenover mij, met mensen die ook van de vroege ochtend tot de late avond voor hun raam.... of achter hun raam zitten boven: KOLONIALE WAREN & GRUTTERSWAREN-GRANEN & VEEVOEDER, ze zijn er niet weg te slaan en het minste of geringste schijnen ze te zien, ze horen nu eenmaal tussen die gordijnen, evengoed als de kaktussen, en daar verandert niets aan. Ik probeer me wel zo veel mogelijk voor hen verborgen te houden, want er ontgaat hen niets, en als ze me eenmaal in de gaten krijgen,,

Ik ben voor het raam gaan staan, en door 'n spleet tussen de gordijnen volg ik hem op de voet, en ik zie alles net eender zoals hij erover praat, alsof ik het zelf ook al ontelbare keren gezien heb - ik sta in zijn schoenen, ik kijk naar de overkant of ze me zien...

't is maar goed dat ik dit van papier lees, ik zou er anders geen zinnig woord uit kunnen brengen, geloof ik, en zo is 't net 'n voorbereide preek
nu beminde broeders en zusters in.. in , nee, we gaan verder.
Ook de toren erachter blijft hetzelfde, al vier jaar lang zijn ze bezig met de restauratie, maar van buitenaf is daar niets van te zien: de gouden ballen bovenin blijven schitteren, als er tenminste zon is; de draken op de hoeken sperren dag en nacht kwaadaardig hun bekken, alsof de toren voortdurend met verschillende koppen naar lucht hapt; en er zijn wel altijd 'n paar piepkleine figuurtjes die van bovenaf op de stad op de rivier
op dit huis en in mijn kamer willen kijken, daarom zal ik overdag ook nooit het dak opgaan... en is er een spuit licht op gezet, dat alles kennen we onderhand, toch moet ik er steeds weer opnieuw naar kijken, zogauw ben ik vergeten hoe alles er precies uitzag - alleen de deun van het carillon wijzigt door het jaar wel eens
't lijkt wel of ik reklame voor het vreemdelingenverkeer sta te maken
in de winter speelt het een maandlang elke paar uur: stille nacht-heilige nacht - de herders lagen bij nachte, of, er is een roos ontsprongen

en op koninginnedag of bevrijdingsdag het Wilhelmus, dat zing ik dan altijd hardop mee, ook al ken ik er de woorden niet van. Ik zou best in de klokketoren willen wonen, ik zou denken dat ik 'n reus was en ik zou broodkruimels naar beneden strooien met scherpe kiezelstenen of stukjes lood ertussendoor - wat ik me ook wel 'ns heb afgevraagd of het niet mogelijk zou zijn om van bovenaf zoon drakenbek naar beneden te duiken, zo schuin dat ik over alle huizen heen precies in de Waal terecht zou komen ik heb het al proberen uit te rekenen, maar ik weet niet hoe snel je eigenlijk valt en het helpt niets om dat met een stopwatch proberen op te meten als ik van de trap zou springen ja, daar heb ik ook al eens aan gedacht, de trap beneden, om daar zo naar onderen te springen dat ik er alleen maar 'n gebroken been van zou overhouden, en wat er dan allemaal zou gaan gebeuren er zou 'n heel apparaat in het geweer komen, mensen om me heen, tranen en maar goed, ik ga weer over tot de volgorde van de dag: de klokketoren, ja, ook de klokslagen zijn natuurlijk 730 keer in 't jaar hetzelfde, meer nog 1460, want op het halve uur slaat het evenveel keren als op 't hele uur, zodat er altijd een half uur speling mogelijk is. En verder, elke maandag de luizenmarkt. In het weekeind, vooral op zondag en het meest in de lente en de zomer, al die wandelende mensen - ik zie ze op het eind van de straat aankomen en er kan van alles gebeuren in de tussentijd tot ze beneden mij zijn, en het lijkt wel dat ze tussen mijn benen door verdwijnen.. oude mensen zijn 't meest interessant, die doen er het langst over maar ze verdwijnen in me, als ze me eenmaal onder ogen gekomen zijn kan ik ze nooit meer wegdenken. M'n wereld is wel klein, maar er gebeurt zoveel, dat ik het zelf niet eens kan bijhouden. Ik zou ook liever niet naar buiten kijken, 't liefst zag ik helemaal niets, stikdonker, maar alsof het een toverlantaarn is en alle plaatjes genummerd, ik weet precies wat er na elkaar komt, daarom moet ik alles om de zoveel tijd wel door elkaar schudden. Maar.

Maar plotseling zijn ze begonnen met Dirk Katje af te breken - die drogisterij daar op de punt van de strook zand voor het huis, 't was nog de enige originele drogisterij 'n groot huis dat alleen stond. Binnen de kort-

> ste keren hebben ze het met de grond gelijk gemaakt, er is letterlijk niets meer van te zien, nou moet ik voortdurend naar die winkelstraat kijken daar, en druk dat 't er altijd is....

Ik volg zijn beschrijving, maar Dirk Katje staat er nog - het is nog niet afgebroken, maar het zal binnenkort wel gebeuren, dat weet ik, en dan zal ik zeker weten dat het hier afgelopen is, dan heb ik hier immers niets meer te doen,, wat moet ik beginnen zonder dit uitzicht, nu kan ik me nog verbergen, maar dan zullen ze me op komen zoeken, desnoods rammen ze er de muren voor kapot - maar ze zullen me zeker weten te vinden...

> Ik had 't nooit echt geloofd, toen ze het vertelden dat 't zo met heel deze buurt zou gaan gebeuren, maar nu heb ik het met eigen ogen gezien. Het is dus toch waar. Zij ik noem ze m'n hospita, had 't er altijd over... ze is hier geboren, en eigenlijk met het huis opgegroeid, ze is er heel de dag mee bezig, en omdat ik toch eigenlijk ook wel 'n beetje bij het huis hoor, laat ze me met rust.....

André is bij de knipselmuur gaan staan. Ze staan nu allebei, ieder aan 'n andere kant van de kamer, en leest, leest ook hardop, krijgt 'n goedkeurende knik van Theodoor, die ondertussen

> En er was altijd een plek, die men niet mocht aanraken of betreden. Die plek was aan de goden, speciaal de kwade, gewijd in ruil voor een niet uitgesproken overeenkomst, dat ze niet in gebieden zouden komen waar ze de mensen ongeluk zouden kunnen brengen daar heb je hetzelfde. Onbebouwde stukken land liet men braak liggen; men noemde ze ‘the guid man's croft’ dwz. het stukje van de goede man in navolging van een keltiese gewoonte om hen, die men vreesde, zo te noemen

kaarsstompen aan gaat steken, die hij op alle mogelijke uitstekende punten met hun eigen gesmolten vet vastplakt; de wind en hun adem doen ze als razende flakkeren... één nog gave, gotiese kaars komt op het buro te staan - de inkt is ondertussen opgedroogd en ligt als een dode inktvis over de vellen heen en houdt ze bijeen - de lange lont geeft 'n hoge vlam, het gezicht erboven wordt er nog bleker door, in de nek is 'n rode bruine vlek, die beweegt als het vel geplooid wordt Hij laat de kamerjas, die hij tot nu toe als 'n bibberende zieke om zich heen getrokken hield, vallen

hij heeft 'n witte jurk aan, 'n nachthemd, nee het komt hem tot net boven de knieën met 'n brede kanten strook tot het middel, 'n superplie door de opengewerkte leliemotieven steekt zwart schaamhaar, hij heeft er niets onderaan doet het elektries licht uit, maakt verder alles in gereedheid, dat wil zeggen legt papieren klaar, doet de stoelen aan de kant, hangt de dekens voor het raam

en André doet mee:

reciteert -

> Hypochondrie, manie, overdreven verveling, onverschilligheid, en andere gemoedsbewegingen. Geestesgesteldheden, die in 't algemeen abnormaal zijn en voortkomen uit buitensporige gevoelens van verdriet, vreugde, liefde, jaloezie, verlies van fortuin etc kunnen alle aanmerkelijk verlicht worden door gemoedelijke overreding, filosofiese argumentatie, uitlokken van beloften, het richten van de geest op andere onderwerpen, ontzagwekkend verbod enz. wanneer ze in die toestand met verstand worden toegepast.

De band draait muziek af, op 'n verkeerde snelheid; gemurmel van mannen, borststemmen 'n oktaaf te laag, aanzwellende motoren, die maar niet naderbij willen komen....

- interviewer: waarom doet u dit toch?....

- beklaagde: waarom gaat u naar de wc, en veegt u daarna uw gat af, met papier?.....

Op z'n blote armen zitten tussen rossig haar vaalgrijze en gele bobbeltjes, 'n soort kaas, waar hij telkens overheen wrijft en krabt, gedachtenloos, dan vallen er vellen af en kleine stofjes als roos (als André op de trap, en in de kamer langs de muur schuurt bladderen er schilfers af, kalkdeeltjes, die aan de achterkant er geelachtig uitzien en ruw als stukjes schuurpapier)

(daarvoor heeft hij hem laten komen:)

In alle rust zitten ze tegenover elkaar, ze hoeven niet meer angstvallig op elkaar te letten, Theodoor heeft 'n dik boek op z'n knieën genomen - aan de voorkant van elke knie zit een paars litteken, zoals hij ook 'n litteken heeft op z'n hoofd,

als hij vooroverbuigt vallen daar de haren opzij en komt er een witte streep bloot precies vanaf de inplanting van z'n haren tot halfweg de kruin - het ziet er veel gebruikt uit, hij begint voorin bij de letter A -

André is dichterbij geschoven, ziet hoe er achter elk woord 'n letter gezet is en een nummer, die verwijzen... want hij slaat het boek daarna achterin open naar 'n woord dat er omgekeerd mee korrespondeert, zo draait hij hun betekenissen om. 'T moet precies uitgerekend zijn, hij slaat er nu telkens 'n groot aantal over, neemt per bladzijde ongeveer één steekproef:

A	- gisting, optredend bij ziekteprocessen....
aaipoes	- zwijnerij, grove morsigheid vuile taal....
aal	- veelal zwijgend zelden sprekend stil
aalmoes	- neen, zwakke citer, zwijg hoe zij daar biddend lag neen, zwijg, hoe Margaretha's oog door engelentranen zag - aalsgeweer - bevalligheid van beweging....
aambei	- klier in de borstholte, die bij de mens niet tot ontwikkeling komt die van kalveren wordt als lekkernij gegeten.....
aanbeeld	- vochtig van zweet
aanbellen	- iemand, die steeds zwerft, die geen vaste woonplaats heeft....
aanbiddelijk	- zich tot een zweer zetten...
aanblikken	- fletse ogen die eruit zien of zij in vocht of tranen zwemmen -
aanbraak	- stof die iets anders tot zwellen brengt...
aanbrieven	- inrichting aan een orgel waardoor men het geluid naar willekeur kan doen aanzwellen en afnemen...
aandikken	- gevlochten snoer of een reep leer van onderen spits toelopend en van boven aan een stok of steel bevestigd, om rijdieren op te drijven...
aaneenstrikken	- zich alles zwart voorstellen door een zwarte bril kijken
aangeklaagd	- in gezegende omstandigheden, in blijde verwachting zijn....

aangezicht	- sponsachtige uitwas aan bomen, ook aan de voorpoten van paarden...

(ik meen iemand op de gang te horen, die bij de deur staat te luisteren)
- Nou ja en zo gaat dat door 't klopt allemaal, niet? (hij bladert verder)
ik heb ook nog 'n paar andere woorden ontdekt, die had ik voor de veiligheid maar opgezocht

andré	- insekten die zich in de wanden van woningen ophouden
broers	- begrafenisplechtigheid, lijkmis, lijkdienst doodmalen ontaarden vaak in slemppartijen....
of misschien:	- offensieve handeling van de verdediger buiten het front van zijn stelling tegen de aanvaller.... beweging bestaande in: de rechtervoet dicht langs de grond vooruitbrengen het linkerbeen strekken en de rechterarm uitstrekken om de tegenpartij een stoot toe te brengen plotselinge en agressieve uitbarsting in woorden

André voelt hoe het bloed uit z'n gezicht wegtrekt en dan weer in 'n golf terugkomt - als hij zich dat laat gezeggen gaat hij er voorgoed onderdoor, weet hij, daarom moet hij iets doen, geeft niet wat, nu weggaan anders gaat het helemaal niet meer,
het is al te laat als hij opstaat en naar de deur wil lopen, de deurklink in zijn handen heeft en toch nog even wacht, en daarmee Theodoor kans geeft om snel naar hem toe te komen. Het was alleen maar 'n gebaar, in werkelijkheid kan hij al niet meer weg, en het kost de ander niet veel moeite hem bij de arm te pakken en als 'n blinde naar z'n stoel te leiden, nog even komt in hem op, de ander van zich af te slaan, hem de keel dicht te knijpen om die gehate stem het zwijgen op te leggen, ineens en voorgoed, hem misdienaar af te maken,,
uitgeput gaat hij zitten, en Theodoor gaat gewoon door, alsof er helemaal geen storing geweest is - z'n stem klinkt bijna triomfantelijk:

en nu Nieuwenhuizen -
Nieuwenhuizen?
Ja, zo heet ik toch, dat wist je toch

O ja
nou Nieuwenhuizen - tussenspel, het gedeelte tussen opening en eindspel.....

(we staan met zessen voor het bord, ieder moet ergens 'n zin opschrijven... trappen elkaar op de tenen, lachen - hij staat helemaal rechts, hij *is* links, en ik sta helemaal links, tussen ons vier andere waardoor we aaneengeschakeld worden,,
ik moet uit het latijn naar het nederlands vertalen, zin 9:

ALS JE DE NAAM VERANDERT, ZAL (nee praesens) WORDT HET VERHAAL OVER U VERTELD, MAAR GROOT IS DE TROOST BIJ WEDERKERIG LEED.

ik kan nog zien wat hij schrijft, in het latijn, z'n zinnen gaan op het einde telkens omlaag....

GLADIATOR SAUCIUS EJURAT PUGNAM, SED POSTEA IMMEMOR ANTIQUI VULNERIS ARMA CAPIT)

We lezen nu allebei, hardop.....
A: Totale gevoelloosheid wordt verkregen door gelijke bewerking als voor de algemene katalepsie aangegeven,..
Th: eigenhandig geschreven sollicitaties, met opgave van personalia..
A: met dit verschil dat ge het sujet nog sterker chargeert en warme aanblazingen doet op de zenuwcentra...
Th: opleiding, praktijkervaring en tegenwoordige werkkring...
A: van het hoofd tot de voeten...
Th: vergezeld van een recente pasfoto te richten aan...
A: Ge kunt nu naalden door de huid steken, het wordt niet gevoeld. Geeft het sujet de polen van een sterke elektriese batterij in handen en...
Th: uitsluitend schriftelijke sollicitaties...
A: en de schok zal hem ongedeerd laten. Maak die schok zó sterk, dat niet één persoon in normale toestand ze kan trotseren, hij zal echter geen bewijs van gevoeligheid tonen wendde soms
Th: Degenen, die menen... degenen die menen aan deze eisen te kunnen voldoen en ambities hebben voor deze funktie...
A: in bijzijn van geneeskundigen, de hevigste schokken aan, die tedere vrouwen en meisjes, door hem bewerkt, trotseerden in de magnetiese slaap, evenzo wanneer hij hen met scherpe naalden prikte...

Th: worden verzocht, eigenhandig geschreven sollicitaties,
A: met een glimlach op de lippen...
Th: uitvoerige schriftelijke sollicitaties worden gaarne ingewacht...
A: daartoe had hij eerst zeer sterk hun longen, hart en epigastrum gechargeerd...
Th: eigenhandig (niet met ballpoint) geschreven sollicitaties worden gaarne ingewacht aan bovenstaand adres...
A: de normale wringen zich in allerlei bochten, de gevoelloze blijven als beelden...
Th: u kunt schrijven naar de centrale personeelsafdeling...
A: veronderstel dat ge iemand wilt doen lachen...
Th: gegadigde met protestant-christelijke beginselen...
A: wek dan in u zelf inwendig zoveel mogelijk op, zie uw sujet aan en zeg bijvoorbeeld:
Th: kunnen hun sollicitaties richten...
A: als ik op de grond stamp of mijn hand uitstrek enz enz zult gij lachen...
Th: daar het werk voorts hoge eisen stelt ten aanzien van kontaktkapaciteiten, kritiese instelling etc...
A: lach daarbij zelf en ge zult slagen...
Th: zullen gegadigden voor een psychologies onderzoek worden uitgenodigd...
A: na soortgelijke proeven zegt ge eenvoudig...
Th: met beschrijving van opleiding en levensloop, onder vermelding van.
A: Nu, 't is uit, alles in orde.... waarbij ge een dwarspas maakt of hem op de schouder klopt.....

> in de hele omgeving verzamelden de mensen voor eigen gebruik of voor de verkoop verschillende planten: kamille, valeriaan tijm, lindenbloesem, vingerhoedskruid, berkebladeren, papaverbollen, angelica, alsem, wolfsmelk en andere planten... maar het kruid, dat hij zocht, hadden ze niet voor hem....
> er was geen kruid voor hem gewassen...

Theodoor heeft 'n boek gepakt en breekt de rug open, scheurt de bladzijdes er een voor een uit, waar hij proppen van maakt, ze in water of kouwe soep doopt en tegen de spiegel aan mikt, luidruchtig slikken. Zet de stoelen op elkaar, zingt als 'n schilder aan het werk. Z'n wijde mouwen wapperen om z'n schouders. Hij heeft kippenvel. Z'n mond gaat op

en neer als 'n vissebek.,,

André leest, leest om z'n schade in te halen:

Zodra hij begon te zingen vonden zelfs de beste zangers dat zij slechts valse tonen konden voortbrengen..... lalalalalal en ze konden nog alleen maar van papier spelen, onbeholpen zodra ze de vreemdsoortige tekens moesten vertolken, die hij achteloos had neergeschreven -

moet je dit zien, André, van de regen in de drup (en hij giet 'n pot rooie ekoline over de struiptrekkende pias)

zelfs hun handen voelden alsof ze in stenen handschoenen zaten. Op hun hoofden lag steen, hun nekken waren in stenen kragen gevangen

steen en been, steen en been, been en teen, tee te tee

de mannen werden in een slede geworpen, getrokken door een vreemd gekleurde kat

- o m'n lieve isabella bete en bella die hen wegvoerde naar de wereld der kwade geesten..... en toen opnieuw voordroeg, wierpen zij zich in de golf van Lapland

- in de wasmand? lapmand?

de wateren die de drank zijn van de dorstende tovenaars... en toen zong hij nogmaals en wierp snippers gedroogde bloemen, slangenkruid en wolfsklauw, over het water: en de mensen werden in de onstuimige draaikolk geworpen, die verslindt - zeg André, kom 'ns helpen, alles moet eraan - het is uit, uit...

Bladzij voor bladzij wordt eruit gescheurd, dikke inktstrepen over het drukwerk, van schoolschriften worden slingers gemaakt en die aan het plafond gehangen

de wandversieringen worden als pleisters afgetrokken, het behang eronder is lichter de bandrekorder is weer aangezet, dezelfde tekst maar nu achterstevoren een koeterwaals van veranderde toonhoogten wat toch bekend voorkomt gizeb eem gad dioerg..... nerobeg rieh atipsoh niezeg nego ijz truub kijleg dnorg niez koorts suih raam raalke dremmuneg stien gad.....

Andreas, dit wordt het laatste wat we te horen krijgen... dit was het laatste wat ik had, en hij houdt 'n stuk papier omhoog, waar 'n dikke streep onder gezet is -....

Een zilverkleurig insekt - de zilvervis - wordt gevan-

gen: men dwingt het een stuk papier op te eten, waarop de letters:
ONSTERFELIJK BEZIELD zijn geschreven. Deze formule moet het lichaam van het dier een veelkleurige tint geven. Iedereen die de aldus voorbereide vis eet, zal voor altijd tegen de dood beschermd zijn. Maar het kan maanden duren voor een exemplaar wordt gevangen, waarvan dus het lichaam juist zal reageren en verschillende kleuren zal vertonen.....

Ze blijft lang weg, ze is 'even' naar beneden gegaan. In elk geval geeft ze me de tijd even rond te neuzen (want daarvoor kwam ik) 'T is niet moeilijk ze te vinden: ze heeft al mijn brieven netjes bij elkaar gepakt met 'n elastiekje, ze liggen zo voor het grijpen in de bovenste burola (zij heeft ze klaar gelegd). Ik heb ze bij me gestoken.

André gaat de gang op, hij wil weg, anders laat ze hem nooit meer gaan. Maar eerst gaat hij toch nog naar rechts, om te zien wat er met de andere kamers is. Ze staan inderdaad nog leeg, aan de linkse kant de eerstvolgende kamer rechts is al gemeubileerd.... Hij gaat de achterste deur in: er moet iemand pas weggegaan zijn, er liggen nog wat kleren, de spiralen van het bed liggen bloot, alles is er afgehaald.

Middenin de kamer hangt 'n grote klok - er is met krijt opgeschreven

ISABELLA

Als hij onder in kijkt ziet hij dat de klepel met lappen is omwikkeld als 'n boksersvuist - 't lijkt een plotselinge windstoot als de klepel tegen de buik aan bonkt,,

Op verschillende plaatsen komen er lappen krent tevoorschijn waar het behang is afgescheurd - heel de kamer ziet er vervallen uit - onder het behang moet 'n hele laag zitten

CHIC
KLOK REGELT MEN-
SENLEVEN

DOODT BABY

DOODT BABY
net als de bijen en de oesters
leven mensen volgens een inwen-
dig uurwerk
EINDE SEIZOEN
VROUW IN GESTICHT WIL ER UIT
prolongaties & reprises

Het is alles vergeeld, zoals op de wc. ook hier moet Theodoor met z'n viltpen bezig geweest zijn.

Ze komt de trap op, hij hoort precies hoe ze haar kamer binnengaat niemand ziet, weer de gang opkomt, tikken op de planken vloer, naar de trap rent, weer terug de gang op, naar hier toe..... hem hoort, de knock-outslag van de

klepel... binnenkomt, verschrikt, boos: wat doe je hier ik dacht dat je weggegaan was ik wou ook weg waarom omdat omdat ik weg wilde.....
ze staat stil, weet niet wat te doen wat te zeggen (hij hoort alleen nog maar de zwakke en trage slag van z'n bloed, 'n leegte in z'n achterhoofd, als pluisjes is er alles uitgelopen, hij voelt niets meer)
ze komt op hem toe, wil z'n arm pakken, hij trekt terug, stoot tegen de klok..... zij: ga weg.... ga weg hier... ik kan je niet meer zien.... je hebt alles bedorven hier.... weer... ze schreeuwt niet, maar perst de woorden eruit door haar neusgaten heen, slikt ze half in springt op hem af, krabt hem, slaat hem, probeert met haar nagels bij z'n ogen te komen, nog erger hijgt ze André scheurt haar bloes open, trekt 'm eraf als 'n plasticzak, ziet dat de borsten echt zijn, ze heeft er niets onder aan, hij spuwt er op 'n groene klodder glijdt over haar borstbeen tussen de kwakkende borsten door zij, nu pas goed furieus zet haar tanden in zijn pols hij scheurt haar de kleren verder af de rok zat nauwelijks vast en duwt haar tegen de muur, met haar hoofd tegen BLEEK STOKSLAGEN WAARD... *drukt z'n knie tegen het bot in haar zwetende en prikkende buik op, schuurt haar hoofd als een kwast over de muur..... haalt met een hand de brieven uit z'n zak, stopt er één tot 'n prop in haar mond, en terwijl ze het aan speekselslierten eruit probeert te halen, scheurt hij de andere aan snippers, ze moet hoesten, met haar hoofd bonkend op haar borst hij ziet het litteken in haar nek, dat vuurrood geworden is alsof hij er haar gebeten heeft, 'n mond die niets uit kan brengen donder op, donder op..... hij kan haar niet van zich afhouden, weet haar toch nog op de grond te krijgen en draait haar in 'n tafelkleed, ze bromt nog als 'n gevangen hommel, binnensmonds klinkt het in de namaak-smirna... hij slaat er met de vuist op, de vuist van Isabella, doffe tonen..*

Alle papier moet eraan geloven
tussen het kraken en scheuren door horen ze geknaag in de brede balk tegen het plafond, eentonig wordt het hout opgevreten.... Theodoor had z'n stok al klaar staan, 'n bezemsteel, en als hij er tegen aan bonkt valt het geluid stil, houdt hij op met stoten dan begint het weer, nog eens bonst hij, maar als het beest weer invalt geeft hij het op, en laat het gelijk met ons op knagen..... er blijft geen letter van heel,,
of ze vouwen er bootjes van die ze boven de sluierstaartvis la-

ten drijven,
of ze maken er vliegtuigjes van die ze het raam uit sturen, de hele vloer ligt bezaaid met 'n sneeuwlaag snippers, - de kachel is uitgegaan, rookt nog wat - proppen, gescheurde banden, titelbladen, omslagen, kalkeerpapier.....
pas op voor de kaarsen... andré..... we zitten in 'n hooggaatie... er is hier niks meer onder ons..... ploeoeoeoe..... onder ons.....
In 'n hoek vindt André 'n koekjestrommel, tot de rand toe vol groenige schimmel onderin liggen nog twee sneden brood, hij stopt er repen uit de telefoongids in en de lachebek van de harlekijn,,
Theodoor heeft de sluierstaartvis uit de kom gehaald en komt met het spartelende kwakje goud op z'n handpalm naar hem toe, hevelt haar over in zijn hand ze zien dat hun handen op elkaar lijken van binnen, paars gekreukeld - de ogen zijn er bovenop komen liggen als kwikdruppels - hij legt de vis midden in het woordenboek, dat nog heel gebleven is, en gaat erop zitten... het komt er aan de zijkanten slijmerig uit, jam tussen 'n boterham 'n stoelpoot wordt afgebroken, de gordijnen voor het raam weggehaald kopjes en borden stukgetrapt beginnen ze aan de muren, met hun vingers het behang zit over 'n dunne broze laag kalk geplakt, die er in grote brokken af valt daarachter zit al het riet, met bussels wordt het er uit getrokken uit de zwarte gaten komt 'n kouwe damp de deur gaat open, en daar staat zij,
ze heeft papillotjes in het haar, en heeft 'n badjas om ze houden beiden stil
- in godsnaam, Theo, wat gebeurt hier wat zijn jullie aan 't doen en wie is dat, zeg mijn hemel....
Theodoor gaat naar haar toe, pakt haar bij de schouder -
- Moeder, ga nou alsjeblieft weer naar beneden.... wat hier gebeurt gaat u niks aan
- gaat me niks aan gaat me niks aan moet je dat zien heel 't huis wordt verruïneerd.....
Ze huilt. André probeert zich achter Theodoor te verschuilen, de deur staat nog open, (hij ziet bij Theodoor) de eeltkussentjes op z'n ellebogen zijn gebarsten on der z'n oksels en op z'n rug zitten grote natte kringels... het hele kleed onder de zwarte vegen en stof..... Theodoor pakt André bij de arm, duwt de moeder opzij
en samen lopen ze de

deur uit, Theodoor stoot met de punt die de losse jurk maakt voor z'n buik waar z'n geslacht verstijfd tegen het linnen opstaat alsof hij er nog 'n kaars verborgen houdt, tegen de deurstijl, vloekt

het kleine trapje op, ze duwen het luik verder open zodat ze er door kunnen, vanonder kijkt hij tegen het blote lijf boven z'n kop in de uitstaande superplie,

als ze boven op het dak staan, duwen ze samen het luik weer terug over het gat,

de moeder is hen achternagekomen, roept alsmaar the o THEO, en met haar hand wil ze het luik tegen houden, houdt zich met een hand aan de rand vast... waar het luik op moet komen,, Theodoor trapt er met z'n voet op, de vingers sperren zich (als een kippepoot) laten los, ze gilt het luik valt dicht, er onder is nog 'n doffe plof te horen.

Het grind knarst onder hun voeten,

Ze kijken omhoog naar de toren, waar de lichtbundels van de schijnwerpers op de gouden ballen gericht zijn,

in de mist

zien ze in de verte mannen fietsen, in alle vroegte op weg naar hun werk, want het is bijna dag - schimmen (alsof dit niet meer werkelijk is en alleen echt bestaan heeft wat ze zojuist verscheurd hebben) Er miauwt 'n kat.

Ze staan naast elkaar, maar raken elkaar niet aan. Theodoor ziet asgrauw en z'n kleed waait bol op. In de toren, of is het onder hen in huis, klinkt gedempt 'n verdwaalde klokslag.

De derde man

Het is 'n grote zaal, 'n toneelzaal want aan het eind is een verhoging, en aan weerskanten ervan zijn trapjes; er hangt nu het doek voor, in brede plooien en wijnrood: ergens op ooghoogte is er 'n gaatje, vanuit de zaal te zien omdat er 'n lichtstraal door komt die de zaal inpriemt. Boven het bordje VERBODEN TE ROKEN is een groen licht dat op PAUZE staat.

In de zaal is het halfdonker; wel staan er op verschillende plaatsen kaarsen, die vluchtige en grillige schaduwen op de muren laten fladderen, alsof er tientallen zwaluwen naar 'n uitweg zoeken en in de gordijnen ploffen.

Achter in de zaal staat 'n basketbal-stellage opgesteld, met 'n zwarte rand om het bord. Ook verder is de zaal voor gymnastiek ingericht: dichtgeklapte wandrekken; aluminium klimpalen als rabarberstelen tot 'n bussel in de hoek bijeen, waar het licht in weerspiegelt; de klimtouwen hangen in dikke trossen bovenin opgehaald. Overal verspreid staan stoelen,

De lichtstraal uit het doek is verdwenen, achter het kijkgaatje is een oog geschoven:

eerst is er in de donkere ruimte niets te onderscheiden, maar eenmaal aan het duister gewend, kan het zich als door 'n verrekijker op kleine dingen richten die zo uit het grijs naar voren gehaald worden, (zoals door 'n vuist waar 'n piepklein gaatje tussen de vingers is opengelaten: 'n klein poppetje in de verte komt naar voren, wordt zienderogen groter, blijkt te bewegen)

overal verspreid staan stoelen, niet in rijen achter elkaar, maar langs de wanden of in kringen opgesteld, alsof er bezoekers verwacht worden die kleine groepen zullen vormen, (door het sleutelgat ziet het oog)

dat hij weer uit 'n stoel omhoogkomt. Hij is nu duidelijk zichtbaar bij 'n kaars op 'n tafeltje: hij strikt de ceintuur van z'n witte regenjas weer los,

fluit, begint onderaan 'n toonladder, maar houdt op als het bij de sol vals gaat,,

en gaat weer in 'n andere stoel zitten, nu een tegen de wand, en (blijft zolang zitten, tot deze dans voorbij is en zij weer bij

hem terug zal komen)

leunt achterover; hij zit nu precies in het licht:

onder de zwarte haren lijkt het gezicht nog bleker, alsof het met krijt is ingesmeerd; zijn brilleglazen blikkeren als hij zijn hoofd beweegt; met 'n vinger peutert hij ergens achter in z'n mond, knijpt daarbij z'n ogen en heel z'n gezicht samen, spant dan z'n vingers over de voorkant van z'n gezicht, drukt het nog verder samen, alsof het 'n lekke bal is - er loopt brak speeksel uit over z'n hand, hij wil het aflikken, maar veegt het af aan z'n jas,, schudt de stoel onder zich heen en weer - misschien is die niet stevig genoeg, dat hij naar de overkant gaat en daar 'n lage fauteuil uitzoekt, ergens onder 'n raam links.

Hij verbergt z'n handen achter zich onder het gordijn, strekt z'n benen uit, duwt ongeduldig iets opzij, dat hem hindert in de rug, zakt diep weg in 'n leren club ernaast.

Loopt naar achteren, en wordt half opgelost in het duister, tot er weer meterslange armen aan het plafond verschijnen en hij 'n reuzengrote vleermuis lijkt, die zich, nu het nacht is, uit z'n slaap heeft omgekeerd

bijna alle stoelen heeft hij al gehad, en er langer of korter in proberen te zitten, maar in geen enkele houdt hij het uit: als hij goed en wel zit, wil hij gemakkelijker zitten zodat hij niet meer voelt dat hij zit, maar bij de een is de zitting te hoog, bij de ander te laag, te zacht of te hard, en geen enkele armleuning is voor 'n natuurlijke houding gemaakt, en vooral zijn hoofd: alle leuningen houden bij de nek op, zodat hij z'n hoofd stijf rechtop moet houden en hoe meer hij zich ervan bewust wordt, des te vermoeiender wordt dat, alsof het topzwaar is, 'n zware kei die er elk ogenblik af kan rollen,

zit hij even gemakkelijk en merkt hij dat hij gemakkelijk zit, onvermijdelijk dat hij anders wil gaan zitten, en daar is deze stoel weer niet op gebouwd, alleen 'n modepop zou het erin uithouden: in één houding versteend, de penseur die eeuwig op z'n gemak achterover geleund ligt/zit. Voor 'n tijdje is het nog 't gemakkelijkst om achterstevoren op 'n keukenstoel te zitten, de spijlleuning tussen de gespreide benen, en zo 'n cigaret te roken, maar

knopen tikken tegen het traliehekje voor z'n buik, en de smalle bovenkant van de leuning drukt pijnlijk in z'n ellebogen en de strakgespannen broek schuurt over het schrale kruis,,

en nog is ze niet terug

Hij heeft z'n jas over 'n stoel gehangen, hij kan toch nergens zitten

Hij is achter 'n gordijn gaan staan, zodat er alleen nog maar 'n manshoge bobbel te zien is

(als ze nu binnenkwam zou ze hem nergens vinden, en denken dat hij uit ongeduld al weggegaan is, maar z'n overjas heeft laten liggen)

en hij kijkt door 't raam: aan de buitenkant zit er gaas voor gespannen, zoals ook voor de ramen van de school aan de andere kant van de speelplaats - er zouden anders dagelijks ruiten sneuvelen bij het voetballen.

De plaats is nu leeg. De stenen schitteren onder het maanlicht alsof er duizenden glassplinters gestrooid zijn, misschien dat er ergens alle ruiten vergruizeld zijn, en hier de jongens op blote voeten..... Het is even stil als smiddags, wanneer de lessen aan de gang zijn. Rechts, onder het afdak, ziet hij in het donker de urinoirs, telkens één pisbak tussen twee schotjes, links van de rij de lage voor de kleinen, rechts voor de groten.

De poort is nog steeds op slot, er is niemand gekomen.

Weer vanachter het gordijn vandaan, staat hij (waar overdag de gymleraar staat te schreeuwen, de jongens rondjes laat lopen... als ze moe zijn nog harder, op de maat van de tamboerijn) en schijnt ergens over na te denken. Wil, om tenminste iets in z'n handen te hebben, weer 'n sigaret opsteken, maar dan voelt hij hoe rauw z'n keel al is en proeft de galsmaak, en stopt hem weer terug in het pakje - haalt 'n lucifer uit 'n doosje en terwijl hij naar 'n bepaald punt, ergens op het doek voor in de zaal, staart, peutert hij er gedachtenloos mee in z'n oor, draait de zwavelkop enige keren licht in de holte rond,

wordt afgeleid door het kraken op z'n trommelvlies, loopt naar de deur achterin de hoek rechts en steekt ondertussen de lucifer met de andere kant tussen z'n tanden en begint er op te kauwen,

voordat hij bij de deur is, merkt hij echter (opeens) dat er vlakbij de deur achter de palen van het baskerbord nog een stoel staat, waar iets overheen ligt:

over 'n ijzeren tuinstoel hangt 'n jurk, paars met 'n witte rand. Als hij haar bij de schouders voor z'n lijf omhoog houdt, ziet hij dat ze hem tot de enkels komt en dat het 'n

ouderwets model is (dat past in 'n negentiende-eeuwse salon, bij de tee en met 'n voile tot over de neus) hij ruikt er eens aan, 'n geur van 'n dozijn zulke jurken in 'n kist bewaard.... hij verslikt zich in 'n splintertje nat hout, de rest van de lucifer ligt breed uit elkaar gekauwd op z'n tong,

hij gaat niet op de stoel zitten, en legt de jurk er weer precies zo op als ze eerst lag,

maakt enige danspassen op de vloer, de armen houdt hij daarbij alsof hij iemand dicht tegen zich aan drukt; het gaat echter stroef op deze vloer,

gaat naar 'n wandrek: maakt de haken bij de muur los, trekt de pinnen uit de vloer, en schuift het gevaarte uit - het is net 'n groot droogrek, de zijkanten zijn verdeeld in vierkante ramen. Zo trekt hij alle rekken uit, als 'n houten kooi om zich heen, klimt dan bij het eerste ladderwerk omhoog, zegt: *hup, daar gaan we dan,.....*

apekooi: je moet steeds in beweging blijven en het gaat er om de anderen af te tikken, maar je mag de grond niet raken, er is niemand die hij achterna kan zitten, en om zichzelf..., op z'n eentje werkt hij de hele reeks af; hij zweet wel erg, want het is lang geleden dat hij iets dergelijks gedaan heeft: tussen alle ramen door, met z'n lange lijf in drie gaten tegelijk gekronkeld, zonder er een over te slaan; z'n handen gloeien aan de binnenkant, door al het keren en draaien verhit en hijgend schuift hij de geraamtes weer in elkaar en leunt tegen de muur, om weer op adem te komen want in plaats van lucht zit er 'n zwarte golf in z'n borst vast, die langzaam omhoog trekt hij probeert er toch nog adem langs te krijgen, maar trekt alleen het zwart nog verder omhoog, z'n mond open

vindt hij zich op de grond terug, moet om zich heen kijken om te weten waar hij is.... vindt 'n eindje verder z'n bril terug - z'n voorhoofd voelt klam aan, het zweet drupt hem in de ogen, verglaast alles.... de bloedslag komt langzaamaan weer sneller op gang,,

glimlachend, krabbelt hij overeind vindt niets veranderd. Loopt naar het midden van de raamkant (tegenover de plaats van de gymleraar), waar hij de stofkap van het televisietoestel afhaalt. Drukt 'n toets in. Na wat vaag geruis komt er, als het apparaat warm gelopen is, 'n stem door, 'n vrouwenstem *het stuk speelt in het Rusland van de vorige*

eeuw, ergens in een landhuis, waar uit de bliksemende lijnen en stippels is de bovenkant van de omroepster te voorschijn gekomen: ze houdt de handen gevouwen voor haar borst, bij het begin van 'n nieuwe zin, steekt ze de vingers weer op 'n andere manier in elkaar.... als de mond praat is er een groot gat in het gezicht; 'n hoofd dat in 't midden smaller is; ze heeft het zwarte haar hoog opgestoken, met 'n schitterende speld voorin, alsof er daar nog een oog verscholen is; doordat de ogen zwaar opgemaakt zijn lijken ze nog verder uit elkaar te staan, alsof ze gemaakt zijn om naar twee kanten tegelijk te kunnen kijken, als ze praat vergeet ze te blijven glimlachen, zoals het toch hoort *speelt de tuinman onder de pauze ziet u het ballet: de onbekende uit de Seine, van nu het toneelstuk:* IK WAS ALLEEN IN HET PARADIJS, - - - - - - - - - storingen, bliksemschitsen en geratel achter het glas (hij krabt zich zenuwachtig op de rug, over z'n achterwerk)... de stem: *wij vragen u excuses voor de storingen, die ons verhinderen* geraas overstemt de rest van haar woorden ze wordt niet van het scherm weggehaald, (de kamera rijdt 'n stuk achteruit) ze is nu gaan staan, is bezig 'n jas aan te trekken, 'n astrakanjas, en zegt (tegen hem), op 'n andere toon en gejaagd: *Meindert ik ben er nog niet er is iets tussen gekomen,, maar wacht op mij wil je dat doen, Meindert?*.....

Hij is achteruit gelopen en staat nu in het midden van de zaal, en antwoordt in de richting van het blauwe glas: *nou, 't heeft anders al lang genoeg geduurd ik zou zo zeggen.....* blijkbaar verstaat ze hem niet, en herhaalt nog eens, op een bijna *angstige toon: Meindert, Meindert wacht je nog ik ben er nog niet, ik kan nog niet... maar ik kom, beslist* - ze praat nog verder, heeft ondertussen haar jas aan, maar het beeld verdwijnt, het geluid valt weg, en er zijn nog alleen maar stippen te zien, die nu eens hier dan weer daar oplichten, als op 'n radarscherm, nee

het zijn net sterren, die als kleine insekten door elkaar krioelen, maar waar het om gaat, dat is de lichtstreep die met kleine schokjes van de linker benedenhoek op het scherm naar het midden kruipt,

(in mij) ik kan het precies volgen, als ik tenminste mijn hoofd kan bewegen, om langs het apparaat te kijken, dat boven m'n borstkas gereden is en op enkele centimeters van m'n huid is afgesteld, zodat ik nog net kan ademhalen. Daarachter zijn ze bezig: in lichtblauwe schorten en gummi-handschoe-

nen tot de ellebogen; ook al lig ik hier helemaal bloot op tafel, toch heb ik het bloedheet, ook de assistent, die voortdurend m'n pols moet blijven voelen, zweet. Eerst hebben ze doeken op m'n buik gelegd, van die grijze doeken, net leger-handdoeken, die natgemaakt waren, dat was 'n raar gevoel 't is ook vreemd, dat er achter die kast boven me nog 'n onderdeel is van mij, waar zij mee bezig zijn, het lijkt zo ver weg dat ik zelfs geen erektie krijg, terwijl ik toch al die acht of tien handen die richting uit zie gaan er is 'n snee gemaakt in m'n rechterlies ik voelde 't warme bloed tussen m'n benen door lopen, ik moest lachen, zo kietelde dat het was even, alsof ze bij 'n gekruisigde, want zo lig ik met m'n armen uitgespreid, te laag 'n wonde maakten, die eigenlijk in m'n zij had moeten komen 't gaat ook om het hart: 'n dunne kateterbuis schuift langzaam in mijn aderen omhoog, tot ze in mijn linkerzij zijn ik kan het op het scherm zien: 'n slang die steeds langer wordt, midden tussen al die lichtpuntjes, ik voel hem verder glijden, het ontneemt me al m'n lucht, die melkweg (de zwarte draad komt omhoog, verdikt zich daar, verzadigt zich aan m'n bloed) ik moet omhoog kijken, de handen die al die tijd m'n hoofd hebben vastgehouden, die ik niet meer voelde als 'n koptelefoon, stoppen nu 'n rubber schijf in m'n mond, die me adem terug geeft ik kijk vanonder tegen haar gezicht, omgekeerd.... ze heeft 'n wit gaasje voor haar mond, en 'n kapje op haar blonde haar, ze heeft alleen maar de bovenste helft van 'n gezicht en ik zie alleen haar ogen, die lachen, geloof ik: de donkere wenkbrauwen eronder gaan tenminste omlaag, de ooghoeken vernauwen zich schuin omhoog ze pompt lucht voor mij..... zegt wat, maar ik kan het niet verstaan omdat ze haar handen weer tegen m'n oren gedrukt houdt ik wil wat terug zeggen (hartediefje) maar beweeg alleen m'n lippen over het rubber mondstuk heeft ze me 'n speen gegeven, 'n namaakmond ik lijk wel 'n ruimtevaarder, met m'n koptelefoon en zuurstofmasker, ik hoor niet meer bij de aarde..... maar zij wel, zij hoort bij m'n ogen, oren en mond, die ander hoort bij m'n pols, mijn aarzelende bloedslag, en die gummi-handschoenen horen bij mijn wederhelft achter de kijkkast, bij het opengesneden naakt ze spuiten 'n gloeiend hete vloeistof door de buis ik brand van binnen, ze wijzen naar het scherm waar nu 'n witte kronkel in het midden ligt

rechts zit hij,

ik kan me niet herinneren, dat hij z'n naam genoemd heeft, hij zegt ook geen woord wat me opvalt is dat z'n haar zo blond is, bijna wit, alsof het geblondeerd is ik praat wel verder met haar, maar hij zit er met zijn zwijgen tussen, hij kijkt ons niet eens aan, maar ik weet dat hem geen woord ontgaat van alles wat wij zeggen, (zelfs van wat we zouden willen zeggen) en zij denkt weer dat ik niet naar haar luister, ze voelt zich daarom beledigd, zit met haar lege glas te draaien, beduimelt het, laat het beslaan door haar adem.... en ik roer met 'n lucifer in de asbak... het is druk om ons heen halverwege 'n zin houd ik plotseling op, omdat ik niet meer verder kan vanwege die vochtige lippen van hem, die ingevallen wangen, en dat haar en ik ben vergeten wat ik eigenlijk wilde zeggen omdat ook mijn glas leeg is, en ik niets in m'n handen heb, en ik al meer mensen naar ons zie kijken, omdat we zo ijzig stil naar elkaar toe gebogen zitten, moet ik hem weer aanspreken.....

Hij weet dat ze over hem heen gebogen staat, maar hij blijft naar het ene punt staren, waar hij al 'n half uur naar kijkt, maar niet ziet, omdat het er niet is (ergens achter hem ligt), en ook als ze haar gezicht bijna tegen het zijne drukt, en hees schreeuwt, geluid over hem heen sproeit

blijft dat punt - hij kijkt door haar heen, wil dat ze verdwijnt, maar kan het niet zeggen, z'n kaken blijven als vastgelijmd verbeten op elkaar geklemd, z'n tong roert wel in die lauwe holte rond, maar zit opgesloten (als 'n sprinkhaan in 'n jampot), hij hoort wel wat ze zegt, hij weet precies wat er om hem heen gebeurt hoe de kamer er uit ziet....

maar het is onbeweeglijk geworden, niets kan meer van plaats veranderen, omdat het vastgeplakt zit, de kamer is groter geworden, de muren vliesdun ('n windei) waar buiten niets meer is, zo is de ruimte uitgebreid

in hem, alsof z'n hoofd eenmaal open geweest is, misschien dat de oren er uit zijn geweest, helemaal open, en alles dat tot fijn stof was vergaan, verstoven is leeggeblazen, als 'n paardebloem, en door ('n mond in) zijn achterhoofd is er lucht ingekomen, zodat er nu 'n luchtledig is hij zweeft in een ruimte (zonder krakende koptelefoon en verstikkend mondstuk),

in 'n week heeft hij niets gegeten, hij had het niet meer nodig, omdat alles in hem stil stond, en het vretende zwart tot witte as geworden is (en de slang afgebroken is, niet meer door zijn adres getrokken wordt zodat er op de beeldbuis nog alleen maar sterretjes te zien zijn) zon-

der te kijken, weet hij dat ergens boven z'n hoofd tegen het schuine dak geprikt te lezen staat: STERNE LÜGEN NICHT

ze slaat hem in z'n gezicht (hij voelt het niet) ze gilt, hij zou weg willen gaan, verdrinken, het geluid en het beeld weg willen draaien, maar hij kan het niet, omdat het buiten hem om gaat, en omdat ook hij vastligt, omdat die gedachten heel traag gaan - vertraagde opname,, alsof hij in 'n snelle auto zit: hoe sneller het gaat hoe langzamer hij

in het midden van de wijzers
stilstaat
'n opgebrande askegel,

ze had 'n sigaret opgestoken, maar heeft die niet meer aangeraakt, omdat ze niet door die glazen sfeer, die hem omringt, heen kan dringen, die niet kan doorbreken,
en daarom weggerend is
hij: 'n dunne laag, waar alles doorheengaat - alleen
nog maar poriën en lucht,
adem

Meindert loopt door 'n gang, 'n brede..... nee, geen gang, Op de vloer ligt wel linoleum, en rechts en links zijn wel kamerdeuren, maar het is veel breder, en er staan lantaarnpalen:

Hij loopt door 'n brede straat: hij heeft 'n witte regenjas aan, er zitten zwarte vegen op z'n rug; het witte haar hangt in natte slierten over z'n voorhoofd, er sijpelt water uit, toch regent het niet meer; hij heeft ook z'n bril niet op (misschien heeft hij hem in z'n zak gestoken, omdat hij er toch niets meer door kan zien). Er hangt 'n blauwachtig licht en de straatlampen, de kleur van spiritus. De gummizolen maken piepende geluiden. Er is verder niemand op straat - toch is het 'n huis, dat is zeker.

De deuren staan open, en overal kan hij ongestoord binnenkijken; elke keer als hij voor 'n raam stil blijft staan, zuigt hij z'n wangen nog verder naar binnen, zodat de schaduwen er dan aan weerskanten 'n grote donkere vlek op maken. Iedereen is thuis, zo te zien, ze zitten rustig om de tafel, of in de voorkamer, zoals op 'n gewone doordeweekse avond, maar ze schijnen hem niet te zien (zou de storing al verholpen zijn, en....)

dan loopt hij met besliste stap verder, hij weet precies waar hij heen moet, hoeft ook geen straatnamen te zoeken, of aan iemand de weg te vragen,,

hij heeft het blijkbaar koud, dat hij z'n armen kruiselings over de borst geslagen heeft met de handen onder z'n oksels gestoken; de jasmouwen fladderen leeg langs z'n lijf - het is zo moeilijk op z'n horloge te kijken, omdat hij ook nog de knopen heeft dichtgedaan; met wat frunniken weet hij z'n pols boven uit de kraag te steken, merkt dat hij juist vandaag 't horloge aan z'n rechterarm gedaan heeft gaat op 'n draf, als hij onder 'n lantaarn gezien heeft hoe laat het al is, zo laat is het al,

hij komt in een smalle straat. Nu moet hij z'n jas wel uitdoen, want de poort blijkt op slot te zijn; hij probeert ze nog met rukken open te trekken, maar schrikt van het gekletter, en klimt dan maar over het hek; z'n jas hangt hij met de lus aan een van de punten, die er boven op steken,

(hij klimt tussen de zwarte spijlen door, liever dan over de speerpunten te moeten - stel dat hij er met z'n achterwerk opgespiest zou raken,, op de tegels ligt nog een traliehek, maar in dat schaduwwerk kan hij rustig rondspringen, de andere jongen in 't zwart achterna, hij zoekt dat uitgerekte hoofd te raken, moet daarvoor zo tegen het licht indraaien, dat hij er onverwachts met z'n hak op kan trappen, zodat het bloed eruit spat weer ontspringt die gladjanus de dans, altijd negert die hem hij houdt ermee op, hij wil ook niet opvallen, als er nou net iemand langs de school zou komen, eindelijk is het hem gelukt bij de jongens te horen, die voor het papierhok mogen zorgen - twee keer in de week tussen de middag, kan er oudpapier gebracht worden, en dan moeten zij het wegen en in het hok opstapelen; zo heeft hij eindelijk de sleutel in handen gekregen.

Hij moet eerst over het houten schot klimmen en komt al meteen tot z'n knieën in het scheurpapier te staan (twee cent de kilo), hij sluit de deur achter zich: In het pikdonker moet hij nog z'n zaklantaarn opzoeken en kan dan pas rondkijken; hij heeft nu het rijk alleen, waar hij al die tijd naar heeft uitgekeken. Hij gaat in 'n hoek zitten, met alleen het bovenlijf nog boven de...dekens lijken het wel. Het papier ritselt; bij elke beweging lijken er 'n dozijn muizen weg te schieten, kleine rikketikkende motortjes met 'n zijig velletje eromheen. Het liefst zou hij in 't donker lezen, maar hij moet met z'n lantaarn bijlichten om eindelijk al die aanlokkende bladen open te kunnen slaan, koortsachtig naar nog andere te zoeken, met de lippen langs de glanzende fotoos te strijken, met rooie oren, blozend bij de gedachte dat iemand hem hier be-

zig zou zien, wie dan ook,,

hij kan er geen genoeg van krijgen, alleen al te lezen dat er op de weg naar het vliegveld, Hij de auto laat stoppen en Haar in zijn armen neemt en kust, en liefste zegt, het lijkt hem iets ongeoorloofds, zonde dat ze elkaar aanraken,

tenslotte beginnen er zwarte vlekken voor z'n ogen te dansen, kan hij geen regel meer uitlezen, en duikt hij nog verder onder de bladeren, legt geïllustreerde bladen over z'n borst, alsof hij zich in die witte bladerhoop wil begraven,

het lijkt dat er binnen in de hoop 'n lichtbron is, alsof het daar al brandt, als hij de lantaarn bij z'n buik houdt onder het papier; nog dieper wil hij wegzakken, zodat het helemaal donker wordt boven hem, hij draait en wroet zich zo omlaag, dat er ook over z'n gezicht vellen papier komen te liggen,

en ligt dan stil te luisteren naar het ritselen om hem heen, dat nooit schijnt op te houden...)

gaat met grote passen over de voorplaats, voorbij de hoofdingang van de school, onder de loods door, naar het gebouw aan de andere kant van de speelplaats. Hij vindt meteen de goede sleutel. Door de hal naar de (toneel/gymnastiek-) zaal:

het is er stikdonker, de kaarsen zijn uitgegaan; op de tast - eerst schaaft hij nog z'n vingerknokkels aan de ruwe muur, bromt wat binnensmonds - vindt hij de lichtschakelaar... zoemend flikkeren de neonlampen aan

zichtbaar tot zijn teleurstelling, bemerkt hij dat er (nog) niemand is, loopt besluiteloos wat tussen de stoelen door. Drukt de sigaret, die hij met drie trekken halfopgerookt heeft in 'n asbak uit, en likt de as van z'n vinger; de asbakken liggen vol peuken - hij onderzoekt zelfs een asbak om te zien of er geen sigaretten zijn met rood aan het uiteinde.

Met z'n knokkels slaat hij tegen het houten tafelblad, uit de kleine ronde gaatjes stuift zaagmeel, hij drukt z'n oor tegen het hout om te horen of er misschien doodskloppertjes in zitten, als hij die tenminste zou kúnnen horen.

Het is zo niet te zien of iemand de jurk, die nog steeds over de stoel hangt, heeft aangeraakt - hij neemt haar op, houdt haar voor z'n lijf, wil de jurk over z'n hoofd trekken, maar ergens blijft hij haken en droogt er dan maar z'n haren mee. Het verfrommelt erg. Hij steekt er van boven z'n armen in en maakt er 'n kronkelend lijf van, 'n slangenmens, doet enige

danspassen 1,2-1,2,3-1,2 legt de jurk weer over de stoelleuning, schuift het visnet dat achter de basket hangt, opzij en zoekt daar tussen de gymnastiektoestellen:

hij gooit 'n zandzakje naar buiten, rolt 'n ijzeren kogel tegen de stoel aan, wat 'n hel geluid maakt, en sleept tenslotte 'n bok de zaal in. Op een open plek, ergens in het midden van de zaal, zet hij die neer, klapt vervolgens 'n paar keer op het leer, en draait hem dan om, met de poten in de lucht gesperd. De kogel legt hij in de open onderkant. De jurk spant hij breeduit over de poten, let er niet op of er wat scheurt, en als ze er als gegoten overheen zit, laat hij er de zandzak in glijden - ze krijgt zo 'n uitpuilende buik. Met 'n stok probeert hij haar nog de hoogte in te krijgen, maar dat zakt telkens in elkaar. Dan moet ze het maar zonder bovenlijf doen.

Op de witte tuinstoel, die ooit eens witgelakt moet zijn maar waar de oorspronkelijke kleur van rode menie doorheen komt, wil hij het werkstuk gaan zitten bekijken, hij hurkt al naar achteren tot op 'n decimeter van de zitting, maar komt als gestoken weer overeind. Neemt van daaraf 'n aanloop, wil met 'n spreidstand over de aangeklede bok springen, maar blijft met 'n been aan een van de poten haken - ze staan te breed uit - en met 'n smak tuimelt hij er overheen en haalt met z'n schoen de jurk over heel de lengte open,

met 'n stuk van de franje in z'n hand, krabbelt hij overeind, vloekt,

voelt verbeten aan z'n enkel die bloedt; met 'n straaltje loopt het in z'n sok,

met één haal, met één scheur is zijn stemming omgeslagen (alsof opeens z'n gezicht is opengehaald), hij zoekt iets voor z'n lege handen

(gaat op het televisietoestel af)

gaat op het akwarium af, dat daarvoor in de plaats staat - in het midden aan de raamkant,

klopt tegen het raam: platte maanvissen schieten van de ruit weg, blazen zich van schrik op,

hij loopt naar de bok terug, neemt de kogel op, weegt hem op z'n hand, mikt,

en gooit hem midden in de bak, met 'n knal barst het glas, springt het water er met 'n golf boven uit-

Meindert loopt naar het toneel toe,

De diergaarde

Boven op de vierkante poortstijlen, aan weerskanten van de ingang, staan twee grote herten. Ze zijn geheel van zilver, zelfs in de dichte regen zijn ze duidelijk te zien. Ze zouden met elkaar willen vechten, om de macht over de kudde dit jaar misschien, maar daarvoor staan ze te ver van elkaar af en het seizoen is al bijna voorbij.

Maar het is niet omwille van deze strijdlustige namaakdieren dat je hier gekomen bent - die staan er anders precies zo, weer of geen weer, en je kijkt ook maar even vluchtig naar omhoog, voordat je voor de zware ijzeren poort naar binnen gaat.

Engelen of herten, wat is het verschil?

De stok die je aan 't begin van de weg had afgebroken, heb je in een sloot gegooid alsof het niet paste dat je ermee naar binnen zou gaan - hij is midden in de modder rechtop blijven staan, als 'n speer. Anders loop je door de droge sloten achter de bomen, je lijkt dan veel kleiner, nu hun bodem vol water staat moet je over het voetpad.

De poortvleugels werken als een fuik: ze kunnen slechts van buiten naar binnen opengedraaid worden, waarschijnlijk uit veiligheidsoverwegingen zo gepland. Zelfs 'n hond is zo slim dat hij 'n draaideur met wat springen en duwen weet open te krijgen.

Jij moet evenwel naar binnen, daarom kun je er zonder veel moeite doorheen. Ook het ijzer van de poort blijkt verzilverd, er blijven 'n paar schilfertjes aan je handpalm vastzitten. Ook je hand zou van zilver kunnen zijn, zoals de edelherten met opgetrokken poten en gebogen geweien en de poort; die weer achter je dichtgaat - de vleugels sluiten zich vanzelf door de dikke veren aan de buitenkant.

Links bevinden zich de loketten die nu echter gesloten zijn: voor de ronde spreekgaten zijn plankjes neergelaten. Op de plaatsen waar anders het geld neergeteld wordt, is op de duur de lak afgeraakt en het hout enigszins uitgehold - er liggen kleine plasjes die het zonlicht weerspiegelen.

Omdat je handen in je warme zakken zitten, tegen je liezen gebald, duw je met vooruitgeschoven buik het kriepende draaipoortje rond, even stap je sneller in de draairichting mee terwijl er door de snelheid enige druppels afvliegen. Er is

een donkere natte streep te zien iets onder je broekriem, waar je tegen het poortje geduwd hebt, maar alles is toch al nat, ook de schouders van je kolbertjas, en je hoed plakt op je hoofd. Het was met dit weer ook beter geweest geen open schoenen aan te trekken.

Even blijf je stil staan om, al is het maar een ogenblik, alles te kunnen overzien:

het pad naar links, het pad naar rechts; aan het begin van elk pad staat een bord, op het rechtse het cijfer 1, en een punt wijst de looprichting aan.

Niet ver daarvandaan beginnen de kooien al. Rond de buitenverblijven zijn lage ligusterhagen geplant, zeer zorgvuldig bijgeknipt zodat het geheel, vooral door de keurig verzorgde paden met fijn grind, het aanzien van een deftige engelse tuin geeft of een franse tuin van twee eeuwen geleden,

de gasten kunnen zich wat ontspannen door te wandelen en zich met elkaar te onderhouden - een man loopt alleen rond en schrikt de duiven op met 'n handvol kiezelsteentjes. Alsof de hagen er zijn om gekleurde duiven binnen de perken te houden.

Zelfs binnen de hagen, waar de dieren kunnen lopen, is overal gelijkmatig gemaaid gras. Je ziet dat alles, maar het wekt aan je gezicht te zien geen enkele verwondering, alsof het is zoals je verwacht had of dat je er zo aan gewoon bent, dat je het niet meer eens ziet.

Je loopt met korte gedecideerde passen, de handen nog steeds in je zakken, zonder ook maar 'n zweem van onrust in je manier van doen.

Het rechtse pad loopt evenwijdig met de iets meer dan manshoge, maar zeer dikke buitenmuren. Om de 25 meter zijn er steeds twee uitstekende steunberen met ertussen een tamelijk diepe inham, dieper zelfs dan de breedte van de steunberen zou doen vermoeden.

Zou je in een van die inhammen staan dan zou geen van de voorbijgangers je opmerken of hij zou er nadrukkelijk op gespitst moeten zijn, want het is beslist niet eenvoudig, zeker niet door de schaduwen van de overhangende takken. Er zou naast je schouders nog een tamelijk brede spatie zijn, alleen je rugpand zou bevuild kunnen worden door het vochtige mos dat tegen de achterwand van de nis groeit.

De eerste inham ben je achteloos voorbijgegaan, maar bij de tweede ben je plotseling, alsof de eerste je pas op dat idee

heeft gebracht van het pad afgegaan, heb je met wijde passen door de rulle tuinaarde de ongeveer tien meter naar de muur afgelegd. Snel komt er in je voetafdrukken achter je water te staan, je stappen hadden ook zuigende, smakkende geluiden gemaakt, maar de regen en de wind in de bladeren, en de zwiepende takken tegen de muur overstemmen het, Je handen heb je ondertussen uit je zakken moeten halen, zodat nu pas blijkt hoe wijd je broek om je benen flappert. Hij is je te wijd, alsof je 'n geleend pak aanhebt van iemand die veel ouder en dikker is, ook de schouderstukken zijn leeg en hangen aan weerskanten los..

Nu ga je toch met je rug tegen de vochtig uitgeslagen muur staan, je been gaat omhoog en als met een stokje veeg je met je wijsvinger de modder van je sokken. Je gaat op het andere been staan.

Nauwelijks ben je daarmee klaar, of hij komt eraan.

Het geluid wordt door het gras gedempt, en de haag is zo laag dat hij er gemakkelijk overheen kan springen. Dat hij uit de binnenkooi kwam en naar de omheining liep heb je niet opgemerkt, en van alles wat hij tevoren gedaan heeft kun je niets weten - misschien heeft hij wel naar je uitgekeken en is hem zodoende niet het minste van je doen en laten ontgaan. Omdat je er niet op verdacht was heb je totaal niets in de gaten gehad. Je ziet hem als hij over de haag springt, niet eerder. Maar je schrikt eigenlijk pas als hij vlakbij is, en je merkt dat het duidelijk zijn bedoeling is om naar jou toe komen, naar jou, terwijl je er toch van overtuigd was hier goed verborgen te staan. Maar waarschijnlijk heeft hij je vanuit zijn binnenkooi bespied en is je manipulaties nagegaan: hij stond je achterin de opening van de rotskooi op te wachten, het was er zo donker en het regende zo hard dat je hem niet kon zien, of misschien wilde je hem niet zien, dacht je dat er niets zou gebeuren, als je door te kijken maar niets uitlokte.

Als door een katalepsie bevangen sta je tegen de muur achter je gedrukt. Een achteloos voorbijganger zou zeggen, niet meer dan een plant of hoogstens een merkwaardige uitstulping van de muur of zelfs, want men kan nooit weten, is de afgelegen inham gebruikt om zolang gereedschap neer te zetten.

Vanaf het pad loopt hij heel rustig, misschien wil hij je eerst over de schrik heen laten komen.

Als hij rechtop voor je staat, met zijn poten op je schouders zonder echter z'n nagels in je vlees te drukken, is de hele in-

ham vol, vol van jou en hem. Je handen houd je nog tegen je borst gedrukt, en je voelt zijn warme lijf tegen je aan en de adem die over je gezicht strijkt. Je merkt nu pas dat je je mond open had staan, onmiddellijk sluit je je kaken weer vast op elkaar - zo stevig dat er onder je wangen 'n knobbel heen en weer glijdt, alsof je je tegen alles wat komen gaat wil verzetten, wilskrachtig alles afslaan. Toch is hij in werkelijkheid niet zo groot, want als je je wat uitrekt kun je nog over zijn schouder kijken. Je hebt geen angst meer nu hij eenmaal zo dicht bij je is.

Zo dichtbij en zo warm tegen je aangedrukt, dat is meer gebeurd, op andere plaatsen,,

(in een portiek omdat het regent - zij passeert, ziet je en komt pardoes voor je staan en slaat haar armen om je heen..... stond je er al om te schuilen of zocht je snel 'n plaats om je te verbergen toen je haar aan zag komen - je bent altijd bang om bekenden tegen te komen, immers wat dan te doen?, maar zeker nu zij het is, je had niet gedacht haar nog ooit tegen te komen, en als het zou gebeuren had je al precies in je hoofd hoe je dan zou reageren, maar nu het je zo onverwacht overkomt, terwijl je haar liever niet gezien had, ben je even ontsteld, maar haar warmte en tegemoetkomendheid stellen je gerust, meer dan dat, je kunt zelfs je armen al bewegen, de vroegere vertrouwdheid komt terug, en omzichtig voel je naar haar borsten, je streelt ze)

maar ze zitten hoog, al te hoog en zijn klein en ongewoon hard. Je hebt je ogen gesloten en leunt als in trance een beetje naar voren. Het duurt maar even dat je dit kunt doen want dan neemt hij met een van zijn poten je handen en legt die om zijn nek. Je handen hadden het verkeerd toen ze de harde weefselknobbels, de sterke pezen van zijn voorpoten streelden, en ze voor borsten aanzag. Op een zachte wijze heeft hij je de vergissing laten inzien, vóór alles wil hij je niet verstoren. Bijna automaties beginnen je vingers door zijn manen te strijken. Ze blijven vaak steken omdat de nekharen op verschillende plaatsen door vuil aan elkaar vastgeklit zitten. Hij heeft ook een sterke lijfsgeur over zich, en er komt een weerzin in je op die je gebaren brokkelijk maakt en machinaal. Strelingen die enkel het werk van je handen zijn. Hij echter blijft doorgaan met zijn ruwe korrelige tong over je hals te strijken, je slikkende adamsappel drukt in de vochtige lap, hij drukt zich nog dichter tegen je aan, doet zelfs nog enige

schuifelpasjes naar voren.

Op zijn rug voel je de huid met de korte zachte haren - er lopen lichte rillingen overheen als je telkens met een afzonderlijke vinger over zijn wervelkolom strijkt, een vingerlange lucifer. Je wilt je handen weer terugtrekken en als je omlaag langs zijn onderlijf gaat, merk je hoe zwaar de spieren van zijn achterpoten gespannen staan, zeker vanwege zijn ongewone houding op twee poten, die hij al geruime tijd volhoudt. Je voelt de uitgerekte, bijna vliesachtige huid aan de binnenkant van zijn dijen. Als geeft hij gehoor aan je bewegingen dringt hij nog meer op, om je heen alsof hij wil dat je in hem dringen zult - je weet niet of je je hand nog kunt terugtrekken.

Nog meer achteruit kun je niet. Je ogen dwalen over zijn schouder, en zien iemand lopen. Je rekt je iets door op je tenen te gaan staan, je wilt hém niets laten merken, je ziet daar duidelijk iemand over het pad langskomen. Je zou willen schreeuwen, desnoods hulp roepen, maar omdat je te verlegen bent met je situatie en je altijd iemand bent geweest die met alles alleen in stilte moet klaarkomen, kun je er niet toe komen te roepen - terwijl je bedenkt hoe hij zal reageren, wat er dan wel zal kunnen gebeuren, is hij al voorbij, en je hielen komen met een bruuske beweging weer op de grond neer, iets hoger dan de zolen omdat de grond enigszins naar achteren oploopt, het is alsof je op hoge hakken staat.

Ook al regent het bijna niet meer, toch zul je niet gezien worden, daarvoor is de schuilplaats te goed gekozen.

Nogmaals, maar alleen ter herhaling, streel je nog eens zijn rug. Hij is steeds zwaarder gaan ademen. Telkens voel je een grote druk op je borst als hij inademt en zijn lijf uitzet. En als hij uitademt krijg je zijn adem in je nek en in je gezicht, maar telkens sluit je dan je ogen en je mond.

Je wordt een lichte krampbeweging gewaar in je wangspieren bij je ogen. Je hebt te langdurig gedwongen moeten glimlachen, je kunt niet anders. Je zou willen gaan zitten, op een bank naar de dieren kijken, heel rustig zoals iedereen.

Alsof je helemaal in hem past zo staat hij rond en over je heen, neemt je geheel in beslag zodat er een tijdlang niets anders voor je kan bestaan, maar de regen is bijna opgehouden.

Je loopt links van hem, weer met je handen in je zakken gestoken. Plotseling is het weer opgeklaard, zijn er mensen gekomen, heeft het geheel het aanzien van een gewone late

zomermiddag gekregen. Als men achter je loopt,
zijn de bijna opgedroogde modderresten duidelijk te zien, grijze vlekken op het donkerbruin gestreepte pak. Je linkervoet komt recht neer terwijl de rechtervoet echter reeds een kleine slinkse beweging uitvoert: de hak naar binnen en de neus naar buiten komt de voet neer tussen de glinsterende kiezels. Afgeronde kiezelstenen met de grootte van een oog.

Je loopt niet langzaam en niet vlug omdat hij ook niet zo snel vooruitkomt, maar met zijn uiteraard kortere poten maakt hij meer bewegingen, zijn de spieren bij hem beter te zien.

Je loopt helemaal links op het pad, vlak langs de hagen die de buitenverblijven van de dieren omheinen. Met je linkerhand zou je in de vochtige heesters kunnen grissen. De onderkant van je hemdsmouw zou nat worden. Door de gleuven van de golfplaten op de hokken stroomt nog water, steeds minder nu het niet meer regent. Je wordt niet nat omdat je op tijd om de neerkomende druppels heenloopt. Het water zou op je hoofd of in je nek druppelen, maar door je ontwijkingsmanoeuvre vermijd je dat, en spettert het in de plasjes die in de rijvormige kuiltjes zijn komen te staan. Tegelijk kom je daardoor dichter naast hem te lopen en voel je af en toe zelfs zijn warme lijf door je broekspijp heen, het leidt je af - je had alleen maar oog voor de druppels en plassen, alsof dat het enige was waarvoor je op je hoede moest zijn, en al het andere niets meer betekende en voor je voorbij was.

Er zit ook modder op je schoenen

(als je over het kerkhof loopt: je weet waar je heen moet en de stille stemmen van andere bezoekers heb je niet nodig, iedereen weet zijn eigen plaats - je loopt niet vlug en niet langzaam, eerst over het grote pad dan dwars door de bezette plaatsen heen, eerbiedig vermijd je misstappen zolang er mensen in de buurt zijn, zo niet dan loop je in de wilde weg over alles heen, over de weke bladaarde boven de dierbare doden, die bovengronds alleen nog maar op bruine ovale portretjes kunnen glimlachen en gegroet worden en de ingebeitelde wensen, dezelfde als aan iedereen gegeven worden, in ontvangst kunnen nemen,, je moet er wel overheen, ze liggen ook zo dicht op elkaar, vriend naast vijand en medeminnaar, ze zijn niet meer goed te praten en je hoeft daarom ook geen rekening met hen te houden, je fluit zelfs tussen je tanden totdat je op het achterste pad komt waar het gras weer begint, wat je schoenen

glanzend van vocht maakt,
waar nog een uitgebreide ongebruikte plaats is)
en weer op het pad gekomen zul je in een boog naar de uitgang lopen. Je veegt even je schoenen af aan het gras langs de kant, waardoor het leer glanzend zwart, maar je sokken doornat worden, en je komt weer parallel naast hem te lopen. Een ogenblik zie je hem zijn kop schudden waardoor er achtergebleven druppels uit de manen vliegen.

Er is een breed pad dat helemaal om de diergaarde heenloopt, evenwijdig met de buitenmuur in de vorm van een groot hoefijzer. Binnen die boog lopen vele kleine paadjes en hagen, daartussen staan weer, alles in een wonderlijke orde, banken, hokken, bloembakken, spiegels, richtingaanwijzers, naamplaten met latijnse en gewone namen erop: *Felis Leonis, Felis concolor, Leontocebus rosalia*, dieren groot en klein.

Over de binnenpaden gaan jullie niet en stilstaan op plaatsen waar anderen stilstaan doen jullie evenmin.

Het verdere verloop is duidelijk: je bent nu bijna in het midden van de rondte, op welk punt je de ingang weer zult kunnen zien, en om bij de uitgang te komen zul je verder het brede buitenpad aanhouden. De stemmen van de mensen in je nabijheid zijn iets luider geworden, je moet er zelfs op letten, of je hoort ze nu pas omdat je erop gaat letten. Dierengeluiden heb je tot nu toe in het geheel niet gehoord,,

Ergens ver achter je hoor je fluiten, eerst als een kennisgeving, dan een langdurige aanmaning. Je draait je hoofd niet om, hij evenmin; hij zwiept alleen even, blijkbaar geagiteerd, zijn staart naar links, enkel een kort klakkend geluid. De volgende stappen verlopen weer in stilte als over een luchtbrug,
dan nemen de stemmen hun geluidsterkte weer op.

Niet veel verder klinkt opnieuw het gefluit, luider en meer verbeten; nog een stoot, harder aangezet en scherper.

Hij is dichter naast je gaan lopen. Iemand tikt je op de schouder, een andere hand raakt je rug aan, iemand zegt iets. Iedereen wil je er per se op attenderen dat niemand anders dan jij bedoeld wordt met de oproep. Je loopt door met de handen stijf langs je lichaam, ze zwaaien niet met de loopbeweging mee. Een volgende fluitstoot laat weer enkele andere handen, spitse vingers en ellebogen je lichaam aanraken. Je moet zelfs wat naar links gaan zo vast drukt hij tegen

je benen aan. Hij komt tot aan je heupen, en zo tegen je aangedrongen is het moeilijk je rechterbeen te bewegen - alsof hij steun bij je zoekt, maar hij loopt je alleen maar in de weg. Met je linkerzij blijf je aan de buigzame takjes van de ligusterhaag haken, zo word je toch nog nat.

Bijna ben je op het midden van de boog, de gespannen boog. Daar zul je eindelijk zonder om te hoeven kijken kunnen zien waar de portier staat te fluiten.

Ik grijp je bij de arm en op hetzelfde ogenblik, als is het een afgesproken teken, klinkt weer het snerpend geluid van de fluit, beginnen plotseling de dieren zich te laten horen. Nu moet je stilstaan. Ik draai je om in de richting van de ingang, waar de portier staat met de fluit aan de mond en een wenkende hand in de hoogte, van welke plaats hij de hele diergaarde voortdurend kan overzien, zoals jij bij je binnenkomst deed. Je armspieren spannen zich voel ik, maar ook ik houd je steviger vast, ik trek je zelfs iets van je plaats. Je kijkt me aan en neemt mij en vervolgens als vergelijkend de parkwachter daarginds op, schat de verhouding. Je doet zelfs al enige passen in de richting waarheen ik je heb gedraaid, zodat jij op de plaats komt waar ik zojuist stond.

Tegen mijn been voel ik zijn buik, de ademhaling, die de druk beurtelings meer of minder maakt. Ik laat je los, waarop je onmiddellijk begint te lopen, langzamer weliswaar dan tevoren, maar met hoegenaamd niets in je houding veranderd of het zou de krampachtigheid van je armen moeten zijn. Ik keer mij op mijn beurt om, de rug naar jouw rug en loop meteen verder - ik langs de haag en hij naast mij op een nu weer geruste afstand. Mijn stappen zijn zolang als de afstand van de achterste voorpoot en de naar voren gaande achterpoot, maar zijn poten bewegen sneller, zie ik - ik houd hem voortdurend in het oog, ik moet op alles voorbereid zijn.

Ondanks de wisseling van metgezel lijkt er in hem nauwelijks iets veranderd, alsof het voor hem geen verschil uitmaakt.

Op het midden van de boog kan ik de gehele tuin overzien:

het brede buitenpad rechts, de smallere paden er tussendoor de hokken, de banken, bezoekers - spiegels - wilde beesten en de portier, die weer iets dichter bij de loketten staat,,

met de ene arm steunt hij op het lage tussenhek, de gouden

galonnen op zijn mouwen en pet schitteren in de zon, zoals de poort, de herten, de plassen,,

het brede pad linksom vanaf de ingang, de hokken daar, de bezoekers,, en als ik even stilhoud, zie ik ook jou -

Je loopt naar de uitgang, naar de zilveren poort met de springveren aan de buitenkant, en je zult daar iets eerder aan komen dan ik, ik samen met hem naast mij.

Ook in de buitenmuur aan deze kant zijn steeds om de ongeveer 25 meter inhammen tussen de steunberen.